

REVISTĂ DE PROPRIETATE INTELECTUALĂ
MAGAZINE OF INTELLECTUAL PROPERTY

INTELLECTUS

Conform Hotărârii comune a Consiliului Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică al AȘM și Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare nr. 61 din 30 aprilie 2009 „Cu privire la rezultatele evaluării și clasificării revistelor științifice de profil”, revista „Intellectus” este acreditată în categoria de clasificare B, la profilurile *drept, tehnică, biologie, chimie, economie*.

2/2011

Apare din anul 1995

EDITOR:

AGEPI AGENȚIA DE STAT
PENTRU PROPRIETATEA
INTELECTUALĂ
A REPUBLICII MOLDOVA

COEDITOR:

CNA CONSILIUL NAȚIONAL
PENTRU
ACREDITARE
ȘI ATESTARE

Adresa noastră:

str. Andrei Doga nr. 24, bloc 1, MD-2024, Chișinău, Republica Moldova
www.agepi.md, e-mail: office@agepi.md
Tel.: 40-05-88, Fax: 44-01-19

Chișinău * 2011

CUPRINS / CONTENTS

EDITORIAL EDITORIAL

Ziua Inventatorului și Raționalizatorului-2011 <i>Inventor's and Rationalizer's Day-2011</i>	5
---	---

DREPT DE AUTOR ȘI DREPTURI CONEXE COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS

Dimensiuni economice ale dreptului de autor și drepturilor conexe (1) <i>Economic Dimensions of Copyright and Related Rights (1)</i> Iurie BADĂR	8
Понятие аудиовизуального произведения, как особого объекта авторского права <i>The Concept of the Audiovisual Work as a Special Object of Copyright</i> Tatiana BODIUL, Olesia LUCASEVICI	15

PROPRIETATE INDUSTRIALĂ INDUSTRIAL PROPERTY

În cadrul sistemului PCT au fost elaborate noi servicii online pentru solicitanți și mandatar <i>New Online Services Were Developed under the PCT System for Applicants and Patent Attorneys</i> Ala GUȘAN	24
Designul industrial - instrument de promovare a afacerii pe piața externă <i>Industrial Design - A Tool for Promoting Business on the External Market</i> Ludmila GOREMÎCHINA, Alexandru ȘAITAN, Olga GOREMÎCHINA	32
О патентовании новых сортов растений в Республике Молдова <i>About Patenting of New Plant Varieties in the Republic of Moldova</i> Natalia NADIOJCHINA	43

APĂRAREA DREPTURILOR DE PI PROTECTION OF IP RIGHTS

Dreptul exclusiv al titularului asupra mărcii <i>Trademark Owner's Exclusive Right</i> Aliona CIOCÎRLAN	47
Protecția drepturilor de proprietate intelectuală la frontieră <i>Protection of Intellectual Property Rights at the Border</i> Elena PALADI	54

ECONOMIA PI IP ECONOMY

Capitalul intangibil, managementul inovațional și tehnologiile – trei elemente esențiale ale societății bazate pe cunoaștere <i>Intangible Capital, Innovation Management and Technologies - Three Essential Elements of the Knowledge-Based Society</i> Rodica PERCIUN	60
--	----

PRACTICA INTERNAȚIONALĂ INTERNATIONAL PRACTICE

Protecția drepturilor asupra obiectelor de proprietate intelectuală oferită de Convenția europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale <i>Protection of Rights on Intellectual Property Objects Provided by the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms</i> Andrei BRICEAC	67
--	----

CUPRINS / CONTENTS

INOVARE ȘI TRANSFER TEHNOLOGIC

INNOVATION AND TECHNOLOGY TRANSFER

Impactul economic al tehnologiei informației și al comunicațiilor asupra evoluției societății moderne
The Economic Impact of Information Technology and Communications on the Evolution of Modern Society

Laura DICUSAR, Ion DICUSAR..... 71

LA CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU ACREDITARE ȘI ATESTARE

AT THE NATIONAL COUNCIL FOR ACCREDITATION AND ATTESTATION

Doctoratul și reproducerea potențialului de cercetare. II. Secvențe din experiența Republicii Moldova (5)
The Doctoral Degree and Reproduction of the Research Potential. II. Snapshots from the Experience of the Republic of Moldova (5)

Valeriu CANȚER, Ion HOLBAN..... 80

PROPRIETATEA INTELLECTUALĂ ȘI FACTORUL UMAN

INTELLECTUAL PROPERTY AND HUMAN FACTOR

Peritextul electronic al e-publicației științifice: clic pe link

Electronic Peritext of the Scientific E-Publication: Click on the Link

Elena UNGUREANU, Irina COJOCARU..... 86

Traducerea automată: trăsăturile de bază și terminologia

Automatic Translation: Basic Features and Terminology

Vladimir PROCOPCIUC..... 99

TEHNOLOGII INOVATIVE

INNOVATIVE TECHNOLOGIES

Obținerea extractului fluid și a siropului de păducel cu acțiune antihipertensivă

Production of Hawthorn Fluid Extract and Syrup with Antihypertensive Action

Igor CASIAN, Mihai TODIRAȘ, Ana CASIAN, Vladimir VALICA..... 103

Consolidarea terenurilor agricole – o necesitate primordială a economiei de piață

Strengthening of Agricultural Lands - A Primary Necessity of the Market Economy

Dumitru BRATCO, Dumitru BALTEANSCHI..... 109

COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE

SCIENTIFIC COMMUNICATIONS

Aspecte inedite privind vasa vasorum ale aortei ascendente

Unpublished Aspects about the Ascending Aorta Vasa Vasorum

Tamara HACINA..... 115

Utilizarea dispozitivelor active la efectuarea lucrărilor agricole

Use of Active Devices in Performing Agricultural Works

Ilie BOTEZ, Alexei BOTEZ..... 120

Optimizarea diagnosticului și a tratamentului complex în stomatitele herpetice

Optimization of Diagnosis and Complex Treatment in Herpetic Stomatites

Diana UNCUȚA, Valeriu RUDIC..... 123

Problema dreptului de vot de la vârsta de 16 ani și posibilitatea/imposibilitatea soluționării ei în condițiile Republicii Moldova

The issue of voting rights at 16 years old and able / unable to resolve it in the Republic of Moldova

Petru JELESCU, Raisa JELESCU, Dumitru JELESCU..... 133

JURISPRUDENȚĂ

CASELAW

Litigii referitoare la mărcile de produse și servicii

Disputes on trademarks products and services

Maria MATVEEV, Ana ZAVALISTÎI..... 139

ZIUA INVENTATORULUI ȘI RAȚIONALIZATORULUI-2011

A devenit deja o bună tradiție ca la sfârșitul lunii iunie în țara noastră să fie marcată o importantă sărbătoare profesională – Ziua Inventatorului și Raționalizatorului, instituită prin Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 193 din 19.06.1995.

Și în acest an manifestarea în cauză a fost organizată de Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI) și Uniunea Inventatorilor și Raționalizatorilor „Inovatorul” (UIR). Cu acest prilej, pe 24 iunie, în incinta Confederației Naționale a Sindicatelor, s-a organizat o ședință festivă, la care au participat reprezentanți ai autorităților publice centrale, Academiei de Științe a Moldovei, Consiliului Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică, Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare, cercetători, inventatori și raționalizatori, reprezentanți ai instituțiilor de învățământ superior, mandatarilor autorizați, personalități cunoscute din domeniul cercetare-inovare și antreprenariat, care au făcut tradiționalul bilanț al rezultatelor obținute în sfera inovațională.

În cadrul ședinței festive a fost desfășurată o expoziție cu cele mai relevante materiale informative din domeniul protecției și promovării PI, editate sub egida AGEPI.

Cuvinte de apreciere la adresa inventatorilor și raționalizatorilor au rostit N. Solcan, președintele UIR „Inovatorul”, membru corespondent al AȘM, I. Tighineanu, vicepreședinte al AȘM, dr. Sv. Munteanu, vicedirector general AGEPI, Iurie Lobeev, președintele filialei UIR din Bălți ș.a.

AGEPI a omagiat câștigătorii Concursului „Invenția anului-2010”, care se organizează anual în scopul popularizării, promovării și stimulării activității inovaționale în Republica Moldova. La ediția curentă au participat autorii invențiilor protejate, în vigoare pe teritoriul Republicii Moldova, obținute în ultimii 3 ani, cu un impact real asupra dezvoltării economiei naționale. Urmare examinării dosarelor înscrise în Concurs, Comitetul organizatoric a desemnat următorii învingători:

a. la nominalizarea „Invenția anului-2010”: Ion Hăbășescu, Victor Schibițchi, Boris Chicu, Boris Zadorojnîi - pentru invenția „Rampă a mașinii de stropit”, brevet de invenție nr. 3550;

b. la nominalizarea „Invenția anului-2010 creată de un tânăr inventator”: Iana Zubrilina - pentru invenția „Procedeu de preparare a amestecurilor de construcție activate pe bază de liant mineral”, brevet de invenție nr. 3318;

c. premii și diplome de mențiune: Svetlana Popel, Elena Draganova, Lidia Parșacova, Lidia Demcenco, Dmitrii Draganov - pentru invenția „Procedeu de fabricare a pâinii de grâu și seacă”, brevet de invenție nr. 3551; Elena Molodoi - pentru invenția „Tulpină de drojdie *Saccharomyces carlsbergensis* - sursă de steroli”, brevet de invenție nr. 3538; Nicolae Donică - pentru invenția „Procedeu de tăiere a pomilor fructiferi de vișin, cireș și cais”, brevet de invenție de scurtă durată nr. 178.

În anul curent a fost lansat și Concursul republican „Cel mai bun raționalizator al anului din Republica Moldova”, organizat de către UIR „Inovatorul”, AGEPI și Confederația Națională a Sindicatelor din Moldova. Concursul are două nominalizări: „Cel mai bun raționalizator al anului” și „Cel mai bun tânăr raționalizator al anului”. La Concurs au participat inovatorii angajați în activitatea de raționalizare, care și-au adus o contribuție substanțială la dezvoltarea economiei și la progresul tehnico-științific din țară, sub aspect economic sau de altă natură. Totalurile primei ediții a concursului s-au făcut de asemenea în cadrul ședinței festive consacrate Zilei Inventatorului și Raționalizatorului. Astfel, „Cel mai bun raționalizator al anului” a fost desemnat Mihail Senineț, maistru SA „CET-NORD”, mun. Bălți, iar „Cel mai bun tânăr raționalizator al anului” – Hristiana Caproș, doctorandă, USMF „N. Testemițanu”.

Menționăm faptul că în perioada 1993-2010 la AGEPI au fost depuse 5862 de cereri de brevetare a invențiilor, dintre care 5165 (88%) au parvenit de la solicitanții naționali, iar 697 (12%) - de la cei străini. La 1 ianuarie 2011 în Republica Moldova erau valabile 5349 de brevete, dintre care 4187 de brevete eurasiatice (78,3%).

În perioada ianuarie-mai 2011 la AGEPI au fost depuse deja 145 de cereri de brevet de invenție. Majoritatea cererilor au fost depuse prin procedura națională. În perioada de bilanț au fost eliberate 94 de titluri de protecție pentru invenții.

Concomitent cu protecția invențiilor pe teritoriul Republicii Moldova, în perioada ianuarie-mai curent solicitanții naționali au depus, prin intermediul AGEPI ca oficiu receptor, 4 cereri de brevetare peste hotare, pe calea regională, adică prin Convenția Eurasiatică.

În perioada de bilanț, la AGEPI au fost depuse 15 cereri de brevet de soi de plantă și eliberate 7 brevete.

Din an în an, inventatorii din Republica Moldova confirmă tot mai pregnant statutul nostru de națiune inventivă, obținând multiple distincții naționale și internaționale. În perioada lunilor martie-mai 2011 AGEPI a promovat și stimulat activitatea inovațională din Republica Moldova, asigurând participarea inventatorilor naționali la saloanele internaționale de inventică.

EDITORIAL

Lucrările prezentate de inventatorii moldoveni au fost apreciate cu circa 45 de medalii de aur, 29 – de argint și 10 – de bronz.

În scopul informării publicului larg și susținerii activității inventatorilor și raționalizatorilor, AGEPI elaborează și difuzează cu regularitate informații privind activitatea de brevetare, realizările expoziționale ale inventatorilor din Republica Moldova, organizează activități de promovare a proprietății intelectuale, diverse seminare, cursuri, concursuri și consultații pentru reprezentanții sferei antreprenoriale, inclusiv pentru IMM-uri.

Sărbătorirea Zilei Inventatorului și Raționalizatorului a constituit un bun prilej pentru bilanțul acestor activități de promovare și stimulare a creativității tehnice.

Serviciul de presă AGEPI

DIMENSIUNI ECONOMICE ALE DREPTULUI DE AUTOR ȘI DREPTURILOR CONEXE (1)

conf. univ., dr. Iurie BADÂR,
șef Direcție Economie și Finanțe, AGEPI

Domeniul dreptului de autor, în calitate de element integrat al proprietății intelectuale, este axat pe protecția operelor literare, artistice și științifice. Prin dreptul de autor se asigură protecția unei totalități extrem de variate de creații literare, dramatice, muzicale, de artă plastică (pictură, grafică, gravură, sculptură) și aplicativă, arhitecturale, cinematografice, coregrafice, de pantomimă, fotografice, audiovizuale, hărților și desenelor tehnice, lucrărilor științifice, mai recent, a programelor de calculator și bazelor de date etc. Pentru acordarea protecției, opera urmează a fi originală și provenită din activitatea de creație.¹

Aplicarea protecției nu este în funcție de calitatea operei, utilitatea ei sau transpunerea pe purtători materiali (hârtie, benzi, CD-uri etc.). Operele artistice se supun protecției chiar dacă n-au fost publicate, fixate pe purtători materiali, interpretate, expuse public în cadrul unor manifestări, concerte, spectacole, emisiuni, expoziții etc. În cazul dreptului de autor, subiecții ai acestuia în majoritatea cazurilor sunt chiar autorii operelor artistice în calitate de persoane fizice.

Drepturile conexe, denumirea completă a cărora este „drepturi conexe dreptului de autor” includ drepturile derivate din cele de autor. Acestea, fiind aferente dreptului de autor, dispun de un caracter de sine stătător doar în cazul executării sau transmisiunii operelor cu termen de protecție expirat și al celor nesupuse protecției. În aspect conceptual, se disting trei tipuri de opere protejate prin drepturile conexe: executările unor opere, fonogramele înscrise, emisiunile radio sau TV. Subiecții ai drepturilor conexe sunt artiștii interpreți, producătorii de înregistrări și de emisiuni.

¹ Problema originalității operei depășește obiectul prezentei lucrări, fiind totodată extrem de controversată. Această cerință se asociază cu cea de noutate pentru brevetarea invențiilor, deținând un anumit specific pentru diverse categorii de opere. Dificultățile verificării gradului de utilizare a operelor preexistente sau a unor elemente ale acestora denotă caracterul parțial declarativ al cerinței în cauză. Ea prezintă un deziderat ce ține preponderent de ingeniozitatea și măiestria autorului, gustul și nivelul artistic, bunul simț al acestuia. Originalitatea este o calitate prezumtivă a operei artistice, lipsa căreia, în cazul operelor literare, spre exemplu, poate fi constatată doar de un consiliu de experți, în urma unei contestații de plagiat.

Încercările de ocrotire a drepturilor autorilor asupra operelor literare, practicate începând cu lumea antică, prezentau doar un segment extrem de limitat de acțiuni în raport cu complexitatea și profunzimea conceptului actual al dreptului de autor. Viziunile anticilor asupra activităților de creație aveau un caracter preponderent extraeconomic, moral, fiind practic străine remunerării materiale a autorilor, recuperării costurilor aferente și eforturilor depuse în cadrul activităților de creație.

Statutul social al oamenilor de creație în epocile preindustriale era, de obicei, insuficient pentru promovarea activă a unor sisteme de ordin patrimonial privind protecția operelor acestora. Totodată, nivelul tehnic al multiplicării și cererea operelor literare erau cu mult inferioare extinderii în masă și integrării lor în circuitul economic. Însăși activitatea de creație și motivațiile ei erau în această perioadă înstrăinate de scopurile comerciale axate pe obținerea unor beneficii de natură economică din utilizarea operelor de literatură și artă. Desigur, nici în prezent acestea nu sunt unicele motivații ale oamenilor de creație, însă stimulentele economice, în contextul aspectelor practice ale utilizării rezultatelor creativității, dețin o pondere semnificativă în încurajarea și promovarea activităților intelectuale.

Oportunitatea protecției operelor literare provine din necesitățile stringente de ocrotire a acestora și devine extrem de actuală în epoca ulterioară extinderii tiparului. Primii pași în făurirea unui sistem integru de protecție a operelor literare au fost întreprinși prin elaborarea și adoptarea actului "Parte Veneziana", a Statutului reginei Ana în Anglia și în cadrul promovării valorilor democratice privind drepturile omului și cetățeanului, proclamate în urma revoluției franceze din 1789. Acestea s-au reflectat mai întâi în formularea și extinderea noilor viziuni umaniste ale marilor iluminiști ai epocii, iar mai apoi și în adoptarea unui șir de acte normative în contextul implementării principiilor democratice.

De menționat, că "Parte Veneziana" se referea nu doar la brevetarea invențiilor, ci, indirect, și la protecția operelor literare. Astfel, în 1491 un oarecare Petru din Ravena obține primul privilegiu asupra imprimării operei "Phoenix" cu interdicția de multiplicare pentru alți tipografi. Sancțiunile pentru încălcarea dreptului, prevăzute nemijlocit în textul privilegiului, prevedeau confiscarea integrală a tirajului și achitarea unor amenzi costisitoare pentru fiecare exemplar lansat în mod ilicit. Tradiția venețiană era axată preponderent pe drepturile tipografilor, ignorându-le, în mare măsură, pe cele ale autorilor.

Statutul reginei Ana este la fel întemeiat pe principiile fundamentale ale privilegiilor medievale: interdicția multiplicării de către terți și aplicarea sancțiunilor pentru multiplicarea neautorizată. Concomitent, el consolidează drepturile autorului asupra creațiilor sale prin revenirea acestuia în drepturi după 14 ani de utilizare de către tipograf pentru un nou termen analogic, aplicarea unui registru al operelor literare, prin includerea în acesta fiind condiționată protecția și, în sfârșit, limitarea, în interesul public, a prețurilor la carte.

Statutul a servit drept reper pentru promovarea protecției operelor literare în mai multe țări ale Comunității Britanice. Astfel, în 1790 a fost adoptată legea americană, în care era specificată, de la bun început, cerința înregistrării și depunerii obligatorii a operelor, drept condiție a acordării protecției. Înregistrarea și depunerea operelor literare în Biblioteca Congresului SUA a condus

la faptul că aceasta s-a transformat în cea mai mare colecție de opere publicate și needitate din lume. Înregistrarea și depunerea obligatorie a operelor a fost suspendată doar odată cu aderarea SUA, în 1998, la Convenția de la Berna.

În Franța, primele privilegii pentru imprimarea operelor literare au fost eliberate în anii 1507-1508, iar în 1537 se introduc sancțiuni pentru încălcarea drepturilor tipografilor. Prin decretele adoptate în anii 1791 și 1793, legislația franceză introduce pentru prima dată protecția pe parcursul vieții autorului, extinsă la 10 ani în favoarea moștenitorilor, principiul protecției necondiționate de îndeplinire a unor formalități birocratice, principiul regimului național al protecției și ocrotirea drepturilor nepatrimoniale (morale), nelimitate în timp. În ciuda faptului că Franța, pe bună dreptate, este considerată patria dreptului de autor, domeniul respectiv a fost denumit inițial “proprietate literară și artistică”, și abia mai târziu, către mijlocul sec. XIX, acesta a fost substituit prin termenul “drept de autor”. De altfel, nici în Statutul reginei Ana n-a fost utilizat termenul caracteristic spațiului anglo-american de “copyright”, acesta intrând în uz mult mai târziu.

Expansiunea accelerată a tiparului, ce a condus la multiplicarea în serie a operelor literare și practic a creat o ofertă a acestora în sensul economic al noțiunii date, a transformat producția tipografică într-o marfă ordinară și a încadrat imprimările operelor literare în relațiile comerciale. În scurt timp tiparul s-a transformat într-o ramură a economiei naționale bazată pe tehnologii industriale. Concomitent, epoca fulminantă a Renașterii și a revoluției industriale, extinderea relațiilor de piață au impulsivat semnificativ cererea produselor intelectuale, a cunoștințelor și informațiilor, a operelor științifice, a celor literare, muzicale și de artă plastică.

Astfel, după cum menționează remarcabilul specialist în domeniu A. Kerever, dreptul de autor provine din acțiunea conjugată a revoluției tehnologice (aparitia tiparului), a celei culturale (promovarea drepturilor fundamentale ale omului, libertăților și valorilor democratice) și economice (dominația capitalismului și a principiilor economiei de piață).² Un serios impuls pentru constituirea domeniului dreptului de autor îl reprezintă extinderea utilizării de către terți a creațiilor spirituale fără consimțământul autorului.

Protecția obiectelor dreptului de autor, precum și a celor de proprietate industrială, este un fenomen de proveniență pur europeană. În civilizațiile orientale, în mod tradițional, accentul nu s-a pus pe personalitatea autorilor și drepturile lor, ci pe esența creațiilor. Astfel, conform tradiției confuciene, copierea operelor literare prezintă un semn de respect față de autor, fiind încurajată de acesta. În ciuda faptului că tiparul mobil a fost inventat de chinezi cu circa patru secole înainte de Gutenberg, prima lege privind dreptul de autor a fost adoptată în China abia în zilele noastre, în 1991.

Promovat inițial pentru operele literare, conceptul dreptului de autor a fost ulterior extins asupra altor rezultate ale creației artistice și științifice: a operelor muzicale, de artă plastică, cinematografice etc., iar mai târziu și asupra activităților aferente acestora, care țin de interpretare, producere de fonograme, protecție a programelor radio și TV, în calitate de drepturi conexe dreptului de autor. Mai recent, protecția bazată pe principiile dreptului de autor a fost aplicată și asupra programelor de calculator, bazelor de date, altor obiecte noi ce țin de domeniile creației artistice, științifice și tehnice.

² Apud Gheorghiu, Gh. Operele audiovizuale, București, Lumina Lex, 2004, p.11

DREPT DE AUTOR ȘI DREPTURI CONEXE

Extinderea principiilor elaborate și adoptate pentru protecția operelor literare asupra unei totalități de creații extrem de diversificate a generat necesitatea unor specificări legislative detaliate, racordate la particularitățile acestora și la modalitățile specifice de utilizare și protecție optimală a fiecărui obiect în parte.

Viziunile moderne asupra dreptului de autor în mare măsură sunt bazate pe conceptul dualist al acestuia (*droit double*), care provine din doctrina juridică franceză, inspirată în mare măsură de valorile democratice. Acest concept redă protecției un caracter dublu: patrimonial și nepatrimonial (moral). El a fost preluat și promovat de doctrina juridică continentală drept bază a dreptului de autor, reflectându-se pe parcurs în legislația mai multor țări.

Spre deosebire de tradiția continentală, în Marea Britanie, SUA și alte țări în care domină tradiția juridică anglo-saxonă, protecția operelor literare s-a efectuat și a evoluat inițial în baza principiilor dreptului general, prin acordarea unor drepturi doar asupra multiplicării acestora (producerea de copii ale operelor literare sau artistice), noțiune ce a determinat nominalizarea ulterioară a spațiului respectiv de activitate și a domeniului însuși prin termenul specific „Copyright”. Acest sistem prevede doar protecția patrimonială a operelor de creație, fiind axat în mod exclusiv pe relațiile economice dintre subiecții implicați în activitățile de creare, multiplicare, comercializare și utilizare a operelor în cauză.

În cadrul prezentei cercetări vom omite aspectele morale ale dreptului de autor, referindu-ne în exclusivitate la caracterul lor patrimonial, în care se manifestă nemijlocit problematica economică. Vom menționa doar că aspectul nepatrimonial al dreptului de autor se reflectă în relațiile de paternitate, aplicare a numelui, pseudonimului sau anonimului, în problemele ce țin de asigurarea integrității operei, care constituie un obiect important al unor cercetări ce depășesc domeniul economicului. Ținând cont de natura dreptului moral și de sarcinile prezentei lucrări, în cele ce urmează ne vom concentra atenția preponderent asupra aspectelor ce sunt reglementate de prevederile dreptului patrimonial.

Lipsa în sintagma „dreptul de autor” a termenului „proprietate” nu diminuează caracterul patrimonial al acestuia, deoarece cuvântul în cauză este prezent în termenul generic de proprietate intelectuală, parte integră a căreia este dreptul de autor. Această situație nu împiedică aplicarea în contextul dreptului de autor a aparatului categorial proprietarist și nici tratamentul adecvat relațiilor de proprietate a drepturilor autorilor asupra creațiilor lor. Cele menționate se confirmă și prin utilizarea frecventă a noțiunii de proprietate în literatura consacrată domeniului dreptului de autor.³

Stabilirea unor termeni de protecție și expirarea periodică a acestora, prezența multiplelor creații anterioare adoptării sistemelor de protecție, excluderea apriori de la protecție, conform prevederilor legislației în vigoare, a unor creații spirituale (idei, teorii, concepte, formule, descoperiri științifice, acte legislative și normative, simboluri ale statului, mijloace de plată etc.), determină divizarea obiectelor dreptului de autor și ale drepturilor conexe, la fel ca și a celor de proprietate industrială, în două mari categorii. Această divizare se efectuează în funcție de formele de proprietate: creații aflate în proprietate privată sau publică.

³ Dănilă L. Dreptul de autor, București, Ed. All Beck, 2005, p.19

DREPT DE AUTOR ȘI DREPTURI CONEXE

Caracterul patrimonial al dreptului de autor se manifestă în totalitatea atributelor dreptului de proprietate, inclusiv în obținerea unor beneficii de ordin economic din utilizarea operelor literare și artistice. Acestea reprezintă efectele economice ale eforturilor intelectuale depuse pentru elaborarea operelor în cauză. Menirea lor constă, ca și în cazul proprietății intelectuale în ansamblu, în recuperarea costurilor elaborării și încurajarea activității de creație prin remunerarea autorilor, fapt ce contribuie la dezvoltarea științifică și spirituală a societății. În activitatea practică ele se obțin prin acordarea unor drepturi de ordin patrimonial autorilor asupra operelor ce le aparțin și se realizează în baza principiilor proprietății private și a celor ale economiei de piață.

Beneficiile economice ce provin din operele protejate prin dreptul de autor se manifestă în cadrul reproducerii (multiplicării) lor și comercializării copiilor, cesiunii și licențierii drepturilor, expunerii și interpretării publice, traducerii, modificării, activități ce pot fi efectuate legal doar cu consimțământul autorului.

Comparativ cu obiectele de proprietate industrială care, de obicei, apriori au o destinație economică concretă și, în aspect pur economic, se manifestă în două ipostaze (factori ai producției și obiecte ale relațiilor de piață), obiectele dreptului de autor și drepturilor conexe, în primul rând cele ce țin de domeniul literaturii și artei, în mod tradițional nu sunt tratate în calitate de factori nemijlociți ai producției, deoarece nu dețin utilități productive evidente. Acest aspect al creațiilor din domeniul dreptului de autor și drepturilor conexe a diminuat considerabil interesul științei economice față de cercetarea obiectelor în cauză, ultimele fiind practic ignorate întru totul de teoria economică clasică, dar și de majoritatea doctrinelor economice ulterioare. Prin urmare, semnificația economică a obiectelor dreptului de autor ce țin de creațiile literare și artistice este examinată nesatisfăcător în contextul obiectelor proprietății industriale, iar problematica lor nu este încadrată suficient în cercetările economice, atât în cele teoretice, cât și în cele aplicative.

Printre primii economiști moderni de vază, care au atras atenția asupra naturii economice a creațiilor artistice, a fost J.K. Galbraith, care afirmă că „știința economică nu s-a ocupat niciodată în mod serios de artă”⁴ și, vom adăuga, cu atât mai mult aceasta nu a abordat problemele utilizării eficiente și protecției operelor de artă. Cercetătorul Galbraith explică o atare atitudine nihilistă a teoriei economice față de creațiile artistice prin faptul că arta, spre deosebire de știință și tehnologie, nu prezintă o importanță practică, fiind considerată un lux.⁵

În același context, ne vom referi la abordarea analizei economice a obiectelor de artă întreprinse de E-M.P. Rebelgel.⁶ Cu referire la modul în care filozoful I. Kant tratează bunurile de origine artistică, autoarea pune accentul pe rațiunea estetică a acestora, care prezintă „o plăcere în afara interesului”, „o finalitate fără scop”, „o regularitate fără lege”.⁷

Specificul încadrării procesului de creație artistică în relațiile economice și, în primul rând, în circuitul comercial, în opinia lui Galbraith constă în faptul că „artistul este, prin natura sa, un antreprenor independent”.⁸ Galbraith consideră că „pictorii, sculptorii, pianiștii concertiști și romancierii funcționează, în realitate, ca niște firme cu un singur om sau, în cazul grupurilor de muzică rock, de dans sau folk, ca mici formațiuni care se transformă în organizații mari doar pentru a se lansa pe

⁴ Galbraith, J. K., Știința economică și interesul public, Ed. Politică, București, 1982, p. 82

⁵ Ibidem p. 82, 89

⁶ Rebelgel, E-M.P. Piața bunurilor de artă. Teorii și realități, București, Editura Economică, 2000

⁷ Ibidem p. 16

⁸ Galbraith, J.K. Op. cit., p. 83

piață sau a-și lansa produsul”.⁹ Acest specific este determinat de caracterul pur individual al activității de creație, de faptul că succesul procesului de creație artistică este condiționat de realizarea rolului dominant al artistului în mediul său de activitate și în obținerea unor performanțe, care pot fi asigurate doar prin libertatea de afirmare a personalității, limitată practic în cadrul unor întreprinderi tradiționale cu o ierarhie strictă a subordonării administrative.

Totuși, teoria economică modernă întreprinde anumite eforturi pentru cercetarea procesului creativ ca fenomen de proporții mici, care nu întotdeauna se încadrează în mod integral în relațiile de piață, dar care dispune de conotații economice pronunțate. Astfel, în conceptul nanoeconomiei, propus pentru prima dată de K.J. Arrow,¹⁰ se conturează încercările de modelare a comportamentului irațional din cadrul activităților de creație care, de regulă, depășește legitățile economice tradiționale.

Fără îndoială că în deceniile ce au urmat după lansarea afirmațiilor lui Galbraith, menționate mai sus, intensitatea privind încadrarea rezultatelor activității de creație în circuitul comercial a evoluat enorm. Tirajarea în masă a expresiilor materiale ale obiectelor de creație, protejate prin intermediul dreptului de autor și a drepturilor conexe (producția tipografică, cinematografică, interpretările muzicale, software etc.) a evoluat semnificativ, constituind o ramură în permanentă extindere, așa-numita industrie a dreptului de autor, cu mai multe componente gen “cultural industry”, “copyright industry”, “publishing industry” etc.¹¹ Către sfârșitul sec. XX, ponderea lor în PNB, în PIB-ul țărilor dezvoltate și în formarea bugetelor de stat a depășit considerabil ponderea celor mai semnificative ramuri tradiționale ale economiei naționale.¹² Astfel, în anii '90 ai sec. XX ponderea industriei dreptului de autor în PIB-ul SUA a depășit substanțial ponderea unor astfel de ramuri ale economiei naționale cum sunt industria chimică, electronică, alimentară, aeronautică etc.

Prin urmare, dimensiunea economică a operelor de creație ce țin de dreptul de autor se axează preponderent pe particularitățile comercializării lor, pe principiile funcționării segmentului respectiv al pieței, pe specificul modalităților de gestiune a acestora, pe rolul lor în permanentă creștere în completarea bugetelor publice. Evident, această afirmație nu se referă la totalitatea integră a obiectelor dreptului de autor, care în aspect economic este la fel de neuniformă ca și domeniul proprietății intelectuale în ansamblu. De exemplu, o mare parte dintre obiectele dreptului de autor – programele de calculator, bazele de date etc. – pot fi pe deplin atribuite factorilor de producție, fiind în mod complex încorporate în diverse ramuri ale economiei naționale și participând în mod direct la crearea valorii.

⁹ Ibidem p. 84

¹⁰ Arrow, K.J. Reflection on the Essays. In: Arrow and the Foundations of the Theory of Economic Policy. Ed. by G. Feiwel. London, Macmillan, 1987, p. 734

¹¹ Alikhan, S. Socio-economic benefits of intellectual property protection in developing countries, WIPO, Geneva, 2000, p. 50, 56, 60, 61

¹² Correa, C.M. L'importance économique du droit d'auteur et de droits voisins en Amérique Latine// Bulletin du droit d'auteur, vol. XXIV, nr. 2, 2000, p. 7-9, 14-20

Bibliografie

1. ALIKHAN, S. *Socio-economic benefits of intellectual property protection in developing countries*, WIPO, Geneva, 2000
2. ARROW, K.J. *Reflection on the Essays. In: Arrow and the Foundations of the Theory of Economic Policy*. Ed. by G. Feiwel. London, Macmillan, 1987
3. CORREA, C.M. *L'importance économique du droit d'auteur et de droits voisins en Amérique Latine*// Bulletin du droit d'auteur, vol. XXIV, nr. 2, 2000, p. 7-9, 14-20
4. DĂNILĂ, L. *Dreptul de autor*, București, Ed. All Beck, 2005
5. GHEORGHIU, Gh. *Operele audiovizuale*, București, Lumina Lex, 2004
6. GALBRAITH, J.K., *Știința economică și interesul public*, Ed. Politică, București, 1982
7. FICSOR, M. *Gestiunea colectivă a drepturilor de autor și a drepturilor conexe*, București, Universul juridic, 2010
8. HEGEL, G.W.F. *Principiile filozofiei dreptului*. București, Ed. IRI, 1996
9. REBEGEL, E-M.P. *Piața bunurilor de artă. Teorii și realități*. București, Editura Economică, 2000
10. ВЭРИАН, X. *Экономическая теория авторских прав*// Вопросы экономики, 2007, № 2
11. ЕЛИСЕЕВ, А.Н., Шульга, И.Е. *Институциональный анализ интеллектуальной собственности*, Москва, ИНФРА-М, 2005, стр. 108-110

REZUMAT

Domeniul dreptului de autor, la fel ca și cel al proprietății intelectuale în ansamblu, dispune de mari rezerve și oportunități de îmbunătățire. Optimizarea sferei în cauză este dictată de imperfecțiunea actualului model de protecție a obiectelor dreptului de autor, diversitatea tipologiei lor și extinderea continuă a modalităților optime de protecție a acestora, precum și de dinamismul epocii moderne, creșterea rapidă a rolului creațiilor spirituale în dezvoltarea social-economică.

ABSTRACT

The field of copyright, as well as that of intellectual property as a whole, has large reserves and opportunities for improvement. Optimization of the sector in question is dictated by the imperfection of the current model of protection of copyright objects, diversity of their typology and continuous expansion of optimal modalities of their protection, as well as by the dynamism of the modern era, the rapid growth of the role of spiritual works in the social and economic development.

ПОНЯТИЕ АУДИОВИЗУАЛЬНОГО ПРОИЗВЕДЕНИЯ, КАК ОСОБОГО ОБЪЕКТА АВТОРСКОГО ПРАВА

Татьяна БОДЮЛ,
доцент, кафедра
Предпринимательского права
Молдавского государственного
университета, патентный поверенный РМ

Олеся ЛУКАСЕВИЧ,
магистр права

Смена политической и экономической формации в Республике Молдова, развитие рыночной экономики затронуло все сферы жизни нашего общества. Развитие новых экономических отношений, появление независимых хозяйствующих субъектов, осуществляющих предпринимательскую деятельность, привело к кардинальному изменению статуса объектов интеллектуальной собственности и, в частности, аудиовизуальных произведений. В то время как кинопроизводство, кинопрокат, телевещательная деятельность перестали быть монополией государства, у обладателей прав на аудиовизуальные произведения появилась реальная возможность использования своих прав в качестве товара, средства для извлечения прибыли.

В период существования Молдовы в составе Советского Союза наука и культура развивались в законодательных рамках, ограничивающих исключительные права авторов произведений науки, литературы и искусства. Опубликованные произведения можно было свободно использовать в кино, на радио и телевидении. Не подлежали защите права исполнителей, производителей фонограмм и организаций вещания на объекты смежных прав. Законодательством СССР и союзных республик устанавливался порядок заключения типовых авторских договоров, жестко регламентировавших процесс использования произведений. Авторское вознаграждение выплачивалось с учетом твердых ставок, утверждение которых относилось к совместной компетенции Союза ССР и союзных республик. Провозглашение независимости Республики Молдовы в 1991 году

создало благоприятные условия и предпосылки для развития права интеллектуальной собственности¹.

Все большее значение приобретают объекты авторского права в международном торговом обороте. Средством международной правовой охраны авторского права и смежных прав является система международных конвенций и соглашений. Республика Молдова уже присоединилась к Бернской конвенции об охране литературных и художественных произведений в редакции 1971 г.², Всемирной конвенции об авторском праве в редакции 1971 г.³ и Дополнительным протоколам 1 и 2 Конвенции 1971 г. об охране интересов производителей фонограмм от незаконного воспроизводства их фонограмм, Соглашению СНГ о сотрудничестве в области охраны авторского права и смежных прав от 24 сентября 1993 года.⁴

Можно утверждать, что в Республике Молдова уже создана правовая база, соответствующая мировому уровню регулирования отношений по созданию и использованию произведений науки, литературы и искусства.

В процессе эволюционного развития авторского права постепенно выявилось, что аудиовизуальные произведения представляют собой новый, своеобразный и оригинальный объект, для которого многие традиционные положения авторского права оказались неприменимы или, как минимум, нуждающимися в значительной корректировке. Поэтому в первую очередь оказалось актуальным и необходимым принятие нового закона Республики Молдова об авторском праве и смежных правах.

Признаки аудиовизуального произведения

Аудиовизуальное произведение имеет сложную и интересную природу:

1) Аудиовизуальное произведение относится к **сценарным** произведениям. Среди объектов авторского права названы сценарии, по которым ставятся фильмы, балетные спектакли, массовые представления и т. д. В зависимости от вида ставящихся произведений различаются и сами сценарии. Кроме того, независимо от жанра, формы и стилистических особенностей, сценарий должен отвечать производственно-экономическим требованиям кинематографа. Все это, безусловно, свидетельствует о том, что сценарий, независимо от того, является ли он оригинальным или созданным в результате переработки чужого повествовательного или драматического произведения, должен считаться охраняемым объектом авторского права. В настоящее время это положение общепризнанно как в науке авторского права, так и на практике. Вместе с тем некоторыми учеными до сих пор оспаривается творческий характер так называемого **режиссерского сценария**, который создается режиссером-постановщиком на основе литературного (авторского) сценария для удобства работы на съёмочной площадке.

¹ Chiroșca, Dorian. *Conținutul și natura juridică ale dreptului subiectiv de autor*. Chișinău, 2007, p. 5

² Решение Парламента Республики Молдова о ратификации № 511-XII от 22 июня 1995 г.

³ Решение Парламента Республики Молдова о ратификации № 1318-XII от 2 марта 1993 г.

⁴ Решение Парламента Республики Молдова о ратификации № 206-XIV от 25 ноября 1998 г.

Поскольку невозможно держать в голове или записывать на листочках все необходимые для съемок фильма вещи, создается этот документ. Он представляет собой детальный творческий план постановки фильма, содержащий точную разбивку на кадры с указанием планов и их метража, съемочных цветов, музыкального и изобразительного решений и т. д. Если сценарий мы сравниваем с архитектурным проектом будущего здания, то режиссёрский сценарий можно сравнить с техническим или рабочим проектом, в котором каждая деталь уже чётко проработана, привязана к определённому месту, с уточнением окончательных пропорций и взаимосвязи элементов. Режиссёрский сценарий – это как фильм на бумаге. Имея такую бумагу на руках, можно спокойно начинать строительство – снимать фильм.⁵ Существует множество различных схем записи режиссёрских планов. Суть схемы не столько в том, как она построена, а что именно в ней записано. В идеальном режиссёрском сценарии описана изобразительная часть фильма план за планом и дана вся творческая и техническая информация. Неточности режиссёрского сценария порождают курьёзы фильма.

Из данного признака можно сделать ещё один вывод об особенности аудиовизуального произведения – существование не только сценария, как основы аудиовизуального произведения, но и *режиссёрского сценария*, что присуще только данному виду объекта авторского права.

2) Аудиовизуальное произведение является **сложным, синтетическим** объектом охраны авторского права. Оно создаётся творческими усилиями большого числа людей. В состав сложного объекта должно входить более двух результатов интеллектуальной деятельности. В состав аудиовизуального произведения чаще всего входят более двух результатов творческой деятельности человека. И все эти «творческие результаты» должны быть собраны единой идеей. О комплексном, синтетическом произведении как об особом уровне сотрудничества авторов при создании произведения писал также Н.А. Райгородский. К произведениям такого рода он причислял оперу (один автор пишет музыку, другой либретто), балет (результат сотрудничества композитора и балетмейстера), спектакль (в его создании участвуют автор пьесы, режиссер, артисты, художники-декораторы), фильм.⁶ Отметим, что, например, музыкальное произведение с текстом или книга с иллюстрациями сложными объектами не являются, так как соединяемые произведения могут, в принципе, использоваться самостоятельно, они не создают единой формы, обуславливающей необходимую степень взаимодействия частей. К сложным объектам, например, законодателем Российской Федерации отнесены четыре вида произведений: аудиовизуальные произведения, театральные зрелищные представления, мультимедийные продукты, единые технологии.⁷

3) Целостность сложного объекта означает стабильность его объективной формы, **воспроизводимость**. В частности, невозможность воспроизводства в постоянной форме является

⁵ Куликов Илья. Режиссёрский сценарий. Режим доступа: www.screenwrite.ru

⁶ Райгородский, Н.А. *Авторское право на кинематографическое произведение*. Л., 1958. С. 39.

⁷ Пункт 1 ст. 1240 ГК РФ от 30.11.1994 № 51-ФЗ

одной из причин, по которым театральная постановка не включается в число объектов авторских прав.

4) В составе сложного объекта должно быть **более двух** результатов интеллектуальной деятельности.

5) Аудиовизуальное произведение следует считать **неделимым объектом**, а поэтому к взаимоотношениям между авторами аудиовизуального произведения применимы все нормы касающиеся **неделимого соавторства**. Наличие неделимых творческих вкладов в создание сложного объекта (в чем проявляется отличие от составных и производных произведений) – особая форма соавторства, называемого некоторыми авторами творческим преобразованием содержания воспринятого произведения в новую художественную форму. Но этот признак может быть подвержен критике, так как творческий труд, например сценариста и композитора, может существовать и отдельно от самого аудиовизуального произведения.

6) Аудиовизуальное произведение отличается от других объектов охраны авторского права и своим **субъектным составом**, включающим: автора сценария, автора диалогов, режиссёра-постановщика, композитора, оператора и художника-постановщика и других возможных авторов, внесших свой творческий вклад в создание аудиовизуального произведения.

7) **Срок охраны**. В отличие от предыдущего закона об авторском праве и смежных правах, в соответствии с новым Законом РМ об авторском праве и смежных правах № 139 от 02.07.2010, имущественные права на аудиовизуальные произведения охраняются в течение 70 лет начиная с 1 января года, следующего за годом смерти последнего из следующих соавторов: генеральный продюсер (режиссер-постановщик), автор сценария (сценарист), автор диалогов, композитор – автор музыкального произведения (с текстом или без текста), специально созданного для данного аудиовизуального произведения.⁸

8) В качестве лиц, организовавших создание сложных объектов, то есть **изготовителей**, могут выступать как физические, так и юридические лица различных организационно-правовых форм (кино- и телестудии, театры, киноконцертные организации, производственные предприятия, действующие в форме хозяйственных товариществ и обществ, государственных и муниципальных унитарных предприятий и др.⁹ Деятельность изготовителя, по инициативе и под ответственность которого создано аудиовизуальное произведение, не является творческой, но организатор приобретает исключительное право на сложный объект на основании договоров об отчуждении исключительного права или лицензионных договоров.

Именно все вышеперечисленные признаки и делают аудиовизуальное произведение особым объектом охраны авторского права.

⁸ Пункт 2 статьи 23 Закона об авторском праве и смежных правах РМ №139 от 02.07.2010. Опубликовано 01.10.2010 в Monitorul Oficial nr. 191-193

⁹ Зенин, И.А. Комментарий к Гражданскому кодексу РФ, часть четвертая. М., 2008, с. 44

Понятие аудиовизуального произведения, как объекта охраны авторского права

Аудиовизуальные произведения охватывают собой широкий круг кино-, теле- и видеопроизведений, которые рассчитаны, как правило, на одновременное слуховое и зрительное восприятие аудиторией. Практически все аудиовизуальные произведения представляют собой *органическое соединение разных видов искусств в единое художественное целое*, не сводимое к сумме составляющих его компонентов. Технический прогресс дал сильный толчок развитию юридической регламентации в области охраны аудиовизуальных произведений.

Во всем мире аудиовизуальное произведение признается объектом авторского права. Аудиовизуальное произведение отвечает требованиям закона, определяющие, какие именно результаты интеллектуальной деятельности являются объектами авторского права. Закон устанавливает только два критерия, соответствие которым и дает возможность считать то или иное культурное явление объектом авторского права. «Примеряя» данные условия практически к любому аудиовизуальному произведению, мы можем утверждать, что подавляющее их число подпадают под действие авторско-правовых норм. Практически все аудиовизуальные произведения являются результатом творческой деятельности и абсолютно все они выражены в объективной форме – в виде видеозаписи. В ст. 3 Закона РМ об авторском праве и смежных правах дается определение понятия аудиовизуального произведения: «...Произведение, состоящее из зафиксированной серии связанных между собой кадров с сопровождением или без сопровождения их звуком, создающих впечатление движения, предназначенных для зрительного и слухового (в случае сопровождения звуком) восприятия с помощью соответствующих устройств». Российский правовед в области авторского права Э.П. Гаврилов справедливо указывает на некорректность такой формулировки закона, поскольку, при некоторых способах фиксации аудиовизуальных произведений на носителях, не образуются кадры, например, на видеопленке или видеодиске.¹⁰

В качестве некоего обобщающего «эталонного» определения, могущего стать основанием для правовой идентификации аудиовизуального произведения во многих странах мира, можно принять определение, данное в **Рекомендации ЮНЕСКО «Об охране и сохранении движущихся изображений»**, согласно которому под **«движущимся изображением»** следует понимать «как серию зафиксированных на носителе изображений (независимо от метода фиксации и характера носителя, например, кинопленка, магнитная лента или пластинка и т.д., используемые для первоначальной или последующей фиксации), со звуковым сопровождением или без такового, которые при воспроизведении создают впечатление движения и которые предназначаются для коммуникации или демонстрации зрителям или же создаются в документальных целях.¹¹

¹⁰ Гаврилов, Э.П. Советское авторское право. М., 1977, с. 22

¹¹ Рекомендации ЮНЕСКО «Об охране и сохранении движущихся изображений», принятой в г. Белграде 27.10.1980 года на 21-й сессии Генеральной конференции ЮНЕСКО

Понятие аудиовизуального произведения, как экономической категории в предпринимательской деятельности

Аудиовизуальное произведение обладает двойственным характером. С одной стороны, это результат творческой деятельности нескольких лиц. С другой – это товар, реализация которого может приносить прибыль. Поэтому, аудиовизуальное произведение можно рассматривать не только со стороны объекта охраны авторского права, но и со стороны предпринимательского права.

Товар – категория экономическая, а не правовая. Товаром признается продукт, произведенный для обмена или продажи.¹² Но поскольку экономические отношения, в том числе и по поводу товаров, регулируются правовыми нормами, во многих законодательных актах установлен правовой режим товара, например в ГК РМ, в Законе РМ «О защите прав потребителей» от 13 марта 2003 года и т.д. Однако в каждом из них термин «товар» наполнен таким содержанием, которое может быть использовано только в целях данного правового акта. Например, Закон РМ «О товарных биржах» специально исключает из перечня биржевых товаров объекты интеллектуальной собственности: не являются биржевым товаром недвижимое имущество, объекты интеллектуальной собственности и имущественные права.¹³ Этим положением подчеркивается особенность объектов интеллектуальной собственности.

Несмотря на то, что объект авторского права может быть продан, надо отметить тот факт, что нормы авторского права не содержат термина «продажа» прав, а только: «передача» или «уступка», что подчеркивает временный характер перехода прав, хотя договоры могут заключаться и на весь срок действия авторского права на произведение. Правда, в обиходе часто можно услышать разговоры практических субъектов деятельности по реализации аудиовизуальных произведений о покупке или продаже. Но это именно бытовая, а не правовая терминология, используемая на кинорынках. Кстати, и сам термин „кинорынок” вызывает мысли о торговле в традиционном понимании. И все же аудиовизуальное произведение воспринимается многими субъектами предпринимательской деятельности, связанной с производством и последующим использованием фильмов, именно как товар, как продукт процесса труда, как средство для извлечения выгоды. Но, на наш взгляд, наиболее точно, к экономическому понятию „товар” подходит правовой аналог „оборотоспособная вещь” в той формулировке, в какой, например, в ст. 753 ГК РМ определяется товар по договору купли-продажи (с учетом вышесказанного). Е.А. Суханов пишет: „Вещами в гражданском праве признаются материальные, физически осязаемые объекты, имеющие экономическую форму товара”.¹⁴

В отношении аудиовизуального произведения термин «товар» можно применять весьма условно, поскольку в каком бы качестве и в каких бы отношениях ни выступал фильм, он был и остается результатом творческой деятельности.

¹² Большой энциклопедический словарь. Москва 1993, с. 1207

¹³ Пункт 4 ст. 7 Закона РМ „О товарных биржах” №1117 от 26.02.97. Monitorul Oficial № 70 от 25.07.1998

¹⁴ Суханова, Е.А. Гражданское право. Т.1. - М., БЕК, 1998 г., с. 480.

Как мы знаем, согласно гражданскому праву, товар может свободно отчуждаться и переходить от одного лица к другому. Такое условие неприменимо к фильму как объекту авторского права, поскольку даже в отношениях между авторами и изготовителем не может быть полного отчуждения прав: в соответствии с пунктом вторым статьи 10 Закона РМ об авторском праве и смежных правах, личные неимущественные права на аудиовизуальное произведение, возникающие у авторов в момент его создания, принадлежат им независимо от имущественных прав и сохраняются за ними в случае уступки имущественных прав на использование произведения.

С одной стороны, аудиовизуальное произведение, как и любой другой объект авторского права, создается творческим трудом его авторов. Однако предметом этого трудового процесса труда является объект не вещных, а исключительных прав. Но деятельность по созданию фильма имеет и второй компонент – *хозяйственный*, который организуется изготовителем аудиовизуального произведения. Предметом процесса такого труда и результатом производственной деятельности является вещь, материальный объект внешнего мира, носитель, в котором выражен результат творческого труда – исходные материалы фильма. Товаром могут выступать как сами исходные материалы, так и изготовленные с них копии фильма, тираж, т.е. те элементы, входящие в понятие кинопродукции, которые имеют материальную форму и, соответственно, могут быть объектом вещных прав. При введении этих объектов в гражданский оборот следует помнить, что они являются товаром особого рода, в отношении которого не может возникать полноценного права собственности, представляют собой лишь «оболочку» результата творческой деятельности – объекта исключительных и неотчуждаемых прав.

Одним из основополагающих принципов авторского права является положение о том, что право собственности на материальный носитель, в котором выражено произведение науки, литературы и искусства, не связано с авторскими правами на этот результат творческой деятельности. Действительно, если потребитель покупает диск с аудиовизуальным произведением, он приобретает право собственности на этот диск, а не авторские права на него. Таким образом, каждый объект авторского права является и объектом права собственности. Но не всегда субъект авторского права совпадает с субъектом права собственности на экземпляр произведения. Чаще всего вопрос о *соотношении авторских прав и права собственности* на аудиовизуальные произведения встает при использовании аудиовизуальных произведений, поскольку именно на этой стадии продвижения фильма от автора к зрителю субъекты предпринимательской деятельности «забывают» о его творческом происхождении и видят в нем только товар, хотя это абсолютно неверно.

Результат творческой деятельности в аудиовизуальной сфере, в отличие от многих видов искусства, проделывает от своих авторов к зрителю долгий и сложный путь. Процесс создания фильма, как самый сложный вид аудиовизуального произведения, но и процесс прохождения законченного фильма к конечному «потребителю» также требует вложений, грамотной организации проката, показа в кинотеатрах и т.д. Для авторов фильма, членов творческой группы и актеров этот процесс является реализацией их творческого

потенциала, для технических работников – исполнением трудовых обязанностей. Деятельность же всех остальных участников (дистрибьюторы, прокатники и т.д.) фактически является предпринимательской, т.е. в соответствии с Законом „О предпринимательстве и предприятиях”, «это инициативная, осуществляемая самостоятельно, от своего имени, на свой риск и под свою имущественную ответственность деятельность граждан и их объединений по производству продукции, выполнению работ и оказанию услуг с целью обеспечения постоянного источника доходов”.¹⁵ Предпринимательская деятельность осуществляется *на всех стадиях* создания и использования аудиовизуальных произведений, и здесь можно выделить несколько субъектов. На этапе производства фильма «центральной» предпринимательской фигурой можно назвать изготовителя, который обеспечивает отдельные участки производства фильма, оказывающие жизненно важные для создания фильма услуги – инвестирование и кредитование, страхование проекта, подбор творческих кадров, юридическую поддержку и разработку договорной и иной документации.

После завершения фильма, т.е. на стадии его использования, фактического доведения до всеобщего сведения, на первый план выходят субъекты предпринимательской деятельности, специализирующиеся на распространении аудиовизуальных произведений. Это дистрибьюторы, прокатчики и показчики, вещательные организации, изготовители и распространители видеоносителей с записью фильма. Кроме того, созданный фильм попадает в руки организаций, основной целью деятельности которых не является извлечение прибыли из его использования.

Говоря о предпринимательской деятельности в аудиовизуальной сфере, нельзя не затронуть тему **страхования**. Собственно говоря, на сегодняшний день страхование в аудиовизуальной сфере не так сильно отличается от нашего общего представления о страховании в гражданском праве. Специфику страхования в аудиовизуальной сфере составляют объекты страхования.

Чаще всего страхуют весь состав съемочной группы от несчастного случая, негативы – от повреждений, реквизит и съемочное оборудование – от имущественных рисков, включая пожар, механические воздействия и противоправные действия третьих лиц. Страхование негатива – это чуть ли не единственный специфический вид страхования в сфере кино, что объясняется в первую очередь техническими особенностями хранения, использования и обработки киноплёнки, и нередко ее транспортировки.

Практически это обычное личное страхование или страхование имущества или договора, и все отличие заключается только в том, что страхуются жизнь, здоровье или работоспособность участников съемочной группы: исполнителей главных и второстепенных ролей (в редких случаях эпизодических), режиссера-постановщика, гораздо реже автора сценария или автора музыки, ведущих творческо-технических работников (оператора, звукорежиссера, художника) и, в немногих случаях, технического состава. Что касается

¹⁵ Ст.1 Закона РМ «О предпринимательстве и предприятиях» № 845-XII от 03.01.92. Monitorul Oficial № 2 от 28.02.1994

имущественного страхования, то застраховывается имущество киностудии или имущество, взятое напрокат; либо страхуется договор на финансирование предпроизводственного, производственного или монтажно-тонировочного периода. Как и в любой другой области, страхование в аудиовизуальной сфере осуществляется только на случай возникновения нежелательных негативных обстоятельств. Но застраховать коммерческий успех фильма нельзя.

Таким образом, субъектами предпринимательской деятельности в аудиовизуальной сфере являются лица, которые на разных стадиях прохождения фильма от авторов к зрителю прямо (продюсеры, дистрибьюторы и пр.) или косвенно (страхователи, инвесторы и т.п.), используют само аудиовизуальное произведение или его элементы, права на его использование или экземпляры этого произведения в качестве объекта своей деятельности, направленной на получение прибыли.¹⁶ Будучи в гражданском обороте, следует помнить, что аудиовизуальное произведение является *товаром особого рода*, в отношении которого не может возникнуть полноценного права собственности, оно представляет собой лишь «оболочку» результата творческой деятельности – объекта исключительных и неотчуждаемых прав.

РЕФЕРАТ

В процессе эволюционного развития авторского права постепенно выявилось, что аудиовизуальные произведения представляют собой новый, своеобразный и оригинальный объект, для которого многие традиционные положения авторского права оказались неприменимы или, как минимум, нуждающимися в значительной корректировке. Поэтому в первую очередь оказалось актуальным и необходимым принятие нового закона Республики Молдова об авторском праве и смежных правах.

REZUMAT

Dezvoltarea accelerată a drepturilor de autor în Republica Moldova a demonstrat faptul că operele audiovizuale prezintă un obiect deosebit, original, pentru care multe din normele de reglementare tradiționale nu erau aplicabile sau necesitau modificări semnificative. De aceea era deosebit de stringentă și actuală adoptarea unei noi legi privind dreptul de autor și drepturile conexe.

ABSTRACT

In the process of evolutionary development of copyright was gradually revealed that the audio-visual works represent a new, unique and original object, for which many of the traditional provisions of copyright proved to be unsuitable or at least in need of considerable updating. So first of all adoption of the new law of the Republic of Moldova on copyright and related rights proved to be timely and necessary.

¹⁶ Чуковская, Е.Э. «Правовые аспекты предпринимательской деятельности в кинематографии». М., 2003, с.62-64

ÎN CADRUL SISTEMULUI PCT AU FOST ELABORATE NOI SERVICII ONLINE PENTRU SOLICITANȚI ȘI MANDATARI

Ala GUȘAN,
director Departament Invenții,
Soiuri de Plante, AGEPI

Tratatul de Cooperare în domeniul Brevetelor (Patent Cooperation Treaty – PCT) este un acord multilateral, încheiat în anul 1970, amendat în 1979 și modificat în 1984 și 2001. El are drept aderenți statele părți la Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale și constituie un instrument juridic internațional, prin care este posibil de a solicita protecția prin brevet a unei invenții simultan într-un număr mare de state, prin depunerea unei singure cereri, denumită cerere internațională. Actualmente, sistemul PCT cuprinde 142 de state membre, Republica Moldova fiind parte la Tratatul de Cooperare în domeniul Brevetelor, din februarie 1994.

Procedura de brevetare a invențiilor conform Tratatului include două faze: internațională și națională. **Faza internațională** prevede depunerea unei singure cereri internaționale care produce, de la data depozitului internațional, efectele mai multor cereri naționale în statele contractante PCT. Depunerea cererii internaționale este însoțită de achitarea unui set de taxe într-o singură valută la un singur oficiu (oficiul receptor) care, în cazul brevetării invenției în mai multe țări, sunt mai mici în raport cu taxele care ar fi trebuit să fie achitate dacă solicitantul ar fi depus cereri naționale de brevet de invenție în fiecare din aceste țări.

Cererile internaționale pot fi depuse la oficiile naționale ale statelor contractante, la Biroul Internațional OMPI (BI) sau la oficiile regionale, cum sunt OEB, ARIPO, OAPI sau OEAB. Cererea internațională este supusă documentării de către o Administrație de Documentare Internațională. Aceasta întocmește un raport de documentare internațională în care sunt citate documentele ce ar putea afecta brevetabilitatea invenției revendicate și formulează o opinie scrisă privind brevetabilitatea invenției, aducându-le la cunoștință solicitantului. În baza acestor documente solicitantul poate decide dacă e oportun să continue procedura de brevetare în țările în care dorește să obțină protecție sau să-și retragă cererea.

Dacă solicitantul nu retrace cererea, Biroul Internațional publică cererea internațională la expirarea a 18 luni de la data priorității.

Faza națională începe la expirarea a 30 sau 31 de luni de la data priorității. În cadrul fazei naționale cererea internațională se examinează în oficiile de brevete ale țărilor în care solicitantul intenționează să obțină protecția invenției sale. Intrarea în faza națională se realizează odată cu prezentarea traducerii cererii internaționale în limba oficială a țării respective și achitarea taxelor naționale. Oficiile naționale de brevete efectuează examinarea cererilor internaționale în conformitate cu criteriile naționale de brevetabilitate a invențiilor.

PCT este un sistem dinamic, care se află într-un permanent proces de reformă, revizuire și perfecționare a procedurilor practicate în vederea îmbunătățirii funcționării și sporirii eficienței și atractivității acestuia pentru solicitanți și utilizatori.

În această ordine de idei, poate fi menționat noul serviciu, denumit provizoriu „ePCT”, elaborat de către Biroul Internațional OMPI în scopul de a permite accesul înainte de publicare pentru solicitanți sau mandatar la documentele și informațiile bibliografice ale cererilor internaționale, depuse la BI după 1 ianuarie 2009. Serviciul respectiv va furniza îmbunătățiri pentru serviciile PCT online lansate anterior de OMPI, și anume versiunile electronice ale formularelor PCT pentru solicitanți prin e-mail, serviciile Încărcare Documente Online, E-plata PCT și PATENTSCOPE®. După cum se preconizează, noul sistem va permite eficientizarea proceselor de afaceri și a comunicării dintre solicitanți/mandatari și BI, precum și între celelalte părți interesate în cadrul PCT.

Biroul Internațional își propune să consolideze sistemul PCT, acesta devenind cel mai simplu, avantajos și facil mod de depunere de către solicitanți a cererilor internaționale. Un aspect important ce ține de îmbunătățirile preconizate îl constituie asigurarea unui sistem eficient și sigur de gestionare a fișierelor cererilor internaționale online, care:

- va spori eficiența și încrederea în avantajele comunicării pentru solicitanți și BI;
- va permite solicitantului să verifice starea actuală a cererii internaționale;
- va îmbunătăți calitatea procesării cererilor internaționale, reducând riscul unor eventuale erori și favorizând introducerea unei procesări mai eficiente.

În scopul consolidării serviciului menționat, până la sfârșitul anului 2010 a fost elaborată versiunea pilot, aceasta fiind testată pe o subrețea de utilizatori PCT cu începere din ianuarie 2011. Această fază pilot inițială (Stadiul 1) va oferi posibilitatea de a verifica până la publicare informațiile inițial parvenite de la un grup limitat de solicitanți și/sau mandatar cu referire la cererile internaționale depuse în format electronic la oficiul receptor al BI, folosind programul PCT-SAFE, precum și certificatul digital OMPI. Pe măsură ce faza pilot va progresa, participarea va fi extinsă treptat pentru un număr crescător de grupuri de utilizatori, precum și pentru cererile internaționale depuse la alte oficii receptoare PCT, cu utilizarea altor tipuri de programe de depunere electronică. Ulterior, când va fi acumulată suficientă experiență privind depunerea electronică, sistemul va fi extins pentru cererile internaționale depuse pe hârtie sau în format electronic pe suporturi fizice, fără utilizarea certificatelor digitale. Eventualul sistem va fi disponibil pentru utilizare în raport cu orice cerere internațională depusă la 1 ianuarie 2009 sau după această dată.

Treptat, sistemul va fi extins pentru a include servicii suplimentare online cu un grad înalt de securitate, care vor permite solicitanților și/sau mandatarilor să gestioneze și să interacționeze în ceea ce privește examinarea cererilor internaționale în format electronic, executând online o serie largă de acțiuni, cum sunt, de exemplu, încărcarea datelor referitoare la cererile de modificare conform Regulii 92*bis*, evitându-se dublarea eforturilor și accelerând procesarea acestor modificări de către BI.

Dezvoltarea sistemului va depinde strict de testarea și feedback-ul intervenite din partea utilizatorilor. Prima prioritate a BI este de a asigura securitatea sistemului, inclusiv necesitatea conștientizării de către utilizatori a responsabilităților personale privind menținerea securității informației confidențiale în cadrul sistemului. În plus, BI va putea confirma ideea că serviciile oferite sunt pe cât de oportune, pe atât de comode în utilizare și întrunesc principalele necesități ale solicitanților și mandatarilor care vor utiliza acest sistem.

Stadiul 1 – Faza pilot inițială pentru cererile internaționale depuse pe cale electronică la oficiul receptor BI

În faza inițială, în cadrul sistemului va fi implicat un număr redus de utilizatori responsabili de cererile internaționale, care vor întruni următoarele condiții:

- (i) cererea internațională este depusă în formă electronică la BI, folosind PCT-SAFE și certificatul digital OMPI pentru depunere (pentru multiple cereri depuse de același utilizator se va utiliza același certificat digital);
- (ii) la momentul când utilizatorul dorește să vizualizeze pentru prima dată conținutul cererii internaționale depuse, certificatul digital trebuie să fie valid, cererea internațională să nu fi fost publicată anterior, iar utilizatorul să aibă acces la formularul PCT/IB/301 (Notificare de primire a copiei de înregistrare), eliberat de către BI pentru cererea internațională în cauză, și să nu fi fost notificată nicio modificare conform Regulii 92*bis*.

Principala funcție nouă la acest stadiu va consta în oferirea condițiilor de inspectare online a fișierelor BI pentru cererile internaționale depuse. Funcția are câteva elemente constitutive semnificative:

- acordarea unui account specific pentru o persoană individuală, care poate fi asociat cu una sau mai multe cereri internaționale depuse de către aceasta (în mod normal solicitantul sau mandatarul);
- un sistem fiabil pentru asocierea unei cereri internaționale cu accountul unei persoane autorizate pentru a desfășura acțiunile corespunzătoare în raport cu această cerere („primul deținător”);
- un sistem de vizualizare a fișierelor BI referitoare la această cerere în orice moment după efectuarea asocierii, indiferent de faptul dacă cererea internațională a fost publicată sau nu;
- un sistem ce permite primului deținător să delege altor deținători de accounturi dreptul de a vizualiza fișierul, incluzând un sistem ce oferă siguranța că celălalt deținător al accountului este de fapt o persoană cunoscută primului deținător.

În ceea ce privește procedura de acordare a drepturilor de acces la o cerere internațională în cadrul sistemului preconizat pe parcursul Stadiului 1, sunt prevăzuți următorii pași:

PROPRIETATE INDUSTRIALĂ

- depunerea de către un solicitant/mandatar a unei cereri internaționale pe cale electronică la oficiul receptor al BI cu utilizarea PCT-SAFE și a certificatului digital OMPI;

- crearea unui account general al utilizatorului OMPI prin înregistrarea online a solicitantului/mandatarului pe site-ul OMPI, rezultând în crearea unui account cu un nume de înregistrare bazat pe identificarea utilizatorului și parolă, ce oferă utilizatorului înregistrat acces la o serie de servicii OMPI online care nu necesită un nivel suplimentar de securitate, de exemplu, acces la foruri de discuție online. Crearea unui asemenea account este complet automatizată și unica confirmare cerută pentru solicitant/mandatar constă în accesarea unui link într-un e-mail generat în mod automat pentru a confirma faptul că adresa de e-mail specificată pentru account este corectă;

- solicitarea extinderii accountului general al utilizatorului OMPI pentru serviciul PCT online de un nivel mai înalt al securității, care va permite accesul la serviciile PCT online. Acest pas implică logarea cu accountul general al utilizatorului nou creat și asocierea acestuia cu certificatul digital OMPI, pe care deținătorul accountului l-a folosit la depunerea cererii internaționale. Procedura extinderii se efectuează imediat, în mod automat, în măsura în care certificatul digital este valabil pentru încărcare în sistem de la postul de lucru de unde solicitarea a fost făcută, nu a fost revocat și nu a fost asociat deja cu un alt account. La momentul validării extinderii accountului, sistemul atribuie accountului un număr de identificare, care este utilizat pentru ulterioarele acțiuni online;

- asocierea cererii internaționale cu accountul extins prin logarea solicitantului/mandatarului în sistemul de servicii PCT online, cu introducerea numărului cererii internaționale, datei de depozit internațional și a codului unic ce apare în partea de jos a formularului PCT/IB/301, eliberat de BI pentru cererea internațională respectivă. Astfel cererea internațională este în mod automat asociată în sistem cu accountul extins al utilizatorului, fiind respectate următoarele condiții:

(i) codul introdus de către utilizator corespunde codului unic ce apare pe formularul PCT/IB/301, eliberat de BI, sau pe oricare formular similar modificat ulterior, iar publicarea internațională încă nu a avut loc;

(ii) nu a fost modificat solicitantul sau mandatarul înregistrat la BI conform Regulii 92*bis* după depunerea cererii și anterior cererii de asociere cu accountul utilizatorului;

(iii) certificatul digital utilizat pentru extinderea accountului privind serviciile PCT online este identic cu certificatul care a fost utilizat la e-depunerea cererii internaționale și este valid la momentul solicitării de asociere a accountului cu cererea internațională respectivă.

Pașii menționați pot fi repetați pentru asocierea accountului extins cu alte cereri internaționale depuse pe cale electronică, cu respectarea celor trei condiții menționate. După efectuarea asocierii, solicitantul este abilitat să utilizeze sistemul serviciilor PCT online pentru a vizualiza conținutul fișierelor cererilor internaționale, inclusiv a unor documente care nu sunt puse la dispoziția publicului chiar și înainte de publicarea internațională (de exemplu, documentele referitoare la Capitolul II al fazei internaționale).

Este necesar de menționat faptul că de la data publicării internaționale a cererii, când formularul PCT/IB/301 devine accesibil publicului prin site-ul OMPI PATENTSCOPE®, codul unic eliberat de BI, care apare pe formularul PCT/IB/301, va fi blocat de către sistem în calitate de mij-

loc de asociere a accountului extins cu cererea internațională în vederea accesului online. De la data publicării va fi necesară o procedură separată pentru obținerea codului de acces de la BI în vederea efectuării inspectării private online a fișierelor. În acest scop va fi necesară depunerea de către solicitant/mandatar a unei solicitări scrise la BI. În general, se preconizează că procedura de inspectare privată online se va desfășura până la publicarea internațională.

Înainte de a expira certificatul digital utilizat pentru extinderea accountului de utilizator al serviciilor PCT online, e-deținătorul va obține un nou certificat digital, se va loga în serviciu pe site-ul OMPI pentru administrarea accountului și va înregistra noul certificat pentru accountul respectiv.

E-deținătorul unei cereri internaționale depuse pe cale electronică, înregistrat în sistem conform procedurilor menționate, poate să delege dreptul de acces la cererea respectivă altor e-asociați în cadrul sistemului de servicii PCT online prin următoarea procedură:

- e-deținătorul va putea să creeze o asociere dintre accountul său pentru serviciile PCT online și accountul unui asociat, cu condiția ca acesta să aibă un account general al utilizatorului OMPI, extins pentru servicii PCT online, cu utilizarea unui certificat digital, fiind necesar, de asemenea, ca e-deținătorul să cunoască numărul de identificare al asociatului în calitate de utilizator PCT. În acest caz, e-deținătorul va depune o solicitare în cadrul sistemului, indicând numărul de identificare al asociatului, care va fi informat prin e-mail. Dacă ultimul va confirma acceptarea, în sistem va fi creată o asociere dintre accounturile e-deținătorului și e-asociatului;

- e-deținătorul unei cereri internaționale va putea delega, iar ulterior revoca, dreptul de acces al e-asociatului către orice cerere internațională pentru care el este înregistrat în sistem în calitate de e-deținător. Vor putea fi delegate două niveluri diferite de drepturi de acces, și anume:

- drepturi de editare, conform cărora utilizatorul va putea accesa cererea internațională și efectua orice funcții de procesare, dar nu va putea delega drepturile de acces altor asociați;

- drepturi de deținător, conform cărora, suplimentar la drepturile de editare menționate, utilizatorul va avea posibilitatea să sub-delege drepturile deținătorului. O cerere internațională poate avea cel puțin unul sau câțiva e-deținători, fiecare e-deținător poate să delege drepturile de acces oricărui e-asociat.

BI își rezervă dreptul de a suspenda sau exclude accounturile utilizatorilor sau de a suspenda sau exclude posibilitatea asocierii unei cereri internaționale cu un account. BI este deja capabil să revoce certificatul digital OMPI cu efect de prevenire a accesului la serviciile PCT online concomitent pentru e-deținători și e-asociați. Situațiile în care asemenea acțiuni vor fi necesare includ:

- modificarea solicitantului sau mandatarului conform Regulii 92*bis* – orice modificare de persoane sau de nume (și în unele cazuri modificarea adresei) necesită o suspendare temporară imediată a unei asocieri dintre cererea internațională vizată și accountul utilizatorului, în scopul verificării dacă modificarea are drept consecință faptul că deținătorul accountului nu mai este autorizat să acționeze în raport cu cererea internațională, în cazul respectiv urmând ca asocierea să fie anulată printr-o acțiune în cadrul sistemului operată de BI;

- recepționarea de către BI a unei declarații din partea companiei, prin care se comunică faptul că un deținător de account, având drepturi de acces la o cerere internațională, a părăsit compania fără a revoca sau a transmite drepturile sale;

- existența unor suspiciuni precum că securitatea accountului utilizatorului ar putea fi compromisă, de exemplu, cazul în care numărul de încercări de logare a unui account depășește numărul maxim de încercări.

Desfășurarea Stadiului 1 a început în decembrie 2010, cu aproximativ 30 de mandatar din diferite țări și diferite tipuri de organizații, având menirea de a testa facilitățile de utilizare a accounturilor, în paralel cu testarea celorlalte componente, care nu conțin date reale. Același grup de mandatar a început testarea primelor forme pilot ale sistemului real din ianuarie 2011. În dependență de rezultatele pozitive ale încercărilor și implementarea oricăror schimbări necesare, faza pilot va fi extinsă, cooptând un grup mai mare de utilizatori, iar sistemul va fi deschis ulterior pentru orice solicitant al unei cereri internaționale care va întruni criteriile menționate mai sus, eventual, către mijlocul anului 2011.

Stadiul 2 – Extinderea sistemului pentru cererile internaționale depuse pe cale electronică la alte oficii receptoare și cu alte certificate digitale

Următoarea etapă preconizată constă în deschiderea sistemului pentru utilizare, vizând cererile internaționale depuse în formă electronică la alte oficii receptoare și folosind alte certificate digitale decât cele emise de OMPI. Pre-condițiile pentru acest stadiu rezidă în finalizarea cu succes a Stadiului 1, cu confirmarea securității modelului pentru asocierea unei cereri internaționale cu primul deținător. Se preconizează că un „pilot” va fi lansat la acest stadiu aproximativ în același timp cu deschiderea Stadiului 1 pentru toți utilizatorii, adică pe la mijlocul anului 2011.

Stadiul 3 – Extinderea sistemului pentru toate celelalte cereri internaționale

Stadiul 3 va include extinderea sistemului pentru toate celelalte cereri internaționale, în special pentru cele depuse pe hârtie și cele pentru care modificarea solicitantului sau mandatarului au fost notificate conform Regulii 92*bis*. În cazul dat, nu există certificat digital care ar prezenta o siguranță precum că deținătorul accountului este persoana ce a depus cererea internațională, prin urmare, principala cerință pentru acest stadiu este confirmarea securității modelului pentru asocierea cererilor internaționale cu primul deținător.

Se preconizează elaborarea unei proceduri de stabilire a e-deținătorului și de delegare ulterioară a drepturilor de acces pentru cererile depuse pe hârtie, similară cu procedura descrisă pentru e-depuneri. Solicitantul/mandatarul care dorește să efectueze inspectarea privată online a fișierului cererii internaționale depuse pe hârtie sau în format electronic pe suport fizic, fără utilizarea certificatului digital, va trebui să întreprindă următorii pași:

- crearea accountului general al utilizatorului OMPI;
- selectarea funcției respective pe site-ul OMPI pentru extinderea accountului general al utilizatorului OMPI pentru serviciile PCT online – la această etapă, dacă utilizatorul nu are un certificat digital, sistemul oferă posibilitatea de a obține un certificat digital OMPI, care va fi utilizat ulterior pentru extinderea accountului;

- din momentul în care utilizatorul va obține un account extins pentru serviciile PCT online, cu utilizarea certificatului digital, deținătorul accountului va urma procedura descrisă în Stadiul 1 pentru asocierea accountului său cu o anumită cerere internațională prin introducerea codului unic care apare pe Formularul PCT/IB/301.

Se vor aplica aceleași precondiții, și anume, conform Regulii 92*bis* intervenite după depunerea cererii, neefectuarea vreunor modificări de către solicitanți sau mandatar și nepublicarea internațională a cererii.

Stadiul 4 – Servicii suplimentare

BI planifică să ofere prin respectivul sistem o gamă largă de servicii suplimentare. Prioritatea acestor servicii va depinde de problemele de securitate, de feedback-ul din partea utilizatorilor și de resursele necesare pentru implementare. Serviciile în cauză vor include:

- funcții de editare, care ar permite obținerea materialelor necesare direct de pe web site în locul completării și încărcării formularelor sau scrisorilor;
- îmbunătățiri de management al portofoliului, permițând acțiuni (în particular modificări conform Regulii 92*bis*) care vor putea fi întreprinse simultan pentru grupuri de cereri internaționale;
- îmbunătățiri de management al certificatelor digitale (expirarea certificatului digital poate cauza dificultăți în crearea unei asocieri dintre o cerere internațională și un account, la fel și în accesarea serviciilor pe bază de account);
- depunerea online prin pagini electronice.

Schimbul de informații, feedback-ul și asistența pentru utilizatori

În scopul conștientizării și promovării avantajelor noului sistem pentru serviciile PCT online, precum și al oferirii suportului de încredere pentru propriii utilizatori, OMPI va întreprinde o serie de măsuri promoționale și activități de training, incluzând webinare, mecanisme de feedback electronic, materiale pentru training online, raporturi periodice în ziarul *PCT Newsletter* și actualizări de informații pe web site-ul OMPI PATENTSCOPE®.

Webografie

1. http://www.wipo.int/edocs/pctndocs/en/2011/pct_news_2011_01.pdf
2. <http://www.wipo.int/export/sites/www/pct/en/newslett/2011/newslett?11.pdf>

REZUMAT

Noul serviciu denumit provizoriu „ePCT”, elaborat de Biroul Internațional OMPI (BI) cu scopul de a permite accesul înainte de publicare pentru solicitanți sau mandatar la documentele și informațiile bibliografice ale cererilor internaționale, depuse la BI după 1 ianuarie 2009, va furniza îmbunătățiri pentru serviciile PCT online, lansate anterior de OMPI, și anume: versiunile

electronice ale formularelor PCT pentru solicitanți prin e-mail, serviciile Încărcare Documente Online, E-plata PCT și PATENTSCOPE®. Sistemul va permite eficientizarea proceselor de afaceri și a comunicării dintre solicitanți/mandatari și BI, precum și dintre celelalte părți interesate în cadrul PCT, devenind cel mai simplu, avantajos și facil mod de depunere a cererilor internaționale de către solicitanți.

ABSTRACT

The new service called provisionally "ePCT", prepared by the WIPO International Bureau (IB) in order to allow access before publication for applicants or patent attorneys to documents and bibliographic data of international applications, submitted to BI after 1 January 2009, will provide improvements for PCT online service, previously launched by WIPO, namely: electronic versions of PCT forms for applicants by e-mail, Document Online Uploading services, PCT E-Payment and PATENTSCOPE®. The system will enable to make more efficient business processes and communication between applicants/patent attorneys and IB, and between other stakeholders within the PCT, becoming the most simple, convenient and easy way for applicants to file international applications.

DESIGNUL INDUSTRIAL - INSTRUMENT DE PROMOVARE A AFACERII PE PIAȚA EXTERNĂ

Ludmila GOREMICHINA,
expert principal, AGEPI

Alexandru ȘAITAN,
șef Secție modele și desene
industriale, AGEPI

Olga GOREMICHINA,
consilier în PI, „PRO-
INTELGRUP” S.R.L.

Înregistrarea în străinătate a desenelor și modelelor industriale reprezintă un pas decisiv în vederea promovării afacerilor comerciale pe piața externă. Articolul 71 din Legea privind protecția desenelor și modelelor industriale nr. 161-XVI din 12 iulie 2007 [1] prevede posibilitatea și condițiile realizării unei atare acțiuni. Înregistrarea în străinătate poate fi inițiată printr-o cerere depusă direct la oficiul țării în care este solicitată înregistrarea unui desen sau model industrial sau conform procedurii stabilite în acordurile internaționale.

În această ordine de idei, am analizat datele referitoare la înregistrarea desenelor și modelelor industriale în conformitate cu Aranjamentul de la Haga privind înregistrarea internațională a desenelor și modelelor industriale [2, 3] și înregistrarea desenelor și modelelor comunitare la Oficiul pentru Armonizarea Pieței Interne al Uniunii Europene (în continuare – OHIM) [4], precum și datele referitoare la brevetarea desenelor și modelelor industriale în Federația Rusă [5] și Ucraina [6] și la depunerea și publicarea cererilor de înregistrare a desenelor și modelelor industriale în România [7]. Prezentăm în cele ce urmează exemple din bazele de date relevante.

Republica Moldova este parte la Aranjamentul de la Haga privind înregistrarea internațională a desenelor și modelelor industriale (în continuare – Aranjamentul de la Haga) începând cu 14 martie 1994 [8]. În perioada ce a urmat au fost depuse prin intermediul AGEPI, în conformitate cu Aranjamentul de la Haga, 29 de cereri, care conțineau 164 de desene și modele industriale, inclusiv 27 de cereri cu 156 de desene și modele industriale – de către solicitanții naționali, iar 2 cereri cu 8 desene și modele industriale, aparținând cetățeanului Republicii

Moldova LUTSIK Nicolai – de către o companie lituaniană. În plus, în 1996 a fost efectuată înregistrarea internațională a unei butelii fără intermediere din partea AGEPI, cererea fiind depusă direct de solicitant. De menționat faptul că Aranjamentul de la Haga permite depunerea cererii pentru înregistrarea internațională direct la Biroul Internațional al OMPI cu sediul la Geneva [8, 9]. Aceasta a fost prima înregistrare internațională din Republica Moldova, avându-l drept titular pe întreprinzătorul PINCIUC Anatolii. Statistica arată că, pe parcursul aceleiași perioade, solicitanții străini au depus pentru înregistrare în Republica Moldova, în conformitate cu Aranjamentul de la Haga, 6047 de cereri care includ 27424 de desene și modele industriale, adică de 166 de ori mai multe decât au fost depuse de către solicitanții din Republica Moldova.

Cu toate că Republica Moldova nu este membru al Uniunii Europene (în continuare – UE), începând cu 1 aprilie 2003 și până în prezent solicitanții naționali au depus la OHIM 8 cereri de înregistrare cu 8 desene și modele comunitare.

În ceea ce privește Federația Rusă și Ucraina, din anul 1993 și până în prezent Serviciul Federal pentru proprietate intelectuală, brevete și mărci din Federația Rusă a eliberat solicitanților din Republica Moldova 37 de brevete și 36 de certificate pentru desene și modele industriale, iar Departamentul de Stat pentru PI din Ucraina – 20 de brevete pentru desene și modele industriale. În plus, în Federația Rusă și în Ucraina au fost acordate 20 și, respectiv, 6 brevete pentru desene și modele industriale create de autori din Republica Moldova. De remarcat faptul că, în conformitate cu legislația Federației Ruse și a Ucrainei, brevetul include un singur desen și model industrial sau variante ale unui singur obiect. Datele statistice arată că în aceeași perioadă solicitanții din Federația Rusă au depus pentru înregistrare în Republica Moldova 35 de cereri, care includ 122 de desene și modele industriale, ceea ce este comparabil cu numărul de desene și modele industriale depuse de solicitanții din țara noastră. Totodată, solicitanții din Ucraina au depus pentru înregistrare 18 cereri, care includ 55 de desene și modele industriale, adică de ~ 2 ori mai multe desene și modele industriale decât au fost depuse de către solicitanții moldoveni.

În aceeași perioadă, solicitanții din Republica Moldova au depus în România 9 cereri incluzând 30 de desene și modele industriale. Pentru comparație, din anul 1993 și până în prezent solicitanții români au depus pentru înregistrare în Republica Moldova 28 de cereri, care includ 230 de desene și modele industriale, adică de ~ 7 ori mai multe decât au depus solicitanții moldoveni.

Evident că acest număr nu reflectă interesul general al rezidenților Republicii Moldova față de piețele străine, or, depozite semnificative pot fi realizate doar în condițiile unei dezvoltări economice performante a țării noastre. Cu toate acestea, în Republica Moldova există producători care deja își promovează cu succes afacerile comerciale pe piața externă.

Astfel, printre lideri poate fi evidențiată **Firma de producție și comerț “CONFORT” S.R.L.** Întreprinderea în cauză a depus în România și Ucraina 5 cereri de înregistrare internațională în conformitate cu Aranjamentul de la Haga, incluzând 78 de modele de mobilier. Toate acestea se referă la articolele de mobilă tapisată: divane, sofale, canapele, fotolii etc.

Prezentăm aici câteva modele industriale înregistrate.

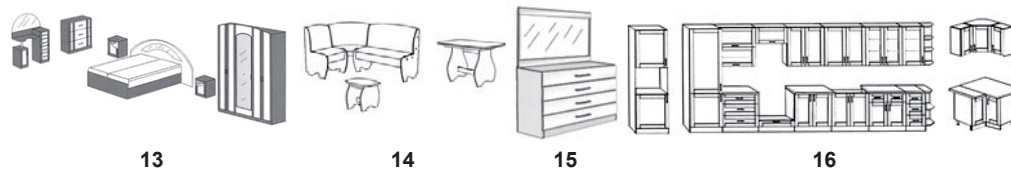
PROPRIETATE INDUSTRIALĂ

Des. 1. Modelele industriale înregistrate de "CONFORT" S.R.L. în România și Ucraina

Cererile în cauză au fost depuse: în 2004 (exemplele 1-5: *DM/065461*), 2006 (exemplul 6: *DM/068370*), 2008 (exemplele 7-8: *DM/069968*), 2009 (exemplul 9: *DM/072643*) și 2010 (exemplele 10-12: *DM/073329*). Toate înregistrările sunt în vigoare, mai mult decât atât, înregistrarea pentru cererea *DM/065461* a fost reînnoită, ceea ce vorbește despre interesul constant al producătorului față de piețele din România și Ucraina.

Un alt producător de mobilier, „**ANTURAJ NOU**” S.R.L., a depus în conformitate cu Aranjamentul de la Haga 4 cereri internaționale, cu 21 de modele, în 2006 (exemplul 13: *DM/068165*), 2008 (exemplul 14: *DM/070368*), 2009 (exemplu 15: *DM/071799*) și 2010 (exemplul 16: *DM/075302*). Modelele înregistrate se referă, în special, la seturile de bucătărie și dormitor.

Des. 2. Modelele industriale înregistrate de "ANTURAJ NOU" S.R.L. în Ucraina și UE

De remarcat faptul că, dacă în primele cereri de înregistrare depuse era desemnată Ucraina și România, atunci din anul 2008 în cereri a început să fie desemnată Ucraina și UE. Acest fapt a devenit posibil odată cu aderarea UE la Aranjamentul de la Haga. În consecință, solicitantul a obținut înregistrarea simultană în 27 de state membre UE, inclusiv în România. Toate înregistrările sunt în vigoare.

Referindu-ne la înregistrarea desenelor și modelelor industriale în UE, vom menționa firma „**Wine International Project**” S.R.L., care a înregistrat în 2005 la OHIM în calitate de desene și modele comunitare, 3 sticle (exemplele 17-19), iar în 2006 – 2 seturi de etichete (exemplele 20-21), precum și firma „**United Wine Company**” S.R.L., care a înregistrat în 2005 la OHIM, în calitate de model comunitar, o sticlă (exemplul 22). Producătorii naționali nu au putut să profite de avantajele Aranjamentului de la Haga pentru înregistrarea desenelor și modelelor industriale

PROPRIETATE INDUSTRIALĂ

respectiv, deoarece la acel moment UE nu era încă parte la acest aranjament, de aceea au depus cererile în mod independent la OHIM. Menționăm faptul că acest sistem permite înregistrarea doar în țările UE. Alte 2 butelii au fost înregistrate la OHIM de către PINCIUC Anatolii – în 2008 (exemplul 23) și PINCIUC Stepan – în 2010 (exemplul 24).

Des. 3. Statutul juridic al modelelor industriale înregistrate de solicitanți naționali la OHIM:

17 – 000388608-0001 – înregistrarea a fost reînnoită; 18 – 000388616-0001 – perioada de grație pentru reînnoire a expirat la 05.02.2011; 19 – 000388624-0001 – înregistrarea a fost reînnoită; 20 – 000572901-0001, 21 – 000572938-0001, 22 – 000392543-0001, 23 – 000900279-0001, 24 – 001778002-0001 – în vigoare.

Domeniile prioritare ale protecției solicitate de către creatorii moldoveni în străinătate au fost: articole de mobilier (**clasa 06**); ambalaje și recipiente pentru transportul sau păstrarea mărfurilor (**clasa 09**); etichete (**clasa 19**). Exemplele de mai sus se referă exact la aceste domenii.

În conformitate cu cerințele clasei 06 a Clasificării internaționale a desenelor și modelelor industriale [10], vă prezentăm, de asemenea, un exemplu de înregistrare a aspectului exterior al unei bănci (piesă de mobilier) (exemplul 25: DM/073399).

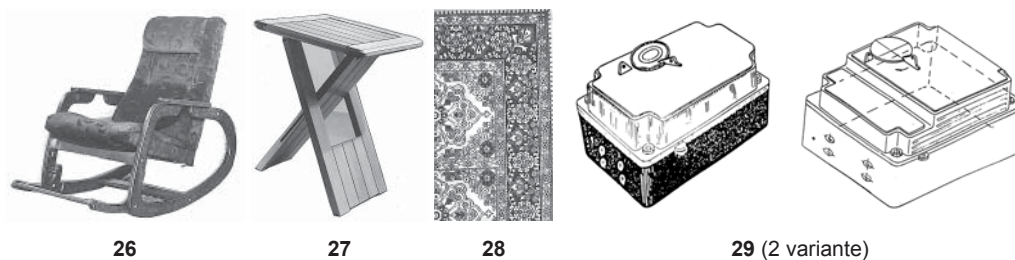
Des. 4. Cererea internațională depusă de STAMATI Mihail

La o expoziție din Franța, designul băncii propus de solicitantul național a fost menționat cu un premiu. Mai mult decât atât, modelul a trezit interesul și s-a propus fabricarea și instalarea unor astfel de bănci în parcurile din Franța. În primul rând, autorul a decis să-și protejeze drepturile, atât în Franța, cât și în toate țările UE, precum și în Republica Moldova. Cererea depusă în anul 2010 a fost prima cerere în format electronic depusă de AGEPI la Biroul Internațional al OMPI. Avantajele acestui sistem de depunere sunt evidente. Vom menționa doar unul dintre ele: în cazul în care numărul obiectelor este mare și imaginile lor nu încap pe o singură pagină, se acordă scutirea de la plata taxei de publicare.

Conform aceleiași clase 06, în Federația Rusă au fost eliberate 7 certificate pentru modelele

PROPRIETATE INDUSTRIALĂ

industriale elaborate de către **fabricile de mobilă din Chișinău și Tiraspol** (exemplele 26-27: 36291, 37322) și alte 7 certificate pentru modele industriale elaborate de către **Combinatul de covoare din Ungheni** (exemplul 28: 36347). Totodată, conform clasei 06-04 (în Federația Rusă) și conform clasei 10-04 (în Ucraina) au fost eliberate brevete pentru o „Cutie pentru depozitarea mijloacelor de contorizare a energiei electrice (două variante)” pe numele „**VIDAR**” S.R.L. (exemplul 29: RU:50424, UA:5327).

Des. 5. Modelele industriale înregistrate de solicitanți naționali în Federația Rusă și Ucraina

Referitor la clasa 09, putem menționa încă 8 cereri de înregistrare a modelelor industriale în conformitate cu Aranjamentul de la Haga, care conțin 10 modele. Acestea sunt sticle, bag-in-box-uri, ambalaje pentru pizza, un container pentru gunoi și un mâner pentru sticlă.

Des. 6. Imagini ale modelelor industriale înregistrate referitoare la cl. 09

Mai jos este prezentată informația despre titularii și statutul acestor înregistrări:

- exemplul **30**: (73) „**VINORUM HOLDING LIMITED**” (11) DM/052102 (15) 17.02.2000 (81) BG, BX, CH, DE, FR, GR, HU, IT, LI, MC, ME, MK, RS, SI; titularul a reînnoit înregistrarea o singură dată pentru 5 ani, a omis al doilea termen de reînnoire și nu a putut să-și restabilească drepturile, deoarece spre deosebire de Republica Moldova, în cadrul Aranjamentului de la Haga încă nu este soluționată problema posibilității de efectuare a acestei proceduri;
- exemplul **31**: (73) **MINISTERUL AGRICULTURII ȘI INDUSTRIEI ALIMENTARE AL REPUBLICII MOLDOVA** (11) DM/065877 (15) 25.06.2004 (81) BG, DE, FR, III. ES, UA; a avut loc o singură reînnoire, înregistrarea este în vigoare;
- exemplele **32-34**: (73) „**ESMALDA**” S.R.L. DM/066985 (15) 14.09.2005 (81) DE, EE, LV, UA; perioada de grație de reînnoire a înregistrării a expirat la 14.03.2011;

PROPRIETATE INDUSTRIALĂ

- exemplul **35**: (73) **CUZNEȚOV Iurie** (11) DM/072630 (15) 06.11.2009 (81) EM, UA; înregistrarea este valabilă;
- exemplul **36**: (73) „**MIGDAL-P**” **S.A.** (11) DM/067722 (15) 06.04.2006 (81) BG, UA; termenul de valabilitate a înregistrării a expirat la 06.04.2011;
- exemplele **37-38**: (73) **GRECU Alexandru** (11) DM/070577 (15) 05.08.2008 (81) EM, UA: înregistrarea este valabilă;
- exemplul **39**: (73) **BRAGA Vitalie** (11) DM/070948 (15) 14.11.2008 (81) IT, AM, GE, RO, UA; înregistrarea este valabilă;
- exemplul **40**: (73) „**GLOSARE**” **S.R.L.** (11) DM/065221 (15) 26.03.2004 (81) BG, BX, DE, FR, GR, HU, IT, MA, MC, MK, RO, SI, UA, YU; înregistrarea nu este valabilă de la 26.03.2009.

Titularilor înregistrărilor internaționale ale desenelor și modelelor industriale le atragem atenția asupra faptului că, începând cu anul 2011, OMPI a oferit posibilitatea de reînnoire a înregistrării în regim on-line la adresa: www.wipo.int.

Solicitanții naționali au depus și alte cereri conform clasei 09:

- au fost depuse și publicate în România 3 cereri pentru înregistrarea unui ambalaj în formă de valiză (exemplul 36: f 2005 1037), a unei butelii (exemplul 41: f 2006 0449) și a unui capac pentru închiderea buteliei (exemplul 42: f 2009 0039); solicitanți: „**MIGDAL-P**” **S.A.**, **Î.M. „CHATEAU VARTELY” S.R.L.**, „**ALMOS-COM**” **S.R.L.**; încă o cerere cu 2 modele (f 2003 0214) a fost retrasă de către solicitantul „**ENTEH**” **S.A.**;
- au fost eliberate 14 brevete ale Ucrainei (exemplele 43-59: 13586, 14037, 15270, 15271, 16765, 17444, 17445, 18271, 21513, 21514, 21515, 4409, 5252, 5732 (4 variante)) pentru sticle, inclusiv un brevet pentru o sticlă creată de către un autor din Republica Moldova **CUZNEȚOV Iurie**, eliberat unei firme ucrainene (exemplul 43); titulari: **Î.M. „CHATEAU VARTELY” S.R.L.**; „**EURO-ALCO**” **S.A.**; **BASARAB Igor**; **BESCHIERU Radu**; **FABRICA DE VINURI ȘI CONIACURI DIN TIRASPOL „KVINT”, SOCIETATE PE ACȚIUNI DE TIP ÎNCHIS**; **FIRMA „CONVENDA-LUX” S.R.L.**; **GB & CO S.R.L.**; **VOLCU Oleg**;
- au fost eliberate 17 brevete ale Federației Ruse pentru butelii, o husă pentru butelii, un butoiș de vin, un set de suvenir și un ambalaj pentru băutură (exemplele 31, 41, 60-74: 66093, 64623, 45371, 45372, 46362, 46963, 46964, 47936 – a fost anulat, 53094, 53322, 54792, 59519, 59529, 60299, 60300, 61557 și 68880); titulari: „**VINORUM**” **S.A.**; „**OENO CONSULTING**” **S.R.L.**; „**LAVINA GRUP**” **S.R.L.**; „**VINIMPEX**” **S.R.L.**; **GB & CO S.R.L.**; **IMPERIAL VIN S.A.**; „**MOLDAVSCHII STANDART**” **S.R.L.**; **Î.M. „CHATEAU VARTELY” S.R.L.**; **MINISTERUL AGRICULTURII ȘI INDUSTRIEI ALIMENTARE AL REPUBLICII MOLDOVA**; „**ART GRUP BRIVET**” **S.R.L.**;
- au fost eliberate 18 certificate pentru modele industriale ale Federației Ruse pentru butelii și huse pentru butelii, create de autori din Republica Moldova, aparținând unor producători din străinătate.

PROPRIETATE INDUSTRIALĂ

Des. 7. Exemple de modele industriale înregistrate în străinătate de către solicitanți naționali, conform cl. 09

Al treilea domeniu prioritar menționat mai sus (etichete (clasa 19)) este reprezentat de 2 cereri ale companiei „**ORHEI-VIT**” S.A., care a înregistrat 22 de etichete în conformitate cu Aranjamentul de la Haga. Totodată, înregistrarea DM/065868 (exemplele 75-76), cu desemnarea Kirghizstanului, Ucrainei și României, nu este valabilă de la 28.06.2009, iar perioada de grație pentru reînnoirea înregistrării DM/067210 (exemplele 77-80), cu desemnarea teritoriului Kirghizstanului, Letoniei, Ucrainei și României, a expirat la 25.05.2011. Prezentăm câteva exemple.

Des. 8. Etichete depuse în străinătate în conformitate cu cl. 19, a căror înregistrare nu mai este valabilă

Și, de asemenea, conform clasei 19-08:

- au fost depuse și publicate în România 3 cereri pentru înregistrarea a 7 etichete (exemplele 81-84: f 2003 0214 și f 2009 0040) și 4 coperti (exemplele 85-86: f 2009 0039); solicitanți: „**ENTEH**” S.A.; **EDITURA „CARTIER” S.R.L.**, „**ALMOS-COM**” S.R.L.;

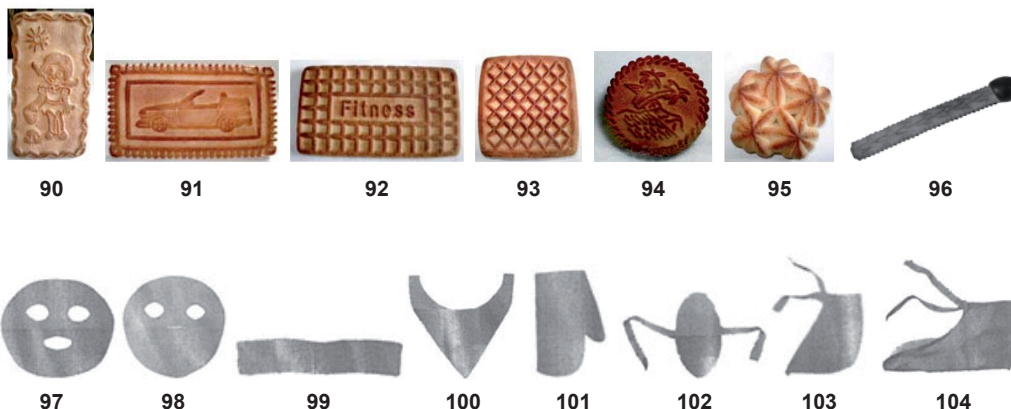
PROPRIETATE INDUSTRIALĂ

- au fost eliberate 2 brevete ale Ucrainei (8919 – 2 variante, exemplul 87: 8918 – 2 variante) pentru etichete-ambalaj, titular: **CUZNEȚOV Iurie**, și 5 brevete ale Ucrainei (12815, 12816, 12818, 12819, exemplul 88: 12817), create de către autorul din Republica Moldova **CUZNEȚOV Iurie**; titular – un rezident ucrainean;
- au fost eliberate un brevet al Federației Ruse pentru etichetă (exemplul 89: 52347); titular – „**VINIMPEX**” **S.R.L.** și un certificat (48717) cu 2 variante de etichete, create de către autorul din Republica Moldova **IGNATENCO D.I.**; titular – o firmă din Federația Rusă.

Des. 9. Desene și modele industriale depuse în străinătate conform cl. 19-08

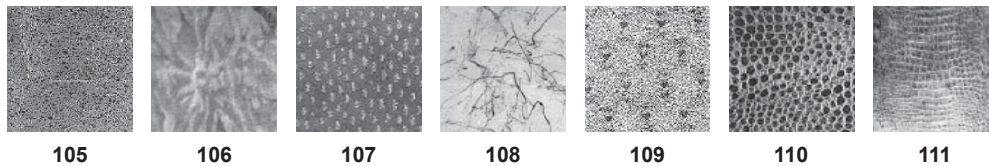
În ceea ce privește înregistrarea internațională în conformitate cu Aranjamentul de la Haga a altor obiecte, putem menționa doi producători de biscuiți (clasa 01-01), care se bucură de un succes remarcabil. Primul producător este „**DARON-LUX**” **S.R.L.**, care în anul 2008 a înregistrat 11 modele de biscuiți, cu desemnarea DE, IT, FR, RO (exemplele 90-95: *DM/070567*; în vigoare) și al doilea – **BOLȘACOV Dmitrii**, care în anul 2010 a înregistrat un biscuit sub formă de chibrit, cu desemnarea teritoriului AM, BA, CH, EM, GE, HR, KG, MD, RS, TR, UA (exemplul 96: *DM/073389*; în vigoare). De asemenea, în anul 2008 solicitantul **CIUNTU Elena** a înregistrat 10 modele de șervețele farmaceutice și cosmetice (clasa 28-03), cu desemnarea teritoriului DE, IT, EM, FR, HR, LV, RO, TR, UA (exemplele 97-104: *DM/071131*; în vigoare).

Des. 10. Modele industriale înregistrate de solicitanți naționali în străinătate, conform cl. 01-01 și 28-03

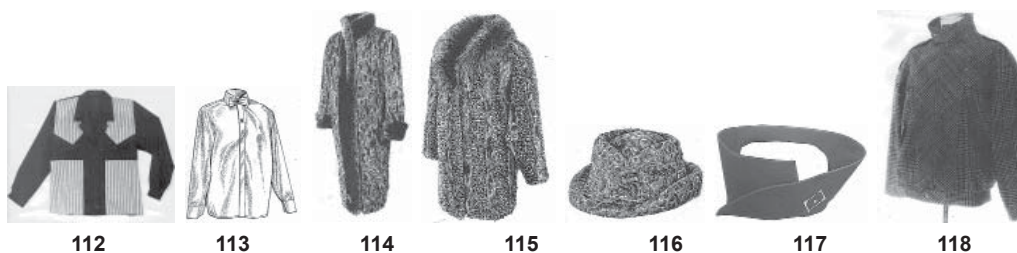
Înregistrări importante ce țin de designul articolelor din piele cu suprafața exterioară artificială au fost efectuate de către **Tăbăcăria din Chișinău**. Astfel, în Federația Rusă solicitantului i-au fost eliberate 7 brevete conform clasei 05-05 (exemplele 105-111: 39040, 39042, 39043, 39045, 39046, 39047 și 39048).

PROPRIETATE INDUSTRIALĂ

Des. 11. Desene industriale înregistrate de solicitanți naționali peste hotare, conform cl. 05-05

De asemenea, în Federația Rusă au fost eliberate 3 certificate (37262, 37291, 37292) pentru o țesătură (clasa 05-05), precum și 12 certificate pentru modele industriale conform clasei 02. Acestea se referă la articole de îmbrăcăminte: bluză pentru femei și cămașă pentru bărbați ale **Fabricii de confecții din Tiraspol** (exemplele 112-113: 36033, 36034), mantouri de blană și jachete pentru femei ale **Fabricii de blănuri din Bălți** (exemplele 114-115: 36047, 36052), pălării, căciuli și un veston pentru bărbați ale **Fabricii de croitorie din Chișinău** (exemplele 116-118: 36101, 37072, 36087).

Des. 12. Modele industriale înregistrate de solicitanți naționali peste hotare, conform cl. 02

O altă cerere pentru 2 modele (f 2003 0214), depusă spre înregistrare, conform clasei 02, în România, a fost respinsă.

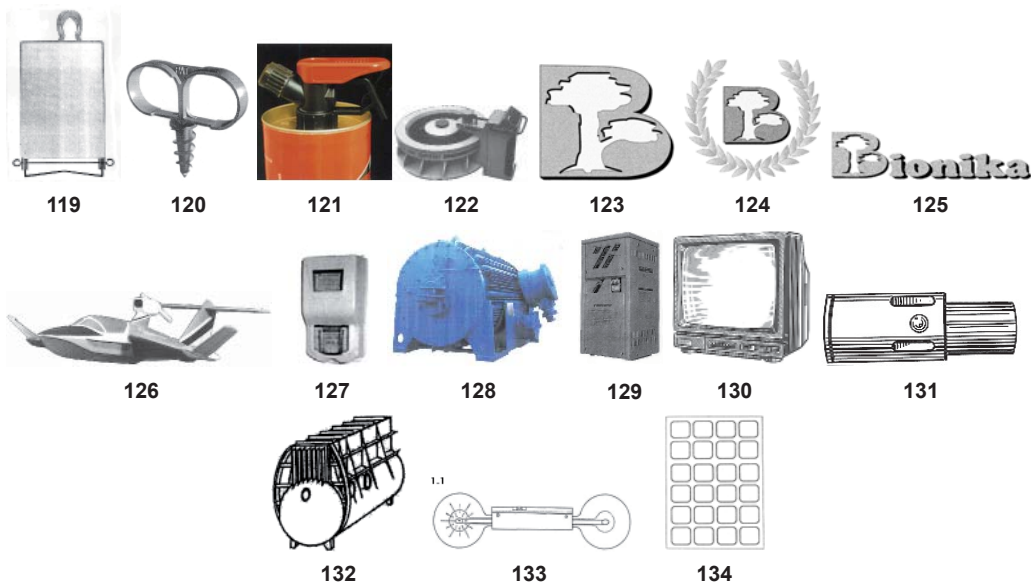
Serviciul Federal pentru proprietatea intelectuală, brevete și mărci din Federația Rusă a eliberat solicitanților moldoveni un certificat pentru model industrial conform clasei 04 (37169) și 2 certificate pentru modele industriale conform clasei 23 (37762, 37763).

Vom finaliza această expunere generală cu prezentarea a câtorva exemple de desene și modele industriale înregistrate conform următoarelor clase:

- 03** – poșetă-tent - brevet al Ucrainei (exemplul 119: 14359); titular: **LEADNOV Sergei**;
- 07** – tirbușon și dispozitiv pentru turnarea lichidului - brevet al Federației Ruse (exemplul 120: 58083) și 2 înregistrări internaționale, cu desemnarea teritoriului BG, BX, DE, FR, GR, HU, IT, MK, RO, SI, UA (exemplul 120: *DM/06388* – o singură reînnoire, înregistrarea este în vigoare) și cu desemnarea teritoriului IT, BG, DE, FR, UA (exemplul 121: *DM/073691* - înregistrarea este în vigoare); titulari: **PINCIUC Anatolii și VORNICOGLO Hristofor**;
- 10** – dispozitiv pentru sortarea produselor - brevet al Federației Ruse (exemplul 122: 40160); titular: **SAVCENCO N.B.**;
- 11** – trei variante de embleme - brevet al Federației Ruse (exemplele 123-125: 50199); titular: **GONȚOV D.N.**;
- 12** – mijloace de transport - 2 brevete ale Federației Ruse (44260, exemplul 126: 42564); titular: firma **“DELTA-B”**;

PROPRIETATE INDUSTRIALĂ

- 13** – echipament pentru producerea, distribuirea și transformarea energiei electrice - înregistrare internațională, cu desemnarea teritoriului UA (exemplul 127: *DM/065912*; înregistrarea nu este valabilă de la 10.05.2009), brevet al Federației Ruse (65914) și 2 brevete ale Ucrainei (exemplele 128-129: 12527 (3 variante), 13436); titulari: „**REGICONS-MONT**” S.R.L., „**ELECTROMAȘ**” S.A.;
- 14** – televizoare - 2 brevete ale Federației Ruse (40546, exemplul 130: 40545); titular: „**ALFA**”;
- 15** – mașini neincluse în alte clase - 2 brevete ale Federației Ruse (39434, exemplul 131: 40981) și o cerere cu 4 modele depusă și publicată în România (exemplul 132: f 2001 1035); titulari: **TEAJELOV V.T.** și **JOREANU Vasile**;
- 24** – echipament medical și de laborator - înregistrare internațională, cu desemnarea teritoriului CH, MD (exemplul 133: *DM/060314*; înregistrarea nu este valabilă de la 07.06.2007), brevet al Federației Ruse (exemplul 134: 47022 - 3 variante); titulari: **GROZA-MOGHILDA Irina**; **R.I.F. S.A.**;
- 28** – cataplasma de muștar - brevet al Ucrainei (exemplul 134: 3458 - 3 variante); titular: **R.I.F. S.A.**.

Des. 12. Desene și modele industriale înregistrate sau cereri depuse în străinătate de solicitanți naționali, conform altor clase

Având în vedere datele prezentate mai sus, putem concluziona că interesele comerciale ale producătorilor naționali în străinătate se manifestă pregnant, ei au înregistrat articole care se referă cel puțin la 19 din 32 de clase ale Clasificării internaționale a desenelor și modelelor industriale și în cel puțin 35 de țări de pe mapamond. După cum ne-am convins, domeniile prioritare ale protecției solicitate de către solicitanții moldoveni în străinătate sunt articolele de mobilier, buteliile și etichetele. Însă majoritatea cererilor de brevet de modele industriale ale Federației Ruse au fost depuse înainte de 2000 și, din păcate, brevetele fie că nu sunt menținute în vigoare, deoarece nu prezintă interes (cu excepția buteliilor), fie că sunt expirate sau transmise unor firme străine. De exemplu, „Oeno Consulting” S.R.L. a transmis drepturile asupra buteliilor sale unei firme din Cipru. Practic, din 2009 până în 2011 nu au fost depistate brevete ale Federației Ruse, care să fi fost eliberate

solicitanților din Republica Moldova. O situație similară se constată și în privința brevetelor Ucrainei, unica diferență constând în faptul că în ultimii ani solicitanții din țara noastră utilizează activ Sistemul de la Haga pentru înregistrarea modelelor lor în țara de interes. Aceasta se datorează faptului că brevetarea efectuată direct în Ucraina este cu mult mai costisitoare. În ceea ce privește Federația Rusă, aceasta încă nu este parte la Aranjamentul de la Haga.

Bibliografie

1. *Legea privind protecția desenelor și modelelor industriale nr. 161-XVI din 12 iulie 2007*, intrată în vigoare la 30 noiembrie 2007
2. *International Designs Bulletin*, WIPO, Geneva
3. <http://wipo.int/hague/en/bulletin/>
4. <http://oami.europa.eu/RCDOnline/RequestManager>
5. Официальный бюллетень “Промышленные образцы” серии ПРОМЫШЛЕННЫЕ ОБРАЗЦЫ РОССИИ на оптических дисках, ФГУ ФИПС
6. <http://base.ukrpatent.org/searchBul>
7. <http://osim.ro/publicatii/publiccont.htm>
8. *Aranjamentul de la Haga privind înregistrarea internațională a desenelor și modelelor industriale din 6 noiembrie 1925 (Actul din 1960)*, intrat în vigoare pentru Republica Moldova la 14 martie 1994
9. *Actul de la Geneva al Aranjamentului de la Haga privind înregistrarea internațională a desenelor și modelelor industriale din 2 iulie 1999*, intrat în vigoare pentru Republica Moldova la 19 decembrie 2002
10. *Aranjamentul de la Locarno privind instituirea Clasificării internaționale a desenelor și modelelor industriale din 8 octombrie 1968*, intrat în vigoare pentru Republica Moldova la 1 decembrie 1997

REZUMAT

Prezentul articol oferă o privire de ansamblu asupra înregistrării în străinătate a desenelor și modelelor industriale ale solicitanților din Republica Moldova în scopul promovării afacerilor pe piața externă. Autorii au analizat datele privind înregistrarea desenelor și modelelor industriale de către solicitanți naționali în conformitate cu Aranjamentul de la Haga privind înregistrarea internațională a desenelor și modelelor industriale, depunerea și înregistrarea desenelor și modelelor comunitare la Oficiul pentru Armonizarea Pieții Interne al Uniunii Europene, în Federația Rusă, Ucraina și România.

ABSTRACT

This article provides an overview of the registration abroad of industrial designs of the applicants from the Republic of Moldova to promote business in foreign markets. The authors analyzed the data on registration of industrial designs by national applicants under the Hague Agreement Concerning the International Registration of Industrial Designs, filing and registration of community designs with the Office for Harmonization in the Internal Market of the European Union, in the Federation Russian, Ukraine and Romania.

О ПАТЕНТОВАНИИ НОВЫХ СОРТОВ РАСТЕНИЙ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА

**д-р наук Наталья НАДЕЖКИНА,
гл. эксперт, Отдел агропромышленных
технологий, AGEPI**

В этом году отмечается 50-летний юбилей со дня подписания Международной конвенции по охране новых сортов растений (далее – Конвенция) странами, договорившимися о единой системе охраны прав на селекционные достижения. Положения конвенции оговаривают различные правовые аспекты, а также критерии охраноспособности и условия получения прав на эти селекционные достижения. Тогда же был создан международный Союз по охране сортов растений (УПОВ). В настоящее время 68 членов Союза, подписавших эту конвенцию, следуют ее положениям, которые легли в основу разработанных в каждой из стран Союза законов об охране сортов растений.

Республика Молдова присоединилась к Конвенции в октябре 1998 года и уже более 12 лет, с введением системы национальной охраны сортов растений согласно УПОВ, для нас открыты все пути для развития экономики в аграрном секторе страны. Селекционеры Республики Молдова получили реальную возможность пользоваться юридической охраной новых сортов в 1996 году, когда был принят Закон № 915/1996 об охране сортов растений.

До тех пор, для наших селекционеров было доступно лишь исследование новых сортов растений в рамках агробиологических характеристик и хозяйственной ценности и их внесение в Государственный регистр, что сопровождалось допуском к их использованию на территории страны и выдачей сертификата на сорт, с признанием селекционера в качестве автора. Даже после успешной регистрации, создатель нового сорта не считал себя имеющим к нему какого-либо отношения и не поддерживал данный сорт таким образом, чтобы сохранить его оригинальные признаки. Если автор самостоятельно производил элитные семена, он не мог реализовать их без госзаказа. В последние десять-пятнадцать лет молдавская экономика постепенно переходит на рыночный путь развития, что стало причиной множества перемен как в экономической системе страны в целом, так и в области семеноводства

в частности. Во-первых, частный сектор стал играть все более важную роль в экономике, особенно в сельском хозяйстве. В настоящее время в этой области работают как иностранные, так и десятки отечественных частных компаний. Для них эффективная система охраны новых сортов растений является более чем необходимой. Поскольку сорта растений уже стали товаром, государство больше не субсидирует предприятия, специализирующиеся на производстве семян и торговле ими. В то же время государственные исследовательские институты всё ещё продолжают играть главную роль в селекционной деятельности и поэтому продолжают получать помощь со стороны Правительства. Однако, они все активнее работают на рынке семян, и основным направлением их деятельности является передача новых сортов предприятиям семеноводства.

В связи с проводимой гармонизацией законодательства нашей республики с законодательством Евросоюза, упомянутый закон 1996 года был изменен и в 2008 году утвержден как Закон № 39-XVI/2008 об охране сортов растений, который так же регламентирует правовые отношения в процессе создания, юридической охраны и использования сортов растений, но уже любых родов и видов, а не ограниченно до 24-х видов, как было до этого.

Патентная форма охраны новых сортов растений действует уже 12 лет на территории РМ. Начиная с момента подачи в AGEPI первых заявок на патенты, а именно с 2000 года, и по декабрь 2010 г. было подано 247 заявок, из них 10 от иностранных заявителей. На основании тестирования сортов согласно международным стандартам на отличимость, однородность и стабильность (ООС) было предоставлено 80 патентов (5 – иностранным патентовладельцам). Выдано – 74 патента, из которых наибольшее количество (27) принадлежит Исследовательскому институту полевых культур «Селекция» г. Бельцы, 23 – Институту генетики и физиологии растений АНМ, 18 – Институту виноградарства и виноделия. То есть, выдано пока немного патентов на сорта растений и, вероятно, не все они нашли коммерческое применение на рынках страны и за рубежом. Большинство создателей новых сортов ограничиваются подачей заявки и материала сорта в Госкомиссию по тестированию сортов растений с целью его внесения в Регистр сортов растений Республики Молдова, который представляет собой банк данных о сортах, допущенных к использованию в Республике Молдова. В Регистре 2011 года опубликован перечень 2104 сортов, из которых зарегистрировано 1608, в т.ч. 246 – новых, и 234 – исключенные сорта. Как отмечено выше, из общего количества сортов охраняются патентом всего 80, и надо подчеркнуть, что есть значительное различие в тестировании сорта для внесения в Регистр и для получения патента. Первое – хорошо и давно налажено с методической точки зрения, а второе – только в процессе освоения и совершенствования, так как требования международных стандартных методик тестирования сорта на ООС довольно высоки и требуют специализированной подготовки персонала.

Что касается видов растений, подвергающихся селекции для их успешного возделывания в нашем регионе, надо сказать, что ареал их довольно широк и это видно из перечня сортов многочисленных сельскохозяйственных культур, включенных в государственный Регистр сортов растений. Конечно, далеко не весь перечень видов растений можно испытывать на ООС у нас в республике из-за отсутствия достаточных коллекций сортов одно-

го вида, что необходимо для проведения тестирования согласно международным стандартам. Но все-таки мы можем констатировать, что много видов полевых культур, включая кукурузу, у нас успешно тестируют эксперты Госкомиссии по тестированию сортов, согласно методикам УПОВ, так как требуемые коллекции для сравнения признаков сорта есть в наличии и поддерживаются в надлежащем виде. Более того, такая культура, как кукуруза, в перспективе может быть объектом для тестирования новых ее сортов, гибридов и линий заявителями из-за рубежа, в связи с наличием в Научно-практическом центре «Порумбень» богатой коллекции сортов, необходимой для проведения тестирования на ООС.

Заклучив договора с иностранными тестирующими органами, для селекционеров или их правопреемников существует возможность заказывать тестирование сортов некоторых видов культур за рубежом, но это влечет за собой значительные финансовые затраты, а значит необходимость привлечения инвестиций. Впрочем, это того стоит, так как реальная прибыль от использования новых сортов превышает вложения кратно, при условии умелого маркетинга. Кроме того, есть возможность обмена материалом сорта или другие пути решения проблемы тестирования с целью патентования. То есть, владелец перспективного для рынка сорта должен понимать, что без исключительных прав, которые дает патент, он рискует потерять коммерческую прибыль в результате размножения и использования сорта третьими лицами. Оригинаторы сортов, подающих заявки на агробиологические испытания для включения их в Регистр, преследуют цель получить допуск к производству материала сорта для размножения и к использованию на сельскохозяйственных землях страны, рискуя таким образом передать возможность использовать материал сорта другим лицам безвозмездно, но не ставят задачу получить исключительные права на сорт, дающих возможность его дальнейшего коммерческого использования, без риска распространения сорта другими заинтересованными лицами.

В наше время система стимулирования, основанная на исключительном праве селекционера на свое достижение, играет решающую роль в деле повышения качества селекционной работы, эффективности сельскохозяйственного производства и, в конечном счете, экономического потенциала страны в целом. Речь идет о взаимовыгодном сотрудничестве селекционеров и селекционных институтов с сельскохозяйственными предприятиями, занимающимися размножением семенного и посадочного материала новых сортов растений, то есть о заключении между ними договоров с перспективными вложениями средств и адекватном вознаграждении авторского труда селекционеров.

Развитие экономических отношений в области сельского хозяйства и увеличение заинтересованности иностранных предпринимателей в развитии своего бизнеса в нашей стране диктуют отечественным сельскохозяйственным предпринимателям необходимость юридической охраны сортов растений, используемых на территории нашей республики, и путем своевременного патентования новых коммерчески выгодных сортов.

Предусмотренная Законом об охране новых сортов растений система охраны вполне соответствует духу времени и отвечает международным стандартам. В результате принятия данного Закона, в настоящее время в Молдове сложилась достаточно стройная и логичная правовая система в области охраны новых сортов растений.

Литература

1. Rojnevschi, M., Nadiojchina, N. *Impactul protecției soiurilor de plante conform Convenției UPOV*, Lecturi AGEPI, 2008
2. *Registrul soiurilor de plante al Republicii Moldova, Comisia de Stat pentru Testarea Soiurilor de Plante*. Ediție oficială, Chișinău, 2011
3. <http://www.upov.int>
4. Смирнов, Ю.Г., Орешкин, В.А. *Правовая охрана сортов растений и пород животных*. Патенты и лицензии, № 4, апрель 1999 г.
5. Mistreț, Silvia. *Examinarea tehnică a soiurilor de plante*. Lecturi AGEPI, 2010

РЕФЕРАТ

Развитие экономических отношений в области сельского хозяйства и увеличение заинтересованности иностранных предпринимателей в развитии своего бизнеса в Республике Молдова диктуют отечественным сельскохозяйственным предпринимателям необходимость юридической охраны сортов растений, используемых на территории нашей республики, т.е. своевременное патентование новых коммерчески выгодных сортов растений.

REZUMAT

Dezvoltarea relațiilor economice în domeniul agriculturii și interesul crescând al antreprenorilor străini în dezvoltarea afacerilor lor în Republica Moldova dictează antreprenorilor agricoli naționali necesitatea protecției juridice a soiurilor de plante care sunt folosite pe teritoriul republicii noastre, adică brevetarea în termen a noilor soiuri de plante comercial rentabile.

ABSTRACT

The development of economic relations in the field of agriculture and the increasing interest of foreign entrepreneurs in developing their business in the Republic of Moldova dictate to domestic agricultural entrepreneurs the need of legal protection of plant varieties that are used on the territory of our republic, i.e., timely patenting of new commercially profitable plant varieties.

DREPTUL EXCLUSIV AL TITULARULUI ASUPRA MĂRCII

dr., conf. univ. Aliona CIOCÎRLAN,
catedra „Drept privat”, ASEM

Dreptul subiectiv asupra mărcii, la fel ca și dreptul asupra altor obiecte de proprietate industrială, se dobândește, de regulă, prin înregistrare. Acest fapt este prevăzut în art. 3 lit. (a), (b) al Legii Republicii Moldova privind protecția mărcilor nr. 38-XVI/2008 (în continuare – Legea 38/2008) [3], art. 4 al Legii României nr. 84/1998 [4], art. L712-1 CPI francez [2], art. 1484 Codul Civil al Federației Ruse [9]. Dreptul subiectiv în cazul dat se confirmă prin certificatul de înregistrare a mărcii. O excepție de la regula enunțată o reprezintă protecția mărcii notorii, care nu necesită înregistrare, însă are nevoie de recunoașterea statutului dat [3, art. 32].

Legiuitorul Republicii Moldova și cel român susțin că dreptul subiectiv asupra mărcii se caracterizează prin exclusivitatea ce-i aparține titularului, astfel dreptul la marcă este un **drept exclusiv** [1, art. 301; 3, art. 9 (1); 4, art. 36]. Legiuitorul rus, în art. 1481 CCFR, legiferează că titlul de protecție juridică acordă titularului *prioritate și dreptul exclusiv* asupra mărcii în privința produselor/ serviciilor înregistrate [9, art. 1481 (2)]. Legiuitorul francez preconizează că înregistrarea mărcii conferă titularului său un drept de proprietate pentru produsele și serviciile înregistrate [2, art. L713-1]. Referitor la reglementările date, putem evidenția faptul că diferența constă nu doar în termenii utilizați, dar și în conținutul lor. Dreptul de proprietate este cel mai cuprinzător, el acordă toate prerogativele titularului, este un drept patrimonial, un drept exclusiv. Deci, exclusivitatea reprezintă un caracter al dreptului de proprietate.

În doctrina abordată se acordă o atenție deosebită conținutului dreptului la marcă. Analizând acest subiect, constatăm faptul că în diferite perioade de evoluție dreptul la marcă a avut un conținut diferit. Inițial, dreptul la marcă reprezenta numai un element de identificare a producătorilor. Ulterior, dezvoltarea relațiilor de producție și de schimb a influențat nu numai utilizarea pe larg a mărcilor, dar și conținutul dreptului la marcă, care în relațiile economice capitaliste reprezintă

un conținut economic. Or, marca devine importantă nu prin faptul individualizării producătorului, ci prin funcțiile pe care le îndeplinește, și anume, de a individualiza produsul sau serviciul, de a forma o clientelă fidelă, de a mări popularitatea anumitelor produse, astfel contribuind la sporirea venitului obținut de producător și devenind un bun incorporeal cu o valoare economică autonomă. În perioada socialistă conținutul dreptului la marcă a trecut prin mai multe etape: de la un conținut abstract la cel de identificare a producătorului [17].

Ca rezultat al transformărilor politice și social-economice de la finele secolului XX, s-a schimbat semnificativ și atitudinea producătorilor și prestatorilor de servicii față de marcarea rezultatelor activității lor, iar dreptul la marcă a devenit un drept patrimonial important.

Potrivit art. 9 al Legii nr. 38/2008, intitulat *dreptul conferit de înregistrarea mărcii*, conținutul dreptului exclusiv are următoarele componente: dreptul de a interzice terților utilizarea mărcii (expres reglementat) și dreptul de folosință exclusivă (îl deducem din conținutul art. 9) [3].

Din reglementările actuale rezultă că cea mai importantă împuternicire acordată titularului este *dreptul de a exclude alte persoane de la utilizarea mărcii*. Deci, dreptul exclusiv acordă titularului posibilitatea de a se opune utilizării unor semne identice pentru produse/servicii identice, unor semne similare pentru produse/servicii identice sau similare, care pot crea confuzie și induce în eroare consumatorul. Este necesar să accentuăm faptul că titularul nu se poate opune utilizării de către terți a mărcii pentru orice produse/servicii, ci numai pentru cele identice și/sau similare mărcii înregistrate de dânsul. De o protecție lărgită se bucură marca notorie; titularul acesteia poate interzice terților utilizarea semnelor identice sau similare pentru produse/servicii diferite de cele pentru care marca sa a căpătat protecție juridică, dacă această utilizare este fără motive justificatoare, profită de renumele sau caracterul distinctiv al mărcii sau aduce alte atingeri dreptului subiectiv al titularului [3, art. 9 (1) lit. (c)].

Titularul mărcii poate utiliza marcajul de avertizare (litera R într-un cerc sau un text) în vederea atenționării terților asupra dreptului său [3, art. 9 (4)].

Limitarea acțiunilor terților de către titular are la bază funcția mărcii de a garanta consumatorului autenticitatea, originea și calitatea produsului protejat de marcă.

Dreptul exclusiv de utilizare a mărcii de către titular este recunoscut și de Acordul TRIPS: „Titularul unei mărci de fabrică sau de comerț va avea dreptul exclusiv de a împiedica orice terț, care acționează fără consimțământul său, să utilizeze în cadrul operațiunilor comerciale semne identice sau similare pentru produse sau servicii identice sau similare celor pentru care marca de fabrică sau de comerț este înregistrată, în cazul în care o astfel de utilizare ar crea un risc de confuzie” [6].

Concluzionăm, deci, că dreptul exclusiv al titularului este lezat atunci când un terț aplică marca pe produsele/serviciile sale fără consimțământul titularului. Cu alte cuvinte, libertatea comerțului are limite determinate de interesele legitime ale titularului mărcii și ale consumatorilor.

A doua componentă a dreptului subiectiv al titularului mărcii o reprezintă *utilizarea exclusivă a mărcii*. Esența adoptării și înregistrării mărcii rezidă în utilizarea acesteia în mod exclusiv, fapt fără de care protecția juridică și-ar pierde sensul. Prin urmare, protecția juridică a mărcii nu este un scop în sine. Dreptul de folosință exclusivă este calificat în doctrină ca fiind un drept pozitiv, reglementat în legile cu privire la mărci.

Majoritatea țărilor prevăd sancțiuni pentru neutilizarea mărcii înregistrate. Potrivit art. 14 al Legii nr. 38/2008, „dacă în decurs de 5 ani după înregistrare marca nu a făcut obiectul unei utilizări efective în Republica Moldova pentru produsele și/sau serviciile pentru care este înregistrată sau dacă utilizarea mărcii a fost suspendată pentru o perioadă neîntreruptă de 5 ani, titularul mărcii este decăzut din drepturi, cu excepția cazurilor când există motive întemeiate pentru neutilizare” [3]. Codul Civil al Federației Ruse stabilește în acest sens un termen de 3 ani [9, art. 1486]. Reglementări similare cuprinde CPI francez în art. L714-5 [2]. Legiuitorul francez indică faptul că pierderea dreptului intervine în cazul în care marca nu este exploatată realmente, fără scuze legitime, în termen de 5 ani neîntrerupți. Norma dată are dreptul la existență, având în vedere faptul că marca reprezintă un atribut important al întreprinzătorului și trebuie să fie utilizată în circuit, trebuie să „comunică” cu consumatorul pentru îndeplinirea funcțiilor preconizate. Mărcile neutilizate („moarte”) împiedică înregistrarea mărcilor similare sau identice care sunt utilizate sau au posibilitatea reală de a fi utilizate până la confuzie.

În opinia cercetătorului rus Iu. Sveadoș, esența juridică a protejării mărcii rezidă în a-i oferi titularului posibilitatea de folosire nelimitată a acesteia în activitatea de producție și comerț, excluzând alte persoane de la utilizarea sa. Așadar, dreptul de folosință îi aparține titularului în mod exclusiv, având anumite prerogative ce derivă din noțiunea de folosință [19, p. 107]. Atributele dreptului de folosință nu întotdeauna se conțin în legislație. Astfel, în anii '60 ai secolului XX, în legislația țărilor de cele mai multe ori nu erau indicate împuternicirile concrete ale titularului, adică nu se expunea expres ce reprezintă folosința mărcii, specificându-se numai faptul că titularul are dreptul de folosință exclusivă (SUA, Anglia, Belgia) sau are dreptul de proprietate (Franța). Doar în legislația Italiei, Austriei și RFG erau enumerate împuternicirile titularului, și anume: de a-și marca bunurile, adică de a imprima marca sa pe produse sau pe ambalaj, sau de a o folosi la prestarea de servicii; de a introduce bunurile marcate în circuitul civil în vederea comercializării lor; de a folosi marca în scopuri de reclamă, expunând-o pe documente, corespondență comercială, în denumirea firmei etc.; de a ceda dreptul asupra mărcii sau de a-l transmite în folosință terțelor persoane [19, p. 108-109; 20, p. 20]. În acest sens, putem menționa că Legea nr. 38/2008 nu reglementează expres împuternicirile titularului dreptului la marcă, specificând doar faptul că acesta este un drept exclusiv și enumerând acțiunile interzise terților, din care decurg acțiunile titularului. În mod identic reglementează împuternicirile respective și legiuitorul român [4, art. 36, alin. 3]. Spre deosebire de țările numite, Codul Civil al Federației Ruse reglementează expres acțiunile titularului ce constituie conținutul dreptului la marcă [9, art. 1484].

Așadar, în urma cercetării surselor de documentare, concluzionăm că marca poate fi aplicată pe produse, recipiente, ambalaje, etichete; de asemenea, poate fi utilizată în publicitate, imprimată pe blanchete oficiale, pe afișe, pe exponatele expozițiilor și târgurilor, pe documente de afaceri; mai poate fi folosită la importul sau exportul produselor și poate fi transmisă altor persoane în baza unui contract sub controlul titularului mărcii sau în temeiul succesiunii.

Examinând cadrul folosirii mărcii în vederea introducerii unor bunuri pe piață, constatăm că utilizarea acesteia este în legătură nemijlocită cu bunurile în cauză. Marca trebuie să fie cunoscută de publicul larg, nu este suficient ca ea să fie utilizată exclusiv pe produsele oferite în

magazinele de firmă sau, dacă-i vorba de servicii, acestea nu pot să fie prestate de firma titulară doar pentru angajații săi sau pentru un cerc restrâns de persoane.

Titularul mărcii are dreptul exclusiv de a-și utiliza marca doar pe produsele/serviciile înregistrate, pentru a nu constitui o premisă de inducere în eroare a publicului. De aici deducem că orice terț poate folosi marca dată, însă numai pentru alte produse și/sau servicii, care nu sunt identice sau similare cu cele înregistrate de titularul mărcii.

Marca trebuie utilizată corect, fără abateri de la cerințele de înregistrare, permițându-se anumite derogări, modificări la momentul înregistrării mărcii precum și după aceasta, care să nu modifice, însă, caracterul distinctiv și imaginea de ansamblu a mărcii [3, art. 17 alin. (2-4)].

O problemă vizând folosirea mărcii o constituie lansarea și susținerea principiului epuizării dreptului la marcă, conform căruia titularul unei mărci care a lansat pe piață un produs sub această marcă nu se poate opune unor vânzări ulterioare ale produsului în procesul comercializării. Drept consecință a recunoașterii acestui principiu este faptul că dreptul la marcă nu poate împiedica libera circulație a produselor marcate și nu poate constitui un obstacol pentru tranzacțiile ulterioare. Teoria epuizării dreptului la marcă a fost creată de jurisprudența și doctrina germană la începutul sec. XX [12]. Legiuitorul național reglementează epuizarea dreptului conferit de marcă în secțiunea: „Efectele înregistrării mărcii” [3, art. 13]. Din conținutul articolului enunțat deducem că, prin natura sa, dreptul la marcă nu-i atribuie titularului un anumit monopol de desfacere a produselor sale până la consumatorul final. Acest principiu vizează doar dreptul de a lansa produsul pe piață, dreptul exclusiv de a aplica marca care continuă să aparțină titularului. De asemenea, titularul mărcii are dreptul de a importa produse marcate, acest drept fiindu-i recunoscut în Republica Moldova prin art. 9 alin. (2) lit. (c) al Legii nr. 38/2008.

O importanță comercială deosebită o are dreptul titularului de a utiliza marca în comerț ca *mijloc de reclamă*. Această împuternicire poate fi exercitată în orice formă, fără a leza drepturile altor persoane. Numai titularul mărcii o poate aduce la cunoștință publică prin amplasarea anunțurilor de reclamă în ziare, reviste, prospecte, cataloage, alte publicații speciale; prin inserare pe placcarde, anunțuri, prin afișare pe mijloace de transport, clădiri etc.; prin demonstrare la televiziune, cinema, în mass-media electronică. În fine, marca poate fi amplasată pe documentația comercială. Libertatea în publicitate este determinată de eficacitatea mărcii la propagarea produselor. Evident, marca poate fi utilizată de către titular și în denumirea de firmă.

Titularul unei mărci de fabrică, de comerț sau de servicii, după cum am menționat mai sus, dispune de dreptul exclusiv de exploatare, însă dreptul lui nu se limitează la aceasta, el mai dispune și de dreptul de a administra marca. În administrarea mărcii, un factor important îl reprezintă dreptul titularului de a transmite dreptul de exploatare asupra mărcii unor terțe persoane.

Dreptul la marcă poate fi transmis în diverse moduri. Principiile dreptului comun de transmitere a drepturilor incorporeale sunt aplicabile și în privința mărcilor [13, p. 69]. Actualmente, marca poate face obiectul unei transmisiuni *mortis causa*, prin care drepturile trec la moștenitori; în mod similar, marca poate trece, în caz de insolvabilitate, către un nou titular. De asemenea, marca poate fi transmisă către alte persoane definitiv sau temporar, total sau parțial, cu titlu oneros sau gratuit, împreună sau separat de fondul de comerț.

Transmiterea mărcii împreună cu întreprinderea sau separat a determinat exprimarea unor opinii diferite în doctrina sec. XIX [13, p. 69], fapt ce a generat apariția principiilor conexității mărcii și transmiterii libere a mărcii.

Un adept al principiului netransmisibilității mărcii a fost, la sfârșitul sec. XIX, J. Kohler (Germania), care susținea că dreptul la marcă, spre deosebire de alte drepturi de proprietate industrială, este un drept personal, un semn distinctiv al personalității, o expresie a celui care produce marfa, deci, un mijloc de fixare a originii produselor. Argumentele date au avut o mare influență asupra legislației și jurisprudenței germane și anglo-saxone. Totodată, J. Kohler a admis ideea transmiterii mărcii, însă numai împreună cu întreprinderea. Un argument în susținerea principiului conexității mărcii este faptul că folosirea îndelungată a mărcii transferă asupra întreprinderii o parte din personalitatea titularului, iar transferul fără întreprindere ar fi un fals, ce ar favoriza înșelarea consumatorilor asupra provenienței produselor. În baza acestui principiu, care a prevalat în doctrină, marca apare ca un bun accesoriu al fondului de comerț.

Necesitățile activității economice și industriale a impus poziții contrare în multe legislații, care au determinat doctrina să susțină principiul „transmiterii libere” a mărcii. Astfel, economistul A. Laborde a considerat că cesiunea mărcii fără fondul de comerț este valabilă. Transmiterea liberă a mărcii este guvernată de principiul libertății convențiilor [13, p. 69]. Primul a abordat acest principiu legiuitorul francez în 1857 [11, p. 154].

Susținătorii principiului transmiterii libere a mărcii au soluționat problema asigurării protecției consumatorilor, punând în sarcina beneficiarului mărcii faptul de a menține calitatea produselor, lucrărilor sau serviciilor la care se referă marca.

Actualmente, „cesiunea liberă” este admisă în legislația majorității statelor, dar numai cu condiția ca publicul să nu fie înșelat asupra originii produselor.

Legislația internațională – art. 6^{quater} al Convenției de la Paris pentru protecția proprietății industriale [5] și art. 9, 9bis și 9ter ale Aranjamentului de la Madrid privind sancțiunile pentru indicațiile false sau înșelătoare de proveniență a produselor [7] – stabilește caracterul patrimonial al dreptului asupra mărcii, astfel confirmându-se că acest drept este transmisibil.

Dreptul asupra mărcii poate fi transmis voluntar între persoane prin diverse forme: cesiune, licență, franchising, vânzare-cumpărare a întreprinderii, gaj.

Legea nr. 38/2008 stipulează că drepturile asupra mărcii pot fi transmise integral sau parțial prin cesiune, licență sau succesiune și că marca poate face obiectul unui gaj, al altor drepturi reale sau a unei executări silite [3, art. 25]. O altă modalitate de transmitere a mărcii este contractul de vânzare-cumpărare a întreprinderii ca și complex patrimonial unic și contractul de franchising, reglementate prin normele dreptului comun [1, Capitolul XXI, art. 817-822, art. 1171-1178]. O situație similară se atestă și în legislația României, Rusiei, Franței.

Este important de accentuat faptul că transmiterea mărcii individuale nu prezintă nici o dificultate comparativ cu transmiterea mărcii colective. Legiuitorul rus interzice înstrăinarea sau transmiterea prin licență a dreptului la marca colectivă [9, art.1510]. Legiuitorul român lasă la discreția titularului mărcii colective posibilitatea transmiterii libere a mărcii: ”Regulamentul de folosire a mărcii colective poate să prevadă că marca colectivă nu poate fi transmisă de către titular decât

cu acordul tuturor membrilor asociației” [4, art. 50 alin. (4)]. Legiuitorul național încă nu a luat nicio atitudine în acest sens.

În concluzie, reiterăm faptul că dreptul la marcă este un drept patrimonial ce poate fi exercitat prin acțiuni directe de folosire a mărcii, prin acțiuni juridice – săvârșirea actelor juridice (contractelor, actelor unilaterale) și prin acțiuni de excludere a terților în vederea ocrotirii dreptului la marcă, iar utilizarea mărcii este un drept exclusiv al titularului, ce se confirmă prin certificatul de înregistrare.

Bibliografie:

1. *Codul Civil al Republicii Moldova*, aprobat prin Legea nr. 1107-XV din 6 iunie 2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 82-86 (967-971)
2. *Codul Proprietății Intelectuale Francez* din 1992, versiune consolidată la 14 aprilie 2011 // http://perlpot.net/cod/proprietate_intellectuelle.pdf
3. *Legea Republicii Moldova privind protecția mărcilor* nr. 38-XVI din 29.02.2008, Monitorul Oficial nr. 99-101/362 din 06.06.2008
4. *Legea privind mărcile și indicațiile geografice* nr. 84/1998 (republicată), Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 350/27 V 2010
5. *Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale din 20 martie 1883*, ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 1328-XII din 11.03.1993 // *Tratate internaționale*. Ediție Oficială. Vol. 6, Chișinău, 1998
6. *Acordul privind aspectele drepturilor de proprietate intelectuală legate de comerț (TRIPs)*, intrat în vigoare la 03.10.2000, pentru Republica Moldova în vigoare de la 26.07.2001
7. *Aranjamentul de la Madrid privind sancțiunile pentru indicațiile false sau înșelătoare de proveniență a produselor* din 14 aprilie 1891// <http://www.agepi.md>
8. *Acordul privind măsurile de prevenire și combatere a utilizării mărcilor și indicațiilor geografice false*, semnat la Minsk la 4 iunie 1999// <http://www.agepi.md>.
9. *Гражданский кодекс Российской Федерации, часть IV (глава 76)* // http://www.rupto.ru/norm_doc/sod/kodeks/gk/gk_gl76.html
10. Alleaume, Christophe. *Propriété intellectuelle* (cours et travaux dirigés), Paris, 2010. 363 p.
11. Eminescu, Yolanda. *Regimul juridic al mărcilor*, Editura „Lumina Lex”, București, 1996. 284 p.
12. *Introducere în proprietatea intelectuală (Intellectual property reading material)* / Traducere de R. Pîrvu, L. Oprea, M. Dinescu, Editura „Rosetti”, București, 2001. 538 p.
13. Scondăcescu, Barbu I., Popovici, Dan I. *Mărcile de fabrică și de comerț la începutul sec. XX*, Editura „Vremea”, București, 1936. 345 p.
14. Spânu, Ala. *Transmiterea drepturilor asupra obiectelor de proprietate industrială* // *Lecturi AGEPI* (ediția IV), Chișinău, 2001, p. 80-85
15. Tafforeau, Patrick. *Droit de la propriété intellectuelle*, Gualino éditeur, Paris, 2007. 592 p.
16. Volcinschi, Victor, Șapoval, Valentina. *Conținutul și natura juridică a dreptului subiectiv asupra mărcii* // *Analele științifice ale USM. Probleme actuale ale jurisprudenței*, 2001, nr. 5, Chișinău, p. 116-123.

17. Волчинский, Виктор. *Неимущественные права хозяйственных организаций* // Автореферат. Москва, 1973. 26 с.
18. Камышанский, В.П., Коршунов, Н.М., Иванов, В.И., *Гражданское право*, часть I, учебник, 2-е изд., Издательство Эксмо, Москва, 2010. 479 с.
19. Свядосц, Ю.И. *Правовая охрана товарных знаков в капиталистических странах*. Издательство «ЦНИИПИ», Москва, 1969. 187 с.
20. Сергеев, В.М. *Практика обеспечения правовой охраны товарных знаков*. Издательство ЛДНТП, Ленинград, 1976. 22 с.

REZUMAT

Ca rezultat al transformărilor politice și social-economice de la finele secolului XX, s-a schimbat semnificativ și atitudinea producătorilor și prestatorilor de servicii față de marcarea rezultatelor activității lor, iar dreptul la marcă a devenit un drept patrimonial important. Dreptul la marcă poate fi exercitat prin acțiuni directe de folosire a mărcii, prin acțiuni juridice – săvârșirea actelor juridice (contractelor, actelor unilaterale) și prin acțiuni de excludere a terților în vederea ocrotirii dreptului la marcă, iar utilizarea mărcii este un drept exclusiv al titularului, ce se confirmă prin certificatul de înregistrare.

ABSTRACT

As a result of political and socio-economic transformations in the late twentieth century, the attitude of manufacturers and service providers to the marking of results of their activity changed significantly and the right to trademark has become an important economic right. The right to trademark can be exercised by direct actions of use of the trademark, by legal actions – commitment of legal acts (contracts, unilateral acts) and actions to exclude third parties to protect the right to trademark, and use of trademark is an exclusive right of the owner which is confirmed by the certificate of registration.

PROTECȚIA DREPTURILOR DE PROPRIETATE INTELECTUALĂ LA FRONTIERĂ

drd. Elena Paladi,
consultant, Sector proprietatea intelectuală,
Serviciul Vamal al Republicii Moldova

Dreptul la proprietatea intelectuală este unul din drepturile constituționale garantate de Legea supremă a Republicii Moldova. Articolul 33 (2) din Constituția țării stipulează că „dreptul cetățenilor la proprietatea intelectuală, interesele lor materiale și morale ce apar în legătură cu diverse genuri de creație intelectuală sunt apărate prin lege”.

Odată cu intrarea în vigoare, la 23.12.2000, a Codului vamal modificat al Republicii Moldova (Legea nr. 1149-XIV din 20.07.2000, cu modificările adoptate prin Legea nr. 280-XVI din 14.12.2007, în vigoare din 30.05.2008, și nr. 103-XVI din 16.05.2008, în vigoare din 04.07.2008), organele vamale au inițiat un nou gen de activitate, ce ține de asistența vamală în domeniul protecției drepturilor de proprietate intelectuală la frontieră (DPI). Prevederile respective ale Codului vamal au fost elaborate în strictă conformitate cu Acordul Organizației Mondiale a Comerțului privind aspectele drepturilor de proprietate intelectuală legate de comerț (TRIPs). În același timp, la elaborarea prevederilor Capitolului XII al Codului vamal au fost respectate Recomandațiile Organizației Mondiale a Vămirilor (OMV) privind dezvoltarea sistemului efectiv de protecție a obiectelor de proprietate intelectuală (OPI).

După cum știm, proprietatea intelectuală (PI) include drepturile legale ce rezultă din activitatea intelectuală în domeniile industrial, economic, comercial, științific, literar sau artistic și constă, tradițional, din două ramuri: „proprietatea industrială” și „dreptul de autor și drepturile conexe”. Proprietatea industrială cuprinde protecția mărcilor de produse și/sau de servicii, a invențiilor, desenelor/modelelor industriale, soiurilor de plante, indicațiilor geografice, denumirilor de origine și specialităților tradiționale garantate, topografiilor circuitelor integrate etc. Dreptul de autor și drepturile conexe se referă la protecția operelor literare, de artă, de arhitectură, științifice, a programelor de calculator, precum și a interpretărilor artiștilor, producătorilor de fonograme, emisiunilor instituțiilor de radiodifuziune și televiziune.

APĂRAREA DREPTURILOR DE PI

Întru apărarea acestor drepturi asupra obiectelor de proprietate intelectuală, în colaborare cu instituțiile și organizațiile implicate în asigurarea protecției proprietății intelectuale și cu titularii de drepturi, organele vamale își desfășoară activitatea în următoarele direcții:

- acordarea consultațiilor gratuite titularilor drepturilor de proprietate intelectuală;
- protecția la frontieră în baza cererilor titularilor obiectelor de PI;
- colaborarea cu biroul național de protecție a DPI, Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI), Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale (OMPI), Organizația Mondială a Vămirilor (OMV), precum și alte organe de stat și persoane interesate în combaterea fenomenului de piraterie și contrafacere;
- întreprinderea unor acțiuni operative de investigație, inclusiv cu participarea colaboratorilor MAI, în vederea prevenirii, combaterii și examinării cazurilor de trecere ilegală a mărfurilor contrafăcute și operelor-pirat;
- instruirea continuă a efectivului organelor vamale în domeniul protecției DPI;
- alte activități ce țin de implementarea prevederilor acordurilor și tratatelor internaționale, la care Republica Moldova este parte.

Acest domeniu de activitate are drept obiectiv principal protejarea drepturilor și intereselor legitime ale titularilor de drepturi asupra obiectelor de proprietate intelectuală prin contracararea traficului internațional cu produse contrafăcute și opere-pirat, care reprezintă un pericol pentru securitatea economică a țării și pentru sănătatea consumatorului autohton.

Protecția la frontieră este oferită în baza cererilor de intervenție acceptate. De exemplu, cererile depuse la vamă în primul trimestru al anului 2010 au inclus circa 150 de obiecte ale proprietății intelectuale. Majoritatea lor au fost clasificate la categoria băuturi alcoolice și nealcoolice, inclusiv ambalajul acestora, în total – 70 de obiecte. Celelalte au fost clasificate după cum urmează: produse chimice destinate industriei, produse de menaj, mașini-unelte, aparate electrice etc. – 32 de obiecte; produse farmaceutice și cosmetice – 30 de obiecte; produse alimentare – 15 obiecte, îmbrăcăminte și încălțăminte – 3 obiecte.

Din numărul total de obiecte ale proprietății intelectuale, a fost solicitată protecția, respectiv, pentru mărci comerciale – 146 și pentru desene/modele industriale – 4. Mărcile comerciale protejate au fost clasificate după tipul lor în verbale – 98, combinate – 26, tridimensionale – 15 și figurative – 7. Desenele/modelele industriale au fost clasificate în: ambalaje și butelii pentru băuturi alcoolice – 3 și aparate electrice – 1. Din numărul total de OPI protejate la frontieră de către Serviciul Vamal, 133 au fost înregistrate la AGEPI, iar celelalte 17 beneficiau de înregistrare internațională (conform Aranjamentului de la Madrid sau Protocolului referitor la acest Aranjament). În 89 de cazuri titularii drepturilor de proprietate intelectuală erau rezidenți ai Republicii Moldova, iar în 61 de cazuri – persoane străine.

Infracțiunile din domeniul proprietății intelectuale afectează astăzi toate produsele fabricate care au o valoare comercială, începând cu ramura horticulturii, produsele farmaceutice și terminând cu industria de automobile. Contravențiile cu produse contrafăcute merg pas în pas cu tehnologiile inovative, evoluând în corespundere cu tendințele pieței mondiale. Infracții urmăresc obținerea profitului cu orice preț, dorindu-și o rentabilitate maximă; ei neglijează preocupările

umanitare, se asociază cu organizațiile criminale și teroriste, care-și finanțează activitățile de pe urma profiturilor industriei contrafacerilor și pirateriei industriale.

În prezent mijloacele de producție utilizate de către falsificatori sunt identice cu cele utilizate pe piața produselor licite și se bazează pe cele mai moderne tehnologii. Falsificatorii adoptă o abordare industrială, care le permite să sporească atât cantitatea, cât și calitatea mărfurilor contrafăcute.

Produsele contrafăcute prezintă un pericol serios pentru public, expunându-l la riscuri grave de sănătate și de siguranță. Astfel, au fost depistate produse farmaceutice și medicamente de prescripție fabricate din componente nocive sau inferioare, ce nu conțin nici un ingredient activ, piese auto care nu corespund standardelor de siguranță, piese de aeronave asamblate incorect, unități centrale de procesare a datelor pentru calculatoare la care viteza de funcționare fusese majorată în mod artificial, devenind mai susceptibile la defecțiuni în condiții de utilizare intensivă. Exemplele menționate ne determină să conștientizăm cât de periculoase pot fi astfel de produse contrafăcute. Culmea riscului este atunci când o piesă falsificată poate ajunge una din componentele unui sistem automatizat de control al traficului aerian.

În trecut, canalele de desfacere a bunurilor contrafăcute se limitau la rețelele de fly-by-night (pasagere, provizorii), la vânzătorii de la tarabe, din piață etc. Cu alte cuvinte, nu exista vreo organizare reală. Acest model de distribuție limita pătrunderea pe piață a mărfurilor contrafăcute. Astăzi distribuția produselor este diversificată. Progresul tehnic, cum este, de exemplu, Internetul, le oferă traficanților posibilități noi de distribuție și face ca produsele lor ilicite să devină accesibile pe piața mondială. Comerțul electronic a generat o creștere uriașă a numărului de tranzacții comerciale, în cadrul cărora este extrem de dificil să se identifice furnizorii. Rețeaua de distribuție implică un număr din ce în ce mai mare de intermediari, metodele de desfacere a mărfurilor sunt din ce în ce mai inovative și originale.

Fenomenul dat în nici un caz nu se limitează la contrafacerea de bunuri. Toate obiectele de proprietate intelectuală – mărcile comerciale, desenele și modelele industriale, drepturile de autor de orice tip – sunt supuse atacurilor pirateresti, protecția lor devenind din ce în ce mai dificilă.

Impactul asupra economiei mondiale din partea traficului cu mărfuri contrafăcute devine pe an ce trece tot mai puternic. Contrafacerea le cauzează statelor pagube economice și sociale grave, descurajând astfel investițiile străine.

Producătorii, distribuitorii și antreprenorii sunt mereu în căutarea unui mediu comercial leal, în care produsele sau mărcile lor comerciale înregistrate să beneficieze de o protecție adecvată împotriva concurenței neloiale. Companiile internaționale tind să reducă numărul canalelor de distribuție, devenind extrem de selective față de țările în care, eventual, ar putea să vină cu investiții. Asigurarea unui mediu comercial echitabil reprezintă, prin urmare, un element crucial al economiei mondiale.

În aceste condiții, administrațiilor vamale le revine un rol deosebit de important, ele constituind o linie de apărare eficientă împotriva riscului de încălcare a drepturilor de proprietate intelectuală. Promovând doar schimburile comerciale licite, serviciile vamale vor contribui la prosperitatea economiei țărilor lor și la protejarea populației împotriva produselor de calitate inferioară, precum și a celor periculoase pentru sănătate.

APĂRAREA DREPTURILOR DE PI

De altfel, funcționarii autorităților vamale se confruntă cu o gamă foarte largă de infracțiuni și fraude, în special, în ceea ce privește trecerea frauduloasă peste frontiere a drogurilor, a speciilor pe cale de dispariție, a materialelor nucleare și mărfurilor periculoase, a obiectelor patrimoniului cultural și a mărfurilor ale căror import, export și transport aduc atingere drepturilor de proprietate intelectuală. Serviciile vamale se află pe prima linie a luptei împotriva contrafacerii. Cifrele demonstrează că autoritățile vamale realizează 90% din totalul confiscărilor de bunuri contrafăcute în Europa și mai mult de 70% la nivel mondial.

Conform datelor statistice prezentate de către Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE), se poate deduce că comerțul internațional cu produse contrafăcute și piratate este în creștere, depășind în anul 2010 suma de 250 de miliarde USD (în anul 2007 această sumă constituia 200 miliarde USD). Totodată, 80% din consumatori recunosc ca achiziționează în mod regulat produse contrafăcute sau piratate, cu toate consecințele nefaste care pot surveni în urma consumului acestora.

Responsabilitatea primară pentru realizarea măsurilor de protecție a mărcilor comerciale și a drepturilor de autor le revine însuși titularilor de drepturi. Rolul vămii, potrivit legislației internaționale de profil, este de a asigura respectarea drepturilor de proprietate intelectuală. Prin urmare, pentru a efectua intervenția vamală este necesar, mai întâi, ca titularii de drepturi să-și protejeze creațiile lor. În cazul în care obiectele de proprietate intelectuală nu au fost înregistrate conform normelor legislative de un organ sau o instituție recunoscută oficial (la nivel național, regional sau internațional), atunci este dificil de a întreprinde vreo acțiune în cadrul unei proceduri judiciare împotriva unui presupus falsificator.

În etapa următoare, titularul de drepturi urmează să depună la autoritățile vamale o cerere scrisă pentru intervenție, cu solicitarea de a fi reținute mărfurile care aduc atingere dreptului lor de proprietate intelectuală. Avantajul depunerii cererii de intervenție constă în faptul că, în acest mod, serviciile vamale intră în posesia descrierii complexe și detaliate a mărfurilor pentru care se aplică dreptul de proprietate intelectuală, precum și a informațiilor de contact relevante, astfel încât organul vamal să-l poată contacta în orice moment pe titularul de drepturi. Din păcate, nu toți agenții economici își protejează obiectele de proprietate intelectuală în cel mai adecvat mod. O bună parte dintre aceștia nu depune în timp util la autoritatea vamală cererile de intervenție necesare, completate în modul stabilit, precum și dosarul tehnic al obiectului de proprietate intelectuală.

Ce-i drept, autoritățile vamale pot interveni și din proprie inițiativă, *ex-officio*, suspendând procedura de vămuire a mărfurilor, pentru care există prezumții de atingere a drepturilor de proprietate intelectuală. Însă trebuie să recunoaștem că autoritățile vamale nu dispun întotdeauna de experiență și informații suficiente pentru a putea identifica mărfurile ce aduc atingere drepturilor de proprietate intelectuală.

Infractorii care comit contrafaceri și alte genuri de fraude în domeniul vizat operează în maniere diverse și nu duc lipsă de imaginație. Atât administrația publică, cât și comunitatea de afaceri conștientizează faptul că internaționalizarea fraudei, dezvoltarea și sofisticarea acesteia face ca o întreprindere să nu-și mai poată rezolva cu succes problemele de sine stătător, fără concursul întregii societăți.

APĂRAREA DREPTURILOR DE PI

De aceea, în cadrul sesiunii Consiliului OMV din iunie 2006, a fost remarcat în mod deosebit faptul că administrațiilor vamale le revine un rol major în domeniul protecției drepturilor de proprietate intelectuală, urmând ca OMV, „lider în activitățile ce țin de contrafaceri”, să ofere soluții concrete vizavi de implementarea unor practici eficiente de combatere a fraudelor în cauză. S-a propus crearea unui set de standarde privind respectarea drepturilor de proprietate intelectuală de către toți membrii OMV.

Astăzi OMV pune la dispoziția administrațiilor vamale un ansamblu de „cele mai bune practici în domeniul drepturilor de proprietate intelectuală”, menit să promoveze o responsabilitate sporită față de respectarea drepturilor respective la frontieră. Se impune în mod imperativ consolidarea capacității administrațiilor vamale, precum și parteneriatul, cooperarea între vamă și partenerii săi internaționali, între deținătorii de drepturi și sectorul privat. OMV a creat un grup de lucru denumit „Contrafacere și piraterie” – pentru a stimula schimbul de informații, idei și experiență avansată în domeniul drepturilor de proprietate intelectuală.

Există toate premisele pentru ca serviciile vamale să-și sporească eficiența activității sale în acest domeniu, cu condiția că ele vor avea acces, în timp util, la datele și informațiile comerciale strategice, necesare pentru a depista mărfurile contrafăcute. La rândul lor, întreprinderile legitime au doar de câștigat dintr-o astfel de conlucrare cu administrația vamală.

Consolidarea domeniului DPI în cadrul Serviciului Vamal al Republicii Moldova urmează să se axeze pe următoarele măsuri:

- încurajarea și convingerea titularilor de drepturi privind necesitatea depunerii cererilor de intervenție la Serviciul Vamal;
- solicitarea de la titularii de drepturi a unor informații complete și relevante, furnizate pe cale electronică, care ulterior vor fi încadrate în dosarul tehnic, în scopul de a determina autenticitatea produsului ce comportă obiecte de proprietate intelectuală;
- crearea și implementarea schimbului de informații prin intermediul sistemului automatizat SI „ASYCUDA World” între aparatul central și posturile vamale în vederea protejării DPI și contracarării traficului de mărfuri contrafăcute și a celor piratate;
- intensificarea cooperării Serviciului Vamal cu comunitatea de afaceri în vederea sensibilizării publicului cu privire la pericolele mărfurilor contrafăcute, în special în domeniul medicinei (farmaceuticii, cosmeticii) și a construcției de mașini;
- intensificarea cooperării cu AGEPI pentru ameliorarea continuă a activității în domeniul protecției DPI;
 - instruirea profesională sistematică a colaboratorilor responsabili de domeniul protecției DPI;
 - monitorizarea activității privind protecția proprietății intelectuale, efectuându-se analiza riscurilor și elaborându-se criterii de selectivitate specifice domeniului dat.

În concluzie, reiterăm faptul că rolul administrațiilor vamale în contracararea traficului de obiecte și produse contrafăcute și piratate este deosebit de important, fapt ce dictează întreprinderea neîntârziată și consecventă a unor acțiuni de consolidare a capacităților Serviciului Vamal în domeniul DPI, precum și de sensibilizare a publicului asupra faptului că achiziționarea unui obiect contrafăcut:

APĂRAREA DREPTURILOR DE PI

- nu este întotdeauna cea mai bună afacere;
- reprezintă un mare risc pentru sănătatea proprie (produse alcoolice, cosmetice, medicamente contrafăcute);
- aduce atingere obiectelor de proprietate intelectuală protejate și produselor industriei de know-how;
- constituie un grav delict vamal.

Webografie

1. www.wcoomd.org
2. www.wipo.org
3. www.customs.gov.md
4. www.justice.md

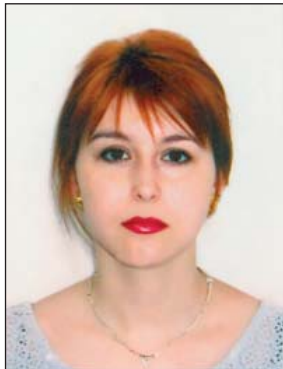
REZUMAT

Rolul administrațiilor vamale în contracararea traficului de produse contrafăcute și piratate este deosebit de important, fapt ce dictează întreprinderea neîntârziată și consecventă a unor acțiuni de consolidare a capacităților Serviciului Vamal în domeniul DPI, precum și de sensibilizare a publicului asupra faptului că achiziționarea unui obiect contrafăcut nu este întotdeauna cea mai bună afacere, reprezentând un mare risc pentru sănătatea proprie și aducând atingere obiectelor de proprietate intelectuală protejate și produselor industriei de know-how, în definitiv constituind un grav delict vamal.

ABSTRACT

The role of customs administrations in combating the traffic of counterfeit and pirated products is very important, fact which dictates the immediate and consistent undertaking of certain actions of strengthening the capacity of Customs Service in IPR field and of public awareness on the fact that buying a counterfeit item is not always the best deal, representing a great risk for their own health, affecting the protected intellectual property objects and know-how industry products, ultimately constituting a serious customs offense.

CAPITALUL INTANGIBIL, MANAGEMENTUL INOVAȚIONAL ȘI TEHNOLOGIILE – TREI ELEMENTE ESENȚIALE ALE SOCIETĂȚII BAZATE PE CUNOAȘTERE

dr. Rodica PERCIUN,
cerc. șt. superior,
Institutul de Economie, Finanțe și Statistică (IEFS)

"Factorii tradiționali de producție – pământul, munca și capitalul – nu au dispărut. Dar ei au devenit secundari. Cunoașterea a ajuns să fie singura resursă cu adevărat relevantă astăzi".

Peter Drucker

Programul Guvernului Republicii Moldova „Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare” (2011-2014) se axează pe principiile de dezvoltare a societății bazate pe cunoaștere [1]. Dar ce este societatea bazată pe cunoaștere, prin ce se deosebește această societate de altele? Societatea bazată pe cunoaștere ar putea fi definită prin mai multe elemente. Vom prezenta în cele ce urmează doar 3 dintre acestea care, în opinia noastră, sunt cele mai distincte.

Creșterea ponderii capitalului intangibil din economie. Capitalul intangibil este format în cea mai mare parte din investițiile direcționate pentru formarea personalului, educație, C&D, informare și coordonare, deci investițiile destinate producției și transmiterii informației. Se estimează că în SUA valoarea capitalului intangibil a depășit-o pe cea a capitalului tangibil (stocuri, echipamente, infrastructură, resurse naturale) aproximativ din anul 1973. Conform Strategiei Uniunii Europene (UE), se prevede că în 2020 nivelul anual al investițiilor publice și private în cercetare și dezvoltare va fi de 3% din PIB-ul UE. În conformitate cu datele Departamentului de Statistică (figura 1), se constată clar tendința de micșorare a numărului de instituții de cercetări științifice în Moldova. Dacă anul 2005 este cel mai reprezentativ prin faptul că s-a atins numărul maxim de instituții (88), apoi începând cu 2007 se constată o ușoară diminuare a numărului de instituții ce activează în domeniul cercetării.

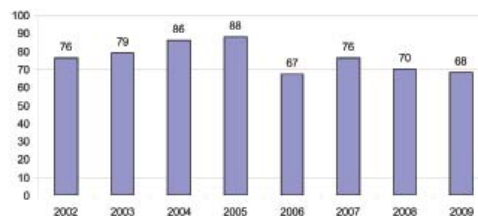

Fig. 1. Numărul total de instituții de cercetări științifice în Moldova

Făcând o analiză structurală mai detaliată, observăm că ponderea cea mai mare în totalul de instituții le revine celor de cercetări științifice (69% în anul 2005 și 60% în anul 2009), pe locul secund situându-se organizațiile de proiectare-explorare, împreună cu birourile de proiectare (18% și, respectiv, 22%) (figura 2).

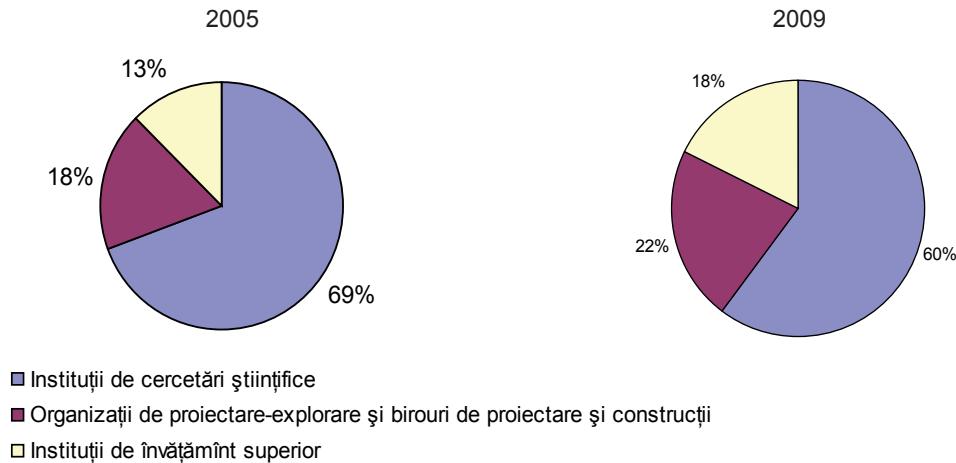

Fig. 2. Ponderea diferitelor tipuri de instituții de cercetări științifice în numărul lor total

Sursa: BNS

Tendința de micșorare a numărului de instituții care se ocupă de știință și de cercetare poate fi explicată și prin faptul că pentru o astfel de activitate se găsesc foarte greu resurse financiare atât private, cât și publice. Să luăm, de exemplu, suma de 328 mil. lei, care este prevăzută în Legea bugetului pentru anul 2011 cu destinația cercetare și inovații. Dacă o raportăm la PIB-ul prognozat (82,1 mlrd. lei), rezultă că în anul curent alocațiile pentru cercetare și inovații constituie aproximativ 0,4% din PIB-ul țării. O sumă, evident, insuficientă. Or, astăzi **nu bogățiile naturale explică discrepanțele între țări, ci calitatea echipamentelor și a capitalului uman.**

2. *Managementul inovațional, împreună cu inovarea, tind să devină singurul mijloc prin care o firmă poate supraviețui într-o economie globalizată și profund concurențială.* Generată de revoluția tehnico-științifică și creșterea concurenței la un nivel fără precedent, intensificarea dimensiunii inovaționale a managementului constituie o adevărată mutație relevantă de numeroși specialiști. Nu întâmplător, în ultimii ani se constată că, la nivel de întreprindere, inovarea a cuprins toate domeniile. Mai multe investigații recente au scos în evidență faptul că pentru manageri introducerea inovațiilor reprezintă o problemă deosebit de dificilă. Totodată, concomitent cu extinderea inovării, în management se întreprind eforturi susținute pentru aprofundarea proceselor inovatoare în domeniul economic în vederea asigurării unui fundament economic adecvat pentru generarea și implementarea creativității în toate domeniile de activitate a firmei. În acest context, remarcăm atenția acordată modernizării piețelor financiare, astfel încât să fie stimulat aflulul de fonduri pentru activitățile inovative.

Abordarea integratoare a ansamblului de procese inovaționale se reflectă în implementarea parcurilor industriale sau științifice, care se caracterizează prin concentrarea în anumite zone, situate în afara aglomerațiilor urbane consacrate, a unor industrii de înaltă tehnologie, centre de

cercetare și universitare, servicii sociale adaptate la specificul proceselor de cercetare-dezvoltare, astfel încât în cadrul lor, pe bază de colaborare, să fie generate cât mai multe inovații de diverse genuri, acestea urmând să fie introduse ulterior în circuitul economic prin canalele obișnuite.

Orientarea accentuată spre inovare se reflectă și în faptul că sunt prevăzute resurse substanțiale în scopul asigurării unor performanțe de viitor. La etapa actuală de dezvoltare, caracterul inovațional al managementului se manifestă sub mai multe forme, dintre care menționăm:

- creșterea sensibilă a ritmului de modificare a sistemelor, metodelor, tehnicilor, procedurilor concepute și implementate de conducerea întreprinderilor pentru rezolvarea problemelor cu care se confruntă;
- abordarea cu succes a managementului cu un pronunțat caracter inovațional de către un număr tot mai mare de specialiști, îndeosebi din veriga superioară și medie, realizările acestora caracterizându-se prin manifestare de spirit creator, receptivitate la nou, insistență în munca de implementare a inovațiilor de orice natură;
- utilizarea pe scară tot mai largă a unui mare număr de tehnici și metode de stimulare a creativității, cum ar fi brainstormingul, tehnica Delphi, analiza morfologică, matricea descoperirilor, metoda Delbecq, Philipps 66.

Inovarea reprezintă procesul global de creativitate tehnologică și comercială, transferul unei idei sau al unui concept până la stadiul final al unui produs, proces sau *activitate de service* acceptate de piață. Schematic, o inovație s-ar putea reprezenta astfel (tabelul 1):

Tabelul 1

Etapele parcurse de o inovație până la succesul comercial

1	Go-kill gate	Go-kill gate	2	3
Creativitate	Acceptarea ideii	Teste de fezabilitate	Transpunere în producție	Spirit antreprenorial
Generarea de idei noi Am adunat un număr suficient de idei?	Ideea este compatibilă cu politica firmei? Ideea este o soluție pentru una dintre problemele firmei?	Aplicarea ideii este justificată de considerente de marketing, piețe, tehnologie?	Programe detaliate de implementare, fabricație, comercializare	Găsirea celor mai bune soluții de succes pe piață
Surse ale ideii			Rezultat	Rezultat final
Imaginație, analiză, observații: - asupra mediului - asupra a ceea ce fac alții			Ceva: - nou - mai bun - mai rapid - mai ieftin - mai frumos	O soluție care să aducă bani firmei: - vânzări mai mari - costuri mai mici

Sursa: Băloiu L., Frăsineanu I.: Inovarea în economie, editura Economica, București, 2004, pag. 32

„Go-kill gate” este un termen cu sensul *test în urma căruia mergi mai departe sau pieri* [2]. O idee trece, de regulă, cinci asemenea teste până să ajungă în faza industrială. Așadar, totul pornește de la o idee nouă (care poate fi, desigur, o invenție, dar nu este neapărat). O invenție reprezintă o creație ce trebuie să îndeplinească anumite atribute fundamentale, de exemplu: să aibă caracter tehnico-aplicativ, să poată fi realizată și reprodușă, să prezinte noutate și progres față de cunoștințele actuale pe plan mondial. Forța motrice a invențiilor este creația sau creativitatea. Creativitatea înseamnă producerea sau dezvoltarea unui fapt nou, a unei legi, relații, dispozitiv, produs, procedeu sau sistem, care are la bază cunoștințe accesibile, însă nu decurge direct, simplu sau prin intermediul unui proces logic din informațiile ce ne stau la îndemână. Am putea spune că creativitatea se bazează pe procese intuitive. Ea reprezintă un proces de gândire apropiat de realitate, dar care se desfășoară împotriva regulilor acceptate. Există multe studii care doresc să evidențieze factorii ce determină succesul sau insuccesul unui proces de inovare. În tabelul 2 sunt indicați principalii factori care, în opinia autorului, influențează asupra procesului de inovare.

Tabelul 2

Factorii care favorizează succesul sau insuccesul unui proces de inovare

Factorii care favorizează succesul	Factorii care frânează succesul
<ul style="list-style-type: none"> – Autonomia, libertatea în acțiune, responsabilitatea – Implicarea și motivarea personalului – Mijloacele financiare puse la dispoziție – Susținerea explicită de către conducere – Constituirea pe echipe mici de proiect – Îmbinarea ireproșabilă a competențelor 	<ul style="list-style-type: none"> – Conservatismul, inerția indivizilor – Lipsa de comunicare internă – Gestionarea nesatisfăcătoare a procesului de inovare – Rezistența personalului la schimbare – Mijloacele financiare insuficiente – Mijloacele umane insuficiente – Timpul insuficient pentru proiect

Sursa: elaborat de autor

Referindu-ne nemijlocit la situația din Republica Moldova, menționăm următorii factori care frânează aplicarea pe scară largă a inovațiilor:

- lipsa finanțării;
- costurile ridicate pentru elaborarea noilor produse/servicii sau cumpărarea de tehnologii;
- susținerea insuficientă din partea statului;
- rigiditatea organizațională a firmelor;
- lipsa personalului care ar avea drept sarcină introducerea inovațiilor;
- lipsa personalului specializat;
- lipsa unor eventuale colaborări cu alte întreprinderi sau instituții;
- lipsa cunoștințelor necesare în vederea exploatării noilor tehnologii.

Așadar, cel mai mare impediment în calea aplicării pe larg a inovațiilor în țara noastră îl constituie lipsa banilor, o boală cronică, pe care o suportă firmele moldovenești. În acest context, drept catalizator al procesului de inovare trebuie să servească parcurile industriale. Actualmente, potrivit Direcției relații publice a Ministerului Economiei, cu suportul financiar al Băncii Mondiale

și al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (UNDP) s-au efectuat studii de fezabilitate privind crearea unor parcuri industriale în centrele raionale Edineț, Hâncești, Cantemir, Căinari, precum și în baza unor întreprinderi: S.A. „Răut”, S.A. „Uzina de mașini de salubritate din Fălești”, S.A. „CANN”, S.A. „Tracom” și, de asemenea, în cadrul subzonei nr. 3 a Zonei Economice Libere „Bălți”.

Crearea parcurilor industriale va avea un impact socio-economic considerabil, iar prin consolidarea acestora vor fi create câteva mii de locuri de muncă. Despre aceasta ne vorbesc studiile de fezabilitate prezentate, dar și asigurările judicioase ale Ministrului Economiei. Parcurile industriale vor spori aflulul de investiții străine și vor contribui la modernizarea infrastructurii regiunilor. Aceleași studii de fezabilitate demonstrează faptul că avem rezerve suficiente, care pot fi utilizate pentru lansarea noilor afaceri. La rândul lor, acestea ar putea da naștere unor subdomenii industriale noi. Pentru ca prognozele să se confirme, Guvernul trebuie să promoveze politici efective de stimulare a creării respectivelor parcuri, dar și de atragere a investitorilor prin intermediul instituțiilor abilitate, al ambasadelor și al misiunilor economice.

3. *Astăzi cea mai mare pondere în economie o au tehnologiile de producere și distribuție a informației sub formă digitală.* Informația digitală, care conține text, imagine, muzică, se transmite, se difuzează și se accesează continuu. Internetul a devenit unul dintre principalele mijloace de comunicație. Încă în anul 2005, prin Hotărârea Guvernului nr. 255 privind Strategia Națională de edificare a societății informaționale – “Moldova electronică”, implementarea guvernării electronice a fost declarată drept una din prioritățile țării.

Ce presupune guvernarea electronică? Acest sistem reprezintă modalitatea de aplicare și utilizare a tehnologiilor informaționale și a comunicațiilor în scopul asigurării accesului la informație și al prestării serviciilor publice în regim interactiv. Guvernarea electronică este un instrument ce contribuie la armonizarea relațiilor dintre cetățeni și autoritățile publice. Principiile guvernării electronice sunt:

- transparență și parteneriat – desfășurarea tuturor activităților în mod transparent, fiind discutate public și luându-se în considerare ideile și propunerile tuturor părților implicate;
- accesibilitatea informației – respectarea dreptului fundamental al cetățeanului de a avea acces la informațiile oficiale;
- orientare socială – implementarea guvernării electronice luându-se în considerare interesele cetățenilor;
- armonizarea cadrului juridic cu reglementările și standardele internaționale;
- protecție și securitate – respectarea drepturilor și libertăților constituționale ale cetățenilor în procesul de creare, stocare, prelucrare și transmitere a informației, inclusiv protecția datelor personale, prin metode și mecanisme de asigurare a securității informaționale;
- prioritatea aspectelor politice, economice și sociale asupra celor tehnice și tehnologice;
- principiul “primei persoane” – obligativitatea factorilor de decizie din cadrul ministerelor, precum și al altor autorități publice centrale și locale, a instituțiilor publice și a întreprinderilor de stat de a participa activ în procesul de implementare a e-guvernării [3].

Totodată, în textul Strategiei menționate sunt specificate următoarele: „Republica Moldova, țară europeană modernă care a ales calea democratică de dezvoltare, recunoaște că aderarea la economia globală bazată pe cunoștințe este o prioritate națională”. Evaluările naționale și internaționale, efectuate în special de experții UNDP, demonstrează că țara noastră „dispune de toate condițiile pentru crearea societății informaționale: cadre bine instruite, consens social, infrastructură în dezvoltare, potențial științific înalt, un sistem educațional dezvoltat, cu o anumită specializare industrială și de cercetare-dezvoltare în domeniul tehnologiilor informaționale și de comunicații, deschiderea pentru cooperare internațională, receptivitatea sectorului public și a celui privat la noile realizări tehnologice” [4, 5]. Cu toate acestea, doar recent, pe 1 aprilie 2011, a fost aprobată Hotărârea Guvernului nr. 222 cu privire la crearea Consiliului coordonatorilor pentru e-Transformare. În respectivul document este aprobat Regulamentul Consiliului, stipulându-se că acesta este creat pe lângă Centrul de Guvernare Electronică în scopul coordonării tuturor proceselor necesare e-Transformării sectorului public (ministere, alte autorități administrative centrale și autorități ale administrației publice locale).

Putem conchide, deci, că noua societate bazată pe cunoaștere integrează obiectivele dezvoltării durabile, valorile societății democratice moderne, cum sunt dreptatea socială și egalitatea șanselor, protecția ecologică, libertatea, diversitatea culturală și dezvoltarea inovațională, restructurarea industriei și a mediului de afaceri etc. Această societate reprezintă o nouă etapă a dezvoltării civilizației umane, care permite accesul larg la informație, aplicarea unor metode avansate în sfera cunoașterii și a activității de producție, amplificând posibilitatea globalizării economice și creșterea coeziunii sociale.

În ultimul deceniu, în domeniul științei și al tehnicii se constată o accentuare a caracterului sistemic. Cercetarea fundamentală și aplicativă se manifestă drept una din sursele principale ale inovațiilor, constituind o importantă activitate economică. Dezvoltarea economică și succesul unei firme sunt influențate semnificativ de activitatea de cercetare și dezvoltare, incluzând renovările tehnologice, ridicarea nivelului de competitivitate pe piață, dezvoltarea unor căi noi de valorificare a rezervelor economice. În contextul dat, crește importanța transferului tehnologic de tip vertical între cercetarea fundamentală și cea aplicativă. Acest transfer devine realizabil prin aprofundarea interrelațiilor cercetării cu producția și cu învățământul, abordându-se diverse modalități, cum sunt, de exemplu, amplificarea colaborării, sub forma unor parteneriate sau a unor proiecte de colaborare dintre sfera cercetării publice și firmele industriale private, prin sporirea numărului de organizații care creează condiții avantajoase de colaborare (parcuri științifice și tehnologice, centre de transfer tehnologic, incubatoare inovaționale etc.).

Bibliografie

1. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 179 din 23.03.2011 cu privire la aprobarea Planului de acțiuni al Guvernului pentru anii 2011-2014 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 46-52 din 1 aprilie 2011/Nr. 179, 24 martie 2011);
2. Băloiu, L., Frăsineanu, I.: *Inovarea în economie*, Editura Economica, București, 2004

3. www.e-guvernare.md

4. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 632 din 8 iunie 2004 despre aprobarea Politicii de edificare a societății informaționale în Republica Moldova (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 96-98, art. 789, 2004)

5. Strategia Națională de edificare a societății informaționale – „Moldova electronică”

REZUMAT

Noua economie reclamă o regândire a teoriei factorilor de producție. Cunoașterea devine componenta esențială a sistemului modern de dezvoltare. Suportul societății bazate pe cunoaștere este constituit din trei elemente principale: capitalul intangibil, managementul inovațional și tehnologia informației.

ABSTRACT

The new economy requires a rethinking of the theory of production factors. Knowledge becomes an essential component of the modern development system. Support of knowledge-based society is composed of three main elements: intangible capital, innovation management and information technology.

**PROTECȚIA DREPTURILOR ASUPRA OBIECTELOR DE
PROPRIETATE INTELECTUALĂ OFERITĂ DE CONVENȚIA
EUROPEANĂ PENTRU APĂRAREA DREPTURILOR
OMULUI ȘI A LIBERTĂȚILOR FUNDAMENTALE**

Andrei BRICEAC,
avocat, coordonatorul Biroului Asociat
de Avocați „PB și Partenerii”,
lector la Catedra drept, pază, protecție
și securitate, Universitatea de Stat
de Educație Fizică și Sport (USEFS)

Proprietatea intelectuală, în sens foarte larg, cuprinde drepturile legale ce rezultă din activitatea intelectuală în domeniul industrial, științific, literar și artistic. În mod tradițional, proprietatea intelectuală se clasifică în două categorii: proprietatea industrială și drepturile de autor [1].

Specialiștii în domeniul dreptului privat recunosc că definiția „proprietate intelectuală” nu este una precisă, ea fiind utilizată cu un anumit grad de convenționalitate, regimul juridic al acesteia diferă de regimul proprietății din dreptul comun. În acest sens, s-a remarcat faptul că nu se poate pune semnul egalității între rezultatul creației intelectuale și bunurile care constituie obiecte ale proprietății în dreptul comun și că nu se poate asimila regimul creației intelectuale cu regimul proprietății. Edmond Picard, într-un articol din 1883, intitulat „Embriologie juridique”, a propus chiar să fie substituită denumirea foarte controversată de „proprietate intelectuală” prin cea de „drepturi intelectuale”, ca o categorie intermediară între drepturile reale și drepturile personale [2].

La nivel național, majoritatea statelor membre ale Consiliului Europei au instituit mecanisme de protecție a obiectelor de proprietate intelectuală, la fel procedând și Republica Moldova.

Un loc deosebit printre mecanismele naționale de protecție a proprietății intelectuale îl ocupă instanțele de judecată. Potrivit articolului 20 alin. (1) al Constituției RM: „Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime”. Pe lângă dreptul de a depune plângere în instanța de judecată, legislația națională mai conține și reglementări menite să sancționeze (penal sau contravențional) actele ce lezează exercitarea dreptului asupra obiectelor de proprietate intelectuală. În definitiv, dacă examinăm lucrurile într-un context mai larg, putem spune că înseși reglementările legale au menirea de a proteja proprietatea intelectuală.

Odată cu ratificarea Convenției europene pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale (în continuare - Convenția), pentru cetățenii Republicii Moldova s-a deschis calea

unei jurisdicții supranaționale de protecție a drepturilor și libertăților fundamentale. Acest mecanism s-a dovedit a fi foarte eficient și util în condițiile de „dezorientare” a instituțiilor naționale de protecție a drepturilor omului. Totuși, întrucât Convenția protejează doar o anumită categorie de drepturi fundamentale, în special cele civile și politice, problema stabilirii faptului dacă dreptul este sau nu protejat de Convenție a devenit o condiție de accesare la mecanismul în cauză.

În această ordine de idei, ne-am propus să stabilim dacă drepturile asupra obiectelor proprietății intelectuale se bucură de protecție conform Convenției europene și, respectiv, care sunt articolele Convenției care protejează aceste drepturi.

Dat fiind faptul că „proprietatea intelectuală” reprezintă un aspect al proprietății în general, este evident că protecția acesteia urmează a fi examinată prin prisma prevederilor referitoare la dreptul de proprietate. La scară europeană, dreptul de proprietate este protejat de Convenție prin intermediul Articolului 1 din Protocolul nr. 1 adițional al Convenției, intitulat „*Protecția proprietății*”. Acest articol prescrie: „*Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru o cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional*”.

Convenția nu dă nicio definiție pentru noțiunea de „bunuri”, de aceea elementele acesteia trebuie căutate în jurisprudența Curții de la Strasbourg. De menționat faptul că Curtea niciodată nu a încercat să restrângă „proprietatea” la o definiție prea rigidă. Analizând jurisprudența Curții, deducem că termenul „bunuri”, așa cum este utilizat în Articolul 1, acoperă trei mari categorii: drepturile reale, în sensul clasic al cuvântului, drepturile personale și drepturile nemateriale. În plus, Curtea a stabilit că pentru a intra în domeniul de aplicare al Articolului 1, un „bun” trebuie să corespundă unui anumit număr de criterii: el trebuie să fie suficient de individualizabil și cuantificabil și să poată face obiectul unei transmiteri [4].

Un „bun”, în principiu, trebuie să fie actual și să existe la momentul atingerii, pe când un drept potențial sau aleatoriu nu constituie un „bun”. De asemenea, un drept de proprietate stins sau pierdut prin prescripție nu mai este un „bun” în sensul Articolului 1: „*Speranța de a obține recunoașterea dreptului de succesiune asupra unui vechi drept de proprietate care nu este susceptibil de exercitarea efectivă de mai mult timp, nu mai constituie un bun în sensul Articolului 1* [5]”.

Definiția ca atare a noțiunii de „bun” a permis extinderea aplicării Articolului 1 din Protocolul adițional nr. 1 al Convenției și asupra bunurilor nemateriale, și anume asupra celor ce rezultă din drepturile conferite de proprietatea intelectuală.

O hotărâre importantă a Curții Europene este cea pronunțată pe cauza **Anheuser-Busch Inc. c. Portugalia** [6], unde Curtea a stabilit că „proprietatea intelectuală”, ca atare, se bucură de protecția oferită de Articolul 1 din Protocolul nr. 1. În cauza nominalizată, Curtea a stabilit că prevederile Articolului 1 din Protocolul nr. 1 sunt aplicabile inclusiv înregistrării mărcii comerciale.

Această cauză se referă la o cerere depusă în conformitate cu Articolul 34 al Convenției de către Anheuser-Busch Inc., o companie americană cu sediul juridic în St. Louis, Missouri, SUA. Această companie produce bere pe care o vinde sub denumirea „Budweiser” în mai multe țări. În 1981 compania reclamantă s-a adresat Institutului Național pentru Proprietatea Industrială (INPI) al Portugaliei, solicitând înregistrarea denumirii „Budweiser” ca marcă comercială. INPI al Portugaliei a refuzat inițial solicitarea pe motiv că „Budweiser Bier” era deja înregistrată ca denumire de origine de către compania cehoslovacă „Budejovický Budvar”. În 1989 compania reclamantă

a contestat în instanța de judecată refuzul INPI al Portugaliei și, în 1995, a obținut o hotărâre judecătorească prin care ultima a fost obligată să înregistreze marca menționată.

Compania cehoslovacă a contestat hotărârea judecătorească în instanțele superioare și a obținut o decizie finală favorabilă. Respectiv, înregistrarea mărcii comerciale „Budweiser” pe numele companiei reclamante a fost anulată. Aceasta a servit drept temelie de adresare la Curtea Europeană.

Cu toate că Curtea de la Strasbourg a considerat că prevederile Articolului 1 din Protocolul nr. 1 al Convenției sunt aplicabile mărcilor comerciale, pe fondul cauzei menționate nu a fost constatată vreo violare.

În cauzele **Smith Kline și French Laboratories Ltd contra Olandei** [7] și **Lenzing AG contra Regatului Unit** [8], Curtea a stabilit că este un „bun” în sensul Convenției și faptul de a fi titularul unui brevet.

Jurisprudența Curții Europene cunoaște un caz de condamnare a Republicii Moldova pentru încălcarea dreptului de proprietate intelectuală. Este vorba despre cauza **Balan contra Moldovei** [9]. În cazul dat, Înalta Curte a constatat violarea dreptului reclamantului, garantat de Articolul 1 din Protocolul nr. 1 al Convenției pentru faptul că instanțele judecătorești naționale au refuzat să-i acorde compensații pentru valorificarea ilegală a operei ce constituie dreptul său de autor.

La originea acestei cauze stau următoarele circumstanțe. În anul 1985, reclamantul a publicat fotografia „Cetatea Soroca” în albumul Poliptic Moldav, primind onorariul de autor pentru această fotografie.

În anul 1996, Guvernul Republicii Moldova a adoptat o hotărâre privind schimbarea buletinelor de identitate, folosind inter alia fotografia realizată de reclamant în calitate de fundal pentru noile buletine de identitate emise de către Ministerul Afacerilor Interne. Reclamantul nu a fost consultat și nu și-a dat acordul pentru o astfel de valorificare a fotografiei sale.

În anul 1998, dânsul a solicitat de la MAI să fie compensat pentru încălcarea drepturilor sale ca urmare a folosirii neautorizate a fotografiei sale, precum și să fie încheiat cu el un contract pentru valorificarea ulterioară a acestei fotografii.

După ce cererea a fost respinsă, la 10 noiembrie 1998 reclamantul a inițiat proceduri judiciare împotriva MAI. Prin Decizia definitivă și irevocabilă din 16 octombrie 2002, Curtea Supremă de Justiție a respins pretențiile reclamantului. Deși instanța supremă a confirmat dreptul de autor al reclamantului asupra fotografiei în cauză, instanța a adăugat că buletinul de identitate este un document oficial care nu poate constitui un obiect al dreptului de autor.

Curtea Europeană a criticat soluția adoptată de instanțele naționale, reținând, inter alia, că faptul nesolicitării de către reclamant a interzicerii folosirii neautorizate a creației sale intelectuale de către MAI nu putea legaliza o astfel de valorificare, deoarece valorificarea neautorizată era expres prevăzută de lege și nu a fost permisă de reclamant. Apreciind că Legea nr. 293-XIII [10] nu era suficient de explicită pentru aplicarea sa, Curtea Europeană a conchis că aceasta reprezenta în sine un substrat suficient pentru a ajunge la concluzia că ingerința în dreptul de proprietate a reclamantului nu a fost „legală”. În cele din urmă, pentru aceste motive, cât și pentru faptul că instanțele judecătorești naționale nu au respectat un echilibru just între interesele comunității și cele ale reclamantului, Curtea a constatat violarea Articolului 1 din Protocolul nr. 1 al Convenției.

În concluzie, reiterăm faptul că, după cum ne arată jurisprudența Curții de la Strasbourg, drepturile asupra obiectelor de proprietate intelectuală beneficiază de protecția oferită de Articolul 1 din Protocolul nr. 1 al Convenției. Totuși, protecția în cauză nu este absolută, fiind protejat doar aspectul economic al acestui drept. În jurisprudența Curții Europene nu există nicio hotărâre de constatare a încălcării vreunui articol din Convenție pentru aspectul moral al proprietății intelectuale. De altfel, ținând cont de interpretarea extensivă pe care Curtea o oferă prevederilor Convenției, nu-i exclus ca pe viitor aspectul moral al proprietății intelectuale să intre în sfera de protecție a Convenției europene, în special prin prisma Articolului 8 al Convenției.

Bibliografie

1. WIPO, *Introducere în proprietatea intelectuală*, Ed. Rosetti, 2001, p. 16
2. Roș, Viorel, *Dreptul proprietății intelectuale*, Ed. Global Lex, 2001, p. 31
3. *Tratate internaționale*, Chișinău, 1998, Vol. 6, pag. 176-203
4. Charrier, Jean-Loup, *Codul Convenției Europene a Drepturilor Omului*, Ed. Lexis Nexis, 2008, p. 476
5. *Mayer și alții c. Germaniei*, cererea nr. 18890/91, Decizia din 4 martie 1996
6. *Anheuser-Busch Inc. c. Portugaliei*, cererea nr. 73049/01, Decizia din 11 ianuarie 2007
7. *Smith Kline și French Laboratories Ltd c. Olandei*, cererea nr. 12633/87, Decizia din 4 octombrie 1990
8. *Lenzing AG c. Regatului Unit*, cererea nr. 38817/97, Decizia din 9 septembrie 1998
9. *Balan c. Moldovei*, cererea nr. 19247/03, Hotărârea din 29 ianuarie 2008
10. *Legea privind drepturile de autor și drepturile conexe nr. 293-XIII din 23 noiembrie 1994*

REZUMAT

Scopul acestui studiu este de a determina sfera protecției acordate obiectelor de proprietate intelectuală de către Convenția europeană pentru apărarea Drepturilor Omului. Autorul analizează jurisprudența Curții Europene, în care sunt stabilite principiile generale privind subiectul abordat. O atenție deosebită este acordată hotărârii Curții Europene cu privire la cauza Bălan v. Moldova. Aceasta este singura hotărâre adoptată de Înalta Curte împotriva Republicii Moldova, în care a fost stabilită încălcarea drepturilor de proprietate intelectuală.

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine the sphere of protection granted by the European Convention on Human Rights to intellectual property objects. In order to achieve the proposed purpose, the author analyses the jurisprudence of the European Court, in which the general principles related to the topic are established. A special attention is paid to the Judgment of the Court adopted on the case of Bălan v. Moldova. This is the sole Judgment adopted by the Court against the Republic of Moldova, in which the infringement of intellectual property was found.

**IMPACTUL ECONOMIC AL TEHNOLOGIEI
INFORMAȚIEI ȘI AL COMUNICAȚIILOR ASUPRA
EVOLUȚIEI SOCIETĂȚII MODERNE**

Laura Dicusar,
profesoară de informatică,
Liceul „Gaudeamus”

dr. Ion Dicusar,
administrator sisteme,
BC „Moldindconbank” S.A.

Cunoștințele înseamnă putere

Francis Bacon

Cunoștințele înseamnă schimbare

Alvin Toffler

Schimbările profunde produse în economia mondială în ultimele trei decenii au generat, conform cercetărilor economiștilor, o nouă paradigmă tehn-economică axată pe tehnologia informației și a comunicațiilor (TIC) [1, 2]. Vom menționa faptul că, potrivit unor date, viteza de modificare a paradigmatelor tehnologice se dublează o dată la zece ani [3].

Paradigma despre care vorbim este determinată, printre altele, de următoarele caracteristici: a) o nouă formă de organizare la nivel de întreprindere; b) un profil nou de aptitudini ale forței de muncă, care modifică cardinal calitatea și cantitatea muncii și, implicit, redistribuie veniturile; c) intrarea rapidă în activitatea economică a firmelor mici antreprenorial-inovative, care extind domeniul de activitate al ramurilor existente sau, în multe cazuri, generează noi sectoare ale economiei; d) substituirea intensivă a factorilor de producție precedenți de cost înalt cu factorul-cheie nou.

Menționăm faptul că în economia contemporană în calitate de factor-cheie este considerată, cu mici excepții, microelectronica, care întrunește caracterele stabilite pentru acesta: demonstrează o diminuare rapidă și substanțială a costurilor relative, asigură pentru perioade lungi de timp oferta sigură și nelimitată, oferă, autonom sau încorporată cu alți factori, potențialul de creare a altor produse și procese în cadrul sistemului economic în ansamblu [2].

Concomitent cu modificările cardinale ale economiei, în perioada de schimbare a paradigmei economice se manifestă și restructurările instituționale și sociale profunde, iar discrepanțele existente între ritmurile reformelor în sectoarele menționate sunt, în cele mai dese cazuri, generatoare de instabilități structurale și recesiuni economico-sociale. Impactul acestora poate avea

repercusiuni grave, imprevizibile asupra societății care, la etapa actuală de dezvoltare economică, a intrat în faza unor revoluții tehnologice continue, ce modifică integral complexul relațiilor economico-sociale [4].

Realitatea economico-tehnologică (incluzând în combinații complexe relațiile economice și structurile instituționale), conceptul căreia se fundamentează în ultimul timp, reprezintă o entitate ierarhică în stare de non-echilibru, aptă de autodezvoltare și reproducere, fiecare din elementele căreia poate evolua în baza principiului selecției tehnologice în conformitate cu legile economice.

Se consideră că unitatea de selecție în evoluția progresului tehnico-științific este tehnologia, fiecărei unități corespunzându-i o infrastructură instituțională specifică. În urma selecției, tehnologia dominantă devine o paradigmă tehnologico-economică [5].

La baza ciclului actual de dezvoltare a societății umane (al cincilea la număr) se află informația (în primele 4 cicluri a fost energia), iar nucleul inovației de bază a ciclului este format de „tehnica informațională”, care include tehnica computațională și cea digitală.

Chintesența unei inovații de bază a ciclului economic este determinată de un set de legi și principii fundamentale de acțiune. La nivel tehnic, baza inovației – „tehnica informațională” – este determinată de un set de legități empirice (peste 20, dintre care o prezentăm doar pe una) [2, 3]:

Legea Moore se referă la evoluția performanțelor tehnicii digitale. Ea stipulează că numărul de tranzistoare care pot fi amplasate într-un circuit integral crește exponențial și se dublează o dată la 18-24 de luni, cu reducerea concomitentă a prețurilor la tehnica computațională de 2 ori. Formulate în 1965, se estimează că aceste relații vor fi valabile încă cel puțin 75-80 de ani. Legii lui Moore îi urmează și evoluția dezvoltării celorlalte componente ale tehnicii digitale: de la viteza de procesare a informației și capacitatea memoriei până la rezoluția camerei digitale. Totodată, extinderea performanțelor determinate de aceste dispozitive este generatoare de performanțe ale componentelor nanoelectronicii, roboticii, rețelelor și altor domenii care formează TIC. În micro- și nanoelectronică, de exemplu, către anul 2030 se estimează divizarea relațiilor Moore în două direcții: „More of Moore” – continuarea miniaturizării dispozitivelor și tehnologiilor și „More than Moore” – combinarea diferitelor tehnologii nano-, micro-, electromecanice, tehnologia senzorilor etc.

Cu toate că pentru unele dintre relațiile menționate (acestea nu sunt legi ale naturii, ci rezultate ale capacității umane de cercetare) performanțele se apropie de cele teoretice tradiționale (pentru exemplificare, nivelul actual în tehnologiile dispozitivelor electronice este de 22 nm la o limită teoretică estimată la 5 nm), nivelul cercetărilor contemporane permite depășirea acestor limite, astfel încât civilizației umane să-i fie asigurată continuitatea performanțelor TIC.

În contextul dat, vom remarca faptul că, deși până la limitele impuse de legile fundamentale ale fizicii „parametrilor” unui calculator (memorie, număr de operații elementare) geniul uman mai are de parcurs o cale lungă ($2.13 \cdot 10^{31}$ biți, $5.42 \cdot 10^{50}$ operații pe secundă etc.), rezultatele cercetărilor din nanoionică au demonstrat accesibilitatea domeniului sub 5 nm [5, 6]. Tendințe similare (dependențele empirice menționate acoperă domeniul hardware), în multe cazuri cu un caracter mai pronunțat, se manifestă și în domeniul software.

INOVARE ȘI TRANSFER TEHNOLOGIC

Unul dintre pilonii de bază ai inițiativei strategice „COST Foresight 2030”, lansată în anul 2009 de către Programul European de Cooperare în Știință și Tehnologie (COST), îl reprezintă fenomenul traversării de către societatea umană a unei reale revoluții, la baza căreia sunt puse TIC și Științele și Tehnologiile Computaționale și de Comunicare (STCC). Premisa distinctivă a inițiativei rezidă în faptul că problemele propuse se soluționează din perspectiva „co-evoluției” tehnologiilor și a societății. În cadrul acestei inițiative s-a pus accentul pe trei direcții [7]:

1. Reliefarea tehnologiilor de bază (dispozitive, sisteme și servicii) care vor fi accesibile în anul 2030 și impactul lor asupra individului, societății și civilizației;
2. Impactul către anul 2030 al TIC/STCC asupra energiei, securității alimentare, longevității și managementului resurselor naturale;
3. Identificarea factorilor-generatori ai schimbărilor în societatea europeană de azi și în cea a anului 2030, determinați de avansarea accelerată a TIC și STCC.

Experții din domeniile respective au trasat direcțiile de dezvoltare și au formulat recomandările politicilor de dezvoltare având în vizor Modelul Social European care prevede, printre altele, înmulțirea oportunităților de creare a locurilor de muncă mai avantajoase, de facilitare a mobilității forței de muncă și de creștere a bunăstării, de asigurare pentru toți cetățenii a accesului la asistența medicală, educație și serviciile sociale, de ridicare a nivelului de coeziune din societate pentru reducerea sărăciei și a excluderii sociale.

În ceea ce privește prima direcție, tehnologiile vor avansa foarte mult și către anul 2030 sistemele „creier–calculator” și interfețele „creier–creier” asistate de calculator vor constitui o practică uzuală care va genera posibilități de comunicare și cunoaștere a lumii ce vor depăși căile senzoriale naturale de cunoaștere, interferența dintre lumea reală și cea virtuală creând o nouă realitate. Societatea anului 2030 va fi cea a „prosumatorilor” (consumatorilor activi) care își vor crea singuri produsul, tehnologiile Web 2.0 vor oferi posibilități nelimitate pentru desfășurarea potențialului creativ al individului și al întreprinderilor mici și mijlocii. Dispariția barierelor de comunicare, a hotarelor și distanțelor vor asigura accesul oricui la orice („cetățenia lichidă”) [8].

Cele menționate mai sus reprezintă sumar doar o mică fracțiune din oportunitățile pe care le oferă TIC și STCC societății umane contemporane.

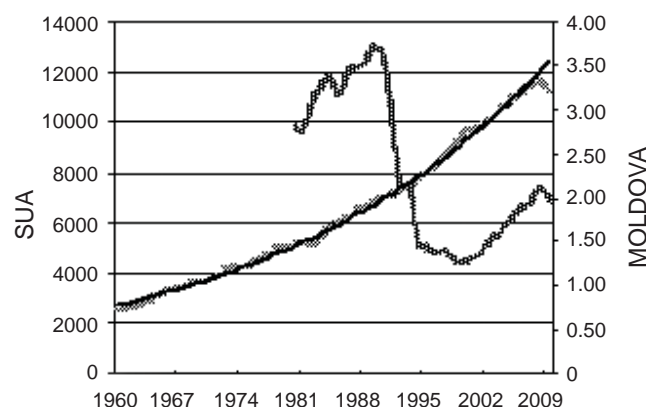

Fig. 1. Evoluția PIB-ului (prețuri constante, USD, anul 2002, miliarde)

Chiar dacă ne limităm numai la aceste date, or pronosticurile în ansamblu se plasează într-un alt plan de complexitate și înglobare a proceselor din societate, putem afirma că cel puțin până în 2030 lumea va evolua în condițiile unei revoluții digitale susținute, cu toate consecințele derivate din aceasta pentru individ, entitate economică și societate.

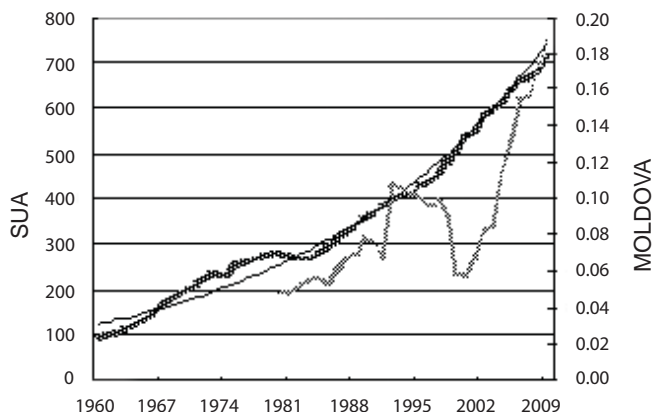

Fig. 2. Cheltuielile publice (% din PIB) pentru învățământul de toate nivelurile (USD, anul 2002, miliarde)

Legitățile înregistrate în domeniul tehnologiilor informaționale, dar și alte fenomene cu caracter similar, au fost "înmănunchate" de către inventatorul și futuristul american Ray Kurzweil în cunoscuta „Lege a rezultatelor accelerate”, care stipulează că, în procesul de evoluție, prin feedback-urile pozitive în cadrul unei etape a acestuia se identifică metodele cele mai potrivite pentru edificarea etapei următoare. În consecință, rata progresului proceselor evolutive crește exponențial în timp.

Evoluția societății contemporane ne oferă suficiente exemple pentru a afirma că Legea lui Kurzweil are un caracter general. Dinamica indicatorilor care identifică economia unei țări demonstrează același tip de creștere ca și cel indicat de legitățile din microelectronică (figura 1 și 2). Pe marginea acestor figuri vom face doar câteva comentarii sumare. În pofida căderii dramatice a Produsului Intern Brut (PIB) în perioada trecerii la un alt sistem economic, curba evoluției acestui indicator al economiei Moldovei manifestă o dinamică similară cu PIB-ul SUA. Chiar dacă sunt greu de detectat, aceste similarități confirmă, pe de o parte, fenomenul integrării tot mai ample a Moldovei în economia globală și, pe de altă parte, impactul pe care îl au procesele economice mondiale asupra dezvoltării țării noastre.

Sus-numita Lege, pentru care realitatea economică este în același timp mediul generator și beneficiarul ei, își extinde domeniul de valabilitate și asupra sistemului educațional al țărilor. În figura 2 sunt prezentate evoluțiile cheltuielilor publice pentru sistemul de învățământ din SUA și Moldova, fiind evidente sporurile neliniare în creșterea cheltuielilor pentru sistemele de educație. Aceleași fenomene se înregistrează și în ceea ce privește numărul de persoane încadrate în procesul educațional de toate nivelurile, în cheltuielile private din învățământ etc.

Acestea, dar și multe alte fenomene, inclusiv „Legea rezultatelor accelerate” sunt consecințele creșterii nivelului de complexitate al societății umane, evoluția căreia, la fel ca și evoluția materiei, a conștiinței umane etc. decurge pe fondul aprofundării complexității și efectelor de

nelinearitate, iar complexitatea și nelinearitatea, după cum se știe, sunt proprietăți intrinsece ale sistemelor multidimensionale deschise care manifestă proprietăți de autoorganizare [9].

O altă particularitate a societății contemporane este definită de rolul rețelelor în modificările profunde, cantitative și calitative, ale organizării și funcționării sistemelor social-economice. Vom menționa faptul că formarea de rețele s-a manifestat de-a lungul întregii existențe a civilizației umane. Rețele de comunicare, comerciale, de transport etc. au existat încă din antichitate, însă valorificarea întregului potențial al acestei forme de organizare a relațiilor sociale a fost întârziată de lipsa substratului tehnico-tehologic necesar pentru a o realiza. Beneficiile formei rețelizate a societății, provenite din proprietățile fundamentale ale rețelelor (flexibilitate, adaptabilitate și capacitate de autoreconfigurare), se realizează numai în cazul în care acestea (proprietățile) depășesc o anumită valoare/prag în ceea ce privește dimensiunile, complexitatea și volumul schimburilor. În pre-perioada TIC și STCC ineficiența rețelelor a favorizat forma verticală de organizare a tuturor componentelor societății [10].

Pe lângă faptul că TIC și STCC constituie baza de realizare a societății rețelizate, acestea au conferit rețelelor o serie de proprietăți care au făcut ca forma respectivă de organizare să depășească prin eficiență forma precedentă. Dacă revenim la proprietăți, rețelele au obținut flexibilitate, scalabilitate și survivabilitate. Acestea reprezintă, de asemenea, niște consecințe ale faptului că rețelele au devenit la rândul lor sisteme complexe, multidimensionale, cu proprietăți neliniare și de autoorganizare.

În domeniul rețelelor a început epoca "Ubiquitous computing" – o simbioză organică a factorului uman, calculatoarelor, comunicațiilor și științelor sociale. Este trecerea tehnologiilor în „background”, fapt remarcat de autorul concepției, Mark Weiser, la apariția acesteia în debutul ultimului deceniu al sec. XX [11]. La acea vreme impedimentul principal îl constituiau comunicațiile, dificultate care în prezent este depășită. Viziunea dată implică, printre altele, transmiterea funcțiilor calculatoarelor către operațiunile de utilizare ale acestora, intelectul artificial fiind prezent în structurile generate de interacțiunile dintre componentele infrastructurii rețelelor. Iar intelectul este rezultatul interacțiunii dintre om și infrastructură. De remarcat faptul că în sistemele complexe este valabil următorul postulat: informația și cunoștințele în atare sisteme nu pot fi centralizate și concentrate.

Rezultatele excepționale ale TIC și STCC înregistrate la intersecția secolelor XX și XXI au condus la derularea procesului de modificare a paradigmelor de dezvoltare a societății: industrialismul este substituit de informaționalism. Aici suntem obligați să invocăm un adevăr constat de cercetătorii impactului social al noilor tehnologii: tehnologia este o condiție necesară dar nu și suficientă pentru o transformare a structurii sociale a unei țări. În cazul TIC și STCC este necesară existența unei industrii tradiționale dezvoltate pentru ca noua formă de organizare să se manifeste pe deplin [10].

În legătură cu informaționalismul, vom remarca faptul că, deși acesta este avansat și susținut în calitate de paradigmă tehnologică a secolului XXI, rămâne valabilă ideea că industrialismul nu este substituit de primul (termenii sunt utilizați în paralel), opinie susținută chiar și de apologetii informaționalismului. Mai mult decât atât, informaționalismul are/trebuie să aibă ca bază de dezvoltare industrialismul.

Comparativ cu industrialismul, sistem în care principalele componente erau mărfurile, capitalul și forța de muncă, în informaționalism elementul-cheie este informația, iar aceasta (TIC și STCC oferă posibilități avansate de stocare, transmitere, manipulare și interpretare a sa), fără cunoștințele necesare privind utilizarea, nu are practic nici o valoare.

Cunoștințele reprezintă forța motrice a fazei contemporane de dezvoltare a economiei și a proceselor de globalizare. Printre factorii moderni de creștere economică, care au devenit mai intangibili și mai mobili, pe lângă cunoștințe pot fi menționați, de asemenea, factorii instituționali, culturali și cei conecși capitalului și factorului uman.

Rolul cunoștințelor în economie a crescut considerabil odată cu identificarea la acestea a unor calități pe care le are și o marfă: pot fi produse și oferite la schimb, pot servi ca inputuri pentru alte produse, se pot deprecia și învechi etc., precum și calități care le diferențiază de o marfă în sens uzual: nu au prezență fizică, sunt non-rivale, nu-și reduc cantitatea la consum. Anume din aceste calități apar feedback-urile pozitive despre care vorbeam mai sus. Cea de a doua caracteristică netradițională este generată și se manifestă în toată amploarea ei numai în condițiile actuale de dezvoltare ale TIC și STCC, care asigură crearea și transferabilitatea cunoștințelor. În legătură directă cu acestea este și cea de a treia caracteristică, ce asigură fenomenul numit „inovare fără cercetare”. Fenomenul dat are la bază oportunitățile oferite de TIC și STCC în ceea ce privește combinarea, recombinația și organizarea cunoștințelor existente [12].

S-a demonstrat faptul că succesul unei economii bazate pe cunoștințe are la bază: 1) capitalul uman, 2) capacitatea de inovare, 3) accesul la informație și 4) performanțele economice [13].

În studiul citat ([13]) a fost efectuată o clasificare a țărilor în dependență de dinamismul economiei bazate pe cunoștințe. Rangurile au fost calculate pe baza unor indicatori integrali derivați din factorii menționați mai sus. Deși autorii susțin că mai trebuie efectuate și alte noi cercetări, rezultatele Republicii Moldova sunt, pur și simplu, lamentabile.

Cercetările privind identificarea factorilor de creștere a economiei bazate pe cunoștințe au scos în evidență rolul determinant al educației și al domeniilor legate de educație în aceste procese [14-16]. Sondajele efectuate în anul 2005 de către compania „Economist Intelligence Unit” pentru identificarea factorilor cu contribuție majoră la creșterea productivității până în anul 2020 au demonstrat rolul incontestabil al managementului cunoștințelor, precum și al altor domenii guvernate de factorul uman. Pentru persoanele care vor activa în instituțiile unui viitor nu prea îndepărtat, capacitatea de comunicare, abilitățile de soluționare a problemelor de conducere vor fi mai importante decât aptitudinile tehnice și funcționale [17].

În susținerea acestor afirmații, vom reveni la inițiativa “COST Foresight 2030” în care experții au recunoscut unanim educația ca fiind piatra de temelie a societății digitale a viitorului. Astfel, în iunie 2010 Consiliul Europei a adoptat, la propunerea Comisiei Europene, Strategia „Europe 2020 – A strategy for smart, sustainable and inclusive growth” (Europa 2020 – Strategia pentru o creștere economică inteligentă, durabilă și inclusivă), în cadrul căreia pentru domeniul educației au fost stabilite 5 obiective ce urmează a fi atinse de Uniune către anul 2020 [18], și anume:

1. angajarea în câmpul muncii a 75% din populația cu vârsta cuprinsă între 20 și 64 de ani;
2. investirea a 3% din PIB-ul UE în cercetare și dezvoltare;
3. o rată de 20% a energiei regenerabile în consumul total de energie, o reducere cu 20% a emisiilor gazelor de seră și o creștere cu 20% a eficienței energetice;

4. coborârea ratei abandonului școlar sub 10% cu ridicarea până la 40% a ponderii persoanelor cu studii superioare în segmentul populației de 30-34 de ani;

5. reducerea cu 20 de milioane a numărului de persoane afectate de sărăcie.

Pentru realizarea obiectivelor în cauză se preconizează derularea a 7 inițiative prioritare, două dintre ele vizând în mod direct sistemul educațional: „Tineretul în mișcare” („Youth on the move”) și „O agendă pentru noi competențe și locuri de muncă” („An agenda for new skills and jobs”), celelalte 5 inițiative fiind în mare măsură dependente de educație.

Așadar, în procesele de dezvoltare a civilizației umane, sistemului educațional îi revine rolul de nucleu. De faptul cum vor fi abordate și soluționate problemele cu care se confruntă acest sistem, va depinde traiectoria de dezvoltare a societății în ansamblu și a fiecărei țări în parte. Și întrucât în conștiința individuală și cea socială – în cultură, morală și în alte categorii care definesc societatea umană și omul ca element principal al economiei cunoașterii – modificările se produc mai lent decât în sfera economiei, tehnologiei etc., este necesar să se țină cont de acești factori în procesul perfecționării și adaptării sistemului educațional la imperatiile momentului traversat de societate, planificării și efectuării reformelor în educație, calculării fondurilor necesare și atragerii investițiilor etc.

Întru confirmarea celor spuse, vom prezenta rezultatele unor cercetări care vizează dependența dintre performanțele reformelor din domeniul educației și creșterea economică [15, 19]. Deși este dificil de a face estimări privind înregistrarea unor performanțe notabile a reformelor inițiate în sistemul educațional, se consideră că pentru atingerea nivelului de modificare a unui scor-test cumulativ cu 0,5 abateri standard de la rezultatul tradițional sunt necesari 20-30 de ani, ceea ce înseamnă că reformele pentru obținerea unor performanțe majore, începute astăzi, vor da rezultate prin anii 2030-2040.

Impactul economic al reformelor, după cum rezultă, se produce cu întârziere de 5-7 ani, în dependență de durata reformelor. După acest interval de timp, creșterea economică rezultată din îmbunătățirea calității învățământului depășește cuantumul cheltuielilor destinate acestuia, cu condiția ca factorii social-economici nelegați de sistemul educațional să rămână constanți. În calitate de nivel de referință sunt luate 3,5% din PIB, indice care în majoritatea țărilor constituie volumul surselor financiare destinate sistemului educațional de toate nivelurile.

Rezultatele obținute sunt valabile dacă le raportăm la nivelul actual al impactului economic al educației, însă pot fi distorsionate de anumite reforme educaționale falimentare sau de acțiuni politico-sociale neconjugate cu eforturile întreprinse în învățământ. Și o altă constatare: rezultatele cercetărilor au demonstrat faptul că legătură dintre performanțele sistemului de învățământ și creșterea economică are un caracter complex multifactorial și nu poate fi corelată direct numai cu volumul cheltuielilor pentru învățământ.

Conexă necesităților de investiții în sistemul educației este problema volumului minim al acestora, care ar asigura obținerea unor efecte economice pozitive. Ca rezultat al modelării matematice a sistemelor sociale în care educația este considerată drept factor de creare a noilor resurse de dezvoltare economică, s-a demonstrat existența unui nivel/prag al volumului de investiții în componenta „știință + educație”. Dacă scad sub acest nivel, investițiile nu asigură o dezvoltare durabilă a țării și, în consecință, traiectoria macroeconomică a dezvoltării economice trece în planul consumului de resurse neregenerabile [15, 19].

În aceste modele au fost stabiliți doi parametri-cheie care asigură legătura dintre variabilele „volumul resurselor”, „volumul producerii” și nivelul de dezvoltare „știință + educație”. Aceștia sunt: inerția sistemului economic și nivelul de receptivitate la inovare al economiei.

Dacă ținem cont de complexitatea economiei unei țări și de caracterul neliniar al legăturilor/ relațiilor sistemului de educație al țării cu cea din urmă (unii cercetători consideră, de exemplu, că nu există o dependență univocă între performanțele persoanelor încadrate în procesul de studii și volumul investițiilor în învățământ), vom sesiza dificultățile de estimare universală a valorii minime a volumului de investiții, după atingerea căreia se produce impactul cu rezultat pozitiv asupra indicilor economici. Având ferma convingere că nivelul despre care vorbim există și că acesta trebuie evaluat în fiecare caz în parte, vom constata că este dificil să faci referință la o planificare stabilă, dat fiind nivelul mare al volatilității investițiilor în sistemul de învățământ al Moldovei (a se vedea figura 2). Ținem să subliniem în mod special faptul că în această direcție este necesar de a întreprinde cercetări serioase, or, în Moldova ele se află într-o fază incipientă.

Fără îndoială, până la consolidarea căilor de dezvoltare a sistemului de educație în direcția estimării impactului acestuia asupra economiei Moldovei mai avem de așteptat, fiind conștienți de faptul, recunoscut unanim, că în condițiile modificării paradigmei tehnologice și a tranziției la economia cunoașterii rolul sistemului educațional se modifică cardinal și, prin urmare, sunt necesare eforturi considerabile pentru a-l moderniza și a-i spori eficacitatea. În lipsa resurselor neregenerabile, Republica Moldova nu-și poate permite la nesfârșit să urmeze calea consumului acestora; ea este obligată, pentru a evita trecerea în categoria „țărilor pierdute”, să sporească nivelul inovativ al economiei. Iar pentru realizarea acestui obiectiv este necesară pregătirea adecvată a cadrelor, care pentru noi ar putea semnifica unica resursă competitivă de dezvoltare economică. De altfel, acest lucru este valabil și pentru multe alte țări, inclusiv din rândul celor dezvoltate.

Bibliografie

6. Freeman, C. *Schumpeter's 'Business Cycles' Revisited*. GLOBELICS. Working Paper Series No. 2007-05
7. Dosi, G., Gambardella, A., Grazzi, M. and Orsenigo, L. *Technological Revolutions and the Evolution of Industrial Structures. Assessing the Impact of New Technologies upon Size and Boundaries of the Firm*. Capitalism and Society, vol. 3, N1, 2008
8. Kurzweil, Ray. *The Law of Accelerating Returns*. Published on Kurzweil AI.net March 7, 2001. AI. net March 7, 2001
9. Миндели, Л.Э., Пипия, Л.К. *Концептуальные аспекты формирования экономики знаний*. Проблемы прогнозирования, 2007, №3
10. Lloyd, S, “*Ultimate physical limits to computation*,” Nature 406 (2000), 1047–1054
11. Zhirnov, V.V.; Cavin, R.K. (2007). „*Emerging research nanoelectronic devices: the choice of information carrier*”. ECS Transactions 11: 17-28
12. *COST Foresight 2030. A new society in the making: A COST Interdisciplinary Strategic Initiative in the wake of the Digital Revolution*
13. *COST Foresight 2030, Harnessing the Digital Revolution*. Technical Report: COST Foresight 2030, Workshop 1-3 April 2009

14. Mainzer, K. *Thinking in Complexity. The Computational Dynamics of Matter, Mind, and Mankind*, 4. erweiterte Aufl. Berlin: Springer, 2004
15. Castells, M., *Informationalism, Networks, And The Network Society: a Theoretical Blueprint*. Castells M. eds., Northampton, MA: Edward Elgar, 2004
16. Weiser, M. *The Computer for the Twenty-First Century*. Scientific American. September 1991. pp. 94-104
17. Soete, L., *Knowledge economy paradigm and its consequences*. UNU-MERIT Working Paper Series, No 2003-001, 2006
18. Arvanitidis, P., Petrakos, G. *Defining Knowledge-Driven Economic Dynamism in the World Economy: A Methodological Perspective*, in Innovation, Growth and Competitiveness, eds. P. Nijkamp, Iulia Siedschlag, Chapter 2 Springer-Verlag Berlin Heidelberg 2011, p. 15-39
19. Chen, D.H.C., Dahlman, C.J., *The knowledge economy, the KAM methodology and World Bank operations*. World Bank Institute Working Paper No. 37256, World Bank, 2005
20. Hanushek, E.A., Wößmann, L., *Education and Economic Growth*, International Encyclopedia of Education, 3rd Ed., 2008
21. Coulombe, S., Tremblay, J.-F., *Education, Productivity and Economic Growth: A Selective Review of the Evidence* International Productivity Monitor №18, SPRI NG 2009
22. *Foresight 2020 Economic, industry and corporate trends*. A report from the Economist Intelligence Unit sponsored by Cisco Systems, March 2006
23. European commission, "EUROPE 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth" Brussels, 3.3.2010 COM(2010) 2020
24. Hanushek, E.A., Wößmann, L., *The Role of Education Quality in Economic Growth* World Bank Policy Research Working Paper 4122, February 2007
25. Ахромеева Т.С. и др., Новые направления системного анализа и компьютерного моделирования образовательной стратегии и политики России, ИПМ, им. М.В. Келдыша Российской Академии наук, Москва, 2001

REZUMAT

In articol este prezentată o analiză a impactului tehnologiei informației și a comunicațiilor asupra evoluției societății contemporane în condițiile revoluției digitale, rolul capitalului uman și importanța sistemului educațional pentru rezolvarea problemelor complexe ale societății moderne.

ABSTRACT

The article presents an analysis of the impact of information technology and communications on the evolution of contemporary society in terms of digital revolution, the role of human capital and importance of the educational system to solve complex problems of modern society.

DOCTORATUL ȘI REPRODUCEREA POTENȚIALULUI DE CERCETARE.

II. SECVENȚE DIN EXPERIENȚA REPUBLICII MOLDOVA (5)

acad. Valeriu CANȚER,
Președinte al CNAA

dr. Ion HOLBAN,
șef al Direcției pregătirea cadrelor
științifice de înaltă calificare, CNAA

Necesitatea reformării învățământului doctoral din Republica Moldova

În conformitate cu obligațiile care-i revin, CNAA actualizează sistematic și afișează pe site-ul său lista instituțiilor cu activitate de doctorat și specialitățile la care acestea au dreptul de a pregăti cadre prin doctorat și postdoctorat (autorizația este acordată de către CSSDT al AȘM).

La 1.01.2010 în Republica Moldova erau acreditate 53 de instituții, dintre care 47 aveau activitate de doctorat și postdoctorat (la 189 de specialități). Fiecărei organizații din sfera științei și inovării, abilitate cu dreptul de a organiza doctoratul și postdoctoratul, îi revine în medie circa 30 de doctoranzi și postdoctoranzi, ceea ce constituie un număr redus, evident. Astfel, din cele 53 de organizații din sfera științei și inovării acreditate 6 nu pregătesc cadre științifice, 12 instruiesc de la 1 până la 10 doctoranzi, 12 – între 11 și 20 de doctoranzi, 12 – între 21 și 50 de doctoranzi, 4 – între 51 și 100 de doctoranzi, 4 – între 101 și 200 de doctoranzi, 3 – mai mult de 200 de doctoranzi și nici una – peste 1000 de doctoranzi. Dacă luăm în considerare faptul că doctoranzii se află în diferiți ani de studiu, devine clar cât e de complicat de a organiza efectiv cursuri de studii avansate. Aceste date statistice (numărul mic de doctoranzi și postdoctoranzi de care dispune majoritatea instituțiilor) ne întăresc în convingerea că sistemul de pregătire a cadrelor științifice trebuie reformat.

Preocupat de calitatea și eficiența studiilor prin doctorat și postdoctorat, Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare vede soluția ameliorării situației în concentrarea școlilor doctorale

specializate într-un număr mai restrâns de instituții de învățământ superior – cele de performanță și cu tradiții bogate în sfera educației –, la care să se asocieze instituțiile de cercetare și cele de învățământ superior de același profil. Într-o asemenea unitate de studiu numărul de doctoranzi va fi de cel puțin 200. Aceste școli doctorale ar cuprinde practic întreaga paletă de specialități pentru care se pregătesc astăzi cadre științifice în Republica Moldova.

De ce este necesar de a trece la sistemul școlilor doctorale? Iată un argument. În SUA și în țările UE, în știință și educație se folosește cu succes managementul performanței – sursele financiare din partea statului se alocă, în cea mai mare parte, instituțiilor care dau dovadă de excelență (sau explorează domenii de prestigiu), celorlalte instituții revenindu-le sume reduse. Totodată, pentru a activa mai eficient în domeniul cercetării și la pregătirea cadrelor științifice, cele mai bune instituții se asociază în consorții (clustere). În SUA, în 50 de universități prestigioase (dintre cele 406 care au dreptul de a organiza studii prin doctorat) învață circa 50% din numărul doctoranzilor, în Marea Britanie, în 14 universități cu tradiții (dintre cele 147 cu dreptul de a organiza studii prin doctorat) își fac studiile 46% din numărul total al doctoranzilor. În Occident se cotează bine universitățile care au mai mult de o mie de doctoranzi. Este lesne de înțeles că în instituțiile cu mulți doctoranzi este mai ușor să asiguri calitatea necesară a pregătirii cadrelor științifice, decât în cele cu puțini doctoranzi. Aceste raționamente au condus la ideea formării așa-ziselor școli doctorale, care s-au dovedit a fi o nouă treaptă, superioară, în organizarea studiilor prin doctorat. Deja în mai multe țări europene școlilor doctorale le revine marea responsabilitate de asigurare a țării cu cadre științifice de înaltă calificare.

Constatăm, de asemenea, faptul că școlile doctorale au contribuit la o cooperare mai strânsă între diversele instituții de învățământ superior și de cercetare din țările respective, precum și din afara lor, fapt care le permite doctoranzilor să stabilească mai multe contacte cu oamenii de știință autohtoni și de peste hotare și să se încadreze fundamental în rețeaua de cercetători de pe mapamond. Deschiderea către lumea științifică exterioară, în care se efectuează cercetări de performanță, a atras după sine și deschiderea spre diverși factori economici (companii) care își întemeiază activitatea pe inovare și, astfel, școlile doctorale sunt mai puțin supuse riscului de stagnare. Avantajul principal al formării școlilor doctorale pe bază de asociere a mai multor instituții de învățământ superior și de cercetare constă în faptul că permite să fie depășite „masele critice” la toți parametrii instituționali, ceea ce conduce la extinderea și diversificarea bazei experimentale a cercetării și a celei de testare a rezultatelor obținute, asigurarea mai bună a învățământului cu materiale, calculatoare, copiatoare și alt echipament tehnic auxiliar, lărgirea accesului la Internet, la bazele de date, la literatura de specialitate, la informațiile ce țin de cercetările similare ce se efectuează în alte părți. Nu poate fi neglijat nici faptul că în școlile doctorale, cu un număr sporit de doctoranzi, ultimii au posibilități mai mari de a comunica între ei și a învăța unii de la alții.

În altă ordine de idei, crearea școlilor doctorale a condus la formarea unui contingent mai mare de conducători de doctorat, fapt care a extins și diversificat arealul temelor de cercetare. Sporirea numărului de conducători de doctorat a creat posibilități reale de a organiza cursuri de perfecționare pentru aceștia, de a edita ghiduri în ajutorul lor și, fapt deosebit de important, de

a numi conducătorii de doctorat pe bază de alternativă. Intrarea conducătorilor de doctorat în competiție a stimulat elaborarea de programe de cercetare și educare mai bine structurate și mai variate, a asigurat o asistență mai calificată doctorandului din partea conducătorului de doctorat, a înlesnit stabilirea unui dialog mai constructiv între aceste două părți.

Apariția școlilor doctorale a avut drept consecință organizarea și dirijarea mai eficientă a procesului de studiu, elaborarea unor criterii de admitere, de instruire și de calificare bazate pe standarde ale educației și științei de nivel internațional, elaborarea unor programe de studiu integrale și bine structurate. Școlile doctorale au un șir de avantaje, asigurând: o instruire interdisciplinară avansată; o coerență bună între educație și cercetare; crearea unui climat internațional în cercetare; crearea unor condiții favorabile sub toate aspectele pentru a elabora, a scrie și a susține teza de doctorat cât mai calitativ și în termenul stabilit. Școlile doctorale au creat posibilități reale pentru abordarea problemelor de cercetare prin paradigma științelor naturii (care formează concepțiile noastre despre lume), aplicarea pe larg a cunoștințelor din domeniul matematicii și informaticii în alte domenii ale științei, analizarea problemelor atât sub aspect economic, cât și prin prisma necesităților istorico-spirituale ale țării. Școlile doctorale asigură, de asemenea, o supraveghere riguroasă și transparentă a procesului de studiu la toate etapele sale, un control avansat asupra calității studiilor, o expertiză mai calificată a tezelor de doctorat, diminuând comportamentul lipsit de etică al unor doctoranzi și profesori.

Școlile doctorale își pot permite luxul de a avea echipe speciale de marketing și de recrutare, care să se ocupe de descoperirea, selectarea și recrutarea viitorilor doctoranzi încă din primii ani ai studenției și chiar de pe băncile școlii, după criterii riguroase: înclinația și motivația acestora către munca științifică, aptitudinile de cercetător (agerimea minții, abilitatea de a pătrunde în esența lucrurilor, dorința de a crea, independența în gândire, simțul critic, rigurozitatea cu care își face lucrul, răbdarea etc.), cunoștințele de care dau dovadă și capacitatea de a le însuși pe cele noi, capacitatea de a formula o problemă științifică, de a comunica cu alte persoane, de a lucra în echipă, dorința de a împărtăși cunoștințele acumulate colegilor. Ca să-i atragă în cercetare pe cei mai buni, guvernele țărilor UE și-au modificat radical atitudinea față de doctorat: studiile doctorale sunt considerate deja drept un început de carieră de cercetător, o contribuție însemnată adusă domeniului cercetării, fapt confirmat și prin majorarea burselor de studii.

Odată cu crearea școlilor doctorale, s-a produs o deschidere largă spre lumea științifică exteroară, o cooperare multilaterală cu instituțiile de acest gen din țară și de peste hotare.

Instruirea prin doctorat este eficientă numai în condițiile libertății intelectuale și mobilității internaționale depline. Doctorandul obține o calificare mai bună atunci când învață și cercetează, când i se evaluează competențele nu doar în instituția unde își face studiile, ci și în alte instituții din țară și de peste hotare. (În Suedia, bunăoară, în anul 2002 au studiat în străinătate 900 de doctoranzi, timp de cel puțin 3 luni). De aceea, studiile prin doctorat prevăd acumularea experienței și verificarea aptitudinilor peste hotare: cercetări în comun cu specialiști din afara țării și evaluări (examinări) ale specialiștilor străini. În acest mod doctoranzii au posibilitatea de a lua cunoștință de cele mai bune practici din domeniul lor, câpătând deprinderi de cercetător în

instituțiile cu un nivel înalt de competiție, în medii multinaționale, multiculturală, deprinderi de a interacționa cu alți cercetători, de a lucra în echipă și, astfel, de a se acomoda mai ușor la spiritul gândirii independente și critice, al competiției în munca științifică. Evident, și tezele de doctorat sunt mai calitative atunci când sunt supuse unor expertize (aprecieri) externe, când calitatea lor este evaluată conform standardelor internaționale. (Ce-i drept, pentru țările care nu pot asigura viitorii specialiști cu locuri de muncă decente, oportunitățile de a studia peste hotare se soldează adeseori cu plecarea doctoranzilor din țară, fapt care reduce aflulul în știință în țara de origine).

De activitatea școlilor doctorale ține și introducerea pe scară largă a doctoratului profesional, care a produs o deschidere amplă spre unitățile economice ce își bazează activitatea pe inovații, o cooperare mai strânsă a învățământului superior cu sectorul public și cel privat în realizarea temelor de cercetare cu soluții inovatoare și transfer tehnologic, orientate spre rezolvarea problemelor concrete din diferite sectoare de activitate ale economiei naționale. Astfel, au fost elaborate programe de studiu mai flexibile, prin care doctorandul obține deprinderi de lucru și competențe profesionale orientate spre viitorul lui loc de muncă - cercetare, inginerie, educație, management, sectorul industrial, aplicativ, privat etc. Orientarea și direcționarea unei părți a tezelor de doctorat spre soluționarea problemelor concrete ale economiei naționale a avut drept efect susținerea financiară și logistică a organizațiilor din sfera științei și inovării din partea factorilor economici, inițierea de către aceștia a unor proiecte de cercetare.

Odată cu apariția școlilor doctorale în Uniunea Europeană, tot mai mulți absolvenți ai ciclului II universitar doresc să studieze în școlile menționate, ele devenind atractive și pentru doctoranzii din alte părți ale lumii.

În baza experienței instituțiilor organizatoare de doctorat din țară și de peste hotare, CNAA propune o reformare a sistemului național de pregătire a cadrelor științifice pe bază de asociere și de conformare a acestora cerințelor stabilite în Uniunea Europeană. Se propune constituirea unor *școli doctorale* pe profiluri (grupuri de specialități înrudite: tehnică, agricultură, medicină, arte, economie, drept etc.) în cadrul instituțiilor de învățământ superior de performanță și asocierea acestora cu instituții de învățământ superior și de cercetare, ce pregătesc cadre la specialități din profilurile respective, ultimele urmând să delege școlilor doctorale o parte din atribuțiile lor privind pregătirea cadrelor științifice.

La etapa actuală CNAA consideră că este oportun de a deschide școli doctorale pe lângă cele mai mari, având tradiții mai bogate, universități din Republica Moldova (fig. 18):

- la profilul medicină – în cadrul Universității de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”;
- la profilul științe exacte, ale naturii și ale vieții – în cadrul Universității Academiei de Științe a Moldovei;
- la profilul inginerie – în cadrul Universității Tehnice a Moldovei;
- la profilul științe sociale și umanistice – în cadrul Universității de Stat din Moldova;
- la profilul economie – în cadrul Academiei de Studii Economice din Moldova;
- la profilul științe agrare – în cadrul Universității Agrare de Stat din Moldova;
- la profilul pedagogie – în cadrul Universității Pedagogice „Ion Creangă” din Chișinău, al Universității de Stat din Tiraspol sau al Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți.

LA CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU ACREDITARE ȘI ATESTARE

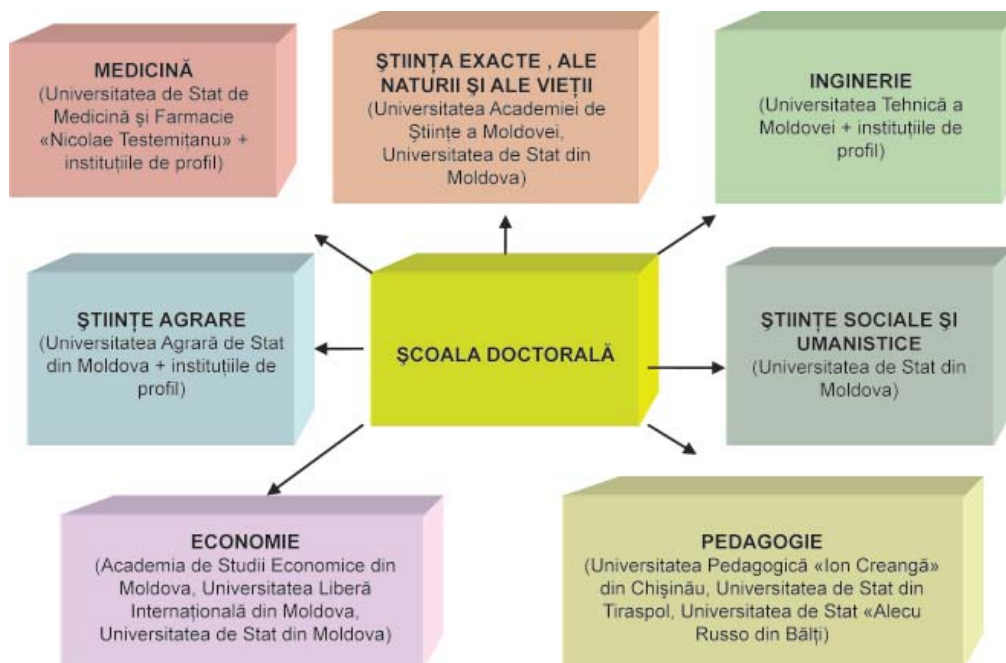

Fig. 18. Crearea școlilor doctorale pe profiluri în cadrul unor universități din Republica Moldova

Crearea școlilor doctorale pe profiluri ne va permite să avem o instruire metodică mai eficientă, conform unor cursuri și standarde ale calității de nivel mondial. Aflate sub supravegherea Ministerului Educației, a Consiliului Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică al AȘM, monitorizate de către Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare și supuse periodic evaluărilor de către anumite comisii de experți externe, școlile doctorale vor fi interesate să promoveze standarde și mecanisme internaționale de control al calității studiilor la toate etapele acestora. Grație sporirii numărului de doctoranzi, în școlile doctorale se va intensifica și eficientiza activitatea seminarelor științifice de profil, precum și cea a consiliilor științifice specializate. De asemenea, școlile doctorale vor asigura cooperarea internațională mai largă în vederea pregătirii cadrelor științifice de înaltă calificare, prin aceasta contribuind la integrarea științei și educației din Republica Moldova în spațiul științific și educațional european.

Bibliografie

1. ALTBACH, Philip, 2004, CEPES*, p. 259-277
2. BRĂȚIANU, Constantin, 2004, CEPES, p. 135-151
3. BROCH, Ingvild, HYLLESETH, Berit, 2004, CEPES, p. 99-18
4. CANȚER, Valeriu, HOLBAN, Ion, *Intellectus*, 2009, nr. 3, p. 75-85; nr. 4, p. 59-68
5. HUFNER, Klaus, 2004, CEPES, p. 51-61
6. KEHM, Barbara, 2004, CEPES, p. 279-298
7. KNYAZEV, Evgeny, 2004, CEPES, p. 153-188

8. KWIEK, Marek, 2004, CEPES, p. 119-133
9. LEMERLE, Jean, 2004, CEPES, p. 37-50
10. MAHLER, Helena, 2004, CEPES, p. 20-230
11. MOSCATI, Roberto, 2004, CEPES, p. 63-76
12. PECHAR, Hans, THOMAS, Jan, 2004, CEPES, p. 13-35
13. RUIZ-RIVAS, Carmen, 2004, CEPES, p. 189-199
14. SADLAC, Jan, 2004, CEPES, p. 7-11
15. TAYLOR, John, 2004, CEPES, p. 231-258
16. WEERT, Efbert, 2004, CEPES, p. 77-97

*CEPES: *Studies on Higher Education. Doctoral Studies and Qualification in Europe and United States: Status and Prospects*. Edited by Jan Sadlak. Bucharest (UNESCO, CEPES), 2004, 302 p.

REZUMAT

In contextul conexiunii cu știința și inovarea din vârful educațional al triunghiului „EDUCAȚIE-ȘTIINȚĂ-INOVARĂ”, se evidențiază îndeosebi aspectele pregătirii noilor cadre științifice la nivelul exigențelor Mileniului trei. În studiul de față se face o analiză a învățământului de doctorat la nivel național, accentul punându-se pe flexibilitatea și capacitatea sa de adaptare la condițiile actuale, în schimbare continuă, precum și de autoorganizare cu menținerea funcționalității eficiente. În baza experienței instituțiilor organizatoare de doctorat din țară și de peste hotare, CNAA propune o reformare a sistemului național de pregătire a cadrelor științifice pe bază de asociere și de conformare a acestora cerințelor stabilite în Uniunea Europeană.

ABSTRACT

In the context of connection with science and innovation on educational top of the triangle “SCIENCE-EDUCATION-INNOVATION”, it is highlighted in particular the aspects of preparation of new scientific staff at the level of exigencies of the third Millennium. In the present study is made an analysis of doctoral education at the national level, the emphasis being put on its flexibility and ability to adapt to current conditions, constantly changing, as well as to self-organize and maintain an effective functioning. Based on the experience of doctoral organizing institutions of the country and from abroad, CNAA proposes a reform of the national scientific staff training system based on their association and compliance with the requirements established in the European Union.

PERITEXTUL ELECTRONIC AL e-PUBLIKAȚIEI ȘTIINȚIFICE: CLIC PE LINK

dr. Elena UNGUREANU,
cercetător științific superior,
Institutul de Filologie al AȘM

Irina COJOCARU,
cercetător științific, Institutul de
Dezvoltare a Societății Informaționale

Introducere

Este un truism a afirma că știința contemporană nu mai poate fi concepută în afara Internetului și a societății informaționale. E timpul să le studiem continuu beneficiile și avantajele enorme, să apelăm adecvat la serviciile și tehnologiile lor și să oferim o necesară perspectivă informatizată propriilor discipline de studiu.

La onorabila vârstă de 86 de ani, reputatul matematician român de origine evreiască Solomon Marcus afirmă într-un interviu că Internetul i-a schimbat viața, întrebându-se: dar dacă Internetul îl prindea pe la 30-40 de ani? „Privesc cu milă pe acei intelectuali mai tineri, care nu simt încă nevoia Internetului...” [1]. Între altele, distinsul profesor este autorul bine cunoscutei monografii *Lingvistica matematică*, apărută în 1966, când Internetul nu era decât în fază incipientă (menționăm titlul în cauză pentru a arăta o dată în plus că științele exacte și cele umane sunt legate mult mai strâns decât se crede – dar acesta e un alt subiect). Mai jos ne vom referi în special la textul e-publicației științifice, înțelegând prin aceasta orice tip de publicație electronică (*referat științific, comunicare, articol științific, teză de doctor (habilitat), monografie, autoreferat al tezei de doctor, teze ale comunicării științifice, adnotare, conspect, traducere, articol de popularizare a științei etc.*), pe care o putem găsi postată pe Internet și la care poate avea acces orice internaut.

1. Textul și -textele

Pentru sfera umanioarelor („totalitatea studiilor clasice considerate ca bază a culturii unui om”), **textul** reprezintă o categorie majoră: nicio informație nu poate fi transmisă decât prin semne (sau simboluri). Textul este un macrosemn și, făcând obiectul unei științe mai cuprinzătoare

– semiotica, este totodată modalitatea singulară de descriere a obiectului de studiu al oricărei discipline. Termenul *text* (lat. *textum*, *textus* – „țesătură”) în sens larg desemnează o „configurație lingvistică alcătuită dintr-o secvență de unități (cel mai adesea propoziții) coerente din punct de vedere sintactico-semantic și actualizată prin uz în procesul comunicării scrise sau orale” [2, p. 536]. O definiție a textului frecvent citată îi aparține poststructuralistului Roland Barthes: „**Text înseamnă Țesătură**; <...> textul se face, se lucrează printr-o întretesere perpetuă; pierdut în această țesătură – această textură – subiectul se desface în ea, ca un păianjen care s-ar dizolva pe sine în secrețiile constructive ale pânzei sale” [3, p. 55]. Definiția în cauză nu este doar una metaforică – este una perfect acceptabilă și aplicabilă epocii informaționale postmoderne în care trăim – cu o dimensiune nouă, necunoscută epocilor anterioare – cea a textului virtual, în format electronic (web-ul însemnând chiar „pânză, țesătură”). Textul oral și cel scris se regăsește în noile tehnologii electronice într-un nou format – *hypertextul* – cu multiple legături (hyperlinkuri) directe și instantanee către alte texte. După Iuri Lotman, cultura întreagă poate fi calificată ca TEXT, dar acesta este un text cu o structură extrem de complexă, care se divizează în ierarhii de „texte în texte” și care, la rândul lor, constituie împletiri complexe de texte [4, p. 72]. Informatizarea continuă și globală instituie o nouă cultură – cultura Internetului – care se bazează, la rândul ei, pe toate realizările umane adunate de-a lungul timpului într-un format supertehnologizat. Aproape fără excepție, aceste realizări sunt descrise prin limbaj, adică prin text, iar noul său mediu de locuire – www-ul – îi oferă și mijloacele, și instrumentele, și programele, și limbajele informatice necesare, și interactivitatea etc., pe care formatul hârtie nu i le poate pune la dispoziție.

Cu o înțelegere atât de extinsă a termenului *text* – poate fi considerată drept text chiar o literă într-un anumit context și, respectiv, în cel lotmanian, „întreaga cultură” (!) – nu este prea simplu a interpreta noțiunile textuale derivate. Terminologia extrem de prolifică în cadrul teoriilor moderne ale textualității denotă un aspect vital pentru știință: acolo unde se nasc noii termeni – acolo există o importantă problemă de cercetare (sau mai multe). Pentru elaborarea unei publicații științifice (care întotdeauna reprezintă un TEXT) este nevoie de respectarea strictă a unor rigori de scriere. Și acestea nu sunt altceva decât rigori textuale. Fără a recurge la denumirile strict specializate ale tipurilor de texte științifice (așa cum am procedat noi în prezentul articol), cercetătorii din cele mai diferite domenii recurg (mai mult sau mai puțin) în permanență la ele atunci când își descriu și prezintă publicului rezultatele cercetărilor întreprinse.

Pentru o definiție clară a ceea ce numim *peritext* din subiectul anunțat în titlu ar fi fost indicat să explicăm unui cititor mai puțin avizat mai întâi de toate ce înseamnă *paratext*, *epitext*, *intertext*, *hipertext* și *hypertext*, multe dintre dicționarele uzuale întârziind să le ateste. Însă termeni formați cu rădăcina *-text* sunt incomparabil mai mulți (cel puțin 50!) – dar nu ne oprim la ei, neavând spațiul necesar aici, ca să nu periclităm ideea de bază a prezentului articol.

Specialiștii [de exemplu, 5] consideră că **paratextul** (*para-* „în afara, pe lângă”) e format din *peritext* (elementele în și din jurul cărții) și *epitext* (elemente distanțate de carte). La rândul său, **peritextul** (*peri-* „în jurul, împrejurul; deasupra, în afară, în intervalul dintre”), denumit uneori și *extratext* [6], poate fi al editorului sau al autorului (exemple: **formatul**, **seria**, **colecția**, **coperta** (**supracoperta**), **pagina de titlu**, **fontul**, **numele** (**pseudonimul**), **titlul/subtitlul/intertitulurile**,

PROPRIETATEA INTELECTUALĂ ȘI FACTORUL UMAN

genul și/sau specia, dedicația, mottoul, epigraful, prologul, epilogul, prefața, postfața, cuprinsul, referințele, citatele, notele etc. Așadar, atât în bibliometria tradițională, cât și în cea electronică, peritextul denumește un obiect informațional alcătuit din elementele respective, la care se mai pot adăuga câteva noi elemente generate de mediul online – **indicele de citare**, **factorul de impact**, **managementul citațional** [7] și **marketingul citațional** [8] etc. Peritextul fiind chintesența unei publicații, nu toate elementele indicate mai sus sunt obligatorii pentru identificare: cele mai multe surse publicate online pot fi găsite grație motoarelor de căutare doar prin indicarea numelui autorului și a titlului lucrării, dacă aceasta există în format electronic. Pentru publicațiile științifice se consideră un element indispensabil **cuvintele-cheie**, **rezumatul**, **adnotarea** (care se dau, de obicei, în una sau mai multe limbi străine – pentru un circuit internațional mai facil), în anumite baze de date, cum ar fi, de exemplu, portalul e-library.ru (Научная электронная библиотека) în sistemul Science Index, se prezintă **introducerea**, **concluziile** și **bibliografia**, fiecare cu partea lor de importanță. Peritextul este ca numele unui om, ca buletinul său de identitate, este pecetea/ștampila sau eticheta unui produs, semnul codificat – fără peritext umanitatea s-ar pierde într-un megatext indefinit – peritextul îl întrerupe în permanență, arătându-i marginile/limitele și purtătorii/vorbitorii.

Ca să fie cât de cât ilustrativ articolul nostru, am ales pentru exemplificare *Semiotica pentru începători* (Semiotics for Beginners) de Daniel Chandler, care este unul dintre textele cele mai bune și mai des menționate electronic, având ca temă semiotica (știința semnelor). Mai jos prezentăm un exemplu de peritext-titlu, urmat de peritext-autor și peritext-cuprins (în partea de sus a imaginii) al respectivei publicații electronice [9]:

Semiotics for Beginners
Daniel Chandler

This is not Magritte's pipe

Order the book!

Preface

1. Introduction	9. Codes
2. Signs	10. Modes of Address
3. Modality and Representation	11. Encoding/Decoding
4. Paradigms and Syntagms	12. Articulation
5. Syntagmatic Analysis	13. Intertextuality
6. Paradigmatic Analysis	14. Criticisms of Semiotic Analysis
7. Denotation, Connotation and Myth	15. Strengths of Semiotic Analysis
8. Rhetorical Tropes	16. D.I.Y. Semiotic Analysis

Glossary; References; Suggested Reading; Index;
Semiotics Links; S4B Message Board; S4B Chatroom

Spre deosebire de peritext, **epitextul** (*epi-* „peste, deasupra; după, la urmă; spre”) nu s-a bucurat de aceeași atenție din partea cercetătorilor. Într-o accepție tradițională, epitextul definește un tip de comunicare publică sau privată ce include, pe de o parte, interviurile, convorbirile și polemicile, pe de altă parte, corespondențele, confidențele scrise sau orale și jurnalele intime. Este, așadar, un ansamblu textual lipsit de autonomie, un fel de apendice al altui text, al altei opere, din moment ce ar fi situat în preajma textului, dar la o distanță mai respectuoasă (sau mai prudentă) decât peritextul. Dacă până în prezent s-a considerat a nu avea o importanță deosebită – fiind un fel de auxiliar al textului de bază, un context de gradul doi, acum, odată cu extinderea legăturilor dintre texte, se poate afirma că importanța epitextului sporește pe zi ce trece: dovada o face explozia de modalități oferite internautului de a-și expune opinia vizavi de un text citit pe net. În mediul online, epitextul electronic (virtual) s-ar referi mai cu seamă la **comentariile** postate în continuarea unui text (articol – științific sau publicistic, material video, clip, blog, site, emisiune televizată în format online etc.). **Chatul** este și el un mod de comunicare în scris, de regulă, în direct, a mai multor utilizatori de calculatoare conectate într-o rețea, desemnând un anumit fel de pălăvrăgeală, discuții despre un anumit subiect, deci tot despre un text. **Forumul, listele de discuții** pot fi considerate și ele mijloace moderne ale peritextului, atunci când se organizează în jurul unei tematici – a textului (subiectului) care a declanșat discuțiile. De altfel, în discuțiile pe chat și blog se nasc cele mai moderne teme de cercetare... Lucrarea lui Chandler, apropo, are la finele ei un chatroom, altfel spus – un loc unde te poți pronunța despre calitatea sau observațiile de lectură asupra textului online, care a și prilejuit respectiva discuție între internauți. Asemenea modalități au ajuns să fie apanajul nu doar al mass-mediei electronice, ci și al textului științific – unde se nasc ideile care mișcă cercetarea înainte. Nu ține de obiectul articolului nostru să discutăm aspecte precum etica forumiștilor, psihologia bloggerului (a se vedea, de exemplu, [10]), ignoranța gramaticală a chaterilor sau discuțiile fără perdea („ca la ușa blogului”, vorba unui tânăr scriitor), putem doar îndemna cititorul să mai treacă pe la adresa [11] unde Andrei Pleșu, de exemplu, împreună cu toată suita de comentatori (cei mai mulți ascunși îndărătul unui nickname) discută despre „ce este un forum”.

Conceptul în cauză – epitextul – merită toată atenția și din următoarele considerente: într-un viitor, poate nu prea îndepărtat, „bibliotecile științifice se vor transforma în Internet-asociații sau Internet-cluburi, unde cercetătorii se vor putea întruni și discuta într-o atmosferă neformală problemele care îi frământă, și asta nu doar „face to face”, ci și în regim de chat colectiv; vor putea să comande și să obțină literatură tipărită, compact-arhive, bibliografii tematice; să li se ofere consultații în probleme de căutare a informațiilor etc., ceea ce va putea fi posibil în condițiile asociațiilor de comunicare profesională” [12, p. 14]. Discuțiile și opiniile expuse și înregistrate astfel vor constitui epitextul unui text mai amplu cu un subiect anume – într-o vie împletire și generare de idei.

Nu ne-am fi oprit în prezentul articol la **intertext** (*inter-* „între”), dar acesta reprezintă unul dintre conceptele de mare răsunet ale poststructuralismului și postmodernismului. În viziunea lui Roland Barthes și a Juliei Kristeva, „orice text este un intertext”. Numai procesul de creare, de producere – *energeia* – transformă textul în intertext. Până nu demult se considera că intertextualitatea ar fi o caracteristică proprie mai cu seamă textelor artistice, literare. Mai nou, specialiștii au

PROPRIETATEA INTELECTUALĂ ȘI FACTORUL UMAN

extins această trăsătură atât asupra textului științific, cât și asupra textelor aparținând celorlalte stiluri (uzual, publicistic, oficial-administrativ). Toate textele se hrănesc din alte texte. În sens restrâns, intertexte sunt considerate: **citatul**, **aluzia**, **clișeul**. Întrucât ne referim aici mai cu seamă la publicațiile științifice, vom aminti, că acestea sunt definitorii în procesul de elaborare a textelor științifice (a se vedea paragraful 2).

Termenul **hipertext** (*hyper-* „peste, excesiv de...; deasupra”) îi aparține lui Gérard Genette și la data apariției se referea exclusiv la domeniul științelor umanitare. „Numesc *hipertext* orice text derivat dintr-un text anterior prin transformare simplă (procesare) sau de transformare indirectă (imitație)” [13, p. 22]. Hipertextualitatea reprezintă așadar relația de derivare a unui hipertext dintr-un text anterior (hipotext). Pastișele, parodiile, șarjele, textele scrise *à la manière de* etc. – toate sunt considerate forme ale hipertextualității literare. Termenii *intertext* și *hipertext* se intersectează și adeseori se confundă sau sunt considerate sinonime, specialiștii fac însă distincțiile necesare pe care nu este cazul să le explicăm aici.

Spre deosebire de hipertext, termenul *hypertext* (scris cu *y*) (elementul de compunere având același sens etimologic) face parte din domeniul informaticii și a fost introdus în circuit de către Ted Nelson în 1965, pentru a desemna textul electronic ramificat sau care răspunde la anumite opțiuni. În unele contexte i se pot considera sinonime *cybertext*, *supertext*, *e-text*; aici îi vom rezerva o accepție strictă reprezentând spațiul virtual, electronic, adică așa cum l-a consacrat Nelson. Hypertextul desemnează un ansamblu de texte, care conțin noduri și care pot fi activate prin intermediul *linkurilor* sau *hiperlinkurilor*, de obicei, printr-un clic de mouse sau apăsare de tastă-secvență. Cel mai cunoscut și mai ilustrativ exemplu de hypertext îl constituie paginile web (www) în documentele HTML (limbajul HyperText Markup Language) din Internet. Ca să nu ne ducem prea departe de sursa pe care am luat-o ca model, oferim mai jos exemplul de link-adresă al respectivei publicații științifice (în calitate de peritext se „produce” linkul-adresă, care în cazul de față reprezintă un link extratextual, adică nu este inserat în text, ci în afara lui):

Între altele, termenul de *hypertext* (1965) a apărut aproape simultan cu termenul de *intertextualitate* al Juliei Kristeva (1967). La ora actuală, ambele concepte se bucură de o atenție covârșitoare din partea specialiștilor atât din sfera sociumană, cât și din științele exacte. Spre deosebire de linkul-extratext, situat dincolo de limitele „fizice” ale corpului textului, linkul intratextual, adică situat în corpul textului, stabilește legătura necesară cu elementele (peritextuale) direct din interior. Că tot vorbim de intertextualitate, prezentăm mai jos o ilustrare a 2 astfel de linkuri: pe cuvântul-concept *intertextualitate* și, respectiv, pe referința bibliografică alcătuită din autor, anul publicației și pagina la care se face referința bibliografică:

PROPRIETATEA INTELECTUALĂ ȘI FACTORUL UMAN

Intertextuality

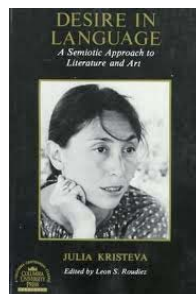
Although Saussure stressed the importance of the relationship of signs to each other, one of the weaknesses of structuralist semiotics is the tendency to treat individual texts as discrete, closed-off entities and to focus exclusively on internal structures. Even where texts are studied as a 'corpus' (a unified collection), the overall generic structures tend themselves to be treated as strictly bounded. The structuralist's first analytical task is often described as being to delimit the boundaries of the system (what is to be included and what excluded), which is logically understandable but ontologically problematic. Even remaining within the structuralist paradigm, we may note that codes transcend structures. The semiotic notion of **intertextuality** introduced by Julia Kristeva is associated primarily with poststructuralist theorists. Kristeva referred to texts in terms of two axes: a *horizontal axis* connecting the author and reader of a text, and a *vertical axis*, which connects the text to other texts (Kristeva 1980, 69.) Uniting these two axes are shared **codes**: every text and every reading depends on prior codes. Kristeva declared that 'every text is from the outset under the jurisdiction of other discourses which impose a universe on it' (cited in Culler 1981, 103). She argued that rather than confining our attention to the structure of a text we should study its 'structuration' (how the structure came into being). This involved siting it 'within the totality of previous or synchronic texts' of which it was a 'transformation' (*Le texte du roman*, cited by Coward & Ellis 1977, 52).

Făcând clic pe cel de-al doilea link, browserul ne „aruncă” instantaneu către lista referințelor bibliografice unde se află trimiterea respectivă – pentru indicarea exactă a sursei:

 A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

- Keller, Helen (1945): *The Story of My Life*. London: Hodder & Stoughton
- Kennedy, John (1974): *A Psychology of Picture Perception*. San Francisco, CA: Jossey-Bass
- Kipling, Rudyard (1977): *Selected Verse* (Ed. James Cochrane). Harmondsworth: Penguin
- Kites, Jim (1970): *Horizons West*. London: Seeker & Warburg/BFI
- Korzybski, Alfred (1933): *Science and Sanity: An Introduction to Non-Aristotelian Systems and General Semantics*. Lancaster, PA: Science Press
- Kress, Gunther & Theo van Leeuwen (1996): *Reading Images: The Grammar of Visual Design*. London: Routledge
- Kress, Gunther & Theo van Leeuwen (1998): 'Front Pages: (The Critical) Analysis of Newspaper Layout'. In Allan Bell & Peter Garrett (Eds.): *Approaches to Media Discourse*. Oxford: Blackwell, pp. 186-219
- **Kristeva, Julia (1980)**: *Desire in Language: A Semiotic Approach to Literature and Art*. New York: Columbia University Press
- Kubovy, Michael (1986): *The Psychology of Perspective and Renaissance Art*. Cambridge: Cambridge University Press

Și deoarece vizualizarea este pe net la ea acasă, pentru cei interesați, iată și imaginea sursei bibliografice la care face trimitere textul lui Daniel Chandler, cu fotografia inegalabilei Julia Kristeva pe copertă [14]:

De cele mai multe ori (dar nu în mod obligatoriu – există și liste tematice, liste pentru anumiți autori etc.), listele/referințele bibliografice sunt organizate pe principiul alfabetic, ca în exemplul de mai jos:

References

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

- Abrams, Meyer H (1971): *The Mirror and the Lamp: Romantic Theory and the Critical Tradition*. London: Oxford University Press
- Adams, Michael Vannoy (1989): 'Deconstructive Philosophy and Imaginal Psychology: Comparative Perspectives on Jacques Derrida and James Hillman'. In Rajnath (Ed.): *Deconstruction: A Critique*. London: Macmillan, pp. 138-157
- Alberti, Leon Battista (1966): *On Painting* (trans. John R. Spencer). New Haven, CT: Yale University Press
- Alcoff, Linda & Elizabeth Potter (Eds.) (1993): *Feminist Epistemologies*. London: Routledge
- Allen, Graham (2000): *Intertextuality (The New Critical Idiom)*. London: Routledge
- Allen, Robert C. (Ed.) (1992): *Channels of Discourse, Reassembled*. London: Routledge

PROPRIETATEA INTELECTUALĂ ȘI FACTORUL UMAN

Programatorii pot pune la dispoziția utilizatorului de texte variate instrumente care facilitează navigarea în interiorul textului (sau în spațiul hypertextului). Din perspectiva conceptului pe care îl discutăm aici, căutarea cu ajutorul cuvintelor-cheie (linkate în interiorul textului de bază) reprezintă tot o formă de peritext:

Exact match

Directory : Textual Analysis :: [Rhetorical Analysis](#)

Hypertextul poate conține, pe lângă text (conținutul clasic al unui document), grafică, imagini, animație, înregistrări audio etc., toate cu linkuri activate către alte documente. (*Semiotica pentru începători* este ilustrată modern și atractiv și ne-a sugerat ideea necesității imperioase privind susținerea publică a unor teze de doctorat în format hypertextual, fapt care ar deschide o nouă și originală perspectivă de prezentare a rezultatelor cercetării științifice – mult mai convingătoare, mai vie și mai interactivă). Astfel, fiecare text este inclus într-un întreg sistem de texte produse anterior sau coexistente cu el în același spațiu virtual, are o reprezentare vizuală multidimensională și devine multisevențial, adică poate fi citit în orice ordine (oferă o lectură nelineară).

Acest fenomen cu adevărat grandios – omenirea nu cunoaște un analog în evoluția sa „textuală” – se caracterizează prin numeroase trăsături, dar cea mai importantă dintre toate se consideră a fi **nonlinearitatea** (considerată fundamental distinctă de linearitatea textului în format tradițional, de „hârtie”), când un text nu se mai citește cap-coadă, într-o succesivitate foarte strictă, ci atunci când este posibilă trecerea imediată de la un concept la altul, de la o sursă la alta, de la un autor la altul etc., fapt care vizualizează „în mic” construcția și modul de funcționare al Internetului. În acest spațiu (despre care deja s-au scris mii de studii), hypertextul este considerat „inima comunicării online”. Comunicarea și cercetarea științifică, la rândul lor, sunt foarte strâns legate între ele, fără cercetare nu este nimic de comunicat, iar fără comunicare – cercetarea nu progresa. Contentul verbal în spațiul virtual al Internetului reprezintă elementul-cheie al comunicării, nu imaginile, nu muzica, ci anume textul este prioritar în acest sistem de comunicare. Ceea ce a stat și continuă să stea la baza comunicării electronice este hypertextul.

Într-un hypertext poate fi linkat practic orice cuvânt. Un exemplu extraordinar în acest sens ne-o poate oferi Biblia (Cartea Cărților) – care, în format hypertextual, este excepțională prin deschiderile și legăturile pe care le oferă hyper-intra-textual (cu îngăduința cititorului, recomandăm aici lectura articolului [15]. Viitorul unor asemenea cărți (care au marcat ireversibil omenirea) se așteaptă să fie și mai provocator – cu hyperlinkuri infinite către textele din afara textului propriu-zis al Bibliei. Și acesta este doar un model. Adevărat, unul dintre cele mai bune. Cam așa arată un fragment dotat aproape integral (cu excepția cuvântul *netocmit*) cu linkuri, care fac legătura cu toate celelalte cuvinte sau expresii, indicând ocurența, frecvența și contextele în care apar etc. (atenționăm cititorul că autorii proiectului Eulogos (2007) au gândit și au programat în acest format întregul text biblic – o întreprindere care ar trebui aplicată pe toate textele importante ale lumii) [16]:

CAPITOLUL 1

Facerea lumii:

1. La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul.

2. Și pământul era netocmit și gol. Întuneric era deasupra adâncului și Duhul lui Dumnezeu Se purta deasupra apelor.

3. Și a zis Dumnezeu: „Să fie lumină!” Și a fost lumină.

4. Și a văzut Dumnezeu că este bună lumina, și a despărțit Dumnezeu lumina de întuneric.

5. Lumina a numit-o Dumnezeu ziua, iar întunericul l-a numit noapte. Și a fost seară și a fost dimineată: ziua întâi.

Tot așa, linkul – cu imaginea sa metaforică de „apertură, gură, rost” (a se vedea, bunăoară Constantin Noica), nu mai e privilegiul unor concepte sau nume de autori (cum s-a văzut în exemplele ilustrative de mai sus) – link poate deveni într-un text orice cuvânt, cu sau fără semnificație. Se deschide aici o fascinantă imagine a dialogismului în concepția lui Mihail Bahtin, când fiecare cuvânt vorbește cu orice cuvânt al limbii/al limbilor.

2. Cercetătorul ca navigator (în spațiul Internetului)

Într-un articol publicat anterior în prezenta revistă semnalasem existența unor probleme legate de citarea online. La citarea surselor electronice cercetătorii apelează din ce în ce mai frecvent – este facilă, rapidă, verificabilă etc. Sugeram acolo că e nevoie de elaborarea unui model de referință online pentru cercetătorii antrenați în sfera cercetării-dezvoltării. Între timp, Biblioteca Științifică Centrală în colaborare cu Instituția Publică „Enciclopedia Moldovei” a editat un ghid practic suficient de bine elaborat [17]. Ceea ce am reținut din respectiva ediție e faptul, oarecum surprinzător, că: „Standardele sau cerințele internaționale uniformizate privind aplicarea și descrierea referințelor bibliografice nu exclud varietatea de formate și stiluri de citare în practica editorială. ISO 690 emite reguli generale pentru prezentarea bibliografiilor în toate domeniile științei. Există o multitudine de manuale și ghiduri cu instrucțiuni, modele și exemple de citare în text și alcătuire a listei referințelor bibliografice” (p. 47), ceea ce ne duce la gândul că unitate (un fel unic de a cita o referință online) nu va exista niciodată. La ora actuală în lume există numeroase modele de citare: modelul ASC (American Chemical Society) (p. 50-54); modelul AMA (American Medical Association) (p. 55-58); modelul APA (American Psychological Association) (p. 59-64); modelul Chicago și Turabian (p. 65-73); modelul CBE (Council of Biology Editors) (p. 74-79); modelul MLA (Modern Language Association) (p. 80-84); modelul Vancouver – Comitetul Internațional al Editorilor de Reviste Medicale (85-89). Deci câte bordeie, atâtea obicei. Întrebarea vine de la sine: trebuie sau nu comunitatea științifică din Republica Moldova să aleagă un model după care să se conducă? În cazul elaborării unui instrument bibliometric de nivel național [18]), în care să fie înregistrate toate publicațiile științifice ale cercetătorilor din sfera cercetare-dezvoltare – care standarde ar fi cele mai indicate? Pentru care domeniu sunt recomandate anumite modele? Este o problema care îi frământă pe membrii echipei angajate în respectivul proiect.

Așa cum important este ISBN-ul cărții și ISSN-ul revistei ca element de identificare, tot atât de importanți sunt, în era informatică (când referința online va deveni o permanență) indicii DOI și URL, pentru identificarea sursei online. **Digital Object Identifier (DOI)** reprezintă un sistem

de identificare a unui document produs într-un mediu digital, este un mecanism stabil în comparație cu adresa URL pentru referințele online și poate fi folosit într-o formă **http** ca un URL [17, p. 104]. „Utilizarea DOI capătă amploare printre editorii științifici, pentru că admite stabilirea de linkuri permanente la fiecare articol citat” ([17, p. 105]. **Uniform Resource Locator (URL)** este un sistem de adrese pentru localizarea unei resurse electronice într-o rețea uniformizată. Orice link-adresă prin care ne conectăm la textul unui document electronic este descifrabil, fiecare simbol și abreviere utilizate indicând o anumită informație peritextuală, un nume, o denumire de fișier, un cod, poziționarea într-o anumită secțiune, pagina personală a unui utilizator etc.; a se vedea, de exemplu, linkul semioticii lui Chandler: <http://www.aber.ac.uk/media/Documents/S4Bsemiotic.html>. În acest „șirag de ieroglifice”, acest „vierme inelat”, toate semnele sunt strâns lipite unele de altele, iar în lipsa măcar a unui singur semn (o literă, o cifră, un semn de punctuație) din această adresă computerul va afișa cu indiferență formula: „404 – Not Found”, indicând o eroare de identificare, adică „Nu este de găsit”.

La rândul său, **PDF (Portable Document Format)** (scris și **.pdf**) este un format de fișier care păstrează macheta și aspectul documentului intacte, ca o imagine, astfel încât acesta arată exact cum a fost realizat și poate fi tipărit corect, oriunde și pe orice imprimantă. **.DOC** (scris și **.doc**) (de la engl. *document*) este extensia numelui de fișier al documentelor produse de diverse procesoare de text, precum și formatul corespunzător al fișierului, impus de Microsoft Word versiunile 1.0-2003. Deși este considerat învechit și a fost înlocuit la proiectele noi inclusiv de către creatorii săi, rămâne deocamdată cel mai utilizat format pentru procesare de text. Începând cu Office 2007 Microsoft a înlocuit standardul **.doc** cu un nou standard, de data aceasta deschis și publicat, bazat pe XML, și deci folosind fișiere text în locul celor binare. Office 2007 însă continuă să poată lucra și cu fișiere **.doc** [19].

HTML (HyperText Markup Language) este limbajul de marcare utilizat pentru crearea paginilor web ce pot fi afișate într-un browser (sau navigator) – cu alte cuvinte, este limbajul informatic al hipertextului. Textele în formatul **.pdf** și **.doc** deocamdată nu se deosebesc prin mai nimic de cele în format hârtie. În schimb textele „dotate” cu legături linkate către alte texte sau în interiorul textului (**.html**) constituie una din tendințele actuale ale textului care poate fi denumit cu adevărat electronic. Viitorul textelor postate pe net se așteaptă să fie unul deosebit de interactiv, marcat masiv prin hyperlinkuri, palpabil, vizibil în actul de producere – ca o ființă vie, ca un organism în perpetuă schimbare. Specialiștii afirmă că chiar viitorul științei se anunță a fi unul în format electronic [20; 21].

Cercetătorul neinformatician nu are nevoie de cunoașterea acestor detalii ce țin de sintaxa limbajului computerelor. E nevoie doar să știe că indicarea unei adrese electronice în webografia consultată în toate cazurile trebuie să exactă – altminteri, atunci când un utilizator va dori să se informeze nu prin „intermediar”, ci direct prin sursa citată, nu va putea stabili necesara legătură: folosind limbajul informaticii, „ancorele” nu au fost slobozite – intenționat sau din greșeală – în locul necesar. Acest exercițiu va trebui să fie deprins odată cu scrierea electronică, deoarece scrierea tradițională este înlocuită tot mai mult cu cea virtuală (inclusiv scrierea științifică); ade-

seori nici nu e nevoie să scrii: este suficient ca cercetătorul doar să preia (să copieze, atenție, nu să plagieze!) textul deja cules sau să culeagă doar începutul unui enunț, sau să facă clic pe un cuvânt (se utilizează frecvent cuvântul „aici”), sau pe un cuvânt-cheie sau pe un titlu, sau pe un fragment de text, sau pe un alt link-adresă – și imediat va fi redirecționat exact la sursa de care are nevoie, pe care o va lectura, la rândul ei, în format electronic.

În era internautică, transformându-se într-o adevărată carte de vizită a textului propriu-zis, peritextul devine indispensabil în activitatea motoarelor de căutare (de exemplu, Google). Prin culegerea unui singur cuvânt-opțiune motoarele de căutare afișează, în timp record (câteva secunde sau chiar zecimi de secundă), sute de pagini cu informație despre textele care îl includ și care se regăsesc în rețeaua Internet. Linkul-adresă este cel mai modern peritext comprimat într-o unitate abreviată, stabilind totodată nesfârșitele legături cu alte texte din cuprinsul hypertextului internautic. Adresa-linkul-peritextul fiecărui text din spațiul virtual este cotorul noii cărți virtuale, selectate instantaneu din mulțimea de pagini după principiul coincidenței cuvântului, frazei, fragmentului căutat. Acum peritextul își are o clară vizibilitate și utilitate în universul electronic al semnelor.

Cercetătorii moderni se documentează tot mai insistent pe net, găsind în spațiul virtual surse noi, moderne, actualizate, într-un ritm rapid, de oriunde și oricând, unica condiție – să aibă acces la rețeaua Internet și, evident, să fie preocupați de subiectul cercetat. Procesul de cercetare se transformă într-unul de navigare pe net, întrucât un cercetător captivat nu se va limita niciodată la doar câteva surse identificate aleator (având în vedere și faptul că bibliotecile locale sunt infinit mai sărace decât biblioteca virtuală a Internetului), ci va fi tentat și chiar sedus să sară din val în val (*surfing*), sau, și mai exact, din link în link – ca să poată studia tot ce este nou în domeniul său, ca să fie la curent, ca să-și raporteze cercetarea la ceea ce se face în lume, ca cercetarea sa să poată intra în circuitul de idei. Și va trebui să navigheze – adică să cerceteze! – tot timpul, altminteri informația pe care o acumulează și o discerne se învechește, în era Internetului, în ritmuri rapide. Articolele și cărțile scanate sau cele în format .pdf sau .doc, dar mai ales documentele linkate, inclusiv prin sursele bibliografice activate prin intermediul linkurilor, inclusiv prin alte publicații ale aceluiași autor, alte activități ale aceluiași autor sau ale colegilor din breaslă – toate sunt dovada că LEGĂTURA (RELAȚIA) care se stabilește în timpul accesării și cercetării fac din cercetător un navigator în oceanul virtual. Termenul *browsing* asta și înseamnă – navigare. Iar termenul *surfing* înseamnă a fi pe creasta valului, ceea ce, raportat la cercetare, ar însemna a fi în top, a fi în vârf, a fi la curent cu noutatea.

Avantajele navigării în spațiul hypertextual sunt incomparabile cu riscurile și problemele cu care se poate confrunta cercetătorul care se aventurează într-o asemenea activitate. Nu am greșit: cercetarea este o aventură cognitivă cu un extrem de important impact social – ea indică evoluția însăși. Avantajele sunt mai multe: acces rapid la o multitudine de informații, grupare pe tematici amplă și rapidă, facilitare a conexiunilor dintre informații datorită hyperlinkurilor etc. Intervin însă și o serie de riscuri inerente în procesul cercetării: superficialitate în interpretarea informației, fetiș informațional, plagiat, acces nelimitat la informație care poate provoca o incapacitate de discernământ riguros al informațiilor etc.

Webul deja impune rigori ale scrierii și citării e-publicațiilor științifice. Cercetătoarea Elena Gorosko observă că un rol foarte important în identificarea unui web-text (științific) și sporirea șanselor ca acesta să fie citit/citat îl are titlul, subtitlurile și adnotarea (rezumatul). Este exact ceea ce se numește peritext. „При этом лучше воспринимаются тексты, составленные в форме перевернутой пирамиды. Перевернутая пирамида – это такой стиль написания веб-текста, при котором основная мысль подается в начале текста, т.е. статья начинается с вывода, за которым следуют ключевые моменты, а завершается наименее важной информацией” [22]. Comunitățile științifice vor trebui să-și adapteze scriitura la noile cerințe ale mediului online. De acum încolo – aici se vor da bătăliile cele mai mari pentru întâietatea informațională și primatul ideii științifice, aici se vor bate TEXT cu TEXT pentru a-și dovedi judecata de valoare, aici se vor stabili și se vor impune mecanismele de identificare a pasajelor plagiate, aici se va lega, într-o formulă tot mai globală text cu text, text de text pentru a se făuri opera comună a noii ere digital-textuale – HYPERTEXTUL.

Concluzii

În spațiul virtual am putea disocia, pe de o parte, *hypertextul* – orice text electronic – de orice mărime, de orice autor, cu orice subiect, dar neapărat cu legături linkate, iar pe de alta, întregul HYPERTEXT al Internetului – care însumează toate textele Internetului, TEXTUL TOTAL. În acest grandios hypertext vor sta la un loc, și totuși la locul lor – toate paratextele, epitextele, peritextele, intertextele, hipertextele de care vorbeam mai sus), interrelaționate ca vasele comunicante. Nu se mai pune problema „în căutarea cititorului pierdut” sau, mai exact, utilizatorului de e-texte, internautului – conectat la rețeaua Internet, acesta se află deja în HYPERTEXT. Cu toate rezervele care există față de informatizarea globală, existența noastră (traul, experiența, cunoașterea, comunicarea, câștigul etc.), cel puțin până la descoperirea altei megatehnologii, are deja cele mai evidente caracteristici online. Educația frecventării Internetului – problemă extraordinar de dificilă – va trebui să-și propună reorientarea tinerilor internauți din zona distracțiilor către zona studiului și a culturii [23].

În această din urmă zonă, cartea online, sursa online, referința online, linkul sunt extrem de importante atunci când luăm în discuție regulile de citare online, regulile de citare într-un e-articol științific, e-revistă științifică, referința hypertextuală. Unii autori (de exemplu, B.L. Epștein) remarca că necesitatea dezvoltării marketingului cărții online, inclusiv a celei științifice. În vederea creșterii indexului citării și, în definitiv, a factorului de impact, se recomandă în special internet-marketingul peritextului publicației științifice. Odată cu implementarea unui mecanism la nivel național, cum ar fi, bunăoară, IBN (Instrumentul Bibliometric Național, în curs de elaborare la Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale a Republicii Moldova), se va vedea mai bine importanța câmpurilor *e-articol științific* și *e-revistă științifică* în procesul de cercetare; se vor elabora Cerințe tehnice de prezentare a articolelor științifice pe paginile web ale revistelor naționale recenzate; vor fi descrise calitatea de autor și cea de recenzent al articolului științific în cadrul IBN, urmând ca în final să fie elaborate modele de e-articol științific publicat în e-revistă științifică, precum și alte instrucțiuni pentru autorii înregistrați în IBN. Aceste realizări ar facilita activitatea tuturor categoriilor de evaluatori și experți, care se vor putea pronunța mai rapid și mai eficient despre calitatea producției științifice, fapt care nu va fi decât în beneficiul științei naționale.

Bibliografie și webografie

1. Interviu – prin poșta electronică – cu academicianul Solomon Marcus; http://www.isro-press.net/Portal/index.php?option=com_content&view=article&id+113%Ade-vorba-cu-solomon-marcus&Itemid=59(vizitat 05.05.11)
2. Bidu-Vrânceanu, Angela et al. *Dicționar de științe ale limbii*. Editura Nemira, 2001
3. Barthes, Roland. *Plăcerea textului. Roland Barthes despre Roland Barthes. Lecția*. Trad. din fr. de Sorina Dănăilă, Chișinău, Cartier, 2006, 227 p.
4. Лотман, Юрий. *Текст в тексте*, în: Ю.М. Лотман. Семиосфера. Культура и взрыв. Внутри мыслящих миров. Статьи. Исследования. Заметки. СПб, Искусство-СПб, 2001
5. Stancu, Valeriu P. *Paratextul. Poetica discursului liminar în comunicarea artistică*, Iași, Editura Universității „Al.I.Cuza”, 2006
6. <http://extratext.by.ru/rukov.htm> (vizitat 29.04.11)
7. Kathleen, Kern M., Hensley, Merinda, Kaye. *Citation Management Software: Features and Futures*. În: RUSQ (Reference & User Services Quarterly), 2011, vol. 50, ed. 3, p. 204-208; <http://www.rusq.org/wp-content/uploads/2011/04/Accidental-Technologist.pdf> (vizitat 25.04.11)
8. Yang, Dong-Jenn, Wu, Jay M. *Review and Prospect of Relationship Marketing: A Citation Analysis*. În: Contemporary Management: Research, 2007, Vol. 3, Nr. 3, p. 267-284; <http://academic-journal.org/CMR/cmr%20papers/%28Vol.%2003,20No.%2003%295.%20Pages%20267-284.pdf> (vizitat 25.04.11)
9. Chandler, Daniel. *Semiotics for Beginners*; <http://aber.ac.uk/media/Documents/S4B/semiotic.html> (vizitat 03.05.11)
10. <http://destinulunuiiblog.files.wordpress.com/2011/04/destinul-unui-blog3.pdf> (vizitat 02.05.11)
11. <http://www.dilemaveche.ro/sectiune/situatiunea/articol/ce-este-un-forum> (vizitat 02.05.11)
12. Эпштейн, В.Л. *Предвидимое будущее научных журналов*. În: Control Sciences, 2004, nr.1; <http://www.mathnet.ru/linksdd7e2dd712314fa54ad9adf205f8088/pu491.pdf> (vizitat 02.03.11)
13. Genette, Gérard. *Palimpsestes. La littérature au second degré*. Paris, Seuil, 1982
14. <http://www.fantasfiction.co.uk/k/julia-kristeva/desire-in-language.htm> (vizitat 04.05.11)
15. Ungureanu, Elena. *Biblia, Biblioteca și „Biblio”-netul ca hypertext*. În: Akademos, 2010, nr. 4
16. http://www.intratext.com/IXT/RUM0001/_P1.HTM (vizitat 20.03.11)
17. *Referințe bibliografice: norme și stiluri de citare*, alc.: J. Nikolaeva, L. Zasavițchi. 2010
18. Cojocar, I., Cuciureanu Gh., Moraru O. *Instrumentul bibliometric național – sistem informatic performant, deschis, flexibil, scalabil*. În: Intellectus, 2010, nr. 2, p. 44-55
19. http://ro.wikipedia.org/wiki/DOC_%28format_fi%C8%99ier%29 (vizitat 06.05.11)
20. Эпштейн, В.Л. *Электронная гиперкнига – новая эпоха в истории науки и обучения*. În: *Проблемы управления*, 5 (2005), стр. 2-8
21. Эпштейн, В.Л. *Предвидимое будущее научных журналов*, în: *Проблемы управления*, 2004, выпуск 1, стр. 2-15

22. Горошко, Е.И. Текст эпохи веб 2.0: психолингвистический анализ; <http://textology.ru/article.aspx?ald=207> (vizitat 06.05.11)

23. <http://campusnews.ro/stiri-news-7938354-solomon-marcus-discuta-online-luni-ora-12-30-despre-carentele-programului-de-invatamant-saracia-sistemului-educational-romanesc.htm> (vizitat 06.05.11)

REZUMAT

Peritextul publicației științifice electronice constă din următoarele câmpuri: autor, titlu, afiliere (instituție), adnotare, publicații în care a fost citat textul în cauză, număr de accesări, factor de impact, bibliografie și webografie, link etc. Toate aceste componente trebuie studiate pentru a fi incluse în instrumentele bibliometrice online care vor fi elaborate de instituțiile abilitate și care vor introduce într-un circuit mult mai activ publicațiile naționale, iar ulterior și în cadrul celor internaționale, într-un dialog continuu al textelor științifice. Spațiul electronic, care este unul nelimitat, pentru o navigare mai ușoară în oceanul de informații – are nevoie de peritext la fel de mult ca și de textul propriu-zis. Motoarele de căutare substituie munca bibliotecarilor tradiționali, punând la dispoziția utilizatorilor în timp record și într-o cantitate uriașă informația solicitată. Rolul hipertextului în această rețea globală informațională și locul peritextului și al linkului în cadrul hipertextului sunt extrem de importante în economia (hyper)textului din perspectiva teoriilor moderne.

Cuvinte-cheie: paratext, peritext, epitext, extratext, intertext, hipertext, hipertext, link, IBN.

ABSTRACT

The peritext of the electronic scientific publication consists of the following fields: author, title, affiliation (institution), annotation, publications in which has been quoted the text in question, number of visits, impact factor, bibliography and webography, link etc. All these components must be studied in order to be included in the online bibliometric tools which will be developed by the relevant institutions and will enter into a more active circuit the national publications, and later in the international ones, in a continuous dialogue of scientific texts. The electronic space, which is unlimited, for an easier navigation in the ocean of information – requires the peritext as much as the text itself. Search engines replace traditional librarians' work, providing users in a record time and a huge amount with the requested information. The role of hypertext in this global network and information and the place of the peritext and link in the hypertext are extremely important in the (hyper)text economy from the perspective of modern theories.

Keywords: paratext, peritext, epitext, extratext, intertext, hypertext, link, IBN.

TRADUCEREA AUTOMATĂ: TRĂSĂTURILE DE BAZĂ ȘI TERMINOLOGIA

drd. Vladimir PROCOPCIUC,
Universitatea de Stat din Moldova

Termenul traducere automată (TA) (în engleză Machine Translation – MT) se referă la sistemele computerizate, responsabile de efectuarea traducerilor – cu sau fără asistență umană. Aceasta exclude instrumentele de traducere bazată pe calculator (computer based), care îi ajută pe traducătorii umani, asigurându-le accesul la dicționarele online, băncile de date (databanks) de terminologie la distanță, transmiterea și recepționarea de texte etc.

Frontiera dintre *traducerea umană asistată de calculator* (TUAC) (în engleză: MAHT *Machine-Aided Human Translation*) și *traducerea automată asistată de om* (TAAO) (în engleză: HAMT *Human-Aided Machine Translation*) este adeseori imperceptibilă, vagă și termenul *traducerea asistată de calculator* (în engleză: *Computer-Aided Translation*) le poate îngloba pe ambele, însă nucleul traducerii automate propriu-zise consistă în automatizarea procesului integru de traducere.

Cu toate că sistemele TA au drept scop esențial efectuarea unor traduceri de cea mai înaltă calitate, în practică rezultatul obținut este, de obicei, revizuit (post-redactat, *post-edited*). Referitor la TA, trebuie să menționăm că, de cele mai multe ori, rezultatul obținut nu diferă cardinal de traducerile efectuate de oameni, totuși înainte de publicare varianta TA este, în mod normal, revizuită de un al doilea traducător. Constatăm că tipurile de erori comise de sistemele TA diferă de cele înregistrate în urma traducerii umane (incorectitudinea unor propoziții, articole, pronume, verbe la un anumit timp sau mod etc.). Post-redactarea constituie o normă, însă în anumite circumstanțe rezultatul obținut prin sistemul TA nu necesită o reeditare, ci doar o revizuire minoră, de exemplu, atunci când este destinat specialiștilor familiarizați cu subiectul textului. Rezultatul poate fi utilizat de traducătorul uman sub formă de material neprelucrat, varianta „*pre-translator*”.

Calitatea traducerilor efectuate de sistemele TA poate fi ameliorată dezvoltând metode mai sofisticate sau stabilind unele restricții la intrare. Sistemul poate fi programat, de exemplu, să prelucreze textele dintr-un sublimbaj restricționat (vocabular sau gramatică) al unui domeniu special

(ex. biochimie) sau/și tipuri de documente (ex. brevete). Alternativ, textele de intrare inițiale pot fi scrise într-un limbaj controlat, care impune restricții asupra diapazonului din vocabular și evită omonimia și polisemia, precum și structurile complexe ale frazelor. A treia opțiune constă în faptul de a solicita ca la intrare textele să fie marcate (*pre-editate*, *pre-redactate*) cu indicatori și prefixe, sufixe, diviziuni de cuvinte, fraze și *close-boundaries* (despărțitori de clauze) sau de categorii gramaticale diferite, de exemplu, substantivul *convict* și verbul omonim *convict*. În fine, sistemul însuși se poate referi la problemele de ambiguitate și selecție pentru operatorii umani, de obicei traducători, oferindu-le într-un mod interactiv o rezoluție în cadrul procesului de traducere. În general, sistemele sunt elaborate fie pentru două limbaje particulare concrete – *sisteme bilingve*, fie pentru mai multe limbaje – *sisteme multilingve*. Sistemele bilingve pot fi programate să opereze într-un singur sens – *unidirecționale*, de exemplu, traducerea din japoneză în engleză, sau în ambele sensuri – *bidirecționale*. De obicei, majoritatea sistemelor bilingve sunt unidirecționale, iar sistemele multilingve au proprietatea de a fi bidirecționale.

În conceptul de sistem pot fi definite 3 strategii de bază:

- **Traducerea directă.** Sistemul TA este elaborat foarte detaliat, în special, pentru o pereche concretă de limbi, de exemplu, rusa fiind limba textelor originale, adică *limba sursă* (LS) și engleza – limba textelor deja traduse, adică *limba țintă* (LȚ). Traducerea este directă – din LS în LȚ. Apriori se presupune că vocabularul și sintaxa textelor LS nu au necesitatea de a mai fi analizate decât în cazul în care este strict necesară omiterea ambiguităților, identificarea corectă a expresiilor din LȚ și specificarea ordinii cuvintelor LȚ, altfel spus, analiza LS este specific orientată spre o LȚ concretă. În mod tipic, sistemele consistă dintr-un dicționar bilingv vast și cu un singur program monolitic pentru analiza și generarea textelor. Asemenea sisteme de traducere directă sunt doar *bilingve și unidirecționale*.

- **Abordarea interlinguală** presupune posibilitatea de a converti textele din LS în reprezentări comune pentru una sau mai multe limbi. Din astfel de reprezentări interlinguale, textele sunt generate ulterior în alte limbi. Traducerea decurge în două faze: din LS în *limba interlinguală (intermediară)* (LI) și apoi din LI în LȚ. Procedurile aplicate pentru analiza LS vor fi specifice anume LS și neorientate spre o LȚ specifică, așa cum programele pentru sinteza LȚ sunt specifice LȚ și nu sunt elaborate pentru intrare dintr-o LS specificată. Un argument comun pentru abordarea LI este economia efortului într-un mediu multilingv. Traducerea din și în n limbi necesită $n*(n-1)$ sisteme bilingve de traducere directă, dar în cazul traducerii cu abordarea conceptului LI sunt necesare doar $2*n$ programe interlinguale. Utilizându-se mai mult de 3 limbi, abordarea LI poate fi mai economică. Pe de altă parte, însăși complexitatea limbajului interlingual crește enorm. Interlimbajele pot fi bazate pe un limbaj artificial, auxiliar, cum ar fi *Esperanto*, un set de unități semantice primare, presupuse a fi comune pentru mai multe sau pentru toate limbile, sau un vocabular independent al limbajului universal.

- **Abordarea de transfer** este mai puțin ambiguă. Această abordare nu aplică 2 stadii printr-o singură reprezentare interlinguală, ci este compusă din 3 stadii, implementând reprezentările de bază (abstracte) pentru textele ambelor limbi, LS și LȚ. În primul stadiu, transformă textele LS în reprezentări abstracte orientate spre LS, în stadiul secund transformă aceste texte în re-

prezentări echivalente orientate spre LȚ, în ultimul stadiu generează textul LȚ final. În timp ce metoda interlinguală necesită în mod obligatoriu rezoluția completă pentru toate ambiguitățile din textul LS, astfel încât să fie posibilă efectuarea traducerii în oricare altă limbă, în cazul abordării de transfer sunt atinse doar ambiguitățile proprii limbii; problemele ce țin de diferența lexicală între limbi sunt studiate în stadiul al doilea (transferul propriu-zis). Sistemele de transfer constau de obicei din trei tipuri de dicționare (dicționarul LS, ce conține informația morfologică, sintactică și semantică detaliată; dicționarele similare pentru LȚ; un dicționar bilingv, ce conține formele de bază pentru LS și formele de bază pentru LȚ) și gramatici diverse (pentru analiza LS, sinteza LȚ și pentru transformarea structurilor LS în forme LȚ).

În stadiul de analiză și sinteză (generare) multe sisteme TA avansează componente separate clare, implicând diferite niveluri de descriere lingvistică: morfologie, sintaxă, semantică. În continuare, analiza poate fi divizată în: morfologică (identificarea terminațiilor cuvintelor, a componentei lor), sintactică (identificarea structurii frazelor, a dependenței, a subordonării etc.), semantică (rezoluția ambiguităților lexicale și structurale). Sinteza se va divide, respectiv, în: semantică (selectarea formelor lexicale și structurale respective), sintactică (generarea frazei necesare și a structurilor de propoziție) și morfologică (generarea formelor corecte de cuvinte). În sistemele de transfer, componentul de transfer poate avea, de asemenea, programe separate care să se ocupe de transferul lexical (selectarea echivalentelor din vocabular) și de transferul structural (transformarea structurilor corespunzătoare pentru LȚ). În unele tipuri mai vechi de sisteme de transfer, analiza nu implica un stadiu semantic, transferul era limitat la conversia structurilor sintactice, adică era abordat doar transferul sintactic.

Referindu-ne la sistemele mai vechi, ținem să menționăm că în multe dintre acestea, în special în sistemele cu componente de analiză „*direct-translation*” (traducere directă), transferul și sinteza nu erau întotdeauna separate distinct. Unele din ele mixau datele (dicționarul și gramatica), regulile de procesare, rutinele. Sistemele ulterioare manifestau variate grade de modularitate, astfel încât componentele de sistem și datele de program puteau fi adaptate și schimbate fără impact negativ asupra eficienței întregului sistem. În unele sisteme recente este abordată reversibilitatea componentelor de analiză și sinteză, adică datele și transformările utilizate la analiza unei limbi concrete sunt aplicate în mod reversibil față de generarea textelor în acea limbă.

Abordarea traducerii directe este tipică pentru prima generație de sisteme TA bazate pe sisteme de transfer indirecte și interlinguale. Abordarea sistemelor indirecte, interlinguale și *transfer based* caracterizează, în principal, a 2-a generație a tipurilor de sisteme TA. Ambele sunt bazate în mod esențial pe specificarea regulilor de morfologie, sintaxă, selecție lexicală, analiză semantică și generare. Cele mai recente metode, „*corpus-based*” (bazate pe corpus), au schimbat situația tradițională. În ultimii 5 ani s-a dezvoltat a 3-a generație de *sisteme hibride*, care combină abordările „*rule-based*” (bazate pe reguli) (în tipurile sale anterioare) și *corpus based* (în cele mai recente). Pentru clasificarea sistemelor în cauză, diferențierea lor în directe și indirecte, de transfer și interlinguale, *rule-based*, *knowledge-based* și *corpus-based* devine treptat mai puțin relevantă. Sistemele de transfer încep să comporte trăsături interlinguale (pentru anumite domenii de vocabular și sintaxă). Sistemele interlinguale includ componente de transfer; sistemele

rule-based utilizează tot mai multe date probabilistice și metode stocastice; sistemele statistice și *example-based* includ categorii și abordări gramaticale tradiționale *rule-based* etc. Aceste evoluții ulterioare demonstrează un adevăr care a fost și rămâne valabil, și anume aceea că cercetarea în domeniul TA și al sistemelor TA adoptă metodologii variate pentru a aborda diapazonul deplin al fenomenului lingvistic, al complexității de terminologie și structură, greșelile de scriere „*misspellings*”, propozițiile greșite sub aspect gramatical, neologismele etc. Dezvoltarea unui sistem TA operațional e posibilă doar în cadrul unui proiect ingineresc de implementare pe termen lung, aplicându-se tehnici bine cunoscute, fiabile și testate cu multă rigurozitate.

Bibliografie și webografie

1. Piotrovski, R.G. *Лингвистический автомат и его речемыслительное обоснование*, Минск, Mb 2.4, 1999
2. *Linguistics description of Systran*, Luxemburg: Commission of the European Communities, april 1993
3. *Machine Translation. Theoretical and Methodical Issues* / Ed. S.Nirenberg Cambridge, etc.: Cambridge University Press, 1987
4. <http://cslu.cse.ogi.edu/HLTsurvey/ch8node6.html>
5. <http://www.hutchinsweb.me.uk/PPF-17.pdf>

REZUMAT

Articolul de față prezintă o analiză de recapitulare privind dezvoltarea în dinamică evolutivă a modelelor de abordare și a terminologiei utilizate în sistemele informatice de traducere automată.

ABSTRACT

This article presents a summary analysis regarding the development of dynamically evolving approach models and terminology used in machine translation systems.

OBȚINEREA EXTRACTULUI FLUID ȘI A SIROPULUI DE PĂDUCEL CU ACȚIUNE ANTIHIPERTENSIVĂ

dr. în farmacie, conf. cercetător Igor CASIAN,
dr. hab. în medicină, conf. cercetător Mihai TODIRAȘ,
dr. în farmacie, cercetător științific Ana CASIAN,
dr. hab. în farmacie, prof. universitar Vladimir VALICA,
Centrul Științific în domeniul Medicamentului
al Universității de Stat de Medicină și Farmacie
„N. Testemițanu”

Sinteza datelor farmacologice și clinice publicate arată că extractele din frunze cu flori de păducel au un spectru larg de acțiune în cardiologie (inotropă, antihipertensivă, sedativă, diuretică ș.a.). Datorită proprietăților simpatolitice acestea induc acțiune hipotensivă și scad frecvența cardiacă, atât prin mecanisme centrale (acțiune sedativă), cât și prin efecte locale la cord și vasele sanguine. Remediile din păducel sunt utilizate în tratamentul afecțiunilor cardiovasculare, atât funcționale, cât și organice.

În majoritatea cazurilor, efectul terapeutic, precum și spectrul de acțiune al acestor extracte sunt determinate, de regulă, de prezența glicozidelor flavonice și procianidinelor oligomere, compușii activi principali ai frunzelor și florilor [1], și altor grupe de compuși cum ar fi glicozidele flavonolice, acizii hidroxicinamici ș.a. De aceea, se recomandă standardizarea preparatelor farmaceutice după aceste grupe de substanțe farmacologic active [2-1].

Preparatele date sunt cunoscute în formă farmaceutică solidă (capsule, comprimate) cu conținut de extract uscat din frunze cu flori de păducel. Dezavantajul principal al acestor produse este biodisponibilitatea mai joasă a substanțelor active, din cauza solubilității scăzute a acestora în apă. Alte dezavantaje le reprezintă consumul mare de energie necesară pentru eliminarea completă a solvenților din extractul vegetal și posibilitatea pierderii substanțelor active în procesul de uscare prin oxidarea lor cu oxigen atmosferic.

Se cunoaște, de asemenea, tinctura produsă din fructe de păducel, al cărei principal dezavantaj îl constituie eficiența terapeutică joasă, din cauza conținutului scăzut al principiilor active în fructe comparativ cu cele din frunzele cu flori. Un alt dezavantaj al acestui produs farmaceutic îl reprezintă conținutul mare de alcool (65-70% (v/v)).

Scopul prezentei lucrări constă în elaborarea unui procedeu de obținere a extractului fluid și a siropului din frunze cu flori de păducel, fără conținut de alcool, și evaluarea acțiunii lor hipotensive în comparație cu celelalte forme farmaceutice care au la bază materia primă similară.

Materiale și metode

1. *Materia primă*

În studiu s-a folosit produsul vegetal „frunze cu flori de păducel” a două specii înrudite (*Craetagus monogyna* Jacq. și *C. curvisepala* Lindm.), ce corespunde prevederilor Farmacopeei

Europene. Înainte de extracție, materia primă a fost fragmentată până la dimensiunile particulelor de 5-10 mm.

2. Obținerea extractului fluid din frunze cu flori de păducel

Pentru diminuarea pierderii compușilor activi din produsul vegetal sub influența oxigenului atmosferic și majorarea concomitentă a eficienței extracției, am utilizat procedeul de extracție la temperatură ridicată în instalația specială de laborator, prezentată în fig. 1. Drept element principal al instalației servește un extractor cu capacitatea de 1,5 l (4), analogic după construcția sa cu percolatorul, asigurat cu cămașă de izolare termică (nu este arătată în figură). În extractor se încarcă, tasându-se un pic, aproximativ 0,5 kg de produs vegetal uscat și fragmentat. Solventul pentru extracție (alcool etilic de 70%) din vasul de alimentare (1) se deplasează cu ajutorul pompei peristaltice (2) în încălzitorul curgător (3), unde se transformă în amestec de vapori și lichid, apoi trece în partea de sus al extractorului (4). Prelucrarea produsului vegetal cu extragent hidroalcoolic fierbinte are drept rezultat inactivarea enzimelor oxidative. Totodată, înlocuirea aerului cu vaporii extragentului exclude oxidarea directă a substanțelor active în procesul de extracție. La ieșire, în partea de jos, extractorul este cuplat cu răcitorul curgător (5), unde extractul, înainte de a trece în recipientul de colectare (6), se răcește până la temperatura de cameră. Extracția optimă se obține la utilizarea solventului hidroalcoolic cu concentrația de 70%, viteza de alimentare fiind de 500-700 ml/oră.

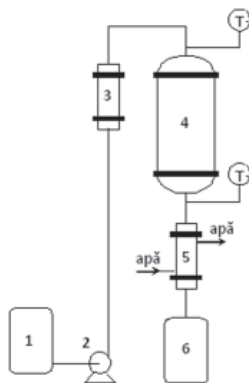

Fig. 1. Schema instalației de laborator pentru extracție la temperatură ridicată

- 1 – vasul de alimentare cu extragent;
- 2 – pompa peristaltică;
- 3 – încălzitorul electric curgător;
- 4 – extractorul;
- 5 – răcitorul curgător;
- 6 – recipientul de colectare.

Puterea încălzitorului se stabilește la asemenea parametri, încât temperatura produsului la ieșirea din extractor să fie în limitele a 70-75°C. Procesul se efectuează până la obținerea a 1,8-2,0 l extract, apoi alcoolul se recuperează din șrot prin înlocuirea sa cu vapori de apă, fiind majorată puterea de încălzire.

Extractul obținut se lasă pentru sedimentare la temperatura de +2 – +8°C nu mai puțin de 36 de ore, după care se filtrează sau se centrifughează. Se obține 1,7-1,9 l extract hidroalcoolic primar.

Din extractul primar se recuperează prin rectificare alcoolul, până la aproximativ ¼ din volumul inițial. Reziduu rămas se sedimentează la temperatura de +2 – +8°C în decurs de 16-24 de ore, apoi se filtrează sau se centrifughează. La extractul obținut se adaugă acid benzoic de 0,1-0,2% (m/v), în calitate de conservant.

3. Obținerea siropului de păducel

60 de părți (masă) de zahăr cristalin se dizolvă în 21 părți (volum) de apă purificată la încălzire până la punctul de fierbere. După răcirea ei până la temperatura de 50-60°C, în siropul obținut

se adaugă 40 de părți (volum) de extract fluid de păducel și se amestecă. Se obțin 100 de părți (volum) de sirop de păducel.

4. Analiza comparativă a formelor active

Pentru analiza mostrelor de produs vegetal și a produselor extractive, s-a utilizat cromatograful de lichide Jasco, seria LC-2000, dotat cu detector UV-VIS cu șir de diode (DAD) și spectrofotometru Lambda 40P (Perkin Elmer). În mostre s-a determinat cantitativ glicozidele flavonice recalculate la vitexin-2"-O-ramnozida, glicozidele flavonolice recalculate la hiperozidă și acizii hidroxicinamici recalculați la acidul clorogenic prin metoda HPLC, precum și procianidinele recalculate la (-) epicatehină prin metoda spectrofotometrică, utilizându-se tehnicile de lucru descrise în literatură [5]. Substanțele de referință au fost procurate de la compania Fluka.

5. Evaluarea comparativă a proprietăților hipotensive și antitahicardice

Experimentele au fost efectuate pe șoareci de laborator (linia C57/Bl6), masculi cu vârsta cuprinsă între 12-14 săptămâni. Animalele au avut regim alimentar standard, echilibrat în proteine, glucide, lipide, minerale și vitamine, administrate sub formă de granule (ssniff M-Z) și apă *ad libitum*.

Modificările hemodinamice au fost monitorizate prin metoda directă cu ajutorul cateterelor plasate în aorta abdominală via artera femurală. Animalele în stare de veghe, la 72 de ore de la implantarea cateterelor, au fost conectate la instalația Power Lab (ADInstruments, Australia). Inițial au fost înregistrați indicii cardiovasculari bazali, apoi, peste 60 de minute, animalele au fost tratate cu substanța cercetată și monitorizate continuu timp de 120 de minute. Substanțele cercetate au fost administrate intragastric cu ajutorul sondei pentru gavaj. Pentru 1 gram masă corporală au fost folosite dozele: sirop – 0,5 μ l; extract fluid – 0,2 μ l; extract uscat – 0.1 mg; comprimate – 0.26 mg (1/1000 comprimată); tinctură – 2 μ l. Dozele au fost calculate reieșind din conținutul sumei glicozidelor flavonice (substanțele active principale), iar pentru tinctură – din doza maximă admisibilă de alcool.

Rezultate și discuții

Studiul preliminar al produsului vegetal a demonstrat că cei mai instabili dintre compușii farmacologic activi sunt procianidinele, care se oxidează foarte ușor sub influența enzimelor oxidative, prezente în același produs vegetal. Din această cauză, obținerea extractelor din frunze cu flori de păducel prin metode tradiționale are ca rezultat pierderea unei cantități considerabile de procianidine.

Spre exemplu, umectarea preventivă a materiei prime, până la trecerea ei în extractor, cu alcool etilic de 40% timp de 15 minute are drept consecință pierderea a 2/3 din cantitatea inițială a procianidinelor, deja înainte de a fi începută extracția. O anumită activitate a enzimelor oxidative se menține până la atingerea concentrației în extragent de 80% alcool etilic. Totodată, o anumită cantitate de enzime trec în extractul final și diminuează stabilitatea de păstrare a produsului farmaceutic.

Aplicând procedeul tehnologic descris mai sus: din 0,5 kg de materie primă obținem: 0,37-0,40 l de extract fluid cu un conținut de glicozide flavonice de 9-13 mg/ml (regăsirea la nivelul de aproximativ 70%), glicozide flavonolice – 6-10 mg/ml (regăsirea la nivelul de aproximativ 70%),

acizi oxicianamici – 14-18 mg/ml (regăsirea la nivelul de aproximativ 74%) și procianidine – 55-85 mg/ml (regăsirea la nivelul de aproximativ 68%). După conținutul de substanțe active, 1 ml de extract fluid corespunde aproximativ cu 1 g de produs vegetal. Acesta este un lichid de culoare brună întunecată, transparent în strat subțire, cu miros caracteristic florilor de păducel și cu gust acriu astringent. Densitatea este de 1,09-1,11 g/ml, reziduu uscat – circa 50%.

Din 0,4 l de extract fluid de păducel se obține 1 l de sirop de păducel, care prezintă un lichid vâscos, de culoare brună întunecată, transparent în strat subțire, cu miros caracteristic florilor de păducel și gust acriu-dulce astringent, cu densitatea de 1,27-1,29 g/ml. Conține glicozide flavonice – 3,5-5 mg/ml, glicozide flavonolice – 2,5-4 mg/ml, acizi oxicianamici – 5,5-7 mg/ml și procianidine – 20-35 mg/ml. După cantitatea compușilor activi, o doză de administrare (5 ml) de sirop corespunde cu 2 g de produs vegetal și mai conține și 3,0 g de zaharoză.

Analiza extractului uscat, care servește drept materie primă pentru producerea comprimatelor și este utilizat ca preparat de referință în studiul preclinic, a demonstrat faptul că acesta conține: glicozide flavonice – 25 mg/g, glicozide flavonolice – 11 mg/g, acizi oxicianamici – 22 mg/g și procianidine – 110 mg/g, adică 1 g de extract uscat corespunde cu 2 g de produs vegetal, iar o comprimată – cu 0,2 g de produs vegetal.

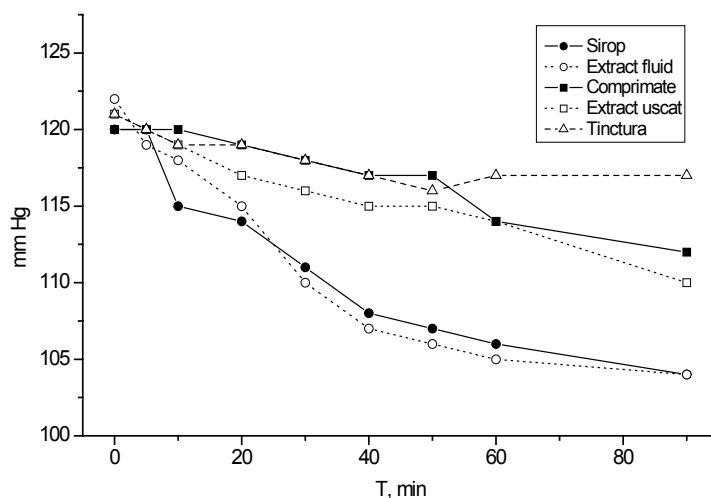

Fig. 2. Acțiunea hipotensivă a preparatelor din păducel

Tinctura hidroalcoolică de păducel, studiată în calitate de al doilea preparat de referință, a conținut glicozide flavonolice – 0,051 mg/ml, acizi oxicianamici – 0,008 mg/ml și procianidine – 0,84 mg/ml. Glicozidele flavonice lipsesc în acest produs.

Studiu preclinic

Acțiunea cardiovasculară a păducelului a fost prima proprietate descrisă care a condus la investigarea lui mai aprofundată și implementarea preparatelor din păducel în terapia manifestărilor cardiovasculare. Evaluarea parametrilor cardiovasculari oferă certitudini propice efectelor cardiotrope și vasotrope ale substanțelor cercetate.

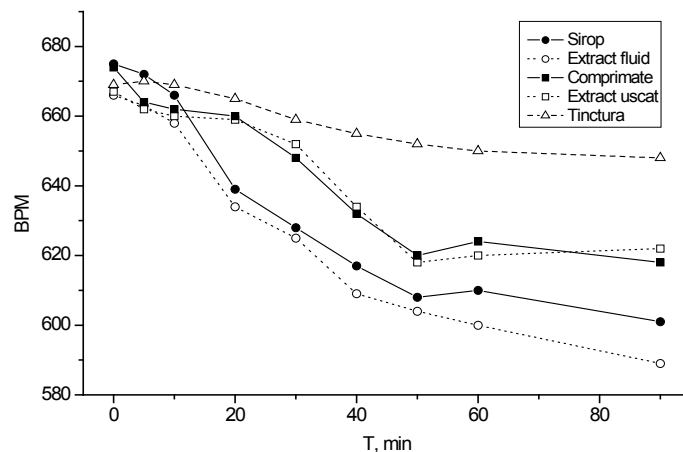

Fig. 3. Efectul bradicardic al preparatelor din păducel

Este cunoscut faptul că remediile obținute din păducel posedă un mecanism cu efect complex, cu acțiune cardiotropă și sunt indicate în tratarea insuficienței cardiace, maladia fiind ameliorată prin efectele cronotrop negativ și inotrop pozitiv, rezultate atât din ameliorarea perfuziei coronariene, cât și din acțiunea directă a acestui fitocomplex asupra cardiomiocitului.

În urma tratamentului cu preparate din păducel, dinamica frecvenței cardiace a scăzut considerabil. Atât siropul, cât și extractul fluid au redus pronunțat FCC, acțiunea lor manifestându-se începând cu minutul 10, iar în minutul 90 de la inițierea tratamentului FCC s-a redus cu 74-77 de bătăi/minut. Acțiunea extractului uscat și a comprimatelor s-a manifestat începând cu minutul 30 de la gavaj și au diminuat FCC cu 50-55 bătăi/minut la timpul de referință de 90 de minute. Cel mai slab a acționat tinctura de păducel, care a diminuat FCC doar cu 20 de bătăi/minut.

Astfel, s-a constatat că siropul și extractul fluid din păducel posedă acțiune mai rapidă, cu proprietăți hipotensive și de reducere a FCC mai pronunțate comparativ cu extractul uscat și comprimatele care au la bază aceeași materie primă.

Concluzii

De către noi a fost elaborat un nou procedeu de obținere a extractului fluid și a siropului din frunze cu flori de păducel (specia *Crataegus*).

A fost demonstrat avantajul acțiunii hipotensive și de reducere a FCC al acestor produse față de tinctură, extract uscat și comprimate din extract uscat de păducel.

Bibliografie

1. Verma, S., Jain, V., Verma, D. and etc. *Crataegus oxyacantha – a cardioprotective herb. Journal of herbal medicine and toxicology*. 2007, p. 65-71
2. *European Pharmacopoeia*, 6th edition, 2008, p. 2035-2038
3. *USP 29-NF 24*, p. 2348

4. WHO monographs on medicinal plants commonly used in the Newly Independent States (NIS). Folium cum Flore Crataegi. 2010, p. 91-113

5. Casian, A., Casian, I., Ungureanu, I. *Contribuții la standardizarea frunzelor de Crataegus-Monogyna Jaco. și Crataegus Curvisepala Lindm. și a produselor extractive*. Analele științifice ale USMF „N. Testemițanu”, vol. I, Probleme medico-biologice și farmaceutice. Chișinău, 2010, p. 468-472. ISSN 1857-1719

REZUMAT

În prezenta lucrare este descris un nou procedeu de obținere a extractului fluid și a siropului din frunze cu flori de păducel (specia Crataegus), bazat pe extracția hidroalcoolică la temperatură ridicată și eliminarea ulterioară a alcoolului din extract prin rectificare. Acest procedeu asigură un randament înalt al substanțelor active și protejarea lor împotriva oxidării. Totodată, în produsele finite substanțele active sunt în stare dizolvată, fapt ce condiționează o biodisponibilitate mai înaltă față de preparatele farmaceutice analogice, bazate pe extractul uscat de păducel. Acest lucru a fost confirmat pe șoareci de laborator în studiul experimental preclinic, în cadrul căruia s-a confirmat că siropul și extractul fluid au diminuat mai pronunțat presiunea arterială și frecvența cardiacă în comparație cu formele existente pe piața farmaceutică.

Cuvinte-cheie: *Produse vegetale medicinale, frunze cu flori de păducel, extract fluid, sirop, acțiune antihipertensivă.*

ABSTRACT

The present work provides a new procedure for obtaining of liquid extract and syrup from the hawthorn leave and flowers (Crataegus sp.). The technology is based on hydro-alcoholic extraction at the increased temperature and the following removal of alcohol from the extract by rectification. This procedure provides a high outcome of active substances and their protection against oxidation. At the same time, in final products active substances are in the dissolved state that causes higher bioavailability in comparison with the similar pharmaceutical preparations based on the hawthorn dry extract. This fact has been confirmed by preclinical pharmacological study on mice, were the liquid extract and syrup shows a highest reduction of blood pressure and heart rhythm in comparison to commercial products.

Key words: *Herbal medicinal products, hawthorn leave and flowers, liquid extract, syrup, antihypertensive effect.*

CONSOLIDAREA TERENURILOR AGRICOLE – O NECESITATE PRIMORDIALĂ A ECONOMIEI DE PIAȚĂ

dr. Dumitru BRATCO,
consultant, Direcția cercetare,
instruire, extensiune și tehnologii
informaționale,
Ministerul Agriculturii și Industriei
Alimentare,

dr. Dumitru BALTEANSCHI,
specialist coordonator,
Institutul de Pedologie,
Agrochimie și Protecție a Solului
„Nicolae Dimo”

*Nu există democrație fără drept de proprietate,
nu există drept de proprietate fără instituția cadastrului.
(revista „Cadastrul” nr. 9-10, 2007)*

Ideea privind comasarea terenurilor agricole de mici dimensiuni a fost determinată, în primul rând, de necesitățile sociale, științifice și tehnico-materiale practice. Competitivitatea unor produse agricole poate fi asigurată doar prin sporirea continuă a randamentului lucrărilor și, totodată, prin reducerea cheltuielilor de energie, a forței de muncă și materialelor utilizate.

Pentru a satisface această cerință obligatorie în condițiile economiei de piață, în procesul de producție se implică tot mai insistent știința, oferindu-le producătorilor procedee, metode și tehnologii avansate, complinite cu mașini și utilaje performante. Aplicarea acestui complex de realizări științifice și tehnice la cultivarea culturilor agricole garantează obținerea unor recolte înalte, întrucât sunt efectuate mai calitativ lucrarea solului, întreținerea și recoltarea culturilor. În noile condiții se realizează mai eficient, cu cheltuieli și pierderi reduse, depozitarea, transportarea, comercializarea și prelucrarea producției. Totodată, aplicarea acestui complex de măsuri este oportună și posibilă doar în gospodăriile mari.

Problema consolidării terenurilor agricole s-a aflat de mai mult timp în atenția specialiștilor din domeniul pedologiei și agrochimiei, precum și a altor oameni de știință, guvernelor, partidelor politice, societății în ansamblu. Deja pe la mijlocul secolului XIX apăreau numeroase articole și

chiar monografii pe tema dată, în cadrul unor conferințe naționale și internaționale erau luate în discuție diverse aspecte ale consolidării terenurilor agricole, se elaborau propuneri și recomandări concrete.

Una dintre lucrările de referință în problematica dată este monografia «Социализм и сельское хозяйство» (Санкт-Петербург, 1906), o traducere din limba germană în limba rusă, coordonată de Eduard David, sub redacția profesorului G.A. Grossman [1]. Analizând un vast material documentar, autorii lucrării demonstrează cu lux de amănunte oportunitatea și avantajele exploatarei terenurilor consolidate.

În scopul familiarizării largi a specialiștilor și oamenilor de știință care activează în domeniul respectiv cu tehnologiile și modalitățile de soluționare a problemelor existente, Agenția Relații Funciare și Cadastru a Republicii Moldova a organizat la Chișinău în perioada 15-16 februarie 2007 o conferință internațională cu genericul „Experiența europeană în dezvoltarea cadastrului și datelor spațiale”. La acest for, specialiști și savanți cu renume din 14 țări, precum și reprezentanți ai unor prestigioase organizații internaționale de profil au realizat un amplu schimb de experiență pe problemele menționate (Revista „Cadastru” nr. 9-10 (95-96), octombrie 2007).

O firească continuare a acestor activități întreprinse de Agenția Relații Funciare și Cadastru o constituie editarea monografiei fundamentale „Consolidarea terenurilor agricole în Moldova”, semnate de I. Botnarenco [2].

Menționăm aici că o primă etapă (150-200 de ani) a consolidării terenurilor agricole a fost traversată de aproape toate țările din Europa și SUA, demonstrându-se pregnant oportunitatea acestei forme de gospodărire a pământului. Însă, în timp ce în toate țările Europei Occidentale aceste procese au decurs în mod natural, în baza circulației dreptului de proprietate asupra pământului, în Republica Moldova ele s-au desfășurat într-un mod artificial, forțat, abuziv, prin realizarea reformelor funciare în urma privatizării incorecte a pământului, fapt ce a condus la o parcelare exagerată, neargumentată, alogică, fără simț gospodăresc (circa 3 milioane de parcele).

Țara noastră nu prezintă o excepție în cadrul Europei din punctul de vedere al fondului funciar. Prin urmare, căile de soluționare a problemei consolidării terenurilor agricole, verificate de-a lungul anilor, sunt aplicabile și la noi, atât doar că situația din acest domeniu în Republica Moldova este cu mult mai complicată. Noi am trecut deja printr-un proces de consolidare a terenurilor agricole, în timpul colectivizării forțate din anul 1949, însă aceasta a fost o acțiune arbitrară, samavolnică, fiind ignorate în mod brutal drepturile de proprietate, voința și doleanțele deținătorilor de terenuri agricole, cărora li s-au luat nu numai pământurile, dar și vitele de tracțiune (cai, boi), uneltele agricole (pluguri, boroane, vânturătoare, mori de vânt și de apă), semințele etc. Ca rezultat al colectivizării forțate, suprafața medie a unei gospodării a constituit 3 mii de hectare, iar cea maximă – peste 10 mii. În scurt timp, indicii recoltei la culturile agricole de bază au crescut de 2-3 ori (în anii '80 - deja de 4 ori), obținându-se 40-50 q/ha de grâu de toamnă. De asemenea, a sporit productivitatea culturilor pomiviticele și legumicole.

Reforma funciară a fost declanșată în țara noastră la 15 februarie 1991, odată cu aprobarea de către Parlament a Concepției reformei agrare, care prevede dezvoltarea în continuare a sectorului agrar în baza proprietății private asupra pământului. Însă această reformă se întemeia mai

mult pe principiile politice decât pe cele științifice și economice. Accentul principal nu era pus pe sporirea eficienței, protecția terenurilor, creșterea productivității acestora și, respectiv, a producției agricole în ansamblu, ci pe formarea accelerată a unei pături largi de proprietari funciari privați și lichidarea întreprinderilor agricole mari. Prin aceste acțiuni nechibzuite a fost redus la minimum rolul organizării teritoriului, ceea ce a provocat pierderea de către stat a funcției de prognozare și organizare a folosirii raționale a resurselor funciare. În atare condiții, știința nu-și poate realiza potențialul privind ameliorarea solurilor și sporirea fertilității acestora prin aplicarea corectă a îngrășămintelor, lucrarea solului, instruirea specialiștilor din agricultură, asigurarea ecologică a mediului ambiant etc. [3].

Odată cu parcelarea terenurilor conform Programului național „Pământ”, situația din sectorul agrar s-a schimbat radical în toate privințele, agravându-se considerabil: recoltele s-au micșorat, fertilitatea solului a scăzut, procesele de degradare a terenurilor agricole s-au intensificat amenințător. Toate aceste fenomene negative au avut asupra agriculturii în ansamblu consecințe nefaste, care persistă și în prezent [4, 5, 6].

Revenirea la sistemul proprietății private asupra pământului și implementarea relațiilor funciare de piață au determinat, în consecință, efectuarea unor modificări instituționale esențiale și desfășurarea pe terenurile agricole a unor activități tehnologice, agronomice și economice importante. Proprietarii de terenuri cu destinație agricolă au obținut titluri de autentificare a dreptului deținătorilor de teren. În procesul de împroprietărire cu pământ a fost comis un șir de erori de diferit gen, una dintre cele mai grave fiind amplasarea incorectă a cotelor de teren pe versanți (din deal în vale), fapt ce a contribuit la intensificarea eroziunii solului atât la suprafață, cât și la adâncime.

La etapa inițială a reformei funciare, politica agrară aborda privatizarea pământului și a patrimoniului drept o soluție de rezolvare a tuturor problemelor din domeniul respectiv, ceea ce în fapt s-a dovedit a fi o eroare. Mai mult decât atât, au fost neglijate în mod inexplicabil instituțiile științifice care aveau funcția de a examina și a propune variante de dezvoltare a agriculturii în noile condiții de piață. Autoritățile statale și-au amintit de existența acestor instituții abia la momentul în care rezultatele activității Programului „Pământ” au demonstrat ineficacitatea completă a acestuia, fiind stringent necesare soluții pentru redresarea situației dezastruoase.

Cadrul legislativ și normativ ce a luat ființă pe parcursul anilor 1992-2000, în lipsa structurilor asociative de valorificare a terenurilor agricole și de exploatare a bazei tehnico-materiale, precum și a unor reglementări clare în problema atribuirii și folosirii cotelor valorice ale membrilor fostelor gospodării agricole au condus la distrugerea masivă, aproape totală a patrimoniului de producție din sectorul agrar, acumulat pe parcursul mai multor decenii. Limitarea activității gospodărești a deținătorilor de cote de teren echivalent și patrimoniu de drept sau, și mai grav, lipsirea lor de posibilitatea de a forma, în baza proprietății private, întreprinderi agricole moderne (pe principiul de asociere) și impunerea gospodăriilor individuale ca unică formă de gospodărire asupra pământului au aruncat agricultura Moldovei înapoi cu jumătate de secol, făcând-o din start necompetitivă. Pe micile parcele de terenuri agricole au devenit imposibile aplicarea tehnologiilor avansate și utilizarea tehnicii performante. Majoritatea proprietarilor nu aveau pregătirea profesională necesară pentru administrarea unei gospodării eficiente. Aceste neajunsuri au cauzat scăderea bruscă a recoltei de culturi agricole, degradarea esențială a solurilor, reducerea fertilității acestora [7].

Actualmente, majoritatea sectoarelor de teren ce constituie patrimoniul țăranilor este dată în arendă liderilor unor societăți cu răspundere limitată sau se află în proprietatea gospodăriilor țărănești, care exploatează în mod individual și extensiv aproximativ 45 la sută din suprafața totală a terenurilor destinate agriculturii. Nu există nici în prezent, din păcate, un sistem rațional de repartizare a responsabilităților ce le revin arendatorilor și arendașilor, fapt care generează diferențe frecvente între aceștia, provocate de nerespectarea reciprocă a obligațiilor contractuale. De asemenea, nu avem un Centru științifico-practic de organizare și amenajare a terenurilor, de monitorizare a situației din agricultură și, drept consecință, nu se întreprind în termen util măsurile necesare pentru soluționarea problemelor stringente din domeniul dat. Situația se agravează continuu, constituind o problemă complicată cu imprevizibile consecințe sociale, economice și ecologice. Așadar, necesitatea organizării și amenajării terenurilor agricole pentru valorificarea cât mai bună a fondului funciar este azi un imperativ al timpului.

Reforma funciară promovată în ultimul deceniu a creat și alte probleme la fel de grave. Spre exemplu, divizarea proprietății (patrimoniului) a condus la distrugerea fermelor zootehnice și, respectiv, la reducerea esențială a volumului de îngrășăminte organice introduse în sol, consecințele agrochimice, agronomice, economice și ecologice fiind deosebit de nefaste. Totodată, reziduurile organice, în speță gunoiul de grajd, acumulându-se în sectoarele rurale habitate și nefiind încorporate în sol pentru a-i spori fertilitatea, prezintă o sursă esențială de poluare a mediului.

Soluționarea problemei privind dimensionarea optimă a gospodăriilor agricole constituie astăzi o premisă pentru dezvoltarea performantă a agriculturii în ansamblu și, în special, a ameliorării funciare, protecției ecologice, conservării solului, combaterii eroziunii terenurilor și a altor tipuri de degradare a acestora [8].

În vederea redresării situației, în ultimul timp Guvernul a întreprins o serie de măsuri concrete și eficiente. Printre acestea, un loc deosebit îl ocupă „Programul de consolidare a terenurilor agricole”, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 554 din 22 mai 2005. Acest document de o importanță majoră a fost elaborat în urma studierii aprofundate a experienței țărilor europene privind consolidarea și fertilizarea terenurilor agricole. Cu certitudine, programul adoptat prezintă un valoros instrument de lucru pentru desfășurarea și realizarea lucrărilor de consolidare a terenurilor. Scopul final al acțiunilor întreprinse rezidă în crearea unor condiții favorabile pentru dezvoltarea agriculturii durabile ce va contribui la asigurarea viabilității funciare, eficientizarea gestionării gospodăriilor agricole, instituirea unui cadru fiscal propice, renașterea comunităților rurale și, în ultimă instanță, ridicarea nivelului de viață al agricultorilor.

Consolidarea terenurilor agricole prevede aplicarea unui complex de măsuri orientate spre valorificarea superioară a fondului funciar, atribuindu-i acestuia un aspect ecologic profund, conservarea și sporirea fertilității solului prin implementarea asolamentelor științific fundamentate, adecvate condițiilor pedoclimatice, tehnicilor moderne, tehnologiilor avansate. Programul creează un favorabil mediu juridic, organizatoric, economico-financiar, tehnico-științific, informațional, ce permite să fie desfășurată o activitate productivă în sectorul agrar. Întreprinderile agricole consolidate, având dimensiuni optime – nu mai puțin de 500 ha, vor fi în stare să asi-

gure o productivitate maximă, precum și obținerea unor produse calitative și competitive, ceea ce va constitui o garanție a comercializării acestora și, prin urmare, a succesului în condițiile economiei de piață.

Pentru realizarea scopurilor propuse, este necesar de a desfășura o largă activitate propagandistică, de conștientizare a conceptului, criteriilor și direcțiilor principale de dezvoltare expuse în Program, folosindu-se mijloacele de comunicare, canalele informaționale, toate metodele existente, inclusiv: publicarea unor articole la temă în reviste și ziare, organizarea discuțiilor radiofonice și televizate, a lecțiilor, conferințelor, seminarelor etc. „Programul de consolidare a terenurilor agricole” va stimula elaborarea, într-o nouă redacție, a Codului Funciar al Republicii Moldova și, de asemenea, aprobarea Legii solului.

Deși Guvernul acordă o atenție sporită consolidării terenurilor agricole, problema în cauză este încă departe de a fi soluționată. Scopul final poate fi atins doar beneficiind de o finanțare bugetară satisfăcătoare, precum și de o situație social-politică favorabilă. În prezent se află în proces de consolidare mai puțin de 10 la sută din suprafața totală a fondului funciar cu destinație agricolă; cu alte cuvinte, suntem în faza incipientă a acestor activități. În conformitate cu prevederile Programului adoptat și ale Regulamentului cu privire la consolidarea terenurilor agricole, are loc implementarea proiectelor-pilot în 52 de localități, selectate potrivit unor criterii bine determinate. Oamenii de știință, inginerii cadastrali, specialiștii din sectorul agrar și întreaga societate își doresc, însă, ca programul să fie realizat pe deplin, într-o perioadă de timp cât mai redusă și cuprinzând întreg teritoriul țării.

Un instrument științifico-practic esențial îl prezintă în acest sens monografia „Consolidarea terenurilor agricole în Moldova”, semnată de Ion Botnarenco, doctor în economie, inginer cadastral de înaltă calificare. Cartea a apărut recent la editura „Pontos”, cu sprijinul organizatoric și financiar al Agenției Relații Funciare și Cadastru (redactor responsabil – D. Nour, doctor în economie). Este prima lucrare de o asemenea anvergură editată în Moldova, în paginile căreia sunt expuse în mod sistematizat ideile, concepțiile, elaborările științifice și metodele practice absolut necesare pentru rezolvarea problemelor dificile ale sectorului agricol, având în vedere specificul condițiilor pedoclimatice și socio-economice din țara noastră.

O contribuție deosebit de importantă la soluționarea problemei abordate o constituie monografia „Monitoringul calității solurilor Republicii Moldova” (coordonator – V. Cerbari, profesor universitar), apărută, de asemenea, la editura „Pontos” (2010) [7]. Lucrarea prezintă, în speță, un instrument normativ esențial, relevant la momentul actual, care le va fi de mare ajutor specialiștilor din agricultură, deținătorilor de teren, ecologiștilor etc. De menționat faptul că această monografie a fost editată cu sprijinul logistic al Institutului de Pedologie, Agrochimie și Protecție a Solului „Nicolae Dimo” (responsabil de ediție – D. Balteanschi, specialist principal, consultant științific – academicianul S. Andrieș, referenți științifici – V. Cerbari și V. Guțu, ambii profesori universitari).

Considerăm cu toată certitudinea că eforturile creative ale oamenilor de știință, conjugate cu acțiunile practice ale proprietarilor de terenuri, specialiștilor din domeniul agricol și, în general, ale tuturor agricultorilor implicați în realizarea Programului adoptat de Guvern se vor solda într-un viitor nu prea îndepărtat cu rezultatele scontate.

Bibliografie

1. Давид, Эдуард. *Социализм и сельское хозяйство*. С.-Петербург, 1906
2. Botnarenco, I. *Consolidarea terenurilor agricole în Moldova*. Chișinău, 2009
3. *Programul complex de valorificare a terenurilor degradate și sporirea fertilității solurilor*. Partea I – Ameliorarea terenurilor degradate și partea a II-a – Sporirea fertilității solurilor. Chișinău, 2004
4. Andrieș, S. *Agrochimia elementelor nutritive, fertilitatea și ecologia solurilor*. Chișinău, 2011
5. Andrieș, S. *Optimizarea regimurilor nutritive ale solurilor și productivitatea plantelor de cultură*. Chișinău, 2007
6. Donos, A. *Acumularea și transformarea azotului în sol*. Chișinău, 2008
7. Cerbari, V. *Monitoringul calității solurilor Republicii Moldova*. Chișinău, 2010
8. Andrieș, S., Krupenikov, I., Constantinov, I. ș.a. *Eroziunea solului*. Chișinău, 2004

REZUMAT

Consolidarea terenurilor agricole prevede aplicarea unui complex de măsuri în vederea valorificării efective, superioare sub aspect ecologic, a fondului funciar, conservării și sporirii fertilității solului prin implementarea asolamentelor științific fundamentate, corespunzătoare condițiilor pedoclimatice, tehnicilor moderne, tehnologiilor avansate. Programul de consolidare a terenurilor agricole aprobat de Guvernul Republicii Moldova creează un mediu juridic, organizatoric, economico-financiar, tehnico-științific, informațional favorabil pentru o activitate productivă și eficientă în sectorul agrar al țării.

ABSTRACT

Consolidation of agricultural lands provides for the application of a complex of measures with the view of an effective, superior under ecological aspect, use of the land fund, conservation and enhancement of soil fertility by implementing scientifically grounded crop rotations corresponding to the pedoclimatic conditions, modern techniques, advanced technologies. The agricultural land consolidation program approved by the Governmental Decision of the Republic of Moldova creates a legal, organizational, financial-economic, technical-scientific, information favorable environment for an efficient and productive activity in the agricultural sector of the country.

UNPUBLISHED ASPECTS ABOUT THE ASCENDING AORTA VASA VASORUM

Tamara HACINA, associate professor,
Department of Human anatomy,
State University of Medicine and Pharmacy
"N. Testemițanu"

The development of cardiac surgery in the XX-th century increased the interest for the aorta vascularization, especially for its ascending portion, which serves as a landmark for catheter insertion, in order to implement the cardiopulmonary bypass and proximal anastomoses formation necessary to perform the coronary bypass and to install the extracorporeal circulation.

A lot of studies have been carried out. The reconstructive surgery used in heart and aorta pathologies spurs a founded interest towards their micro-vascular particularities [1,2,3,6,9,10,11,12,13,14,15,16], that can be explained by the existing post-surgery complications.

In all these researches the total injection of the aorta and corpse vessels through its abdominal or thoracic portion has been done. Until nowadays the adipose plica of the ascending aorta remains a mystery [5,7,8], being affected by the heart surgeries and the necessity of its detailed study in different aspects has appeared. The advanced practical medicine puts forward new requirements. The specialists in modern cardio-vascular surgery are preoccupied with complications prophylaxis; one of these being the post-surgery bleeding, which needs a re-sternotomy [8]. This complication can prove quite problematic for patients and may affect prognosis. It is known that some cardiac surgical proceduces can damage important arteries and nerves. There are few reports on the prevention of blood vessels and nerves injury during aorta and heart surgeries. Consequently, we present some regional morphological peculiarities of the ascending aorta blood-supply sources, the knowlege of which allows to avoid injurys to the blood vessels. New methods of surgical treatment of heart diseases have made necessary an exact account of the distribution pattern and the mode of anastomosis formation in the arteries supplying the ascending aorta.

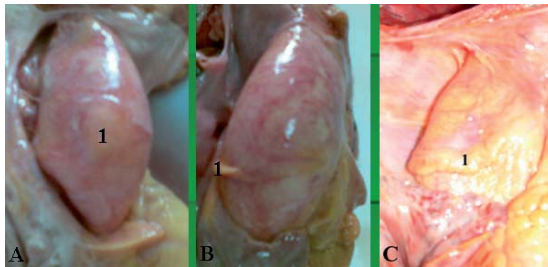

Fig. 1. Variants of adipose plica location:

A – on the right circumference of ascending aorta (4%); B – on the posterior surface (3%); C – on the anterior surface (89%).

Research material and methods

Gelatin solution injection study was carried out on a total of 30 adult and 3 fetal human aortae. Macro- microscopic study of sources of blood-supply to the ascending aorta by coloring the aorta adventitia samples with the Schiff reagent was performed. Immunohistochemical and histological studies (hematoxylin-eozin-treated preparations examination and coloring by Van-Gieson) of aorta wall sections were undertaken to find answers to current questions related to cardiology and angiology.

Results and discussion

The blood pressure on the aorta walls is distributed differently as follows: the pressure on the aorta walls is twice higher than in the thoracic portions, and 4 times higher than in its upper abdominal section. Even more, there is a blood pulsation from the inner part of the vessel and contractions of the right atrium from outside. The special work conditions of this aorta section suppose the existence of structural peculiarities in the ascending aorta, something that hasn't had a multilateral approach in the specialty literature.

According to the existing data [11,12,17], some of the vascular sources of the ascending aorta may be considered the bronchial and mediastinal arteries, the accompanying artery of the vagus, the right coronary artery (*fig. 2.*).

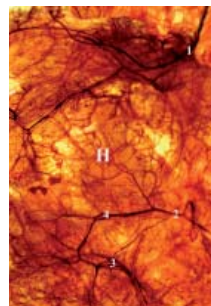

Fig. 2. Vasa vasorum of ascending aorta:

1 – branch of bronchial artery; 2 – branch of the left coronary artery; 3 – branch of the right coronary artery; 4 – coronary arteries anastomoses; H – zone of Rindfleisch' fold. Coloring with Schiff reagent, x 2.

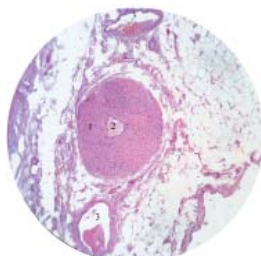

Fig. 3. Transverse section of the ascending aorta fat fold:

1 – paraganglion; 2 – arterial vessel; 3 – veins.

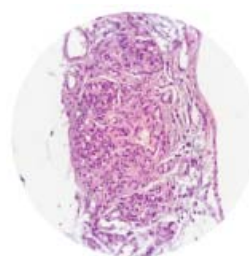

Fig. 4. Longitudinal section of the ascending aorta fat fold: 1 – paraganglion.

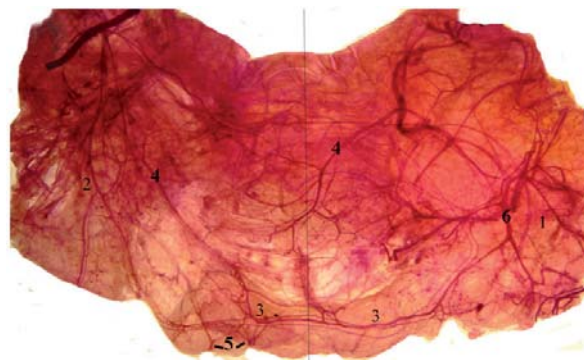

Fig. 5. Vasculonervous plexus of ascending aorta:
 1 – anterior semicircumference; 2 – posterior semicircumference; 3 – adipose plica;
 4 – descending sources of blood-supply; 5 – ascending sources of blood-supply;
 6 – vasa vasorum interna. Coloring with Schiff reagent, x 2.

The topography of the blood vessels depends directly on the placement of the aortic fat fold. In the specialty literature sources, the adipose plica is described as a formation on the front side of the ascending aorta [4,7,8]. Studying 281 preparations, its location on the right and posterior aorta circumference was also established (*fig. 1*). The anastomoses of the ascending and descending sources of vascularisation and the formation of a rich vascular network take place in all the cases at the plica level. In order to get more exact results, the injection with the gelatin solution through the brachiocephalic trunk was performed, the procedure being followed by the samples coloring with Schiff reagent. Combining methods, allowed us to complete the list of vascular sources. We agree with the authors' opinion [11,12] about the participation of both coronary arteries in the ascending aorta vascularization.

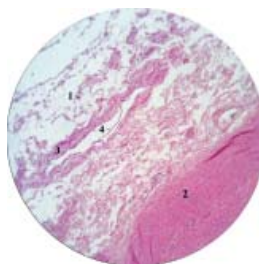

Fig. 6. The fragment of adipose plica:
 1 – adventiion; 2 – media;
 3 – vein; 4 – valve.
 Coloring with haematoxylin-eosin, x 10.

Thus, sources of vascularization not yet described in the specialty literature have been found. Vasa vasorum interna have their origin on the left side of the ascending aorta, above the level of the adipose plica location. The arteries, one to six in number, extend downward towards the right side of the plica and participate in the formation of anastomosis between the ascending and descending vascular sources. In all cases a vessel or a branch with a wider lumen passes through the centre of the subepicardial paraganglion (*fig. 3*) of the fat fold, ensuring its ample vascularization (*fig. 4*). It is these particular topographical correlations that provide the blood haemoreception in the incipient portion of aorta. Vasa vasorum interna move towards the adipose plica, and take part in the vascular plexus formation (*fig. 5*). These vessels form anastomoses with other vascular sources, including the coronary arteries. Consequently, the oxygenated blood influx to the heart takes place during both systole and diastole of the heart.

Originating in the aorta and having a high blood pressure, they present a risk factor for haemorrhage in case of their damage. So far, the technique of cannula insertion and extracorporeal

circulation installation in bypass performing has stipulated the removal of the plica in order to ensure access.

Another peculiarity referring to venae vasorum of the plica area is the fact that they have valves (*fig. 6*) preventing the blood backflow in particular hemodynamic conditions.

References

1. Clarke, J.A. *An x-ray microscopic study of the development of the vasa vasorum in the human foetal aorta and pulmonary trunk*. Acta Anat (Basel) 1966; 63(1):55-70
2. Stefanadis, Christodoulos, I.; Karayannacos, Panagiotis, E.; Boudoulas, Harisios, K.; Stratos, Costas. G; Vlachopoulos, Charalambos, V.; Dontas, Ismene, A.; Toutouzas, Pavlos, K.; *Medial necrosis and acute alterations in aortic distensibility following removal of the vasa vasorum of canine ascending aorta*. 1992. Cardiovascular Research, Volume 27, Issue 6, pp. 951-956
3. Angouras, Dimitrios; Sokolis, Dimitrios P.; Dosios, Theodosios; Kostomitsopoulos, Nikolaos; Boudoulas, Harisios; Skalkeas, Gregorios; Karayannacos, Panagiotis E. *Effect of impaired vasa vasorum flow on the structure and mechanics of the thoracic aorta: implications for the pathogenesis of aortic dissection*. Eur J Cardiothorac Surg 2000; 17:468-473
4. Lebona, G.T. *Morphological variations of the human ascending aortic fold*. J.Anat., 1999, 183, p. 275-279
5. Lindsay, C.H. John. *Crista aortae ascendens, ascending aortic fold or Rindfleisch's fold – an enigma, replay*, Clinical Anatomy, 2004, 17:159-160
6. McMahon, C.J.; Ravekes, W.J.; Smith, E.O.; Denfield, S.W.; Pignatelli, R.H.; Altman, C.A.; Ayres, N.A. *Risk factors for neo-aortic root enlargement and aortic regurgitation following arterial switch operation*. Pediatr. Cardiol. 2004 Jul-Aug; 25(4):329-35
7. Morrison, J., Codispoti, M., Campanella, C. *Reply to Crista aortae ascendens, ascending aortic fold or Rindfleisch's fold – an enigma*. Clinical anatomy, 2004, 17:161-162
8. Morrison, J.; Codispoti, M.; Campanella, C. *Surgically relevant structure on the ascending aorta*. Clin Anat. 2003 May; 16(3):253-5. Comment in: Clin Anat. 2004 Mar; 17(2):159-60; author reply 161-2
9. Nakayama, T. *Vasa vasorum with special reference to the aorta and their development*. Okajimas Folia Anat Jpn. 1956 Sep; 28(1-6):365-76
10. Okuyama, K.; Yaginuma, G.; Takahashi, T.; Sasaki, H.; Mori, S. *The development of vasa vasorum of the human aorta in various conditions*. A morphometric study. Arch Pathol Lab Med. 1988 Jul; 112(7):721-5
11. Parke, W.W. *The vasa vasorum of the ascending aorta and pulmonary trunk and their coronary-extracardiac relationships*. Am Heart J. 1970, Dec. 80(6):802-10
12. Robertson, H.F. *The vascularization of epicard and periaortic fat pads*. Am J Pathology 1930 Mar; 6(2):209-215
13. Schlichter, J.; Harris, R. *The vascularization of aorta*. American Journal of the Medical Sciences: December 1949 - volume 218 - Issue 6 - pp 610‐ 615
14. Smetana, H. *Vasa nutritia der aorta*. Virch Arch Pathol Anat Physiol Klin Med, 1930, 174:170-187. Virchows Archiv, Volume 274, Number 1, 170-187

15. Stefanadis, C.; Vlachopoulos, C.; Karayannacos, P.; Boudoulas, H.; Stratos, C.; Filippides, T.; Agapitos, M.; Toutouzas, P. *Effect of vasa vasorum flow on structure and function of the aorta in experimental animals*. Circulation. 1995 May 15; 91(10):2669-78

16. Yildiz, Ali; Gur, Mustafa; Yilmaz, Remzi; Demirbag, Recep. *The association of elasticity indexes of ascending aorta and the presence and the severity of coronary artery disease*. Coronary Artery Disease: August 2008 - volume 19 - Issue 5 - pp 311-317

17. Кузьмина-Преградова, А.В. *Об артериальном снабжении начального отдела аорты*. АГЭ, 1953, т.30, в.1, стр. 39-44.

SUMMARY

The research was conducted in order to determine the causes of postoperative bleeding in heart surgery. Combining the method of injection with the macro-microscopic study by staining with Schiff' reagent, we identified and described vasa vasorum internaе they been an important component of sources of blood-supply to the ascending aorta, their correlations with other vascular sources, including coronary arteries, but also their correlation to the aortic fat fold.

REZUMAT

Cercetarea a fost efectuată cu scopul de a determina cauzele ce provoacă hemoragii postoperatorii în intervențiile chirurgicale pe cord. Prin combinarea metodei de injectare cu studierea macro- microscopică prin colorația cu reactivul Schiff, au fost evidențiate și descrise vasa vasorum internaе ca un component important al vascularizației aortei, corelațiile lor cu alte surse vasculare, inclusiv cu arterele coronare și, de asemenea, raportul lor față de plica adipoasă.

UTILIZAREA DISPOZITIVELOR ACTIVE LA EFECTUAREA LUCRĂRILOR AGRICOLE

conf. univ., dr. Ilie BOTEZ,
Universitatea Tehnică a Moldovei

conf. univ., dr. Alexei BOTEZ,
Universitatea Tehnică a Moldovei

La începutul secolului XX, odată cu apariția tractoarelor, încep să fie construite diferite dispozitive (unelte) auxiliare, destinate prelucrării solului. Printre acestea se numără atât dispozitivele pasive, adică uneltele care prelucrau solul datorită acțiunii de deplasare a tractorului, cât și uneltele active, înzestrate cu elemente care efectuează mișcări individuale față de cadrul portant (fig. 1). Mișcarea acestor dispozitive poate fi rectilinie sau rotativă.

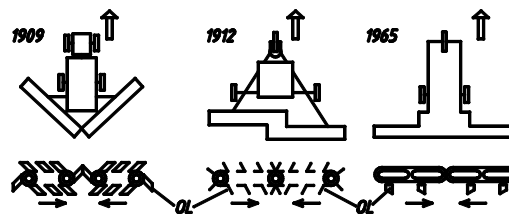

Fig. 1. Evoluția constructivă a plugurilor active

Prima documentare a dispozitivelor active cu mișcare rotativă apare în Franța prin anul 1930 (fig. 2).

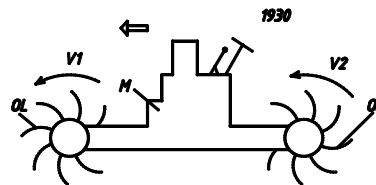

Fig. 2. Schema dispozitivului activ cu mișcare rotativă

Dispozitivele active nu au căpătat însă o răspândire largă, dat fiind faptul că erau mai complicate, mai masive și pentru acționare necesitau propulsoare compacte.

An de an proiectanții reveneau totuși la elaborarea mecanismelor active, deoarece acestea oferă și un șir de avantaje. Sub aspectul construcției, plugurile active conțin o serie de secții ase-

mănătoare cu șenile de tractor, de care sunt fixate corpurile acestora. Secțiile, instalate pe două tăvăluguri, se deplasează continuu, perpendicular pe direcția deplasării tractorului. Unele dintre secții ară, altele se mișcă în gol, revenind la poziția inițială. Axele tăvălugurilor pot fi atât paralele, cât și înclinate reciproc. Prelucrarea solului are loc datorită diferenței vitezelor de rotație a roților tractorului și (sau) ale frezelor (fig. 3 c).

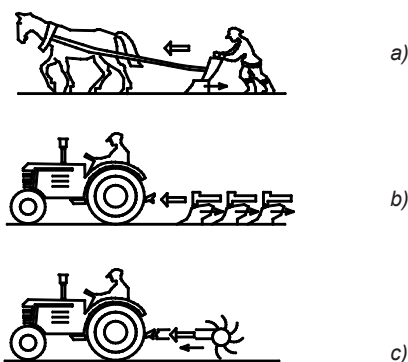

Fig. 3. Scheme ale procesului de arat:

- a) *Cu ajutorul calului (forța de tracțiune coincide cu direcția mișcării, forța de rezistență a solului este îndreptată în partea opusă);*
- b) *Cu ajutorul tractorului înzestrat cu plug obișnuit;*
- c) *Cu ajutorul tractorului înzestrat cu freză activă (forța de tracțiune coincide cu direcția mișcării, forța de frezare a solului este îndreptată în aceeași direcție și, prin urmare, se sumează la forța de tracțiune)*

Creșterea continuă a nivelului de dotare a agriculturii este însoțită de sporirea producției dispozitivelor de prelucrare a solului. Conform studiilor efectuate, gradul de sporire a productivității solurilor rămâne la un nivel mai scăzut decât cel al creșterii consumurilor de energie. Totodată, volumul solului prelucrat este direct proporțional cu viteza dispozitivului, iar consumul de lucru este proporțional cubului vitezei. Astfel, sporirea suprafețelor prelucrate simultan nu mai dă rezultate, deoarece rezistența la tracțiune crește la pătrat față de numărul corpurilor atașate.

Forța de tracțiune este valorificată prin aderența tractorului la sol și depinde de masa tractorului, însă aceasta nu poate fi majorată artificial, deoarece astfel se micșorează randamentul tractorului. Prin urmare, eficiența consumurilor de energie în agricultură este în continuă scădere. Cauza unei atare situații rezidă în concepțiile învechite privind tehnologiile de prelucrare a solurilor.

Așadar, tractorul, la început slab și nesigur, astăzi puternic și fiabil, a înlocuit calul pentru a învinge forța de rezistență a solului. Rolul tractorului și cel al dispozitivului activ sunt opuse: tractorul trage, dispozitivul frânează; tractorul compactează, dispozitivul afână. În ambele cazuri, însă, intervenția omului are drept consecință erodarea solului. Se știe că la o adâncime de 7,5 centimetri densitatea solului sporește cu 9...23%, capilaritatea scade cu 28...40%, gradul de pătrundere a umidității în sol se reduce cu 60...93%. Solurile compacte sunt erodate de ape, cele afânate – de vânturi. Iată de ce numărul de deplasări ale tractorului pe ogor trebuie redus la minimum.

În această ordine de idei, o ieșire din situație ar prezenta-o utilizarea pe larg a mașinilor cu dispozitive active. Aceste dispozitive nu necesită forțe de tracțiune mari, masa lor este suficientă pentru pătrunderea în sol, iar randamentul de lucru – mai mare decât cel al dispozitivelor pasive.

Tractorul poate avea în acest caz o masă mai scăzută, iar viteza de prelucrare a solului nu este limitată. Rolul vehiculului se reduce la transportarea dispozitivului spre câmp și la uniformizarea vitezei de prelucrare a solului.

Un astfel de tractor este prezentat în fig. 4 [1, 2]. Masa, complexitatea și costul acestui tractor sunt minime.

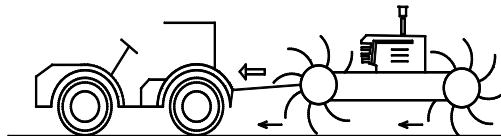

Fig. 4. Minitractor pentru transportarea și ghidarea mașinilor active

Fiind înzestrat cu motor, dispozitivul activ poate funcționa și de sine stătător. Astfel de mașini sunt numite reactive. Mașinile reactive cumulează funcțiile de propulsor și de organ de lucru. Forța motorului este în acest caz utilizată mai eficient, fiind îndreptată aproape în întregime la prelucrarea solului.

Bibliografie

1. Бостан, И.А., Дулгеру, В.Е., Ботез, И.Г., Оглиндэ, Г.Г. *Планетарная прецессионная передача для минитрактора*. Тракторы и сельхозмашины, № 2, 1992, стр. 6-7
2. Бостан, И.А., Ботез, И.Г., Дулгеру, В.Е., Трибой, Г.В. *Мотор-колесо с прецессионной передачей*. Тракторы и сельхозмашины, № 4, 1993, стр. 13-14

REZUMAT

Un efect benefic pentru dezvoltarea agriculturii moderne îl prezintă utilizarea pe larg a mașinilor cu dispozitive active. Aceste dispozitive nu necesită forțe de tracțiune mari, masa lor este suficientă pentru pătrunderea în sol, iar randamentul de lucru – mai mare decât cel al dispozitivelor pasive. Tractorul poate avea în acest caz o masă mai scăzută, iar viteza de prelucrare a solului nu este limitată. Rolul vehiculului se reduce la transportarea dispozitivului spre câmp și la uniformizarea vitezei de prelucrare a solului.

Masa, complexitatea și costul acestui tractor sunt minime. Fiind înzestrat cu motor, dispozitivul activ poate funcționa și de sine stătător. Aceste mașini, numite reactive, cumulează funcțiile de propulsor și de organ de lucru. Forța motorului este în acest caz utilizată mai eficient, fiind îndreptată aproape în întregime la prelucrarea solului.

ABSTRACT

A beneficial effect for the development of modern agriculture is the extensive use of machines with active devices. These devices do not require high tensile forces, their weight is sufficient to penetrate into the soil, and the work efficiency higher than that of the passive devices. The tractor may have in this case a lower mass and the soil tillage speed is not limited. The role of the vehicle is reduced to the transportation of the device to the field and standardization of the soil tillage velocity.

The weight, complexity and cost of said tractor are minimal. Being equipped with a motor, the active device can also work independently. These machines, called reactive, cumulate the functions of propeller and work member. The motor's power is used more effectively in this case, being directed almost entirely to the tillage of soil.

OPTIMIZAREA DIAGNOSTICULUI ȘI TRATAMENTULUI COMPLEX ÎN STOMATITELE HERPETICE

conf. univ., dr. Diana UNCUȚA

acad. Valeriu RUDIC

Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „N. Testemițanu”

Cercetările asupra afecțiunilor herpetice reperate concomitent sau exclusiv la nivelul cavității bucale, efectuate în ultimele decenii, au necesitat revederea principiilor de diagnostic și tratament al stomatitelor herpetice [2, 9, 15].

Herpesul simplex (VHS) este o maladie infecțioasă, care se manifestă prin erupții veziculoase unice sau aglomerate ce tind să recidiveze. Agentul provocator este un virus dermatoneurotrop dotat cu DNA – virusul herpetic simplu. Rezervoarele virusului, care conțin germele în stare de latență, sunt ganglionii regionali senzitivi (în special, cei retrași în ganglionii spinali și craniocerebrali faciali). Virusul latent se poate reactiva ca formă infecțioasă, provocând infecția recurentă – herpesul recidivant [3, 16].

La prezumtivele mecanisme ce reactivează VHS-ul se referă provocațiile prin factori fizici și afectivi, modulațiile climaterice de sezon, deteriorarea rezistenței imune. În ipostaza de factori declanșatori se pot manifesta infecțiile virale acute, gripa, dereglările digestive, neuroendocrine, stresul emoțional, radiațiile cu ultraviolete, diferite traumatisme [4, 5, 8, 21, 23].

Tactica curativă, abordată de medic în situația bolnavului cu stomatită herpetică acută, inclusiv în recidivă, urmează să fie determinată de severitatea maladiei și de etapa de desfășurare a acesteia. În caz de maladie cu severitate medie și în formele severe evolutive la bătrâni și la copii tratamentul general se va indica, preferențial, de comun acord cu pediatrul și cu medicul de familie.

După ce s-au elaborat remediile antivirale [17, 22, 23], chimioterapia s-a impus pe o poziție prioritară în raport cu infecțiile herpetice acute, cu atingeri ale sistemului nervos central și ale altor sisteme, precum și în cazul infecției herpetice la nou-născuți. Substanțele antivirale sunt foarte utile în tratamentul formelor recurente de *herpes simplex* pe tegumente și pe mucoase.

Atitudinea față de terapia maladiilor virale acute de pe mucoasa orală poate fi diferită în funcție de țară, zonă geografică și chiar de instituție medicală [25]. Opțiunea pentru un remediu sau altul

este determinată de o serie de caractere clinice, sociale și economice ale pacientului abordat. Medicul va lua în calcul vârsta pacientului, prezența maladiilor asociate, situația epidemiologică și, desigur, statutul social al familiei bolnavului.

Durata terapiei antivirale de sistem se decide în funcție de dinamica tabloului clinic. Mai mulți autori [24, 27] recomandă remedii antivirale în primele 2-3 zile, majoritatea insistând, însă, ca acestea să fie administrate în decurs de 5-10 zile.

Armentariul de preparate antivirale puternice, care se produc în prezent, este destul de variat, însă cel mai frecvent în practica clinică se face apel la analogii guanozinici: *aciclovir*, *ganciclovir*, *valaciclovir*, *famciclovir*, *penciclovir* [1, 4, 8, 11, 20, 26].

Majoritatea cercetărilor realizate până în prezent denotă faptul că asistarea medicamentoasă eficientă contra primoinfecției cu herpes-virusuri este un deziderat foarte dificil de realizat, de aceea se mizează pe calitatea tratamentului antiherpetic care, fiind bine aplicat și complex, poate asigura o protecție mai mult sau mai puțin durabilă contra reactualizării infecției herpetice [21, 24].

Ultima apreciere vizează în modul cel mai direct stomatitele herpetice. Astfel, toate herpes-virusurile umane sunt dotate cu proprietăți biologice absolut unice: *persistență*, adică proprietatea de a se replica permanent în structurile pe care le-au preferat pentru atac și prin care în organism va persista pericolul permanent de reinițiere a procesului infecțios; *latență* – calitate, datorită căreia virusul herpetic va rămâne cantonat în forme morfologic și imunologic modificate în celulele nervoase ale ganglionilor senzitivi regionali (în raport cu locul de inserție al herpes-virusului), până când, sub influența diferitor factori intracelulari sau externi, se va produce reactivarea virusului și revenirea infecției virale; și, în sfârșit, *tropismul tisular* al virusului, care preferă anumite structuri nervoase.

Deci, miza de suport a profilaxiei pentru stomatitele herpetice, cea mai frecventă formă de primoinfecție cu virusul *herpes simplex*, o constituie instituirea unui tratament antiviral eficient, pentru care se aplică preparate antiherpetice de înaltă specificitate – nucleozide aciclice, acestea fiind niște analogi sintetici ai componentelor DNA uman și ai virusului herpetic. Primul și, deocamdată, cel mai eficient preparat antiviral este Aciclovirul (Zovirax).

Au fost elaborate și testate și alte preparate antivirale, însă pentru un atac complex și cu mai multă siguranță a remisiunilor îndelungate se aplică preparatele antiherpetice în combinație cu agenții imunotropi. Și pentru acest mod de abordare s-au pronunțat mulți specialiști, având în vedere faptul că suplimentarea terapiei cu remedii ce intervin echilibrant în sistemul imun al organismului este un gest de justificare etiopatogenică, reactivarea infecției virale demonstrând lipsa de vigilență imună a organismului gazdă [7, 10, 15].

Dacă primele tranșe curative sunt bine cunoscute de către medici și se aplică în modul indicat, în ceea ce privește tratamentul adjuvant și consolidarea terenului organic mai există multe necunoscute.

În căutarea unor remedii care să fie inofensive și, eventual, protective în raport cu țesuturile afectate, am decis să testăm sub acest aspect calitățile curative ale unui recunoscut remediu natural – BioR. Acesta este un preparat autohton de elaborare recentă, aplicat cu succes în tot mai multe domenii medicinale în formula care combină efectele sale cu un antiviral clasic – Valtrex (valaciclovir).

Scopul studiului

Studiul de față își propune următoarele scopuri: a) extinderea arsenalului de remedii destinate pentru tratamentul maladiilor mucoasei bucale de etiologie virală, în particular al herpesului perioronazal și al celui bucal; b) testarea BioR-ului în calitate de remediu antiviral, datorat efectului de stimulare a producerii de interferoni, observând, în special, oportunitatea lui curativă în completarea formulei antivirale cu preparate de efect recunoscut.

Materiale și metode de studiu

Studiul a testat un preparat biologic autohton – BioR în fiole și BioR gel – în tratamentul stomatitelor herpetice, indicat pentru completarea terapiei antivirale sistemice. Cercetările au vizat două loturi de bolnavi: 57 de pacienți (cu vârste cuprinse între 15-27 și 35 de ani), catalogați ca suferinzi de stomatite herpetice recidivante, și 38 de cazuri declarate ca primoinfecții cu virusul *herpes simplex*, pentru tratamentul cărora s-a folosit BioR, administrat în aplicații locale și sistemice, concomitent cu terapia antivirală locală și sistemică, în volumul și cu durata indicată de severitatea fenomenelor curente, evoluția maladiei și numărul de puseuri de reactivare.

Protocol curativ: de 4-8 ori pe zi se clătește cavitatea bucală cu o soluție de clorhexidină gluconat 0,06% timp de 30-60 secunde, apoi pe sectoarele afectate ale mucoasei se aplică gel *Lidochlor*, se prelucrează cavitatea bucală, timp de 3-5 minute, cu o soluție ozonizată de NaCl 0,9%, care conține 4-5 mg/l de ozon, iar peste 3-5 minute se aplică gelul BioR 0,1%. Totodată, se administrează de două ori pe zi *per os*, 500 mg de Valtrex pe parcursul a 5-7 zile și, în funcție de severitatea afectului herpetic, se injectează intramuscular, de 1-2 ori pe zi, 1 ml BioR 0,5%.

Pacienții încadrați în primul lot se află sub observarea serviciului stomatologic pe parcursul diferitelor intervale de timp (1-3 ani) și fac tratamente, inclusiv reluate pentru puseuri de reactivare a infecției herpetice.

Pacienții din lotul II (38 – în majoritatea lor adolescenți, tineri, adulți) s-au prezentat pentru prima dată la serviciul stomatologic cu erupții herpetice localizate periorobucal sau pe mucoasa intrabucală, afectele având o vechime de la 1-4 până la 6-7 zile (17 pacienți aveau elemente herpetice localizate labial, 11 – erupții cantonate labial și extinse pe tegumentul facial, 10 – cruste herpetice nazale și perioronazale).

Acestor bolnavi li s-au aplicat toate îngrijirile dictate de intensitatea fenomenelor specifice invocate (adică de senzațiile subiective) – manopere medicale topice de aseptizare, calmare a durerii și terapie de sistem necesară.

Așadar, BioR-ul s-a administrat în formulă combinată cu Valtrex (brevet de invenție MD 3724 G2 2008.10.31), remediu antiviral puternic, pentru a consolida acțiunea antiherpetică a complexului terapeutic prescris, dar și pentru a durabiliza efectul curativ. Obținut prin tehnologii originale de sinteză orientată, extragere succesivă din biomasa de *Spirulina platensis* (Nordst) Geitl, BioR-ul a fost recunoscut și validat oficial ca remediu citoprotector și stabilizant al membranelor celulare și lizozomale, fiind remarcat de mai mulți specialiști pentru efectul său de stimulare a producției de interferoni. Am mizat și noi, similar altor specialități medicinale [12, 19], pe calitățile deosebite ale acestui preparat, determinate de componența sa unică, incluzând o gamă largă de aminoacizi, oligopeptide, vitamine liposolubile și hidrosolubile și microelemente de valoare esențială pentru buna derulare a proceselor vitale ale organismului. Prin efectul său membranostabilizant, BioR-ul poate

realiza și efecte de agent antiviral, deoarece s-a observat că blochează transcenderea virusului în celulă și astfel se sistează multiplicarea virală.

Rezultate

Efectele curative (ulterior – și preventive) ale BioR-ului gel se datorează, în primul rând, compoziției sale relevante: extrase cu efect benefic recunoscute de milenii din cianobacteriile *Spirulina platensis*. Autorii remediei BioR gel (brevet de invenție MD 2671 G2 2005.01.31) au suplimentat dimetilsulfoxidul, favorabil transbordului membranocelular, dar și gelifiant, cu excipienți și apă. Interacțiunea componentelor menționate a atribuit produsului final un efect sinergic, ce asigură intensificarea considerabilă a efectului antiviral și, în special, antiherpetic, fără a avea și efecte adverse. Este vorba, deci, de o compoziție ajustată optim: dimexidul favorizează penetrarea profundă în țesutul zonei lezionale a substanțelor biologice active care se conțin în extractul de biomasă *Spirulina platensis* și blochează pătrunderea virusului în interiorul celulei. Substanțele bioactive pătrunse în celulă favorizează accelerarea proceselor regenerative, ameliorează imunitatea celulară și, prin efect sinergic, intensificarea activității antivirale a componentelor de ingredientă, inclusiv a preparatului antiviral clasic Valtrex.

Valtrex-ul (sinonim – Valaciclovir) este un analog nucleozidic al purinei (Guanină), aplicat ca remediu antiviral care, potrivit firmelor producătoare, este rapid și aproape complet transformat în Aciclovir. Acesta din urmă este un inhibitor specific al virusului herpetic, cu activitate *in vitro*, împotriva virusului *herpes simplex* (VHS), tipul 1 și tipul 2, dar și al virusului de varicela Zoster (VZV), citomegalovirusului (CMV), virusului Epstein-Barr (EBV) și al virusului herpes uman 6 (HHV-6). Aciclovirul inhibă sinteza ADN-ului virusului herpetic, imediat ce a fost fosforilat la forma activă trifosforică. Prima etapă, cea a fosforilării, implică antrenarea unei enzime specifice virusului. În cazul virusurilor HSV, VZV și EBV, această enzimă este timidinkinaza virală (TK), singura prezentă în celulele infectate cu virus. Aciclovir trifosforat inhibă competitiv polimeraza ADN-ului viral și, astfel, întrerupe lanțul proceselor de sinteză a ADN-ului viral, prin care se blochează replicarea virală.

Proprietăți farmacocinetice: Ca rezultat al administrării orale, Valaciclovir-ul (Valtrex) se absoarbe rapid, fiind transformat în Aciclovir. După prima doză de 1000 mg de Valaciclovir, concentrația maximă plasmatică este de 25 mM (5,7 μg/ml), la un interval de 1,75 de ore după administrare. Biodisponibilitatea Aciclovir-ului din Valaciclovir constituie 54% și nu este afectată de alimentație. Timpul de înjumătățire plasmatic al Aciclovir-ului, după doze unice sau multiple de Valaciclovir, este de 3 ore. Mai puțin de 1% din doza de Valaciclovir administrată este eliminată urinar.

Remediul BioR gel a fost aprobat în Clinica Stomatologică a USMF „N. Testemițanu”, Catedra Stomatologie Pediatrică, Spitalul clinic republican pentru copii „E. Coțaga” [11, 12].

Probele monitoringului de laborator atestă aproape la toți pacienții care au beneficiat de complexul terapeutic elaborat de noi că BioR gel și soluția fiolată se administrează ușor, nu produc iritații, senzații dureroase. Efectele clinice observate asupra celor 95 de pacienți incluși în tratament se manifestă prin ameliorarea certă și rapidă a statutului local: dispariția de edem, hiperemie, prurit, stingere și dispariție a elementelor veziculoase, erozive și a crustelor. Este remarcabil și faptul că procesul de epitelizare a focarelor eruptive și ameliorarea stării generale a pacienților survine în termene mai reduse decât se raportează obișnuit în stomatitele herpetice de severitate medie și în cele severe evolutive. Astfel, se reduce considerabil perioada tratamentului, însă rezultatul cel

mai important îl prezintă efectul remarcabil și cu adevărat durabil. La cei mai mulți dintre pacienții supuși tratamentului (79 de cazuri) boala nu mai recidivează.

Prezentare de caz, nr. 1

Pacienta V., în vârstă de 21 de ani, s-a prezentat cu eroziuni extinse localizate la nivelul mucoasei bucale, limbă, buze; jenă la masticăție; dureri de cap; salivație abundentă (fig. 1). Manifestările clinice au apărut brusc, iar starea generală s-a agravat după o suprarăcire, inițial fiind prezentă o subfebrilitate de 37,6 C°. De la început, pe mucoasa jugală au apărut vezicule care s-au spart a doua zi, formând elemente dureroase.

Obiectiv: mucoasa orală este hiperemiată, se atestă prezența elementelor herpetice multiple (eroziuni, afte), localizate în sectorul buzelor, al limbii, al palatului dur, extrem de dureroase la atingere. Se simte un miros fetid din cavitatea bucală, iar ganglionii limfatici regionali sunt măriți în volum, dureroși la palpare.

Antecedentele heredocolaterale nu sunt semnificative. Investigațiile hematologice și biochimice uzuale s-au situat în limite normale. Datele clinice, anamnestice și de laborator existente nu au fost suficiente pentru stabilirea unui diagnostic de certitudine.

Fig. 1. Stomatită herpetică acută, elemente herpetice angajate pe limbă și pe buze

Fig. 2. Stomatită herpetică acută, după tratament

Pentru precizarea diagnosticului la toți pacienții s-au efectuat:

- investigații generale de laborator;
- examene virusologice;
- utilizarea reacției de amplificare genică (PCR);
- examenul citomorfologic;
- examenul bacteriologic al florei microbiene a mucoasei bucale și al sensibilității la preparatele chimioterapice.

Diagnosticul. Stomatită herpetică acută, forma medie.

Acest diagnostic a fost elaborat în urma examenelor citologic și virusologic (prezența ADN viral de VHS, tip 1 în conținutul secreției orale), imunologice (IFN gamma 76,15 pg/ml), citologice (prezența celulelor patognomice gigante multinucleate Unna, epiteliocite în formă de „ochi de taur” (fig. 3).

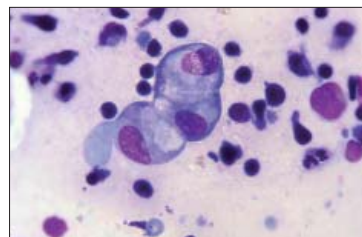

Fig. 3. Stomatită herpetică. Infiltrații cu polimorfonucleare alterate. Celule epiteliale balonizate cu modificări structurale și ale nucleelor, epiteliocite în formă de „ochi de taur”

S-a efectuat tratamentul conform metodei propuse. Elementele herpetice s-au epitelizat la a patra zi (fig. 2). Nu s-au observat recidive. La o lună după tratament datele de laborator au fost: virusologice (ADN viral al VHS tipul 1, nu s-a depistat), imunologice (IFN gamma 192 pg/ml), citologice (celule epiteliale, fără modificări patologice). Starea generală a fost apreciată ca fiind în continuare satisfăcătoare. Bolnavei i s-a recomandat să se prezinte la controale reluate la 2, 6 și 12 luni.

Prezentare de caz, nr. 2

Pacientul O., în vârstă de 38 de ani, a solicitat consultație medicală pentru ulcere dureroase, care produc jenă în timpul masticăției și la vorbire, febra – 38,4°; suferă de insomnie.

Istoricul bolii: ulcerele apar pe parcursul a 5 ani, la fiecare 3-4 luni. Pacientul susține că recurența acestor elemente dureroase este în corelație cu stresurile permanente de la serviciu și cu afecțiunile respiratorii frecvente.

Examenul obiectiv: mucoasa orală – eritematoasă; elemente herpetice caracteristice – erozive, localizate pe marginile laterale și inferioare ale limbii, pe mucoasa labială și pe roșul buzelor, la nivel parietal, palatin – în total 14 elemente eruptive (fig. 4). Salivație abundentă, halenă orală, ganglionii limfatici regionali sunt măriți în volum și dureroși.

Diagnosticul. Stomatită herpetică recurentă.

Acest diagnostic a fost confirmat de datele virusologice (prezența ADN-ului viral de VHS tipul 1, în conținutul secreției orale), imunologice (IFN gamma 65,56 pg/ml), citologice (prezența epiteliocitelor „ochi de taur” sau a celulelor epiteliale gigante multinucleate), dar considerând recurențele induse de diferite situații endo - și exogene, s-a realizat și un studiu de diferențiere diagnostică.

Diferențierea diagnostică a luat în calcul următoarele posibilități de departajare:

- stomatită aftoasă cronică recidivantă;
- maladia Behcet;
- stomatită herpetică acută (primară);
- stomatită candidozică;
- stomatită medicamentoasă;
- eritemul polimorf;
- sindromul Stevens-Johnson și lichenul plan eroziv;
- pemfigus vulgar.

Fig. 4. Stomatită herpetică recidivantă, multiple elemente herpetice

În conformitate cu severitatea elementelor herpetice

și cu statutul imun compromis, s-a adoptat și programul curativ, care a fost aplicat într-o formulă combinată, elaborată de noi, având ca agenți esențiali BioR-ul, Valtrex-ul și Vitrum-ul antistres. Vindecarea completă a elementelor herpetice a survenit în a cincea zi. La o lună după tratament datele de laborator au indicat: virusologice (ADN viral al VHS-ului tipul 1, nu s-a depistat), imunologice (IFN gamma 104 pg/ml), citologice (celule epiteliale obișnuite). Nu s-au observat recidive și, după toate evidențele, vindecarea este durabilă, deoarece la toate vizitele de supraveghere subcurativă și postcurativă (3, 6 luni, 1 an), bolnavul nu a mai invocat niciun puseu de recrudescență a fenomenelor herpetice orale.

Prezentare de caz, nr. 3

Pacienta P., 52 de ani, a acuzat prezența erupțiilor frecvente și a crustelor în sectorul buzelor, bărbiei, prezența unei presiuni, disconfort al buzelor (fig. 5). Apar vezicule la nivelul buzelor și al tegumentelor cutanate în jurul buzelor, care apoi se sparg și se acoperă cu cruste gălbui. Rămân pete pigmentate, care dispar foarte încet. Au fost recomandate diferite unguente ca: Evirox, Aciclovir, Zovirax, dar cu efect provizoriu.

Antecedente: Prezența herpesului după orice suprarăcire de 3-4 ori pe an, pe parcursul a 3 ani, stres, imunitate scăzută, anemie feriprivă; stă la evidența medicului de familie.

Obiectiv: Mucoasa bucală – fără elemente lezante herpetice. În sectorul buzelor și perioral prezența veziculelor grupate în buchet, care apoi s-au spart, formând cruste dureroase la atingere și o suprafață sângerândă. Mucoasa buzei inferioare este acoperită cu scuame de aspect neglijent, localizate mai ales în zona Klein.

Fig. 5. Herpes labial și perioral recurent. Cheilită exfoliativă

Fig. 6. Aspect clinic postcurativ al herpesului labial și perioral recurent

Diagnosticul. Herpes labial și perioral recurent.

S-a administrat:

I. Terapie sistemică: Valtrex a câte 500 mg, de 2 ori pe zi, 5 zile. Polivitamine Vitrum antistres – 1 pastilă de 2 ori pe zi, BioR – 1 ml în zi, im., 10 zile.

II. Proceduri de îngrijire locală: prelucrarea medicamentoasă cu 1% sol. H₂O₂, sol. 0,9% fiziologică ozonată, gel Lidichlor, apoi aplicări cu BioR gel 20 de min. De prelungit la domiciliu aplicările cu BioR gel.

Obiectiv: epitelizarea completă a elementelor lezante după 5 ședințe de tratament. Se recomandă de prelungit tratamentul complex (fig. 6).

Tratamente preventive: Asanarea cavității bucale, igiena cavității bucale, periaj dentar cu paste dentare care conțin ierburi medicinale.

Pacienta s-a prezentat la control peste o lună, 3 luni, 6 luni, 1 an și 2 ani. La ultimul control starea generală a fost apreciată drept satisfăcătoare. Mucoasa orală și a buzelor – fără elemente lezante. S-a recomandat respectarea tuturor rigorilor de igienă bucală.

Comentariul nostru. Cele trei cazuri prezentate diferă ca severitate clinică și ca substrat organic definitoriu, însă efectele curative rezultate sunt foarte apropiate, adică maladia cedează destul de rapid, elementele eruptive se sting fără cicatrice și nu mai revin în toată perioada de supraveghere postcurativă. Este de remarcat jugularea precipitată a simptomelor bolii, restabilirea rapidă a funcției și structurii membranelor celulare. Rezultatele sunt determinate de elaborarea unei abordări complexe față de tratamentul stomatitei herpetice de severitate medie și severă, ceea ce favorizează accelerarea proceselor regenerative, ameliorarea imunității celulare, precum și eliminarea virusului *herpes simplex* din organismul omului. Astfel, a fost testat un preparat biologic autohton – BioR în fiole și BioR gel, indicat în completarea terapiei antivirale cu Valtrex, atât bolnavilor cu afecte herpetice recrudescențe, cât și celor cu semne de primoinfecție herpetică. Efectele obținute au fost evidente, mai rapide și mai eficiente sub aspectul durabilizării remisiunilor intercritice. Astfel, conchidem că noua formulă poate fi indicată în calitate și de terapie de moment, și de terapie profilactică farmacologică eficientă.

Discuții

Terapia infecției cu *herpes-virus* include toate rigorile valabile pentru infecțiile virale, fiind necesară respectarea restricțiilor de contaminare și de extincție a infecției, combaterea eficientă a tuturor fenomenelor clinice privind afectarea herpetică, dar și prevenirea cronicizării prin consolidarea rezistenței organismului, care la toți pacienții cu recidive de herpes bucal în scenariu desfășurat este neapărat compromisă. De aceea am considerat că este oportun să suplimentăm terapia cu BioR, pentru a consolida imunitatea antiherpetică specifică.

În lucrare sunt analizate modalitățile de tratare medicală, oportună și complexă, a stomatitelor herpetice, apreciind disponibilitatea și eficiența unei formule noi ce combină efectele unui antiviral clasic – Valaciclovir (Valtrex) cu cele ale unui nou antiviral de origine naturală – BioR.

Preparatul BioR este indicat bolnavilor din lotul de studiu, în formulă combinată cu un preparat antiviral puternic Valtrex, fiind relevantă, în special, operativitatea de soluționare a erupțiilor, de amendare a senzațiilor de arsură, prurit și dureri în teritoriul orofacial, care adesea denotă o intensitate remarcabilă în evoluția infecției herpetice.

Bazându-se pe rezultatele acestui sondaj clinic, specialiștii vor putea miza pe o nouă calitate, superioară, a tratamentului antiherpetic care, pentru un atac complex și cu mai multă siguranță a remisiunilor îndelungate, a fost suplimentat reușit cu un agent ce combină efectele antivirale și imunotrope, demonstrate și în alte situații de teren organic compromis.

Concluzii

1. Fiecare pacient care se prezintă la serviciul de asistență stomatologică cu elemente herpetice necesită să fie informat despre caracterul specific al infecției *herpes simplex* și să fie instruit cum să prevină recidivele și cum poate fi suprimată, aproape definitiv sau pentru un mare interval de viață, revenirea maladiei.

2. *Valtrex* se administrează pacienților cu herpes perioral recidivant nu doar pentru terapia sigură a manifestărilor acute, ci și pentru a preveni reactivarea infecției herpetice, deoarece, în combinație cu BioR gel, asigură consolidarea terenului organic.

3. Administrarea combinată a 500 mg de Valtrex de 2 ori pe zi *per os* și a 1 ml de BioR 0,5%, im. inhibă activitatea biologică a virusului herpetic, blocându-i dezvoltarea, previne în mod sigur transmiterea virusului altor persoane și anulează rapid intoxicația organismului, reechilibrează și apoi fortifică imunitatea locală și totală.

4. Metoda de tratament propusă realizează amendarea fenomenelor eruptive în regim consecvent și ireversibil, iar combinația unică de preparate permite inactivarea ADN-ului viral în interiorul celulei și, astfel, reușește suprimarea mecanismelor care stimulează revenirea bolii.

Bibliografie

1. Bacon, T.H., Levin, M.G., Learz, G.G. et al. *Herpes simplex virus resistance to acyclovir and penciclovir after two decades of antiviral therapy*. Clinical microbiol. Review. 2003; 16:114-28
2. Birek, C., Fecarra, G. *The diagnosis and management of oral herpes simplex infection*. Curr. Infect Dis. Rep. 2006; 8(3):181-8
3. Cawson, R.A., Odell, E.W. *Diseases of the oral mucosa introduction and mucosal infections*. In: Cawson's essentials of Oral pathology and oral medicine, eight edition. Elsevier, Churchill Livingstone. 2008; 206-220

4. Femiano, F., Gombos, F., Scully, C. *Recurrent herpes labiales: a pilot study of the efficacy of zinc therapy*. J. Oral Pathol Med. 2008; 34(7):423-5
5. Gilbert, S., Corey, L., Cunningham, A. et al. *An update on short-course intermittent and prevention therapies for herpes labialis*. Herpes. 2007; 14(Suppl.1):13A-18A
6. Kolokotronis, A., Doumas, S. *Herpes simplex virus infection, with particular reference to the progression and complications of primary herpetic gingivostomatitis*. Clin. Microbiol. Infect. 2006;12(3):202-11
7. Lascaris, G. *Primary Herpetic Gingivostomatitis. Secondary Herpetic Stomatitis*. In: Pocket Atlas of Oral Diseases. Second Edition. Stuttgart. New York. 2006; 101-135
8. Miller, C.S., Cunningham, L.L., Lindroth, J.E. et al. *The efficacy of valacyclovir in preventing recurrent herpes simplex virus infections associated with dental procedures*. J. Am Dent Assoc. 2004; 135(9):1311-8
9. Neville, B. *Recurrent Herpes labialis*. In: Color Atlas of clinical oral pathology. 1991; 118
10. Nichifor, M. *Manifestări clinice orale ale infecției HIV la pacienții aflați sub terapie cu anti-retrovirale*. Viața stomatologică, București. 2007; 2:29
11. Rabinovich, O.F., Rabinovich, I.M., Pinegin, B.V. et al. *Effects of immunomodulating therapy on immune status and the disease course in patients with relapsing herpetic stomatitis*. Stomatologia (Mosk). 2004; 83(5):20-3
12. Rudic, V., Gudumac, V., Gulea, A., Uncuța, D. et al. *Valorificarea formelor medicamentoașe de BioR în stomatologie*. Intellectus. 2006; 4:47-52
13. Sims, C.R., Thompson, K., Chemaly, R.F. et al. *Oral topical cidofovir: novel route of drug delivery in a severely immunosuppressed patient with refractory multidrug-resistant herpes simplex virus infection*. Transpl Infect Dis. 2007; 9(3):256-9
14. Spînu, C., Bîrca, L., Rusu, G. *Infecția cu Herpes simplex – particularități clinico-epidemiologice de evoluție, diagnostic, tratament, profilaxie (ghid practic)*. Chișinău. 2006; 125
15. Spruance, S.L. *Pathogenesis of Herpes simplex labialis: Excretion of Virus in the Oral Cavity*. Journal of Clinical Microbiology. 1984; 19(5):675-79
16. Straten, N.A. *Review of Antiviral Terapy for Herpes Labialis*. Arch. Dermatol. 2001; 137:1232-35
17. Singh, F, Weinberg, J.M. *Therapeutic options for herpes labialis, I. Oral agents*. Cutis. 2004; 74(1):31-4
18. Thomas, E. *A complication of primary herpetic gingivostomatitis*. Br. Dent. J. 2007; 14; 203(1):33-4
19. Țurcanu, A., Rudic, V., Dumbravă, V. *Dinamica concentrației serice a IFN alfa și IFN gama la pacienții cu hepatită virală B și C sub terapia cu BioR*. Buletinul Academiei de Științe a RM. Științe medicale. 2010 (în curs de apariție)
20. Uncuța, Diana. *Certitudinea și operativitatea diagnosticului citomorfologic al stomatitelor herpetice*. Viața stomatologică. București. 2007; 3:41-45
21. Wu, F., Brentgens, M. et al. *Valacyclovir in the threatment of herpes simplex, herpes zoster and other viral infections*. J. Cutan Med. Surg. 2003; 7:372-381
22. Барер, Г.М., Волков, Е.А., Гемонов, В. и др. *Герпетическая инфекция*. In: Терапевтическая стоматология. Заболевания слизистой оболочки полости рта. Часть 3. Москва, 2005; 65-67

23. Барер, Г.М., Зорян, Е.В., Агапов, В.С. и др. *Герпетическая инфекция слизистой оболочки полости рта. Противовирусные средства*. In: Рациональная терапия в стоматологии. Москва, 2006; 79-86

24. Данилевский, Н.Ф. *Герпетическая инфекция*. In: Заболевания слизистой оболочки полости рта. Москва. 2001; 76-97

25. Елизарова, В.М., Дроботько, Л.Н., Страхова, С.Ю. *«Имудон» в медикаментозной терапии острого герпетического стоматита у детей*. Стоматология для всех. 2000; 3:11-12

26. Исаков, В.А., Рыбалкин, С.Б., Романцов, М.Г. *Герпесвирусная инфекция. Рекомендации для врачей*. Санкт-Петербург. 2006; 94

27. Мельниченко, Э.М. *Клиника, лечение, прогнозирование и профилактика рецидивирующего герпетического стоматита*. Здоровоохранение Белоруссии. 1992; 6:60-63

REZUMAT

In articolul de față sunt examinate metodele de tratament complex al stomatitelor herpetice, aplicându-se pentru tratarea a 95 de pacienți noua formulă ce combină efectele preparatului antiviral clasic Valaciclovir (Valtrex) cu cele ale unui nou antiviral de origine naturală – BioR. Combinarea acestor preparate este indicată atât în tratamentul stomatitelor herpetice acute, cât și al celor recidivante. Această metodă și-a confirmat pe deplin eficacitatea, înregistrându-se remisiuni durabile. Combinarea preparatelor sus-menționate este recomandabilă atât în scopuri curative, cât și profilactice.

Cuvinte-cheie: stomatită herpetică, herpes simplu, herpesvirus hominis, valtrex

ABSTRACT

This study tested the complex medical solutions in the treatment of herpetic stomatitis in 95 patients with a new systemic therapy in addition to valaciclovir (Valtrex), a classic antiviral remedy, and BioR, a natural, biological preparation. The patients treated in the usual program applied the stomatological treatment of BioR. The gel was administered as a topical treatment in the systemic regimen combined with Valtrex. The significant effects were evident in the rapid, efficient and continuing remission of the disease. This new formula can be used as a therapy and prophylaxis as well.

Key words: herpetic stomatitis, herpes simplex, herpesvirus hominis, valtrex

PROBLEMA DREPTULUI DE VOT DE LA VÂRSTA DE 16 ANI ȘI POSIBILITATEA/IMPOSIBILITATEA SOLUȚIONĂRII EI ÎN CONDIȚIILE REPUBLICII MOLDOVA

dr. hab. în psihologie,
prof. univ. Petru JELESCU,
Universitatea Pedagogică
de Stat „Ion Creangă”

Raisa JELESCU,
colaborator științific,
Institutul de Științe
ale Educației

Dumitru JELESCU,
student la drept, USM

La etapa actuală în Republica Moldova se vorbește tot mai frecvent despre posibilitatea/imposibilitatea cetățenilor de a-și exprima liber, egal, direct, în mod secret dreptul de vot începând cu vârsta de 16 ani. Problema constă în faptul dacă pot (și trebuie) cetățenii să fie sau nu electivi de la vârsta respectivă. Cei care-și propun să soluționeze această problemă invocă în mod frecvent argumentele de ordin demografic, social, politic.

Astfel, în cadrul Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (APCE) din 20-24 iunie 2011 s-a menționat: „Având în vedere actuala tendință demografică, există temeri că, din cauza îmbătrânirii populației, tinerii ar putea fi marginalizați, dezbateră electorală concentrându-se pe chestiunile referitoare mai ales la persoanele în vârstă” [1]. În textul pregătit pentru această Adunare de parlamentarul Milos Aligrudic se afirmă: „O astfel de evoluție ar putea pune în pericol stabilitatea democrației acum, când coeziunea socială este necesară mai mult ca oricând” [ibidem]. Iată de ce APCE „s-a pronunțat în favoarea coborârii la 16 ani a vârstei minime pentru dreptul de vot în cele 47 de state membre ale organizației paneuropene” [ibidem]. Milos Aligrudic le cere statelor „să studieze posibilitatea de a coborî vârsta minimă de vot la 16 ani în toate țările și pentru orice tip de alegeri” [ibidem].

În țara noastră problema în cauză a fost abordată, pare-se, de Partidul Liberal (PL). Dna Ana Guțu, vice-președintele APCE din partea Republicii Moldova, în discursul său asupra Rezoluției 12546 „Consolidarea democrației prin scăderea majorității electorale la 16 ani”, prezentat la APCE în data de 23.06.2011, a menționat: „Ar putea să ni se pară că tradițiile democratice ca exercitare a dreptului de vot la vârsta majoratului – 18 ani – sunt de neschimbat, reprezentând o metafizică

a democrației” [2]. „Dar noi știm, a continuat autoarea, că orice teorie a politicii adeseori nu corespunde cu realitățile. Și aceste realități sunt multiaspectuale: dezvoltarea fulminantă a societății informației, problema dezvoltării demografice, migrația, acuitatea problemelor economice și sociale ș. a.” [ibidem]. Dna Guțu a constatat: „...În noul proiect de Constituție, prezentat Comisiei de la Veneția, autorii acestuia – toți fiind experți și profesori în dreptul constituțional – au introdus dreptul la vot de la 16 ani. Astfel, autoritățile democratice ale Republicii Moldova au anticipat raportul de astăzi al APCE” [ibidem]. „Acordând dreptul de vot tinerilor de 16 ani, a concluzionat dna Ana Guțu, vom activa un mecanism eficace de democratizare mai rapidă a societății moldave. Tinerii noștri sunt educați, ei cunosc mult mai multe lucruri decât cunoșteam noi la vârsta lor” [ibidem].

În cele ce urmează ne vom referi la aspectul *psihologic* al problemei. După Jean Piaget, remarcabil psiholog elvețian, către vârsta de 16 ani „se formează logica adultului” [3]. Apare o însușire nouă a gândirii: capacitatea de a gândi ipotetic [ibidem]. Această raționare ipotetico-deductivă este caracteristică pentru gândirea verbală, care îi permite adolescentului să accepte orice fel de date sub aspect pur ipotetic și să construiască un raționament cu referire la ele. Către vârsta de 16 ani adolescentul atinge un nivel de dezvoltare intelectuală care, potrivit lui Piaget, îi permite să opereze cu ipoteze nu numai în plan verbal, dar și comportamental [ibidem, p. 588]. Această relație nouă generează un șir de consecințe. Bunăoară, pentru stabilirea sau verificarea raporturilor adevărate între obiecte, gândirea deja nu se va mai deplasa de la actual la teoretic, ci va începe imediat de la teorie [ibidem]. În loc să coordoneze exact faptele ce se referă la realitatea actuală, raționamentul ipotetico-deductiv construiește concluziile din teze probabilistice și, în acest fel, conduce la o sinteză generală a posibilului și necesarului [ibidem]. Din aceasta rezultă, conchide Piaget, că logica subiectului se referă acum la enunțuri, la fel ca și la obiecte [ibidem]. Pe această cale se construiește grupul de operații propoziționale, cum ar fi implicarea $p \supset q$ (dacă..., atunci...), disjuncția $p \vee q$, incompatibilitatea $p \wedge q$ etc. [ibidem]. După Piaget, acestea nu sunt pur și simplu niște forme lingvistice noi, care exprimă raporturile deja cunoscute dintre obiecte la nivelul operațiilor concrete. Aceste operații noi, în special cele care se referă la mecanismul demonstrării, schimbă completamente atitudinea omului față de realitate [ibidem]. Piaget demonstrează că la finele perioadei preadolescente și începutul celei adolescente, adică la 16 ani, se constituie structura integrală a patru grupări fundamentale ale inteligenței umane: INRC (Identica, Negația, Reciproca, Corelativa). Aceasta înseamnă că adolescenții, spre deosebire de preadolescenți, pot face coordonări și combinații foarte variate ale acestora în timpul soluționării unor probleme absolut diferite – științifice, tehnice, culturale, sociale, politice etc. [ibidem, p. 590].

Așadar, concluzionează Jean Piaget, către vârsta juvenilă de 16 ani omul obține două achiziții importante: 1) logica enunțurilor, care este de natură formală, independentă de conținut și reprezintă o structură generală ce coordonează diverse operații logice într-un sistem unitar; 2) seriile schemelor grupelor operaționale ce nu au o legătură evidentă nici una cu alta, nici cu logica enunțurilor [ibidem, p. 591].

După cum denotă rezultatele experimentale ulterioare, obținute în țara noastră, către vârsta tinereții timpurii (la 16 ani), subiecții pot afirma sau nega ceva adecvat nu numai la nivel acțional-concret sau intuitiv-plastic, dar și la nivel conceptual, ceea ce le permite să aplice afirmarea și negarea ca mecanisme de creare a unui anumit grad de certitudine și/sau incertitudine în gândire, comunicare, acțiune [4].

Théodule Ribot, părintele psihologiei franceze, menționa că „unica formulă potrivită poate fi recunoscută următoarea: inteligența se deplasează de la incert la cert” [5, p. 31]. Iar renumitul psiholog rus L.S. Vîgotski susținea că „dezvoltarea constă în conștientizarea progresivă a noțiunilor și operațiilor proprii gândirii” [6, p. 212].

Din punct de vedere psihologic, sunt importante și datele privind dezvoltarea morală a omului, această problemă fiind studiată de psihologul american Lawrence Kohlberg în diferite culturi (americană, europeană, asiatică). El a identificat trei niveluri importante de evoluție a judecății morale, fiecare dintre ele incluzând câte două stadii distincte: 1) *nivelul premoral* sau *preconvențional* (4-10 ani) cu stadiile moralității ascultării (evitarea pedepsei și supunerea la normă apar ca avantaje personale imediate) și moralității hedonismului instrumental nativ (conformarea la normă este sursă de beneficii, deci trebuie realizată, întrucât, fiind recompensată, poate fi plăcută în consecințele sale); 2) *nivelul moralității convenționale* (10-13 ani) cu stadiile moralității bunelor relații (copilul respectă norma din dorința de a fi recunoscut ca un băiat sau o fată bună, prefigurându-se astfel judecata faptelor nu numai după consecințe, dar și după intenția lor) și moralității legii și ordinii (respectarea autorității, a normelor și a legilor începe să apară ca necesitate ce reglementează conduita tuturor, fapt care acționează și în beneficiul personal); 3) *nivelul autonomiei morale* sau al interiorizării și acceptării personale a principiilor morale (după 13 ani, la tinerețe sau niciodată) cu stadiile moralității contractuale, al acceptării democratice a legii (standardele morale sunt înțelese ca rezultat al unei decizii mutuale, legile nu sunt intangibile și pot fi schimbate pe considerente raționale, vizând utilitatea lor generală) și moralității principiilor individuale de conduită (se cristalizează propriul sistem de valori morale, prin semnificațiile personale acordate conceptelor de justiție, reciprocitate, egalitate, demnitate; judecata de sine este percepută ca fiind mai puternică decât cea care vine din exterior) [apud 7].

Psihologul american Erik Erikson, născut în Germania și format în Austria, a lansat teoria dezvoltării epigenetice sau psihosociale a omului de la naștere până la bătrânețe. În viziunea sa, personalitatea umană se dezvoltă etapizat [apud 8]. Trecerea de la o etapă la alta este decisă anticipat de gradul de pregătire a personalității de a se deplasa în direcția creșterii ulterioare, a largirii orizontului social conștientizat și a razei de interacțiune socială [ibidem]. Erikson a divizat viața omului în opt stadii de dezvoltare psihosocială a Eului [ibidem]. Fiecare stadiu de socializare este însoțit de o anumită criză – moment de cotitură în viața omului, care se creează drept urmare a atingerii unui anumit nivel al maturizării psihice și al cerințelor sociale, prezentate individuumului la această etapă [ibidem]. Conflictul, după Erikson, joacă un rol important în viața omului. Ele au un component negativ, dar și unul pozitiv [ibidem]. Dacă conflictul este soluționat satisfăcător, individuumul asimilează un component pozitiv nou (de exemplu, încrederea și autonomia bazală) și aceasta garantează o dezvoltare sănătoasă a personalității în continuare [ibidem, p. 229]. Dimpotrivă, dacă conflictul rămâne nerezolvat sau are o finalitate nesatisfăcătoare, atunci individuumului în dezvoltare i se provoacă un rău, fiind generat un component negativ (de exemplu, neîncrederea bazală, rușinea și îndoiala). Sarcina constă în faptul ca omul să soluționeze adecvat fiecare criză, și atunci el va avea posibilitate să se apropie de stadiul următor ca o personalitate mai adaptată și mai matură [ibidem].

În contextul abordării de către noi a problemei dreptului de vot de la vârsta de 16 ani, prezintă interes, evident, stadiul vârstei adolescente (12-19 ani) căruia, comparativ cu alte stadii ale

vieții omului, E. Erikson îi acordă o atenție sporită [ibidem, p. 227]. Potrivit autorului, latura forte a acestei vârste o constituie fidelitatea, iar extremele, pozitivă și negativă, pe scala aprecierilor le constituie ego-identitatea – confuzia rolurilor. Fidelitatea, după Erikson, este o calitate pozitivă ce ține de ieșirea cu succes din criza perioadei juvenile [ibidem, p. 230], „capacitatea adolescentului de a fi devotat atașamentelor și promisiunilor sale, în pofida contradicțiilor inevitabile în sistemul lui de valori” [ibidem], piatra unghiulară a identității, reprezentând capacitatea juniorilor de a accepta și de a urma morala, etica și ideologia societății [ibidem]. În accepția lui Erikson, ideologia reprezintă un set inconștient de valori și premise ce reflectă gândirea culturii religioase, științifice și politice [ibidem]. Scopul ideologiei rezidă în „crearea imaginii lumii, suficient de convingătoare pentru susținerea sentimentului identitar colectiv și individual” [ibidem]. Ideologia oferă juniorilor răspunsuri simpliste, dar clare la întrebările esențiale ce țin de conflictul identității: „Cine sunt?”, „Încotro merg?”, „Cine vreau să devin?” [ibidem]. Inspirați de ideologie, juniorii se implică în diverse activități, sfidând tradițiile statornice ale culturii – acțiuni de protest, rebeliuni, revoluții [ibidem]. Într-un sens mai larg, consideră Erikson, pierderea încrederii în sistemul ideologic poate conduce la confuzie și lipsă de stimă față de cei care coordonează totalitatea legilor sociale [ibidem].

În Republica Moldova, reacțiile conflictuale în adolescență și psihoterapia lor au fost studiate teoretic și experimental de către doctorul în psihologie Lilia Bolocan [9]. Autoarea a constatat că adolescența este o vârstă contradictorie, supusă frecvent conflictelor, iar situațiile conflictuale își găsesc reflectare în particularitățile specifice personalității și stării afective adolescente [ibidem]. Aspectele conflictuale în adolescență sunt rezultatul inabilității Eului în stabilirea identității [ibidem]. În condițiile actuale, arată L. Bolocan, datorită dificultăților economice și lipsei valorilor sociale, morale, etice etc., procesul de autodeterminare și identificare a personalității adolescente întâmpină obstacole, fapt ce cauzează probleme și conflicte [ibidem].

Evenimentele social-politice, economice, culturale etc., care s-au produs în ultimii 20 de ani și continuă să se deruleze în țara noastră și peste hotare, au marcat puternic psihologia juniorilor, aceștia maturizându-se mai de timpuriu. Juniorii contemporani nu se caracterizează prin naivitate copilărească sau prin negativism total preadolescent. Generația actuală de juniori are o concepție de viață mai pragmatică. Ei sunt mai liberi, mai independenți. În condițiile economiei de piață, a democrației generalizate juniorii, după cum susține academicianul rus R.S. Nemov, „sunt nevoiți să facă alegerea de sine stătător, să se orienteze personal în tot și în toate și să ocupe poziții suficient de independente” [10]. Juniorii contemporani, scrie autorul, „au o viziune mai deschisă, mai nepărtinitoare și mai curajoasă asupra lumii, participând la abordarea și soluționarea multor probleme moral-etice; ei sunt mai independenți în judecăți, se includ în discutarea unor astfel de probleme social-politice, economice, religioase, care până nu demult erau considerate pentru juniori necaracteristice, nepedagogice, nejustificate ideologic (de exemplu, chestiuni cu privire la religie, business, sex, la comportamentul pedagogilor, părinților etc.)” [ibidem].

La formarea acestor calități contribuie școala, familia, instituțiile extrașcolare, societatea în ansamblu. Conform Planului-cadru lansat de Ministerul Educației pentru clasele V-IX, în școală se desfășoară săptămânal câte o oră obligatorie de educație civică și ore opționale de educație moral-civică, precum și referitoare la drepturile omului [11].

Prin intermediul ONG-urilor, diferitelor asociații, organizații, centre, emisiuni ale televiziunii și radiodifuziunii etc. juniorii participă la soluționarea multiplelor probleme statale și sociale. Speci-

ficul acestei vârste constă în faptul că anume în perioada respectivă are loc procesul activ de formare a concepției despre lume – natură, societate, psihologie umană. Juniorii sunt sensibili la problemele social-politice, economice, demografice, științifice, culturale, religioase, sportive etc., în manifestările lor demonstrează un grad suficient de înalt de conștiință și voință. După cum s-a stabilit, ei sunt în stare să-și propună anumite scopuri (social-economice, culturale, politice etc.), să-și mobilizeze conștient eforturile (intelectuale, afective, fizice etc.) și prin acțiuni concrete, depășind diversele obstacole, să le realizeze. Or, voința înseamnă „capacitatea și procesul psihic de conducere a activității sub toate aspectele ei” [12, p. 777]. Anume de aceea, probabil, *Codul muncii al Republicii Moldova* prevede posibilitatea juniorilor de până la 18 ani de a se încadra în câmpul muncii (art. 253-255), de a participa la întreceri sportive profesioniste, de a îmbina munca cu studiile (art. 178, 180, 181), de a încheia un contract de ucenicie sau de formare profesională continuă (art. 216, 221), de a participa la greve (art. 364) ș.a. [13].

Codul civil al Republicii Moldova recunoaște dreptul juniorilor la moștenire (art. 18), la salariu, burse sau alte venituri rezultate din activități proprii (art. 21, alin. 2, lit. a), la exercitarea dreptului de autor asupra unei lucrări științifice, literare sau de artă, asupra unei invenții sau unui alt rezultat al activității intelectuale protejate de lege (art. 21, alin. (2), lit. b). De asemenea, juniorii au dreptul să facă depuneri în instituțiile financiare și să dispună de aceste depuneri în conformitate cu legea (art. 21, alin. 2, lit. c), să încheie actele juridice prevăzute la art. 22 alin. (2). Acest articol din *Codul civil* prevede că minorul în vârstă de 7-14 ani este în drept să încheie de sine stătător: a) acte juridice curente de mică valoare, care se execută la momentul încheierii lor; b) acte juridice de obținere gratuită a unor beneficii, care nu necesită autentificare notarială sau înregistrarea de stat a drepturilor apărute în temeiul lor; c) acte de conservare [14].

Conform *Legii nr. 1245 din 18.07.2002 cu privire la pregătirea cetățenilor pentru apărarea Patriei*, bărbații sunt luați în evidența militară la atingerea vârstei de 16 ani (art. 3, alin. 2), li se înmânează adeverința de recrutare și li se explică drepturile și obligațiile, regulile de evidență militară și de îndeplinire a serviciului militar (art. 12, alin. 3) [15].

În *Codul penal al Republicii Moldova*, art. 21 (1), este indicat că sunt pasibile de răspundere penală persoanele fizice responsabile care, în momentul săvârșirii infracțiunii, au împlinit vârsta de 16 ani [16].

Potrivit *Codului contravențional al Republicii Moldova*, persoana fizică cu vârsta între 16 și 18 ani este pasibilă de răspundere contravențională pentru săvârșirea faptelor prevăzute la art. 228-245, care se referă la contravenții în domeniul circulației rutiere și la art. 263-311, care țin de contravenții ce afectează activitatea de întreprinzător, fiscalitatea, activitatea vamală și valorile mobiliare [17].

Așadar, luând în considerare cele relatate mai sus, ar putea oare *Constituția Republicii Moldova* [18, art. 38 (2)] și *Codul electoral al Republicii Moldova* [19, art. 11], în care chiar de la bun început se vorbește despre specificul voinței, conștiinței și acțiunii umane, să stipuleze dreptul de a alege al cetățenilor începând cu vârsta de 16 ani? Oare nu este și aceasta o contradicție, analogică celor demonstrate de Teodor Cârnaț în lucrarea fundamentală „*Teoria și practica eliminării formelor de discriminare în condițiile constituționalismului contemporan din Republica Moldova*”? [20].

Bibliografie

1. http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/WorkingDocs/Doc11/EDOC12546.htm#P18_94
2. http://anagutu.net/files/2011/06/discursul_vot_la_16_ani-RO-actualizat.pdf
3. Пиаже, Жан. *Логика и психология*. В кн.: Жан Пиаже. Избранные психологические труды. М.: Просвещение, 1969, с. 367-612.
4. Желеску, П.С., Роговин, М.С. *Исследование отрицания в практической и познавательной деятельности*. Кишинев: Штиинца, 1985.
5. Рибо, Т. *Эволюция общих идей*. С.-Петербург, 1898.
6. Выготский Л.С. *Мышление и речь*. В кн.: Выготский Л.С. Собр. соч. Т. 2. М.: Педагогика, 1982, с. 5-361.
7. Cosmovici, Andrei, Iacob, Luminița, coord. *Psihologie școlară*. Iași: Polirom, 2005, p. 37-39.
8. Хьелл, Л., Зиглер Д. *Теории личности*. Изд. 3-е. СПб.: Питер, 2008, с. 215-246.
9. Bolocan, Lilia. *Reacții conflictuale în adolescență și psihoterapia reeducării lor*. Teză de dr. în psihol. Chișinău, 2000.
10. Немов, Р.С. *Психология*. Кн. 2. М.: Владос, 1998.
11. *Planul-cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal. Anul de studii 2011-2012*.
12. Popescu-Neveanu, Paul. *Dicționar de psihologie*. București: Albatros, 1978.
13. Codul muncii al Republicii Moldova, nr. 154-XV din 28 martie 2003, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 159-162/648.
14. Codul civil al Republicii Moldova, nr. 1107-XV din 6 iunie 2002, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 82-86/661.
15. *Legea nr. 1245 din 18.07.2002 cu privire la pregătirea cetățenilor pentru apărarea Patriei*, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 137-138/1054 din 10.10.2002.
16. Codul penal al Republicii Moldova, nr. 985-XV din 18 aprilie 2002, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 128-129/1012.
17. Codul contravențional al Republicii Moldova, nr. 218-XVI din 24.10.2008, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 3-6/15.
18. Constituția Republicii Moldova adoptată la 29 iulie 1994, în vigoare din 27 august 1994, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr. 1.
19. Codul electoral al Republicii Moldova, nr. 1381-XIII din 21 noiembrie 1997, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr. 81/667.
20. Cârnaț, Teodor. *Teoria și practica eliminării formelor de discriminare în condițiile constituționalismului contemporan din Republica Moldova*. Teză de doctor habilitat în drept. Chișinău, 2009.

Rezumat

În articol este expusă o abordare interdisciplinară a problemei în cauză din punct de vedere juridic, demografic, social, politic, psihologic. Autorii se întreabă dacă ar putea Codul electoral al RM să stipuleze dreptul de a alege al cetățenilor începând cu vârsta de 16 ani.

Summary

The article is exposed to an interdisciplinary approach to the matter in terms of legal, demographic, social, political, psychological. At the end of it the authors wonder if the Electoral Code of Moldova could stipulate citizens right to choose since the age of 16.

PRACTICA JUDICIARĂ ÎN DOMENIUL PI

Revista de proprietate intelectuală „Intellectus” publică unele materiale în baza hotărârilor instanțelor judecătorești naționale pe cauze din domeniul proprietății intelectuale. Aceste materiale constituie expuneri libere ale litigiilor respective și nu au statut oficial. Orice trimitere la prezenta sursă urmează a fi însoțită, în mod obligatoriu, de mențiunea privind statutul său neoficial.

Aducem la cunoștința publicului că Baza de date AGEPI „Practica judiciară” (http://www.agepi.md/md/decizii_judecata/) se completează cu hotărâri ale instanțelor judecătorești, emise pe cauze din domeniul proprietății intelectuale, începând cu 1 ianuarie 2007.

Litigii referitoare la mărcile de produse și servicii

La 3 mai 2010, Curtea de Apel Chișinău a examinat cererea de chemare în judecată, depusă de către reclamanta A. Chiseliov la 11.01.2010 cu referire la anularea hotărârii Comisiei de contestații AGEPI din 23.07.2009, prin care i s-a respins revendicarea sa privind acceptarea parțială a cererii de înregistrare a mărcii verbale „SIM TRAVEL” cu depozitul nr. 022210 din 11.05.2007.

În motivarea pretențiilor înaintate, reclamanta a invocat că, pe lângă faptul că, în temeiul art. 47 (1) al Legii nr. 38/2008 privind protecția mărcilor (*în continuare - Legea nr. 38/2008*), i s-a respins revendicarea privind înregistrarea mărcii verbale „SIM TRAVEL”, hotărârea dată a fost emisă de pârât cu încălcarea termenului de 30 de zile prevăzut de art. 14 al Legii contenciosului administrativ.

Inițial, desemnarea „SIM TRAVEL” a fost solicitată pentru cl. 09, 35, 37 și 38 ale Clasificării internaționale a produselor și serviciilor (CIPS). Pentru produsele din cl. 09 și serviciile din cl. 38 AGEPI a emis un aviz de refuz provizoriu în temeiul art. 7 alin. d) și g) al Legii nr. 38/2008, care stabilește expres că se refuză înregistrarea mărcilor constituite exclusiv din semne ori indicații devenite uzuale în limbajul curent sau în practicile comerciale loiale și constante, precum și a mărcilor care pot induce în eroare consumatorul în ceea ce privește originea geografică, calitatea ori natura produsului și/sau a serviciului.

De asemenea, reclamanta a indicat că marca „SIM TRAVEL” a fost înregistrată doar pentru serviciile din clasele 35 și 37, pentru produsele/serviciile din clasele 09 și 38 fiind respinsă pe motiv că semnul solicitat nu este pasibil de protecție juridică. În traducere din limba engleză, desemnarea „SIM TRAVEL” înseamnă „SIM călătorie”. Prima parte a combinației nu se traduce, deoarece este o abreviere uzuală care se descifrează drept „Mod de identificare a abonatului”. Această abreviere se utilizează, de obicei, în îmbinarea de cuvinte „SIM - cartelă, care se folosește de preferință în rețelele GSM”. Știind că cuvântul „SIM” va fi disclamat, (denegare de responsabilitate), reclamanta a mai adăugat un cuvânt - „TRAVEL”. De fapt, acesta oferă consumatorului o prezentare exactă a serviciului respectiv de telefonie mobilă. Deci, desemnarea verbală „SIM TRAVEL” constă din elementul SIM, adică cartelă de lucru cu telefoanele mobile în rețelele GSM și 3G, care menține toate funcțiile și operațiile obișnuite. Acest serviciu este alternativ roamingului internațional și permite de a economisi considerabil în procesul de comunicație mobilă internațională, fiind o cartelă SIM pentru călători. Reclamanta a înregistrat pe teritoriul Republicii Moldova un site în denumirea căruia se utilizează marca verbală revendicată www.simtravel.md, care ajută consumatorul să se orienteze pe piața serviciilor de comunicație mobilă.

Referitor la înregistrarea mărcii în cauză, AGEPI, în calitate de pârât, a explicat următoarele.

Marca verbală „SIM TRAVEL” (nr. de depozit 022210) a fost solicitată spre înregistrare de către A. Chiseliov la 05 noiembrie 2007 - pentru produsele și serviciile din clasele 09, 35, 37 și 38 ale CIPS. Raporturile juridice ce apar în procesul înregistrării, protecției juridice și utilizării mărcilor sunt reglementate de Legea Republicii Moldova nr. 38/2008 privind protecția mărcilor.

În urma examinării de fond a semnului solicitat, la 23.06.2008 solicitantului i-a fost expediat un aviz provizoriu de respingere a cererii de înregistrare a mărcii și i s-a acordat un termen de 2 luni pentru a-și expune poziția în raport cu avizul menționat.

Ca rezultat, la 20.08.2008, A. Chiseliov a solicitat înregistrarea mărcii pentru toate clasele indicate, cu disclamarea elementului „SIM”, menționând că intenționează să folosească realmente marca în cauză pe teritoriul Republicii Moldova. Opinia sa a fost luată în considerație la reexaminarea semnului, pe 02.12.2008 fiind emisă Decizia privind înregistrarea mărcii pentru clasele 35 și 37 și refuzul pentru clasele 09 și 38, deoarece marca este compusă exclusiv din semne uzuale cu privire la o parte din produsele/serviciile revendicate în cerere (art.7(1)d din Legea 388/2008) și este fals pentru restul produselor/serviciilor solicitate, inducând în eroare consumatorul cu privire la natura acestora (art. 7(1) g din Legea 38/2008). De asemenea, în conformitate cu art. 10(1) al Legii nr. 38/2008, în decizie a fost menționat faptul că dreptul exclusiv nu se extinde asupra elementului „SIM”.

Cererea de înregistrare a mărcii „SIM TRAVEL” pentru serviciile din clasele 35 și 37 a fost publicată în Buletinul Oficial de Proprietate Industrială (BOPI) nr. 01/2009.

Nefiind de acord cu Decizia AGEPI, la 30.01.2009 solicitantul a depus, conform art. 47 din Legea nr. 38/2008, o contestație împotriva deciziei respective, solicitând înregistrarea mărcii și pentru produsele clasei 09 și serviciile clasei 38, cu disclamarea elementului „SIM” pentru clasa 09. Totodată, la contestația în cauză nu au fost prezentate argumente concludente în sprijinul revendicărilor înaintate, care ar fi combătut poziția examinatorului.

La 23.07.2009 Comisia de contestații AGEPI a emis hotărârea privind respingerea revendicărilor contestatarului și menținerea în vigoare a Deciziei din 02.12.2008 privind înregistrarea mărcii doar pentru serviciile claselor 35 și 37.

Referitor la legalitatea hotărârii Comisiei de contestații din 23.07.2009 AGEPI a menționat următoarele.

Semnul solicitat spre înregistrare este o marcă verbală care conține două elemente: cuvântul „SIM” și cuvântul „TRAVEL”. După cum a menționat însuși solicitantul în contestația sa, cuvântul „SIM” reprezintă o abreviere uzuală din limba engleză ce semnifică „Modul de identificare a abonatului”, aceasta fiind cunoscută oricărui utilizator de telefonie mobilă. În traducere din limba engleză cuvântul „TRAVEL” semnifică „călătorie”, fiind de asemenea un cuvânt arhicunoscut și uzual.

În conformitate cu art. 7(1)d din Legea nr. 38/2008, înregistrarea mărcilor constituite exclusiv din semne ori indicații devenite uzuale în limbajul curent sau în practicile comerciale loiale și constante este refuzată, iar conform art. 7(1)g din Legea citată, înregistrarea mărcilor care pot induce în eroare consumatorul în ceea ce privește originea geografică, calitatea ori natura produsului și/sau a serviciului este, de asemenea, refuzată.

Astfel, Comisia de contestații AGEPI a constatat următoarele: deoarece elementul „SIM” este uzual pentru unele produse din clasa 09 și indică la un produs anumit, acesta va fi înșelător pentru toate celelalte produse din clasa 09, consumatorul asociind marca cu cuvântul uzual

cunoscut. De asemenea, deoarece elementul „TRAVEL” este uzual pentru unele servicii din clasa 38 și indică la un serviciu anumit, acesta va fi înșelător pentru toate celelalte servicii din clasa 38, consumatorul asociind marca dată cu acest cuvânt uzual.

Reieșind din cele menționate și în corespundere cu prevederile legale, Comisia de contestații a menținut în vigoare decizia sa din 02.12.2008 privind înregistrarea semnului doar pentru clasele 35 și 37.

În ceea ce privește argumentele pe care reclamanta își întemeiază dezacordul cu hotărârea Comisiei de contestații din 23.07.2009, AGEPI a susținut următoarele.

Reclamanta susține că hotărârea a fost emisă cu încălcarea termenului de 30 de zile prevăzut de art. 14 al Legii contenciosului administrativ și contravine art. 26(1)a) al Legii menționate.

AGEPI a considerat aceste argumente drept neîntemeiate, deoarece procedura de înregistrare a unei mărci, inclusiv procedura de contestare a deciziilor AGEPI privind înregistrarea mărcii, sunt prevăzute de Legea nr. 38/2008. Astfel, în conformitate cu art. 48(4) din Legea menționată, hotărârea Comisiei de contestații se comunică părților și poate fi atacată la Curtea de Apel Chișinău în termenele prevăzute de Legea nr. 38/2008.

Conform art. 33 alin. (31) lit. b) al Codului de Procedură Civilă al RM, Curtea de Apel Chișinău, ca instanță de drept comun, judecă în primă instanță litigiile din domeniul proprietății intelectuale, inclusiv privind contestarea hotărârilor Comisiei de contestații AGEPI. Corespunzător, Legea contenciosului administrativ nu se aplică litigiilor cu privire la contestarea hotărârilor Comisiei de contestații AGEPI.

Luând în considerare cele menționate, AGEPI a solicitat respingerea acțiunii, ca neîntemeiată, și menținerea în vigoare a hotărârii Comisiei de contestații AGEPI din 23.07.2009.

Instanța a constatat că marca a cărei înregistrare a fost solicitată de reclamantă este verbală și conține în sine două elemente: cuvântul „SIM” și cuvântul „TRAVEL”. Însăși reclamanta menționează că cuvântul „SIM” reprezintă o abreviere uzuală din limba engleză ce semnifică „Modul de identificare a abonatului”, aceasta fiind cunoscută oricărui utilizator de telefonie mobilă. Cuvântul „TRAVEL” semnifică în traducere din limba engleză „călătorie”, care la fel este un cuvânt arhicunoscut și uzual. Deoarece elementul „SIM” este uzual pentru unele produse din clasa 09 și indică la un produs anumit, acesta va fi înșelător pentru toate celelalte produse din clasa 09, deoarece consumatorul va asocia marca dată cu cuvântul uzual cunoscut. La rândul său, elementul „TRAVEL” este uzual pentru unele servicii din clasa 38 și indică la un serviciu anumit, deci acesta va fi înșelător pentru toate celelalte servicii din clasa 38, deoarece consumatorul va asocia marca cu cuvântul uzual cunoscut. Instanța a considerat neîntemeiate și afirmațiile reclamantei referitoare la faptul că Comisia de contestații AGEPI a emis hotărârea cu încălcarea termenului de 30 de zile, prevăzut de art. 14 al Legii contenciosului administrativ, deoarece procedura de înregistrare a unei mărci, inclusiv procedura de contestare a deciziilor AGEPI privind înregistrarea mărcii, este reglementată prin Legea nr. 38/2008 privind protecția mărcilor care prevede (art. 48(4)), că hotărârea Comisiei de contestații se comunică părților și poate fi atacată la Curtea de Apel Chișinău în termenele prevăzute de Legea citată. Legea contenciosului administrativ nu se aplică litigiilor din domeniul proprietății intelectuale cu privire la contestarea hotărârilor Comisiei de contestații AGEPI. Instanța a reținut și faptul că contestația a fost examinată în conformitate cu Regulamentul existent la momentul respectiv.

Judecând pricina, audiind participanții la proces și analizând materialele cauzei, conform prevederilor art. 238-242 CPC al RM, instanța a respins acțiunea ca fiind neîntemeiată.

II.

La 13 octombrie 2010, Colegiul civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție a examinat în ședință publică recursul declarat de către A. Chiseliov în pricina civilă la cererea de chemare în judecată împotriva AGEPI cu privire la anularea hotărârii Comisiei de contestații AGEPI din 23 iulie 2009 și împotriva hotărârii Curții de Apel Chișinău din 03 mai 2010, prin care acțiunea a fost respinsă ca neîntemeiată.

Instanța a constatat următoarele.

La 11 ianuarie 2010, A. Chiseliov a depus o cerere de chemare în judecată împotriva AGEPI cu privire la anularea hotărârii Comisiei de contestații din 23 iulie 2009. În motivarea acțiunii a indicat că prin hotărârea Comisiei de contestații din 23 iulie 2009 a fost respinsă revendicarea sa cu privire la acceptarea parțială a cererii de înregistrare a mărcii verbale „SIM TRAVEL”. Recurenta menționează că prin cererea adresată pârâtului și-a exprimat dezacordul cu hotărârea nominalizată, la care a primit refuz, răspunsul fiind dat cu încălcarea termenului prevăzut de art. 14 al Legii contenciosului administrativ. Recurenta invocă faptul că prin hotărârea Comisiei de contestații a fost refuzată înregistrarea mărcii verbale „SIM TRAVEL”, depusă pentru produsele/serviciile din cl. 09 și 38 ale CIPS.

Recurenta consideră că, la data emiterii hotărârii, AGEPI nu dispunea de dovezi concrete care ar fi demonstrat asocierea de către consumatori a desemnării solicitate cu elementele uzuale „SIM” și „TRAVEL”. Astfel, pârâtul doar presupunea faptul asocierii posibile de către consumator a acestor cuvinte uzuale cu desemnarea „SIM TRAVEL”, solicitată spre înregistrare. De asemenea, recurenta susține că marca „SIM TRAVEL” nu reprezintă o desemnare care constă doar din semne devenite uzuale în limbajul curent sau în practicile comerciale loiale și constante. Ea invocă faptul că îmbinarea cuvintelor „SIM” și „TRAVEL”, depuse pentru înregistrarea în calitate de marcă, reprezintă o combinație artificială, care nu există în lexicul curent al consumatorilor din Republica Moldova, neavând un sens concret. Dânsa afirmă că marca „SIM TRAVEL” este utilizată și se promovează prin mass-media pe întreg teritoriul Republicii Moldova din anul 2008, iar din 19 octombrie 2007 a fost înregistrat și domeniul „simtravel.md”.

Prin hotărârea Curții de Apel Chișinău din 3 mai 2010, acțiunea dată a fost respinsă ca neîntemeiată. În motivarea recursului, recurenta a invocat dezacordul cu hotărârea primei instanțe, considerând că nu au fost constatate și elucidate pe deplin circumstanțele ce au importanță pentru soluționarea pricinii în fond. Dânsa menționează că răspunsul la cererea prin care s-a solicitat anularea hotărârii Comisiei de contestații AGEPI a fost primit cu încălcarea termenului prevăzut de art. 14 al Legii contenciosului administrativ, considerând greșită concluzia instanței cu referire la faptul că hotărârea contestată nu poate fi examinată în modul prevăzut de Legea contenciosului administrativ, astfel nefiind luată în considerație Hotărârea Plenului CSJ a RM „Despre practica aplicării de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației privind protecția proprietății industriale și activității de raționalizare” nr. 26 din 24 decembrie 2001 și consideră că prima instanță nu a dovedit circumstanțele ca fiind stabilite.

Reprezentantul recurentei a susținut recursul, solicitând admiterea acestuia, casarea hotărârii primei instanțe și emiterea unei noi hotărâri cu privire la admiterea acțiunii.

Reprezentantul intimatului AGEPI a solicitat respingerea recursului cu menținerea hotărârii primei instanțe.

Audiind participanții la proces și studiind materialele dosarului, Colegiul civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție constată că din hotărârea Comisiei de contestații AGEPI din 23 iulie 2009 rezultă că temeiul de respingere a contestației depuse l-a constituit faptul că semnul „SIM TRAVEL”, solicitat de către A. Chiseliov, nu este pasibil de protecție juridică prin înregistrarea acestuia în calitate de marcă verbală pentru produsele/serviciile cl. 09 și 38 pe motiv că este compus exclusiv din semne uzuale cu privire la o parte din produsele/serviciile revendicate în cerere și este fals pentru restul produselor/serviciilor solicitate.

Cu o motivare amplu argumentată, prima instanță a ajuns justificat la concluzia netemeinicii acțiunii cu privire la anularea hotărârii contestate, conducându-se în acest sens de prevederile Legii nr. 38/2008 privind protecția mărcilor, aplicabile la acest caz.

În susținerea concluziei date, instanța de recurs a reținut corectitudinea concluziilor primei instanțe cu referire la faptul că elementul „SIM” este uzual pentru unele produse din clasa 09 și indică la un produs anumit, respectiv acesta va fi înșelător pentru toate celelalte produse din clasa 09, or consumatorul va asocia marca dată cu cuvântul uzual cunoscut. Totodată, elementul „TRAVEL” de asemenea este uzual pentru unele servicii din clasa 38 și indică la un serviciu anumit, prin urmare și acesta va fi înșelător pentru toate celelalte servicii din clasa 38, pe motiv că consumatorul va asocia această marcă cu cuvântul uzual cunoscut.

Raportând prevederile enunțate în coroborare cu constatările suscitade, instanța a atestat temeinicia respingerii contestației înaintate de A. Chiseliov și legalitatea hotărârii Comisiei de contestații AGEPI din 23 iulie 2009, dat fiind faptul că semnul solicitat este compus exclusiv din semne uzuale cu privire la o parte din produsele/serviciile revendicate în cerere și este fals pentru restul produselor/serviciilor solicitate și astfel va induce în eroare consumatorul cu privire la natura produsului sau serviciului. Ca urmare, argumentele invocate în recurs nu au suport legal, deoarece se combat cu cele invocate mai sus și se axează asupra circumstanțelor, care au fost constatate și elucidate pe deplin de către prima instanță, având la bază cumulul de probe, apreciate cu respectarea normelor de drept procedural.

Colegiul civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție conchide că, atât hotărârea primei instanțe, cât și hotărârea contestată sunt legale și întemeiate, fiind adoptate în limitele competenței, cu aplicarea corectă a legii materiale care guvernează raportul juridic litigios, iar în cadrul judecării pricinii au fost create condiții obiective participanților la proces pentru realizarea drepturilor lor procedurale. În mod distinct de cele relatate și având în vedere că hotărârea primei instanțe este întemeiată și legală, iar argumentele invocate în recurs sunt neîntemeiate, Colegiul civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție a decis respingerea recursului declarat de către A. Chiseliov și menținerea hotărârii Curții de Apel Chișinău din 3 mai 2010.

Decizia este irevocabilă de la pronunțare.

Pentru conformitate –

Maria MATVEEV,

jurist coord., Secția contencios și gestionare statut juridic OPI,

Ana ZAVALISTÎI,

șef Secție „Intellectus” și mass-media

Consiliul științific:

dr. L. BOLOCAN (**președinte**), acad. V. CANȚER (vicepreședinte), acad. Gh. DUCA, acad. B. GAINA, acad. V. RUDIC, membru cor. C. GAINDRIC, dr. hab. I. BLIZNETZ (Federația Rusă), prof. dr. Emil BURZO (România), dr. hab. Gh. AVORNIC, dr. hab. A. BURIAN, dr. hab. V. DOROGAN, dr. hab. V. DULGHERU, prof., dr. hab. Maciej KOLWAS (Polonia), dr. hab. C. SPÂNU, prof. dr. Hubert SCHERRER (Franța), dr. hab. N. TARAN, dr. hab. P. ȚIBULIOV (Ucraina), dr. D. CHIROȘCA, dr. I. HOLBAN, dr. Sv. MUNTEANU, dr. V. ROȘ (România), dr. I.G. SANDU (România), dr. I. ȚIGANAȘ, dr. V. VOLCINSCHI

Colegiul de redacție:

Președinte – dr. L. BOLOCAN

Membri:

Drept de autor și drepturi conexe – responsabil dr. I. ȚIGANAȘ

Proprietate industrială – responsabili dr. Sv. MUNTEANU, T. JOVMIR, dr. LEVIȚCHI

Apărarea drepturilor de PI, Jurisprudență – responsabili A. MOISEI, P. BONDARESCO

Economia PI – responsabil dr. Iu. BADÂR

Inovarea și transferul tehnologic – responsabili dr. Iu. BADÂR, T. JOVMIR

Tehnologii informaționale și PI – responsabil dr. V. RUSANOVSKI

Comunicări științifice – responsabili dr. Sv. MUNTEANU, dr. M. ROJNEVSKI

Cercetarea și potențialul uman – responsabil dr. hab. T. MUNTEANU

Calitatea cercetării și învățământului superior – responsabil dr. hab. V. MINCIUNĂ

Practica internațională în atestare și acreditare – responsabil dr. hab. V. PERJU

Proces editorial – responsabili A. ZAVALISTÎI, I. DIVIZA

Tehnoredactare – O. BALAN

Opiniile exprimate în revistă aparțin autorilor articolelor respective și nu reflectă în mod obligatoriu punctul de vedere al coeditorilor. Responsabilitatea pentru conținutul articolelor revine în exclusivitate autorilor.

Adresa redacției:

Republica Moldova, MD-2024, mun. Chișinău, str. Andrei Doga 24/1,
Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI). Redacția revistei "Intellectus".

Tel. (37322) 400-588, 400-586.

E-mail: press@agepi.md sau Ion.Diviza@agepi.md
sau Ana.Zavalistai@agepi.md